
Ryszard Skrzypiec

Miejsce, rola i znaczenie
podmiotów ekonomii społecznej
i organizacji pozarządowych
w realizacji Celu 9 w RPO
na lata 2014–2020

EKSPERTYZA

Warszawa, kwiecień 2014 r.

Ryszard Skrzypiec

Miejsce, rola i znaczenie
podmiotów ekonomii społecznej
i organizacji pozarządowych
w realizacji Celu 9 w RPO
na lata 2014–2020

EKSPERTYZA

Warszawa, kwiecień 2014 r.

Łamanie i druk: ZWP MPiPS. Zam. 244/2014.

Spis treści

Wprowadzenie	5
Metodologia	13
Analiza założeń realizacji CT 9 na poziomie regionalnym na lata 2014–2020	14
1 Zgodność Osi i priorytetów dotyczących Celu 9 RPO na lata 2014–2020 z unijnymi, krajowymi i regionalnymi celami strategicznymi	14
2 Mechanizmy i zasoby warunkujące udział podmiotów ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych w realizacji Celu 9	16
2.1 Funkcje ekonomii społecznej w RPO Perspektywy 2014	16
2.2 Priorytet 9.1 Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną	18
2.3 Priorytet 9.4 Aktywne włączanie	20
2.4 Priorytet 9.7 Ułatwianie dostępu do usług publicznych	21
3 Planowane działania w zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej	23
4 Mechanizmy określające miejsce i rolę organizacji pozarządowych w procesach zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej	28
5 Zasoby na realizację CT 9 i poszczególnych priorytetów	32
6 Wzmocnianie potencjału instytucjonalnego partnerów społeczno-gospodarczych	35

7	Podmioty ekonomii społecznej i organizacji pozarządowe jako partnerzy wdrażania pozostałych Celów RPO	36
8	Udział organizacji pozarządowych w opracowaniu RPO	42
	Charakterystyki RPO Perspektywy 2014+ pod kątem Celu 9	44
1.	Dolnośląskie	44
2.	Kujawsko-pomorskie	55
3.	Lubelskie	65
4.	Lubuskie	74
5.	Łódzkie	84
6.	Małopolskie	94
7.	Mazowieckie	104
8.	Opolskie	113
9.	Podkarpackie	123
10.	Podlaskie	133
11.	Pomorskie	146
12.	Śląskie	157
13.	Świętokrzyskie	168
14.	Warmińsko-mazurskie	178
15.	Wielkopolskie	188
16.	Zachodniopomorskie	199
	Podsumowanie, wnioski i rekomendacje	210
	Wykaz źródeł	217
	Skróty	221

Wprowadzenie

Celem niniejszej ekspertyzy jest analiza Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO) perspektywy finansowej 2014–2020 (dalej w tekście także jako Perspektywy 2014+) pod kątem identyfikacji celów, sposobów i zasobów służących realizacji Celu Tematycznego (CT) 9 *Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją*, ze szczególnym uwzględnieniem roli podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych w tych procesach oraz sformułowanie wniosków i rekomendacji pozwalających na pełniejsze wykorzystanie pojawiające się szanse na dalszym etapie programowania rozwoju kraju.

Założenia realizacji CT 9 oraz roli podmiotów ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych w RPO Perspektywy 2014+

RPO powstają w oparciu o uregulowania przyjęte w: „pakiecie legislacyjnym” Unii Europejskiej w zakresie spójności społecznej na lata 2014–2020, Umowie Partnerstwa. Programowanie perspektywy finansowej 2014–2020 (UP), która determinuje kształt polityki spójności w Polsce w tym okresie¹, ustawie o zasadach realizacji programów operacyjnych polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020² oraz „linii demarkacyjnej”, wyznaczającej zakres interwencji na poziomach krajowych i regionalnym. Programy pełnią rolę podstawowych instrumentów realizacji strategii rozwoju województw³.

¹ Z uwagi na fakt, że „pakiet legislacyjny” został przyjęty przez Komisję Europejską 17 grudnia 2013 r., a Umowa Partnerstwa 8 stycznia 2014 r., nie wszystkie z analizowanych w tej ekspertyzie RPO mogą uwzględniać aktualne cele rozwojowe do roku 2020, wskaźniki monitorujące ich osiągnięcie i zakres proponowanych interwencji.

² Projekt z 23 grudnia 2013 r.

³ Analiza wsparcia społeczeństwa obywatelskiego i ekonomii społecznej w tych strategiach zob. R. Skrzypiec, *Wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w regionach. Ekspertyza dotycząca miejsca i roli organizacji pozarządowych i innych podmiotów ekonomii społecznej w strategiach i projektach strategii rozwoju województw 2014–2020*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2013.

CT 9 *Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją* jest jednym z 11 Celów Tematycznych nowego okresu programowania.

Zgodnie z zapisami Strategii Europa 2020 fundamentami nowego modelu gospodarczego ma być – obok innowacyjności i zrównoważonego rozwoju – także wzrost gospodarczy sprzyjający włączeniu społecznemu i ograniczaniu ubóstwa. Wykluczenie społeczne definiowane jest w UP jako: 1) „wykluczenie z życia społeczno-gospodarczego spowodowane ubóstwem” i 2) „wykluczenie z dostępu do usług publicznych warunkujących możliwości rozwojowe”. Wykluczenie może być warunkowane zarówno czynnikami wewnętrznymi, jak i zewnętrznymi, takimi jak np.: ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność, brak, niska jakość lub wysoki koszt korzystania z usług na danym obszarze. Natomiast ubóstwo postrzega się jako jeden z najważniejszych czynników „sytuowania jednostki na marginesie życia społecznego”. Zauważa się, że występowanie obu tych zjawisk, czyli wykluczenia społecznego i ubóstwa, nierzadko charakteryzuje się „sprzężeniem zwrotnym”, to znaczy, że jedno wywołuje drugie i na odwrót. Co więcej ich występowanie bywa warunkowane terytorialnie – często występują na obszarach o dużym nasileniu problemów społecznych i terytorialnych, jak np.: oddalenie od rynku pracy, degradacja obszarów, niedostateczny dostęp do dobrej jakości i niedrogich usług publicznych. UP wyznacza 3 cele szczegółowe realizacji CT 9:

- 1) wzrost szans na zatrudnienie dla osób dotkniętych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, który będzie realizowany poprzez: a) aktywną integrację społeczną, b) integrację usług różnych służb publicznych, c) wsparcie ekonomii społecznej i miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych;
- 2) ograniczenie ryzyka wykluczenia społecznego spowodowanego dysproporcjami w dostępie do usług publicznych, który będzie realizowany poprzez: a) poprawę jakości i dostępu do niedrogich usług publicznych, b) wzrost udziału wsparcia w formie usług niestacjonarnych (deinstytucjonalizacja);
- 3) włączenie społeczności zamieszkujących obszary peryferyjne i zdegradowane, który będzie realizowany poprzez: a) kompleksową rewitalizację zdegradowanych obszarów, b) poprawę szans

rozwojowych i zwiększanie spójności społecznej na obszarach peryferyjnych⁴.

Zakłada się, że interwencja musi mieć charakter zindywidualizowany, kompleksowy i długofalowy. Ma być powiązana z aktywizacją zawodową, deinstytucjonalizacją usług. Towarzyszyć jej będzie wypracowanie rozwiązań systemowych na rzecz włączenia społecznego, redukcji ubóstwa i podnoszenia kompetencji kadr działających w tym obszarze. Realizowana będzie m.in. poprzez przedsięwzięcia w zakresie rozwoju mieszkalnictwa chronionego i socjalnego, rodzinnych form wsparcia środowiskowego, usługi reintegracji i rehabilitacji społeczno-zawodowej, które umożliwią zwiększenie aktywności społecznej i gotowości do podjęcia pracy.

Preferowana będzie współpraca służb publicznych i niepublicznych oraz integracja usług świadczonych przez te podmioty, co jednak wymaga opracowania i wdrożenia zintegrowanego zestawu standardów działania „systemu instytucji, w tym instytucji wspierających działania na rzecz usamodzielnienia ekonomicznego grup zagrożonych wykluceniem społecznym i ubóstwem na obszarach wiejskich, (...) profesjonalizacji usług instytucji publicznych, podmiotów prywatnych i organizacji obywatelskich działających na rzecz osób ubogich i wykluczonych.”

Oczekuje się, że wsparcie sektora ekonomii społecznej i zapewnienie jego skutecznego i efektywnego funkcjonowania przyczyni się do „zwiększenia szans na zatrudnienie grup defaworyzowanych”. W ramach interwencji przewiduje się realizację przedsięwzięć w zakresie animacji i inkubacji nowych przedsiębiorstw ekonomii społecznej (PES) i przedsiębiorstw społecznych (PS), świadczeniu usług doradczych na rzecz tych podmiotów, zawiązywania partnerstw na rzecz rozwoju tego sektora. Za kluczowe dla zapewnienia stabilności sektora uznaje się dostęp do kapitału rozwojowego, zarówno w formie dotacji inwestycyjnych, jak i zwrotnych instrumentów finansowych.

Przewiduje się, że interwencja obejmie działania zorientowane na zwiększenie dostępności usług publicznych m.in. pomocy społecznej,

⁴ Przepisania konkretnych form interwencji do poziomu regionalnego dokonano w dokumencie „linia demarkacyjna”.

wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, opiekuńczych i zdrowotnych. Szczególnie brak dostępu do tych ostatnich niekorzystnie odbija się na zdolności do uczestnictwa w życiu społecznym i zdrowotnym. Niezbędna zatem będzie realizacja przedsięwzięć poprawiających dostępność i jakość usług deficytowych zgodnie z Policy paper w obszarze zdrowia.

Przeciwdziałaniu terytorialnemu wymiarowi wykluczenia społecznego będzie służyć realizacja przedsięwzięć w zakresie kompleksowej rewitalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej w oparciu o regionalne i lokalne programy rewitalizacji (LPR). Interwencja ma służyć włączeniu społeczności zamieszkujących obszary peryferyjne i zdegradowane. Zakłada się, że inwestycje w infrastrukturę będą powiązane z działaniami na rzecz aktywizacji środowisk zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, poprawy dostępu do dobrej jakości i niedrogich usług społecznych i zdrowotnych. W obszarze gospodarczym możliwe jest wspieranie przedsiębiorczości i samozatrudnienia, ekonomii społecznej, lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia i wspierania mobilności pracowników.

Podkreśla się, że choć mechanizm rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (RLKS) realizowany jest w ramach CT 9, to pozwala także osiągać cele przypisane do innych CT, zaś zastosowanie mechanizmów terytorialnych przyczynia się do wzmocnienia kapitału społecznego na obszarach poddanych interwencji.

Realizacja CT 9 będzie odbywać się za pośrednictwem 7 priorytetów inwestycyjnych⁵. Są to priorytety:

- 9.1 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną,*
- 9.2 *Wspieranie rewitalizacji ubogich społeczności i obszarów,*
- 9.3 *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej,*
- 9.4 *Aktywne włączanie,*
- 9.7 *Ułatwianie dostępu do usług publicznych,*
- 9.8 *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej,*
- 9.9 *Lokalne strategie rozwoju realizowane przez społeczność,*
- 9.10 *Przedsięwzięcia inwestycyjne w kontekście lokalnych strategii rozwoju (LSR).*

⁵ Żaden z analizowanych RPO nie uwzględnia priorytetu 9.5 *Integracja społeczności marginalizowanych takich jak Romowie.*

Zakłada się powiązanie interwencji finansowanych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR, priorytety 9.1, 9.2 i 9.3 z działaniami w zakresie aktywizacji społecznej finansowanymi z Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS, 9.4, 9.7, 9.8 i 9.9).

Nawiązania do realizacji CT 9 znajdujemy w innych celach tematycznych:

– CT 1 *Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji* – orientacja na rozwój gospodarczy, wzrost zatrudnienia i zamożności przyczyni się do realizacji CT 9;

– CT 3 *Wzmacnianie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw, sektora rolnego oraz sektora rybołówstwa i akwakultury* – komplementarny z działaniami zmniejszającymi ubóstwo poprzez aktywizację społeczno-zawodową i wsparcie ekonomii społecznej;

– CT 4 *Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach* – komplementarny z rewitalizacją obszarów miejskich, w tym także ograniczeniem ubóstwa energetycznego;

– CT 6 *Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami* – komplementarny z inwestycjami na rzecz zachowania kulturowego i przyrodniczego (w ramach LEADER);

– CT 8 *Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników* – komplementarny w obszarze rynku pracy i włączenia społecznego oraz jakości i dostępności usług medycznych;

– CT 10 *Investowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie* – komplementarny z w zakresie kształcenia ustawicznego i włączenia społecznego.

A także w zakresie interwencji skierowanych do obszarów ze szczególnym nasileniem problemów demograficznych i ubóstwa.

Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność

Instrument (dalej w tekście także jako mechanizm) RLKS jest nowym mechanizmem interwencji terytorialnej. Jego stosowanie ma być dobrowolne dla działań finansowanych ze środków EFRR i EFS, dzięki czemu może być adresowany do różnych obszarów, nie tylko wiejskich.

Zakłada się, że instrument będzie sprzyjał zwiększaniu spójności społecznej i terytorialnej kraju. Jego wdrożenie będzie opierać się na

współpracy i wspólnym definiowaniu potrzeb, problemów i propozycji rozwiązań, a dzięki temu prowadzić do zintegrowanego i zrównoważonego rozwoju obszarów objętych interwencją. Zwiększenie partycypacji społecznej będzie sprzyjać wzmocnieniu kapitału społecznego i szeroko rozumianej aktywności obywatelskiej.

RLKS może być wykorzystywany w ramach Osi: *Miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji oraz Obszary wiejskie, w szczególności o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe.*

Zakłada się, że instrument RLKS będzie dopełniał działania władz, nie zaś je zastępował, a tym samym powinien być wykorzystywany dla „realizacji celów i działań, w których podejście oddolne udowodniło swoją skuteczność i może przynieść większą wartość dodaną niż w przypadku realizacji ich tylko w tradycyjny, odgórny sposób lub realizacji ich wyłącznie z inicjatywy podmiotów publicznych”.

Wsparcie RLKS może odbywać się w 3 formułach:

- bezpośredniej – jedno lub wielofunduszowych lokalnych strategii rozwoju na obszarze całego województwa;
- pośredniej – wsparcie LGD na obszarach wiejskich i rybackich w ramach priorytetu 9.9, jednak bez tworzenia LSR / LGD na obszarach miejskich powyżej 20 tysięcy mieszkańców;
- mieszanej – łączenie 2 opcji: a) wsparcie LGD na obszarach wiejskich i rybackich jako beneficjentów i b) realizacja RLKS na obszarach miejskich powyżej 20 tysięcy mieszkańców lub dzielnicach takich miast.

Instrument RLKS w RPO może być realizowany w ramach priorytetu inwestycyjnego 9.9 *lokalne strategie rozwoju realizowane przez społeczność* w ramach EFS oraz oddzielnego priorytetu w ramach EFRR jako *przedsięwzięcia inwestycyjne w kontekście rozwoju LSR kierowanych przez społeczność*. Może także realizować także inne – oprócz CT 9 – cele tematyczne.

W ramach mechanizmu możliwa jest realizacja przedsięwzięć polegających na: 1) odbudowie zdolności do rozwoju poprzez zintegrowaną rewitalizację zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i fizycznie obszarów miejskich; 2) wsparciu procesów rozwojowych i restrukturyzacyjnych obszarów miejskich i wiejskich; 3) poprawie dostępu mieszkańców do usług i dóbr warunkujących możliwości rozwojowe; 4) działaniach

w zakresie rynku pracy i stymulacji wewnętrznego potencjału gospodarczego; 5) zwiększaniu aktywności społeczno-zawodowej osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym; 6) ochronie środowiska i wykorzystaniu walorów środowiska przyrodniczego i zasobów dziedzictwa kulturowego na rzecz lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego; 7) wspieraniu rozwijania połączeń na linii miasto-wieś.

Dopuszcza się – na zasadzie wyjątku, zgodnie z zasadą 1 LGD → 1 obszar → 1 LSR – realizację RLKS w zakresie rewitalizacji w dzielnicach lub grupach dzielnic miast powyżej 20 tysięcy mieszkańców. Na obszarach wiejskich i rybackich obszar objęty LGD musi zamieszkiwać minimum 30 tysięcy, a maksimum 150 tysięcy.

Wartością dodaną mechanizmu RLKS jest jego partycypacyjny charakter, działanie oddolne oraz bezpośrednie wspieranie projektów zgłaszanych przez beneficjentów, tj.: gminy, powiaty, przedsiębiorców, organizacje pozarządowe i inne podmioty.

Minimalne zadania LGD – określone rozporządzeniem ramowym – obejmują 1) rozwijanie potencjału partnerów lokalnych do opracowania i wdrożenia operacji; 2) opracowanie niedyskryminującej i przejrzystej procedury i obiektywnych kryteriów wyboru operacji, pozwalających na uniknięcie konfliktu interesów; 3) zapewnienie spójności pomiędzy wybranymi operacjami a LSR; 4) przeprowadzanie naboru projektów; 5) monitorowanie LSR i wspieranych operacji oraz prowadzenie ewaluacji związanych z LSR.

Alokacja środków finansowych

Udział środków przeznaczonych na realizację priorytetu finansowego *spójność społeczna i aktywność zawodowa* (obejmującego CT 8, CT 9 i CT 10) wyniesie 20% alokacji. Budżet CT 9 wyniesie 5,454 mld EURO, na który złożą się 2,658 mld EURO z EFRR i 2,796 mld z EFS.

Alokacja na RPO wyniesie odpowiednio 55,6% EFRR i 68% EFS. Zgodnie z zasadą współfinansowania w przypadku regionów słabiej rozwiniętych przewidywany poziom współfinansowania EU wynosi 85%, zaś w przypadku Mazowsza (region bardziej rozwinięty) 80%. Taki rozkład alokacji będzie wymagał podwyższenia zdolności samorządów województw do współpracy z partnerami.

Tryb wyboru projektów

Tryb wyboru projektów (dalej w tekście także jako przedsięwzięć) do dofinansowania w ramach nowej perspektywy finansowej reguluje Ustawa o zasadach realizacji programów operacyjnych polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020 (projekt z dnia 23 grudnia 2013 r.). Art. 36 tej ustawy przewiduje stosowanie dwóch trybów: konkursowego i pozakonkursowego. Ten drugi może być zastosowany do wyboru wyłącznie przedsięwzięć o strategicznym znaczeniu społeczno-gospodarczym dla kraju lub regionu, bądź projektów dotyczących realizacji zadań publicznych. Zaś wnioskodawcami w tym trybie mogą być jedynie podmioty jednoznacznie określone przed złożeniem projektu.

Metodologia

Ekspertyza została wykonana metodą badania dokumentów przy zastosowaniu techniki analizy treści. Badane dokumenty poddano analizie pod kątem następujących wyrażeń: ekonomia społeczna, podmiot ekonomii społecznej, przedsiębiorczość społeczna, przedsiębiorstwo społeczne, spółdzielnia i organizacja pozarządowa.

Rozumienie terminów-kluczy przyjęto zgodnie ze znaczeniem przypisanym im w analizowanych dokumentach.

Na potrzeby niniejszego opracowania poddano analizie następujące oficjalne dokumenty lub ich projekty ze wszystkich 16 samorządów wojewódzkich:

- regionalne programy operacyjne na lata 2014–2020,
- sprawozdania z przebiegu konsultacji projektów tych strategii pobrane ze stron internetowych urzędów marszałkowskich lub dedykowanych wdrażaniu funduszy europejskich; wykaz stron, z których pobrano dokumenty do analizy zamieszczono w części 6 tego opracowania.

Zakres ekspertyzy obejmuje następujące aspekty realizacji CT 9: a) uwarunkowania prawne, b) mechanizmy i zasoby warunkujące udział PES i NGO w realizacji Celu (osobno dla każdego priorytetu inwestycyjnego), c) interwencja w zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej, d) miejsce i rola NGO w procesach rozwoju lokalnego, e) zasoby realizacji Celu, f) mechanizmy wzmocnienia potencjału NGO, g) udział NGO w realizacji pozostałych CT i h) udział NGO w opracowaniu Programu – zarówno w układzie globalnym, jak regionalnym (charakterystyka każdego województwa).

Podsumowanie zawiera wnioski i rekomendacje.

Analiza założeń realizacji CT 9 na poziomie regionalnym na lata 2014–2020

Przegląd najważniejszych wniosków z wynikających z analizy założeń realizacji CT 9 w RPO na lata 2014–2020 zostanie zaprezentowany zgodnie z następującym porządkiem: 1) uwarunkowania prawne, 2) mechanizmy i zasoby warunkujące udział PES i organizacji pozarządowych w realizacji Celu 9, 3) interwencja w zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej, 4) miejsce i rola organizacji pozarządowych w procesach rozwoju lokalnego, 5) zasoby realizacji Celu 9, 6) mechanizmy wzmocnienia potencjału instytucjonalnego organizacji pozarządowych, g) udział organizacji pozarządowych w realizacji pozostałych CT i h) udział organizacji pozarządowych w opracowaniu Programu.

1. Zgodność Osi i priorytetów dotyczących Celu 9 RPO na lata 2014–2020 z unijnymi, krajowymi i regionalnymi celami strategicznymi

Operacjonalizacja realizacji Celów tematycznych w RPO znajduje odzwierciedlenie w obszernym katalogu unijnych, krajowych i regionalnych strategiach i dokumentów programowych. W zakresie Celu 9 na płaszczyźnie unijnej są to przede wszystkim:

- Strategia Europa 2020,
- zalecenia Rady Unii Europejskiej dla Polski na lata 2013–2014,
- Agenda Terytorialna Unii Europejskiej 2020,
- Umowa Partnerstwa,
- Policy Paper dla ochrony zdrowia 2014–2020,

- Stanowisko Służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020,
- Europejska Strategia w Sprawie Niepełnosprawności 2010 –2020.

Na płaszczyźnie krajowej:

- Krajowy Program Reform na rzecz realizacji Strategii Europa 2020 (aktualizacja na lata 2013/2014),
- Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala nowoczesności,
- Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo,
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020: Regiony, Miasta, obszary wiejskie,
- Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego,
- Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020,
- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030,
- Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020,
- Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”,
- Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020,
- Strategia Rozwoju Transportu,
- Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko,
- Strategia Sprawne Państwo,
- Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP,
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa,
- Narodowy Program Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej,
- Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES),
- Krajowy plan gospodarki odpadami 2014.

Na płaszczyźnie regionalnej są to przede wszystkim strategie rozwoju województw obejmujące przynajmniej okres perspektywy finansowej 2014–2020, ale także dokumenty dziedzinowe, przede wszystkim w zakresie promocji ekonomii społecznej, współpracy z organizacjami pozarządowymi, polityki społecznej, ochrony zdrowia, w tym psychicznego, przeciwdziałania depopulacji oraz innowacji, społeczeństwa infor-

macyjnego, ochrony przyrody, kultury, technologii, ochrony środowiska, gospodarki odpadami.

A także inne dokumenty programowe, jak np. Konwencja ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych.

Wykaz regionalne strategii i programów, do których – w zakresie CT 9 – odwołują się analizowane tu RPO zawierają charakterystyki poszczególnych województw.

Na podstawie przeprowadzonej analizy trzeba stwierdzić, że Programy w ograniczonym stopniu w zakresie realizacji CT 9 uwzględniają zapisy krajowych i regionalnych strategii i dokumentów programowych odnoszących się do ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych. Najczęściej – choć tylko 2/3 RPO – uwzględnia się zapisy projektu KPRES, zdecydowanie rzadziej – tylko 1/3 RPO – uwzględnia się regionalny plan działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej, natomiast sporadycznie – tylko 2 RPO (kujawsko-pomorski i świętokrzyski) – program współpracy samorządu województwa z organizacjami pozarządowymi. Z podobną częstotliwością co te ostatnie uwzględnia się inne strategie branżowe (np. ochrony zdrowia, pomocy społecznej, przeciwdziałania depopulacji). W niektórych przypadkach te dokumenty przywołuje się wyłącznie jako źródło danych o kondycji sektora ekonomii społecznej, nie zaś jako źródło dyrektyw określających priorytety, cele, formy i zasoby wzmocnienia tego sektora.

2. Mechanizmy i zasoby warunkujące udział podmiotów ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych w realizacji Celu 9

2.1. *Funkcje ekonomii społecznej w RPO Perspektywy 2014+*

Do istotnych czynników wpływających na efektywny udział podmiotów ekonomii społecznej, przedsiębiorstw społecznych i organizacji pozarządowych w realizacji celów RPO nowej perspektywy finansowej należy zaliczyć funkcje jakie tym podmiotom przypisuje się w dokumentach wyznaczających strategiczne cele rozwoju, sposoby i zasoby niezbędne służących osiągnięciu tych celów.

Na podstawie analizy diagnoz kondycji województw, sektora ekonomii społecznej, a także celów i uzasadnień planowanych interwencji oraz form i zasobów ich realizacji możemy stwierdzić, że ekonomii społecznej w Programach powszechnie przypisuje się dwie funkcje: społeczną (integracja społeczna i przeciwdziałanie wykluczeniu) oraz zatrudnieniową (tworzenie miejsc pracy), chociaż zdecydowanie zbyt rzadko wskazuje się na rolę czynnika wzmacniającego kapitał społeczny regionu czy nawet zbiorowości objętych daną interwencją. Zdecydowanie rzadziej przypisuje się tym podmiotom funkcje: podmiotów rozwoju lokalnego⁶ i gospodarczą (postrzeganie PES jako elementów rynku⁷, uwzględnienie w sektorze przedsiębiorczości i MŚP⁸, zakwalifikowanie do czynników rozwoju gospodarczego, atrakcyjności inwestycyjnej⁹ i inne o podobnym charakterze).

Natomiast najrzadziej – co wydaje się niezrozumiałe – przypisuje się PES i PS funkcję usługową, w tym świadczeniodawcy usług użyteczności publicznej.

Za symptomatyczne, w świetle powyższych wniosków – można potraktować tytuły priorytetu 9.8, gdzie nieco częściej mówi się o wspieraniu gospodarki społecznej i integracji zawodowej niż przedsiębiorstw społecznych. Więcej na ten temat w części tego opracowania.

Zestawienie funkcji przypisanych ekonomii społecznej w RPO nowej perspektywy finansowej zestawiono w tabeli nr 1.

⁶ Choć, gdyby kierować się stopniem wdrożenia instrumentu RLKS w Programach to ocena wypadłaby zdecydowanie in minus (więcej na ten temat w części 3.4 tego opracowania).

⁷ Chociaż praktycznie zupełnie pomija się funkcję dostawców towarów i usług konsumpcyjnych czy inwestycyjnych.

⁸ Np. uwzględnienie w zakresie interwencji w priorytecie 3.3 *Rozwój innowacyjnego sektora MŚP* wsparcia przedsiębiorstw społecznych.

⁹ Np. założenie, że wzmocnienie ekonomii społecznej może przyczynić się do „zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej regionu”, a tym samym może przyczynić się do powodzenia interwencji w ramach priorytetu 3.1 *Promowanie przedsiębiorczości*.

Tab. 1. Funkcje ekonomii społecznej w RPO Perspektywy 2014+

Województwo	Funkcja ES
dolnośląskie	społeczna, zatrudnieniowa, gospodarcza, usługowa
kujawsko-pomorskie	społeczna, zatrudnieniowa, rozwój lokalny
lubelskie	społeczna, zatrudnieniowa, gospodarcza
lubuskie	społeczna, zatrudnieniowa, rozwój lokalny
łódzkie	społeczna, zatrudnieniowa, gospodarcza, rozwój lokalny
małopolskie	społeczna, zatrudnieniowa, gospodarcza
mazowieckie	społeczna, zatrudnieniowa
opolskie	społeczna, zatrudnieniowa
podkarpackie	społeczna, zatrudnieniowa, gospodarcza, rozwój lokalny, usługowa
podlaskie	społeczna, zatrudnieniowa, rozwój lokalny
pomorskie	społeczna, zatrudnieniowa, gospodarcza, rozwój lokalny, usługowa
śląskie	społeczna, zatrudnieniowa, usługowa
świętokrzyskie	społeczna, zatrudnieniowa, gospodarcza, rozwój lokalny, usługowa
warmińsko-mazurskie	społeczna, zatrudnieniowa, gospodarcza, rozwój lokalny,
wielkopolskie	społeczna, zatrudnieniowa
zachodniopomorskie	społeczna, zatrudnieniowa

2.2. Priorytet 9.1 Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną

Zgodnie z zapisami „linii demarkacyjnej” realizacja priorytetu 9.1 na poziomie regionalnym ma polegać na: 1) inwestycjach w infrastrukturę ochrony zdrowia w zakresie zgodnym ze zdiagnozowanymi w skali kraju, a specyficznymi dla województwa obszarami deficytowymi i potrzebami; 2) inwestycjach w infrastrukturę usług społecznych, z których bezpośrednio mogą korzystać osoby zagrożone wykluczeniem społecznym; 3) wsparciu rozwoju mieszkalnictwa wspomaganego, chronionego i socjalnego. Zakłada się, że realizacja inwestycji w istniejącą infrastrukturę społeczną – z wyłączeniem budowy nowych obiektów – zostanie powiązana z kompleksowymi działaniami w zakresie aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług. Oczekuje się, że interwencja będzie przyczyniać się do rozwoju regionalnego poprzez likwidację barier uczestnictwa w życiu społeczno-zawodowym.

Realizacja priorytetu – w myśl założeń zapisanych w analizowanych RPO – zasadniczo będzie polegać na inwestycjach w rozwój infrastruktury

ry ochrony zdrowia i usług społecznych¹⁰ w celu: świadczenia wysokiej jakości usług różnym kategoriom społecznym (przede wszystkim osobom zależnym i wykluczonym lub zagrożonym wykluczeniem społecznym); zrównania dostępności i podniesienie standardu udzielania świadczeń leczniczych i usług społecznych, a tym samym ograniczenia ryzyka wykluczenia i zwiększenia spójności społecznej; dostosowania tej infrastruktury do wyzwań demograficznych (opolskie, zachodniopomorskie); kształtowania prozdrowotnego stylu życia (podlaskie), ograniczenia zachorowań na choroby cywilizacyjne (pomorskie).

Priorytet charakteryzuje się słabymi powiązaniem z innymi celami i priorytetami. Wyjątki uwzględniają priorytet *Aktywne starzenie się* i *Oś Zatrudnienie*.

Zestaw przewidywanych do zastosowania preferencji jest ograniczony i uwzględnia jedynie preferencje dla przedsięwzięć realizowanych w partnerstwach oraz terytorialne.

Katalog przewidzianych do realizacji przedsięwzięć – obok wynikających z „linii demarkacyjnej”, jak: inwestycje w infrastrukturę podmiotów leczniczych, służącą profilaktyce zdrowia osób w wieku produkcyjnym i ochronie zdrowia matki i dziecka; infrastrukturę usług społecznych dla rodzin, pieczy zastępczej, usług dla dzieci do 3 roku życia, usług skierowanych do osób zależnych (niepełnosprawnych i starszych); mieszkania chronione, wspomagane i socjalne; infrastrukturę opieki paliatywnej – obejmuje także wsparcie ośrodków interwencji kryzysowej, centrów aktywności lokalnej, podmiotów integracji społecznej (CIS, KIS, WTZ i ZAZ).

W większości RPO (oprócz tych zorientowanych wyłącznie na ochronę zdrowia) w realizację priorytetu włączone są organizacje pozarządowe, choć często jedynie tych, które prowadzą działania „w obszarze pomocy i integracji społecznej lub ochronie zdrowia”. Natomiast tylko w jednym RPO WŁ uwzględniono także przedsiębiorstwa społeczne, choć tylko w zakresie interwencji zorientowanej na infrastrukturę usług społecznych.

Alokacja wsparcia UE na priorytet 9.1 w analizowanych Programach mieści się w przedziale o znacznej rozpiętości: od 25 mln i udziale

¹⁰ W kilku województwach zakres interwencji został ograniczony wyłącznie do rozwoju infrastruktury ochrony zdrowia (małopolskie, mazowieckie, opolskie, wielkopolskie).

w budżecie Programu rządu 2,9% do 148 mln Euro i udziale w budżecie rządu 7,8%. Rozkład alokacji na ten priorytet w układzie wojewódzkim zaprezentowano w tabeli nr 3.

Jak zatem wynika z powyższej analizy organizacje pozarządowe, a w szczególności podmioty ekonomii społecznej, w tym – co może budzić szczególne zdziwienie – zajmujące się reintegracją społeczno-zawodową, w ograniczonym zakresie zostały włączone w realizację tego priorytetu, który zresztą słabo został powiązany z innymi.

2.3. Priorytet 9.4 Aktywne włączanie

Zgodnie z zapisami „linii demarkacyjnej” odbiorcami działań w zakresie aktywizacji społeczno-zawodowej realizowanych w ramach priorytetu 9.4 na poziomie regionalnym mają być osoby indywidualne, oprócz odbywających karę pozbawienia wolności. Przykładowy katalog przedsięwzięć obejmuje: programy integracyjne oraz usługi integracyjno-rehabilitacyjne świadczone przez takie podmioty, jak: CIS, KIS, WTZ i ZAZ.

Realizacja priorytetu – w myśl założeń zapisanych w analizowanych RPO – zasadniczo ma być skierowana na: aktywizację społeczno-zawodową, podniesienie kompetencji i wzrost samodzielności; rozwój aktywnych form integracji, poprawę dostępu do rynku pracy, reintegrację i wzrost zatrudnienia osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym; wzmacnianie integracji społecznej i zapobieganie wykluczeniu społecznemu, czy wreszcie podniesienie skuteczności działania instytucji pomocy społecznej.

Priorytet charakteryzuje się słabymi powiązaniem z innymi celami i priorytetami – tylko w 3 RPO uwzględniono działania w innych obszarach. Są to: rewitalizacja na podstawie LPR i zakresie rynku pracy.

Zestaw przewidywanych do zastosowania preferencji jest ograniczony i uwzględnia jedynie preferencje dla: przedsięwzięć realizowanych w międzysektorowych partnerstwach (z udziałem m.in. instytucji rynku pracy, integracji społecznej, LGD, organizacji pozarządowych i PES), uwzględniających cele wyznaczone w branżowych programach regionalnych, zakładających zatrudnienie w PES i PS oraz terytorialne.

Zasadniczo realizacja priorytetu będzie odbywać się – zgodnie z wytycznymi „linii demarkacyjnej” – za pośrednictwem indywidualnych

programów aktywizacji społeczno-zawodowej oraz integracji społecznej, edukacyjnej i zawodowej skierowanych do osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, w szczególności ubogich, niepełnosprawnych, długotrwale bezrobotnych i bezdomnych. Natomiast bardziej rozbudowane katalogi uwzględniają także tworzenie i działalność podmiotów integracji społecznej, rozwój usług społecznych, promocję i wsparcie wolontariatu, badania i analizy oraz doradztwo i szkolenia.

Istotną rolę w realizacji priorytetu będą odgrywać podmioty integracji społecznej (CIS, KIS, WTZ i ZAZ) i organizacje pozarządowe zajmujące się reintegracją społeczną, także CAL, natomiast sporadycznie podmioty sektora ekonomii społecznej. Jednak w wielu RPO katalog podmiotów ma charakter otwarty, a to znaczy, że w jego realizacji mogą brać udział także organizacje pozarządowe i podmioty sektora ekonomii społecznej.

Alokacja wsparcia UE na priorytet 9.4 w analizowanych Programach mieści się w przedziale o znacznej rozpiętości: od niespełna 14 mln i udziale w budżecie Programu rządu 1,5% do prawie 130 mln Euro i udziale w budżecie rządu 12,7%. Rozkład alokacji na ten priorytet w układzie wojewódzkim zaprezentowano w tabeli nr 3.

Jak zatem wynika z powyższej analizy w realizacji projektu dużą rolę będą odgrywać instytucje integracji społecznej, zdecydowanie mniejszą organizacje pozarządowe, a śladową podmioty ekonomii społecznej i przedsiębiorstwa społeczne. Priorytet jest słabo powiązany z innymi celami i priorytetami, w szczególności w zakresie rewitalizacji i rynku pracy. W ograniczonym stopniu wykorzystywane będą różnorodne preferencje (terytorialne, przedmiotowe i podmiotowe).

2.4. Priorytet 9.7 Ułatwianie dostępu do usług publicznych

Zgodnie z zapisami „linii demarkacyjnej” odbiorcami działań w zakresie ułatwiania dostępu do usług publicznych realizowanych w ramach priorytetu 9.7 na poziomie regionalnym mają być osoby indywidualne. Przykładowy katalog przedsięwzięć obejmuje: świadczenie spersonalizowanych i zintegrowanych usług społecznych w celu ich zwiększenia ich dostępności oraz działania na rzecz poprawy jakości i dostępności tych usług.

Najważniejszym celem realizacji priorytetu – w myśl założeń zapisanych w analizowanych RPO – jest poprawa dostępu do usług społecznych i zdrowotnych w regionach, w szczególności zmniejszenie nierówności doświadczanych przez różne kategorie społeczne (np. osoby starsze, niepełnosprawne, niesamodzielne, rodziny zagrożone dysfunkcjami) i zbiorowości terytorialne (np. zamieszkujące obszary z utrudnioną dostępnością) oraz podniesienia jakości tych usług. Dodatkowo zakłada się, że interwencja przyczyni się m.in. do: zwiększenia zatrudnienia, przeciwdziałania niekorzystnym procesom społecznym (np. demograficznym), poprawy warunków życia wybranych kategorii społecznych, wsparcia rodzin w pełnieniu ich funkcji, realizacji polityki integracji społecznej i ekonomicznej, poprawy dostępu do działań w zakresie profilaktyki, czy nawet rozwoju ekonomii społecznej.

Priorytet charakteryzuje się słabymi powiązaniem z innymi celami i priorytetami – tylko w nielicznych RPO uwzględniono działania w innych obszarach, w tym w zakresie inwestycji w infrastrukturę usług społecznych (priorytet 9.1), rynku pracy i wspierania wolontariatu oraz realizacji regionalnych programów polityki społecznej i wspierania rodzin.

Zestaw przewidywanych do zastosowania preferencji jest ograniczony i uwzględnia jedynie preferencje: terytorialne, podmiotowe (LGD, PES), międzysektorowe partnerstwa z udziałem PES i PS, choć czasem z zastrzeżeniem, że muszą wynikać z „trwałej współpracy oraz akceptacji społecznej”.

Katalog przewidzianych do realizacji przedsięwzięć – obok wynikających z „linii demarkacyjnej”, jak: świadczenie wysokiej jakości zindywidualizowanych usług społecznych i zdrowotnych mających na celu zwiększenie ich dostępności przez członków wybranych kategorii społecznych i zbiorowości terytorialnych – w wielu RPO uwzględnia także wspieranie ośrodków interwencji kryzysowej, poradnictwa prawnego i obywatelskiego, deinstytucjonalizację środowiskowych form wsparcia, finansowanie usług dla osób chorych psychicznie, programy mieszkaniowe, działania w zakresie aktywizacji zawodowej, działania z zakresu koordynacji i monitorowania usług społecznych i zdrowotnych w regionie.

W połowie RPO katalog beneficjentów ma charakter otwarty, to znaczy, że obejmuje także organizacje pozarządowe i PES. W pozostałych przypadkach obejmuje przede wszystkim organizacje pozarządowe, jednak głównie te, które legitymują się doświadczeniem w pracy z grupami wykluczonymi społecznie, a w mniejszym stopniu PES i wyjątkowo CAL.

Alokacja wsparcia UE na priorytet 9.7 w analizowanych Programach mieści się w przedziale o znacznej rozpiętości: od nieco ponad 5 mln i udziale w budżecie Programu rządu 0,6% do prawie 115 mln Euro i udziale w budżecie rządu 5,3%. Rozkład alokacji na ten priorytet w układzie wojewódzkim zaprezentowano w tabeli nr 3.

Analiza założeń realizacji priorytetu 9.7, w szczególności wielkości alokacji, prowadzi do wniosku, że zarówno Programie, jak przede wszystkim w ramach CT 9, stanowi uzupełnienie priorytetów 9.1 i 9.4. O ile organizacje pozarządowe, choć przede wszystkim te o profilu integracyjnym, zaliczono do grona potencjalnych realizatorów priorytetu, to praktycznie pominięto podmioty ekonomii społecznej. Tylko w jednym RPO zakłada się, że interwencja może pozytywnie wpłynąć na rozwój tego sektora.

3. Planowane działania w zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej

System działań w zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej tworzą 2 priorytety: 9.3 *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej* i 9.8 *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej*.

Zgodnie z zapisami „linii demarkacyjnej” w ramach priorytetu 9.3 przewiduje się dotacje inwestycyjne dla działających PES, w powiązaniu ze wsparciem „miękkim” w ramach priorytetu 9.8 w postaci: świadczenia usług na rzecz PES (w tym doradczych), tworzenia partnerstw na rzecz rozwoju ekonomii społecznej oraz wspierania osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem za pośrednictwem PES. W praktyce analizowane projekty RPO uwzględniają wyłącznie wsparcie w postaci nieinwestycyjnej – realizację priorytetu inwestycyjnego (9.3) uwzględniono

jedynie w 2 RPO (łódzkie i podkarpackie), w dodatku tylko w tym drugim z określoną pulą środków na bezwrotne dotacje inwestycyjne dla istniejących przedsiębiorstw społecznych – tym samym w analizie skupimy się na założeniu realizacji priorytetu 9.8. Postulat uwzględnienia w Programie priorytetu 9.3 zgłaszano na etapie konsultacji projektów RPO w nielicznych przypadkach i nie znajdował on akceptacji. Czasem dlatego – jak uzasadniono – ponieważ przedsiębiorstwa społeczne będą beneficjentami innych priorytetów (np. rynku pracy, przedsiębiorczości) i instrumentów (np. RLKS), co jednak także należy do wyjątków.

Założenia realizacji priorytetu zorientowanego na wspieranie ekonomii społecznej dobrze oddają funkcje przypisane temu sektorowi w RPO. Jak już była o tym mowa wcześniej (zob. część 3.2.1 tego opracowania) nieco częściej priorytet 9.8 zorientowany jest na wspieranie integracji zawodowej niż przedsiębiorczości społecznej. Do podobnego wniosku skłania także analiza wskaźników realizacji tego priorytetu – w większej liczbie Programów jako wskaźnik wybrano liczbę miejsc pracy utworzonych w PES niż PES, którym udzielono wsparcia. Czasem wręcz wprost zakłada się, że interwencja – obok wzmocnienia samych PES – przyczyni się także do „poprawy jakości i zwiększenia zakresu zadań realizowanych przez podmioty ekonomii społecznej w obszarze integracji społecznej i zawodowej”. Co oznacza, że dominuje orientacja na funkcje społeczną (integracja społeczna, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i zmniejszenie ubóstwa) oraz zawodową (zatrudnianie i tworzenie miejsc pracy dla osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem). W niektórych RPO uwzględnia się także inne funkcje tego sektora, czego wyrazem są dodatkowe oczekiwania co do skutków interwencji, szczególnie założenia, że będzie przyczyniać się do: rozwoju społeczno-gospodarczego, spójności społecznej i terytorialnej, wzmocnienia kapitału społecznego regionu, wzrostu liczby miejsc pracy i zatrudnienia na szczeblu lokalnym, czy zwiększenia roli PES w zakresie świadczenia usług użyteczności publicznej na poziomie lokalnym. Jednak tego typu podejścia nie są powszechne.

Priorytet charakteryzuje się słabymi powiązaniem z innymi celami i priorytetami. Jedynie w kilku RPO zapisano delegacje i to przede wszystkim do pozostałych priorytetów CT 9.

Zestaw przewidywanych do zastosowania preferencji jest ograniczony i uwzględnia jedynie preferencje głównie dla przedsięwzięć z zakresu koordynacji i monitoringu wsparcia ekonomii społecznej, które w kilku RPO zostaną powierzone OWES lub jednostkom samorządu szczebla wojewódzkiego realizującym zadania pomocy społecznej. Co w pewnym sensie także sygnalizuje postrzeganie funkcji tego sektora. Ponadto przewiduje się zastosowanie preferencji dla: międzysektorowych partnerstw lub przedsięwzięć na rzecz zatrudnienia w PES, wsparcia infrastruktury, projektów integracyjnych, terytorialnych.

Katalog przewidzianych do realizacji przedsięwzięć – obok wynikających z „linii demarkacyjnej”, jak: wspieranie rozwoju PES, regionalnych i lokalnych partnerstw ekonomii społecznej, tworzenie miejsc pracy w PES oraz koordynacja i monitoring wsparcia tego sektora – w RPO uwzględnia także niestandardowe formy, jak m.in.: ekonomizacja i poprawa pozycji rynkowej, współpraca międzysektorowa, wspieranie rozwoju przedsiębiorczości społecznej wśród wybranych kategorii społecznych, tworzenie klastrów przedsiębiorstw, czy wreszcie włączanie problematyki ekonomii społecznej do polityk społecznych. Czasem wprost zakłada się, że interwencja będzie polegać na podejmowaniu działań wspierających podmioty ekonomii społecznej przy wykorzystaniu potencjału ośrodków wspierających, w tym akredytowanych, ekonomię społeczną. Jednak skala zastosowania alternatywnych form nie jest duża i stosunkowo rzadko projektowane wsparcie polegać będzie na stworzeniu kompleksowego zestawu warunków gwarantujących rozwój ekonomiczny sektora, np. poprzez wyposażenie w kapitał finansowy, podniesienie potencjału intelektualnego, czy wzmocnienie ich rozpoznawalności w społecznościach lokalnych.

Zestawienie form wsparcia przewidzianych do zastosowania w ramach realizacji priorytetu 9.8 RPO nowego okresu programowania zaprezentowano w tabeli nr 2.

Tab. 2. Formy wsparcia ekonomii społecznej w priorytecie 9.8 RPO Perspektywy 2014+

Województwo	Planowane formy wsparcia
dolnośląskie	rozwój PES ¹ , tworzenie miejsc pracy w PES, rozwój partnerstw, koordynacja i monitoring wsparcia ES, inne formy ²
kujawsko-pomorskie	rozwój PES ¹ , koordynacja i monitoring wsparcia ES
lubelskie	rozwój PES ¹ , animacja lokalna, rozwój partnerstw, dotacje bezzwrotne i wsparcie pomostowe ³ , wsparcie finansowe PES ⁴ , wzmocnienie OWES, ekonomizacja i poprawa pozycji rynkowej ⁵
lubuskie	rozwój PES ¹ , tworzenie miejsc pracy w PES, rozwój partnerstw, koordynacja i monitoring wsparcia ES
łódzkie	rozwój PES ¹ , tworzenie miejsc pracy w PES, rozwój partnerstw, koordynacja i monitoring wsparcia ES
małopolskie	rozwój PES ¹ , animacja lokalna, koordynacja i monitoring wsparcia ES
mazowieckie	rozwój PES ¹ , tworzenie miejsc pracy w PES, koordynacja i monitoring wsparcia ES
opolskie	rozwój PES ¹ , tworzenie miejsc pracy w PES, inne formy ²
podkarpackie	rozwój PES ¹ , wsparcie finansowe PES ⁴ , rozwój partnerstw, koordynacja i monitoring wsparcia ES, kampanie społeczne i edukacyjne ⁶
podlaskie	rozwój PES ¹ , rozwój partnerstw, wzmocnienie infrastruktury, kampanie społeczne ⁶ , włączanie problematyki ES do regionalnych polityk publicznych
pomorskie	rozwój PES ¹ , tworzenie miejsc pracy w PES, rozwój partnerstw, wsparcie finansowe PES ⁴ , kampanie społeczne ⁶
śląskie	rozwój PES ¹ , koordynacja i monitoring wsparcia ES
świętokrzyskie	rozwój PES ¹ , tworzenie miejsc pracy w PES, rozwój partnerstw ⁷ , koordynacja i monitoring wsparcia ES
warmińsko-mazurskie	rozwój PES ¹ , animacja lokalna, tworzenie miejsc pracy w PES, rozwój partnerstw ⁷ ,
wielkopolskie	rozwój PES ¹ , tworzenie miejsc pracy w PES, rozwój partnerstw, koordynacja i monitoring wsparcia ES
zachodniopomorskie	rozwój PES ¹ , tworzenie miejsc pracy w PES, dotacje bezzwrotne i wsparcie pomostowe ³ , koordynacja i monitoring wsparcia ES, inne formy ²

Objaśnienia:

¹ np. tworzenie i wzmocnianie i/lub animacja i inkubacja i/lub szkolenia i doradztwo i/lub coaching biznesowy (np. w zakresie ogólnym, księgowości, prawnym, ekonomizacji, działalności odpłatnej, usług menedżerskich, biznesowym), także adresowane do instytucji integracji społecznej

² np. rozwój wsparcia towarzyszącego dla osób wykluczonych zagrożonych wykluczeniem społecznym za pośrednictwem PES

³ dla osób zainteresowanych przystąpieniem i tworzeniem miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych

⁴ np. dotacje dla PES, podmiotów integracji społecznej i spółdzielni socjalnych

⁵ np. zwiększenia dostępności i konkurencyjności usług i produktów podmiotów ekonomii społecznej

⁶ regionalne i lokalne kampanie społeczne informujące o ekonomii społecznej i/lub programy edukacyjne o i dla ekonomii społecznej

⁷ także sieci współpracy i/lub klastrów przedsiębiorstw

Katalogi beneficjentów uprawnionych do realizacji zadań w ramach priorytetu 9.8 są mocno zróżnicowane w poszczególnych RPO. W wielu Programach mają charakter otwarty, to znaczy, że wykonawcami przedsięwzięć w zakresie wsparcia ekonomii społecznej mogą być wszelkiego podmioty publiczne i prywatne, działające i nie działające dla zysku. Jednak w większości są zamknięte, a lista potencjalnych wykonawców ograniczona. Najczęściej lista uprawnionych podmiotów obejmuje: PES, organizacje pozarządowe, przedsiębiorstwa społeczne, OWES, LGD i jednostki samorządu terytorialnego szczebla wojewódzkiego.

Alokacja wsparcia UE na priorytet 9.8 w analizowanych Programach mieści się w przedziale o znacznej rozpiętości: od nieco ponad 6 mln i udziale w budżecie Programu rządu 0,6% do ponad 45 mln Euro i udziale w budżecie rządu 2,5%. Rozkład alokacji na ten priorytet w układzie wojewódzkim zaprezentowano w tabeli nr 3.

Na podstawie analizy systemu działań w zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej w RPO Perspektywy 2014+ można stwierdzić, że dominującą funkcją jaką przypisano temu sektorowi jest funkcja społeczna realizowana poprzez wzmocnienie integracji społecznej, stymulowanie aktywizacji zawodowej wybranych kategorii społecznych oraz przeciwdziałanie ubóstwu. Systemy są słabo powiązane tak wewnątrz RPO (z innymi celami i priorytetami), jak i na zewnątrz, w szczególności z dokumentami odnoszącymi się do problematyki ekonomii społecznej, ale także innych polityk publicznych. Co prawda, nie zakłada się stosowania na dużą skalę różnorodnych preferencji, poza zadaniami z zakresu koordynacji i monitoringu wsparcia ekonomii społecznej w regionie. Katalogi beneficjentów uprawnionych do realizacji przedsięwzięć w ramach priorytetu są zarówno otwarte, jak i ograniczone do PES, organizacji pozarządowych, OWES i LGD. System wsparcia operuje przede wszystkim wsparciem „miękkim”, o czym decyduje niewielki stopień uwzględnienia w RPO priorytetu 9.3, co wydaje się znacząco osłabiać efektywność działania systemu. Wsparcie, w większości przypadków, będzie realizowane przy zastosowaniu standardowych działań zapisanych w „linii demarkacyjnej” i nie zawsze uwzględnia diagnozę kondycji sektora.

4. Mechanizmy określające miejsce i rolę organizacji pozarządowych w procesach zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej

Na zestaw mechanizmów określających miejsce i rolę organizacji pozarządowych w procesach zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej składają się priorytet 9.2 *Rewitalizacja ubogich społeczności zamieszkujących te obszary*¹¹ i mechanizm RLKS, zarówno realizowany w ramach, jak i poza priorytetem 9.9 oraz mechanizmu LSR.

Zgodnie z zapisami „linii demarkacyjnej” wsparcie w ramach priorytetu 9.2 zostanie przeznaczone wyłącznie na operacje w zakresie kompleksowej, to znaczy obejmującej wszystkie aspekty, rewitalizacji realizowanej na podstawie Lokalnych Programów Rewitalizacji (LPR) lub innych dokumentów o podobnym charakterze. Przedsięwzięcia inwestycyjne finansowane z EFRR muszą być podporządkowane rozwiązywaniu zdiagnozowanych problemów społecznych i obowiązkowo służyć realizacji CT 9, a dodatkowo także CT 8 i 10. Zasadniczo wyklucza się budowę nowych obiektów, wyjątkowo dopuszcza realizację przedsięwzięć w zakresie uzbrojenia terenów lub rozbudowę pod inwestycje, zaś rewitalizację tkanki mieszkaniowej dopuszcza w wąskim zakresie.

Zakres planowanej interwencji w ramach tego priorytetu w analizowanych RPO wykracza poza rewitalizację społeczną i obejmuje także gospodarczą, fizyczną, a nawet technologiczną obszarów miejskich, wiejskich, czy przemysłowych, pokolejowych, popegeerowskich i powojсковych, a nawet mieszkaniowych i usługowych. Natomiast zapisane w Programach cele są różnorodne i obejmują m.in.: wzmocnienie zdolności rozwojowych zdegradowanych obszarów, aktywizację społeczno-zawodową, włączenie społeczności i jej członków oraz poprawę spójności społecznej i terytorialnej, rozwój infrastruktury i rewitalizację przestrzeni publicznej przyczyniające się do rozwiązywania problemów społecznych, przeciwdziałanie ubóstwu i ograniczenie problemów społecznych bądź ożywienie społeczno-gospodarcze obszarów objętych interwencją. W nie-

¹¹ Jedynie w RPO Województwa Dolnośląskiego w tytule priorytetu mowa o rewitalizacji *zdegradowanych obszarów*.

których RPO założono także, że interwencja w tym priorytecie będzie służyć kształtowaniu postaw obywatelskich.

Priorytet charakteryzuje się słabymi powiązaniem z innymi celami i priorytetami – tylko w nielicznych RPO zapisano delegację bądź do określonych CT (8, 9 i 10), bądź priorytetów (głównie środowiskowych, infrastrukturalnych, w obszarze przedsiębiorczości).

Katalog przewidzianych do realizacji przedsięwzięć¹² obejmuje działania zorientowane m.in. na: wspieranie integracji społeczno-zawodowej mieszkańców zdegradowanych obszarów; rewaloryzację, modernizację i adaptację istniejącej zabudowy; zagospodarowanie przestrzeni publicznych; ochronę zabytków; dostosowanie istniejących budynków do funkcji społecznych, kulturalnych, gospodarczych, rekreacyjnych i edukacyjnych (poprzez nadawanie nowych funkcji); tworzenie stref bezpieczeństwa w miastach; rozwój zielonej infrastruktury; inwestycje w infrastrukturę komunalną i odbudowę substancji mieszkaniowej. A także (wyjątkowo) uzbrojenie i rozbudowę terenów inwestycyjnych.

W nielicznych RPO przewidziano zastosowanie preferencji terytorialnych (ZIT, czy specjalne alokacje dla miast Bytom i Radzionków w RPO WSL) lub dla partnerstw skupiających lokalnych partnerów, w tym organizacje pozarządowe.

Zdecydowanie najczęściej katalog beneficjentów priorytetu uwzględnia organizacje pozarządowe, natomiast wbrew oczekiwaniom stosunkowo rzadko LGD, partnerów społeczno-gospodarczych oraz instytucje pomocy i integracji społecznej.

Alokacja wsparcia UE na priorytet 9.2 w analizowanych Programach mieści się w przedziale o znacznej rozpiętości: od 15 mln i udziale w budżecie Programu rządu 1,9% do 200 mln Euro i udziale rządu 7,0%. Rozkład alokacji w RPO zaprezentowano w tabeli nr 4.

Instrument noszący nazwę „Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność” (RLKS, ang. *Community Lead Local Development*, CLLD) został uregulowany w art. 32–35 rozporządzenia ogólnego i bazuje na rozwiązaniach przetestowanych w ramach instrumentu LEADER

¹² Jednak nie we wszystkich Programach sformułowano taki katalog, w niektórych informacja o przedsięwzięciach możliwych do realizacji w ramach priorytetu ma charakter opisowy.

(LEADER: Liaison Entre Actions pour le Développement de l'Economie Rurale – powiązania między gospodarką wiejską a działaniami na rzecz rozwoju), które jednak do tej pory znajdowały zastosowanie w interwencjach na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Jednak w myśl rozporządzenia UE nr 1303/2013 mechanizm RLKS w nowej perspektywie ma obejmować także obszary miejskie (kryteriami są: spójność wewnętrzna objętej takim wsparciem społeczności lokalnej i liczba mieszkańców nie przekraczająca 150 tys. osób), jak i gwarantować udział przedstawicieli tej społeczności w realizacji przedsięwzięć finansowanych z różnych funduszy strukturalnych (instrument zezwala na łączenie środków z różnych funduszy UE, np. EFS czy EFRR).

Zgodnie z zapisami „linii demarkacyjnej” na poziom regionalny przekazano wdrożenie priorytetu 9.9 *lokalne strategie rozwoju kierowane przez społeczność*. Jednak z analizy RPO nowej perspektywy finansowej wynika, że zastosowanie tego mechanizmu w formie priorytetu 9.9 uwzględniono jedynie w 3 Programach (kujawsko-pomorskim, lubuskim i podlaskim), ponadto w 2 (dolnośląskim i łódzkim) będzie realizowany horyzontalnie w ramach różnych osi i priorytetów, ale bez przypisanej alokacji środków finansowych. Postulat ujęcia w Programie mechanizmu RLKS był często zgłaszany w trakcie konsultacji projektów RPO przez różne środowiska, w szczególności LGD, jednak w większości przypadków został odrzucony. Jako argumenty przeciwko uruchomieniu tego instrumentu przywoływano: brak rozstrzygnięć zakresu wsparcia CLLD w ramach PROW¹³, brak obiektywnych kryteriów wyznaczania obszaru objętego interwencją. W kilku województwach zostaną zastosowane inne instrumenty o podobnym charakterze, w szczególności ZIT/RIT, czy różnego rodzaju kontrakty samorządowe). Szczególnym przypadkiem jest województwo mazowieckie. Z uwagi na zaliczenie go do katalogu regionów bardziej rozwiniętych za bardziej efektywny uznano mechanizm Projektów Partnerskich „włączający elastycznie społeczności lokalne, wnoszący wkład w rozwiąza-

¹³ Na ten aspekt uwagę zwrócono w komentarzu „Po konsultacjach ustawy o zasadach realizacji programów operacyjnych polityki spójności”, w którym czytamy, że „Nie uwzględnienie RLKS w ustawie ustalającej ogólne zasady realizacji programów operacyjnych może utrudnić korzystanie z niego w Polsce. Poszczególne samorządy potrzebują bowiem do jego zastosowania podstawy prawnej, co niektóre z nich już zadeklarowały w opracowywanych projektach regionalnych programów operacyjnych.” Zob. F. Pazderski, w: *Biuletyn Kompas* z 27 marca 2014 r.

nie zidentyfikowanych problemów”, w którego realizacji ważną rolę będą odgrywać LGD i organizacje pozarządowe.

Zastosowanie mechanizmu – zgodnie z zapisami w RPO – ma służyć wzrostowi aktywności lokalnej i zaangażowania w rozwój lokalny. Efekt zostanie osiągnięty poprzez stymulowanie oddolnych inicjatyw w zakresie innowacji społecznych, przedsiębiorczości, umiejętności reagowania na zmiany, zawiązywanie międzysektorowych partnerstw łączących instytucje kultury, oświaty, organizacje pozarządowe i przedsiębiorstwa prywatne oraz rozwój ekonomii społecznej. Oczekuje się, że interwencja wzmocni podmioty działające na rzecz środowisk znajdujących się w najtrudniejszym położeniu oraz kapitał społeczny tych zbiorowości, do których zostanie zaadresowana.

Planuje się realizację przedsięwzięć w zakresie m.in. udzielania kompleksowego wsparcia przedsięwzięciom z zakresu solidarności pokoleniowej i dialogu międzykulturowego, rozwoju rodzinnych i środowiskowych form wsparcia dla rodzin, aktywizacji, w szczególności społeczności marginalizowanych, zwiększenia dostępu do specjalistycznych usług pomocy i integracji społecznej oraz przeciwdziałania bezrobociu.

W katalogu beneficjentów wdrażania mechanizmu ważną rolę odgrywają LGD, PES i organizacje pozarządowe, a także same społeczności lokalne.

Wysokość środków finansowych zaplanowanych na wdrożenie priorytetu 9.9 w 3 RPO, które uwzględniają ten mechanizm jest silnie zróżnicowana – od niewielkiej puli w wysokości 2,5 mln Euro i udziale w budżecie rządu 0,3% po pokaźną, 20-krotnie większą pulę i udziale w budżecie rządu 5,1. Rozkład alokacji zaprezentowano tabeli nr 3.

Blokady w uwzględnianiu instrumentu RLKS w RPO Perspektywy 2014 + w dużej mierze wydają się leżeć po stronie braku ustawowego uregulowania jego stosowania, o czym przekonują przypadki przesunięcia opracowania zasad RLKS na dalszy etap prac nad Programem. Pomimo tego kilka samorządów wojewódzkich zdecydowało się na uwzględnienie priorytetu 9.9 w Programie, kilka zdecydowało o realizacji mechanizmu bez odrębnej alokacji, zaś inne pod postacią odrębnych mechanizmów terytorialnych. W tych RPO, w których uwzględniono instrument RLKS z reguły istotną rolę w jego realizacji przypisuje się LGD, podmiotom ekonomii społecznej i organizacjom pozarządowym.

Rewitalizacja ubogich społeczności i zdegradowanych obszarów to jedno z priorytetowych działań w ramach CT 9, na co wskazują zakres zadań i wysokość alokacji wsparcia, w przeciwieństwie do instrumentu RLKS, na którego zastosowanie zdecydowało się niewiele samorządów. W analizowanych RPO właściwie nie wskazuje się powiązań pomiędzy priorytetami 9.2 i 9.9 (czy szerzej instrumentem RLKS). Co wydaje się niezwykle istotne zarówno z punktu widzenia efektywności planowanych interwencji, ale także włączenia organizacji pozarządowych, podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych w realizację tego celu. O ile bowiem w RLKS ten sektor odgrywa istotną rolę, to w działaniach z zakresu rewitalizacji katalog beneficjentów obejmuje jedynie organizacje pozarządowe zupełnie pomijając sektor ekonomii społecznej.

5. Zasoby na realizację CT 9 i poszczególnych priorytetów

Wysokość alokacji na realizację celu 9 w RPO nowej perspektywy finansowej jest silnie zróżnicowana. I to zarówno w układzie regionalnym, jak i priorytetowym.

Na tej pierwszej płaszczyźnie zawiera się w przedziale od 115 mln do 639 mln Euro i udziale w budżetach RPO od 10,6%¹⁴ do 23,3%. Szczegółowy rozkład alokacji w układzie wojewódzkim zaprezentowano w tabeli nr 3.

Alokacja środków w ramach budżetu CT 9 w poszczególnych RPO jest mocno zróżnicowana. Największe pule kierowane są na realizację priorytetów 9.1, 9.2 i 9.4, natomiast najmniejsza na 9.8¹⁵ – jej maksymalny udział w budżecie RPO nie przekracza 2,5%.

Szczegółowy rozkład alokacji na poszczególne priorytety CT 9 zaprezentowano w analizie uwarunkowań realizacji tych priorytetów (odpowiednio części 3.2.2, 3.2.3, 3.2.4 i 3.3 tego opracowania), a zestawiono w tabeli nr 2.

¹⁴ Wyjątkiem jest Mazowsze, w których udział alokacji na CT 9 wynosi 9,1%, co wynika z zaliczenia regionu do kategorii „bardziej rozwiniętych”.

¹⁵ Pomijamy w tej analizie priorytety 9.3, który uwzględniono tylko w 2 RPO, 9.9, który uwzględniono tylko w 3 RPO i 9.10, który uwzględniono tylko w 1 RPO.

Tab. 3. Rozkład alokacji na CT 9 w RPO Perspektywy 2014+ w układzie wojewódzkim

Województwo	CT 9		9.1		9.2		9.4		9.7		9.8		9.9	
	mln Euro	%	mln Euro	%	mln Euro	%	mln Euro	%	mln Euro	%	mln Euro	%	mln Euro	%
dolnośląskie	373,8	14,0	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	
kujawsko-pomorskie	494,0	22,1	148,1	7,8	57,6	3,0	45,6	2,4	58,3	3,1	20,6	1,1	89,6 ⁴	4,7
lubelskie	520,0 ¹	19,8	103,5	5,7	127,7	5,7	124,6	5,6	37,3	1,7	18,7	0,8		
lubuskie	149,0	14,1	26,1	2,9	32,7	3,6	45,5	5,0	5,1	0,6	15,2	1,7	2,5	0,3
łódzkie	435,2	16,4	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	
małopolskie	638,8	18,9	111	3,9	200	7,0	100	3,5	115	4,0	17,0	0,6		
mazowieckie	238,7	9,1	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	
opolskie	184,8	16,6	44,0	4,7	43,1	4,6	13,7	1,5	50,0	5,3	6,3	0,7		
podkarpackie	361,4	14,5	75,7	3,6	56,0	2,6	45,3	2,1	78,4	3,7	51,8 ³	2,5		
podlaskie	115,0 ¹	10,6	25,0	3,2	15,0	1,9	40,0	12,7	11,0	3,5	8,0	2,5	16,0	5,1
pomorskie	292,9 ²	13,4	64,5	3,5	80,6	4,4	67,5	3,6	28,0	1,1	15,6	0,9		
śląskie	597,9	14,6	106,5	3,1	168,7	4,9	129,7	3,7	72,8	2,1	30,5	0,9		
świętokrzyskie	bd	bd	45,0	3,3	54,5	4,0	27,3	2,0	51,8	3,8	9,5	0,7		
warmińsko-mazurskie	197,3 ¹	23,3	110,8	6,4	110,8	6,4	76,3	4,4	20,0	1,2	25,0	1,5		
wielkopolskie	495,9	16,0	bd	bd	bd	bd	73,1	3,0	72,7	3,0	bd	bd	bd	
zachodniopomorskie	264,7	14,1	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	

Objaśnienia:

¹ budżet Cel 9 i częściowo 10

² tylko wsparcie UE

³ wraz z 9,3

⁴ wraz z 9,9

Katalogi beneficjentów realizacji poszczególnych priorytetów są mocno zróżnicowane, jednak zasadniczo obejmują organizacje pozarządowe, a w mniejszym stopniu także podmioty ekonomii społecznej i przedsiębiorstwa oraz lokalne grupy działania. Najczęściej ograniczenia podmiotowe dotyczą priorytetu 9.1 (preferencje dla publicznych jednostek ochrony zdrowia) oraz 9.8 (preferencje dla podmiotów ekonomii społecznej i/lub jednostek pomocy społecznej samorządu województwa) i będą stosowane w przede wszystkim do wyboru przedsięwzięć w trybie pozakonkursowym. Szczegółowy rozkład udziału podmiotów sektora ekonomii społecznej i pozarządowego zaprezentowano w tabel nr 4.

Tab. 4. Organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej jako beneficjenci CT 9 w RPO Perspektywy 2014+ w układzie wojewódzkim

Województwo	9.1	9.2	9.4	9.7	9.8
dolnośląskie	NGO	NGO	otwarty	PES	otwarty
kujawsko-pomorskie	NGO	NGO	otwarty	otwarty	otwarty
lubelskie	NGO	NGO	NGO, CAL	NGO, CAL	PES
lubuskie	NGO	NGO	otwarty	Otwarty	otwarty
łódzkie	NGO, PES ¹	NGO, LGD	PES	NGO ¹	OWES, PES, PS, NGO
małopolskie	nie	NGO	otwarty	Otwarty	PES
mazowieckie	nie	NGO	otwarty	Otwarty	otwarty
opolskie	nie	inne ²	inne ²	inne ²	PES, OWES
podkarpackie	nie	NGO	inne ³	inne ³	NGO, OWES
podlaskie	NGO ⁴	NGO, LGD	NGO ⁴	otwarty ²	otwarty, PES
pomorskie	NGO	NGO, kluby sportowe	szeroki	Szeroki	NGO, PES, LGD
śląskie	NGO	NGO	NGO ³	NGO, PES ³	NGO, akredytowane ośrodki wspierające
świętokrzyskie	NGO ¹	PSG	otwarty	otwarty	otwarty, LGD
warmińsko-mazurskie	NGO ³	NGO	NGO ³	NGO ³	NGO, PES
wielkopolskie	NGO	NGO	otwarty	Otwarty	Otwarty
zachodniopomorskie	NGO	NGO	NGO	Otwarty	Otwarty

Objaśnienia:

¹ świadczące usługi społeczne

² instytucje pomocy i integracji społecznej

³ podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie statutowo działające w obszarze pomocy i integracji społecznej

⁴ działające w obszarze pomocy i integracji społecznej lub ochronie zdrowia

⁴ działające w obszarze pomocy i integracji społecznej lub ochronie zdrowia

Otwarty – obejmuje wszystkie podmioty z wyłączeniem osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej lub oświatowej

Szeroki – obejmujący instytucje pomocy i integracji społecznej, podmioty prowadzące centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, warsztaty terapii zajęciowej, zakłady aktywności zawodowej, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne, kluby sportowe, LGD

6. Wzmacnianie potencjału instytucjonalnego partnerów społeczno-gospodarczych

Działania wzmacniające potencjał instytucjonalny partnerów społeczno-gospodarczych oraz budowę kapitału organizacji pozarządowych uwzględniono w połowie RPO¹⁶, jednak tylko w Małopolskim RPO wyodrębniono specjalną pulę środków na ten cel w wysokości 14 mln Euro. W pozostałych przypadkach wsparcie będzie realizowane horyzontalnie w ramach różnych priorytetów, najczęściej CT 8, 9 i 10, zaś wyjątkowo w CT 3 (wielkopolskie). Przewiduje się zastosowanie „miękkich” form wsparcia – o ile takie wskazano – jak m.in.: preferencje podmiotowe (np. instytucje pomocy i integracji), terytorialne, międzysektorowe partnerstwa (w tym projekty realizowane oddolnie w oparciu o kompleksowe strategie partnerskie), uwzględnienie tych podmiotów w indykatywnym katalogu beneficjentów wybranych priorytetów, uspołecznienie wypracowanych koncepcji i szczegółowych rozwiązań oraz włączenie społeczności lokalnych.

Analizę uwzględnienia w RPO innych form angażowania partnerów społeczno-gospodarczych w proces przygotowywania i wdrażania programów, w tym udział w Komitetach Monitorujących, oraz wzmacniania ich potencjału instytucjonalnego znaleźć można w przygotowanym przez OFOP opracowaniu *Przegląd projektów RPO 2014–2020 pod kątem włączenia partnerów społecznych*¹⁷.

¹⁶ W podlaskim zasady zostaną opracowane na dalszym etapie prac na Programem. Natomiast w mazowieckim zastosowanie mechanizmu nie jest możliwe z uwagi na zaliczenie województwa do kategorii regionów bardziej rozwiniętych.

¹⁷ <http://wiadomosci.ngo.pl/wiadomosci/971394.html?from=rss> (dostęp 9.04.2014 r.).

7. Podmioty ekonomii społecznej i organizacji pozarządowe jako partnerzy wdrażania pozostałych Celów RPO

W analizowanych projektach RPO Perspektywy 2014+ uwzględniono organizacje pozarządowe i podmioty ekonomii społecznej jako partnerów wdrażania pozostałych Celów RPO. Skala tego zaangażowania w poszczególnych województwach jest zróżnicowana – od znacznego (większość Osi i priorytetów), po ograniczone (wybrane priorytety silnie powiązane z CT 9). Do liderów należą pomorskie i dolnośląskie z kilkunastoma priorytetami, których katalogi uwzględniają PES i organizacje pozarządowe, natomiast lubelskie, lubuskie i opolskie uwzględniły je w nie więcej niż 5 priorytetach.

Najczęściej organizacje pozarządowe włączono do katalogów beneficjentów priorytetów środowiskowych (odnawialne źródła energii, niskoemisyjne technologie, ochrona środowiska naturalnego i kulturowego, ochrona różnorodności biologicznej). Natomiast rzadko priorytetów edukacyjnych (inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności uczenia się), cyfrowych (wzmocnienie zastosowań TIK) i zatrudnieniowych (adaptacja pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian¹⁸). Natomiast w ramach CT 3 *Wzmacnianie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego oraz sektora rybołówstwa i akwakultury* PES i organizacje pozarządowe uwzględniono także w katalogu grup docelowych priorytetów związanych z opracowaniem i wdrażaniem nowych modeli biznesowych dla MŚP oraz promowaniem przedsiębiorczości. Sporadycznie oba te typy podmiotów włączono do katalogu beneficjentów CT 1 *Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji*.

Szczegółowy rozkład udziału podmiotów ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych jako partnerów wdrażania pozostałych Celów RPO zaprezentowano w tabeli nr 5.

¹⁸ W tym przypadku chodzi o uwzględnienia jako jednego ze wskaźników realizacji priorytetu przedsiębiorstw spółdzielczych.

Tab. 5. Podmioty ekonomii społecznej i organizacji pozarządowe jako partnerzy wdrażania pozostałych Celów RPO

Przytyt Inwestycyjny ¹	DLN	KUJ- POM	LUBE	LUBU	EDZ	MAŁ	MAZ	OPO	PODK	PODL	POM	ŚLK	ŚWK	WAR- MAZ	WLK	ZACH
Innowacyjne przedsiębiorstwa (CT 1)	X															
Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badaniach i innowacje (CT 1)					X						X					
Rozwój przedsiębiorczości (CT 1)	X															
E-usługi publiczne (CT 2)	X															
Wzmocnienie zastosowań TIK (CT 2)		X	X			X		X		X			X	X	X	X
Promocja MŚP na rynkach krajowych i międzynarodowych (CT 3)				X												
Wspieranie tworzenia i rozszerzenia zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług oraz innowacji(CT3)	X	X				X	X									
Opracowanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP (CT 3)				X			X		X		X		X		X	
Promowanie przedsiębiorczości (CT 3)					X	X	X		X							

Przyrost Inwestycyjny ¹	DLN	KUJ- POM	LUBE	LUBU	EDZ	MAŁ	MAZ	OPO	PODK	PODL	POM	ŚLK	ŚWK	WAR- MAZ	WLK	ZACH
Wysokoprężna kogeneracja (CT 4)	X								X			X				X
Produkcja i dystry- bucja energii z OZE (CT 4)	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X			X	X
Wspieranie efek- tywności energ- tycznej (CT 4)		X	X	X	X	X	X	X			X	X		X		X
Promowanie efek- tywności energ- tycznej/strategii miskoemisyjnych (CT 4)	X	X	X	X	X	X	X				X		X		X	X
Ochrona i udostęp- nianie zasobów przyrodniczych (CT 5)	X															
Promowanie inwestycji ukierun- kowanych na kon- kretne rodzaje ryzyk (CT 5)				X	X	X					X			X	X	X
Investowanie w sektor gospodarki odpadami (CT 6)						X				X						X
Investowanie w sektor gospodarki wodno-ściekowej (CT 6)	X					X					X			X		
Zachowanie, ochro- na, promowanie i rozwój dziedzic- twa naturalnego i kulturowego / Dzie- dzictwo kulturowe (CT 6)	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X		X	X	X

*Miejsce, rola i znaczenie podmiotów ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych
w realizacji Celu 9 w RPO na lata 2014–2020*

Priorityet Inwestycyjny ¹	DLN	KUJ- POM	LUBE	LUBU	EDZ	MAŁ	MAZ	OPO	PODK	PODL	POM	ŚLK	ŚWK	WAR- MAZ	WLK	ZACH
Ochrona i przywró- cenie różnorodności biologicznej (CT 6)		X			X	X			X	X		X	X	X	X	X
Ochrona i wykorzy- stanie kapitału przyrodniczego regionu (CT 6)			X													
Działania mające na celu poprawę stanu środowiska miejskiego (CT 6)				X			X		X							
Zwiększenie mobil- ności regionalnej (CT 7)																X
Rozwój i uspraw- nianie przyjaznych środowisku (w tym o obniżonej emisji hałasu) i niskoemii- syjnych systemów transportu (CT 7)						X										
Adaptacja pracow- ników, przedsię- biorstw i przedsię- biorców do zmian (CT 8)	W ²	X/W				W		W	W		X/W	X/W	W	W	X/W	W
Wspieranie rozwoju przyjaznego dla zatrudnienia (CT 8)					X								X			X
Aktywne i zdrowe starzenie się (CT 8)										X						
Zapewnienie do- stępu do zatrudnie- nia osobom (CT 8)										X	X					

DLN	KUJ-POM	LUBE	LUBU	EDZ	MAŁ	MAZ	OPO	PODK	PODL	POM	ŚLK	ŚWK	WAR-MAZ	WLK	ZACH
<p>Pracę na własny rachunek, przedsiębiorczość (CT 8)</p>										X					
<p>Równość mężczyzn i kobiet (CT 8)</p>										X					
<p>Investycję w edukację przedszkolną, podstawową i gimnazjalną (CT 10)</p>															
<p>Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej (CT 10)</p>	X									X				X	X
<p>Zapewnienie dostępu do wysokiej jakości kształcenia ponadgimnazjalnego (CT 10)</p>	X														
<p>Dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego do potrzeb rynku pracy (CT 10)</p>	X									X					
<p>Investowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności uczenia się/ Wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym (CT 10)</p>		X		X										X	

Priorityet Inwestycyjny ¹	DLN	KUJ- POM	LUBE	LUBU	EDZ	MAŁ	MAZ	OPO	PODK	PODL	POM	ŚLK	ŚWK	WAR- MAZ	WLK	ZACH
Poprawa jakości, skuteczności i do- stępności szkol- nictwa wyższego (CT 10)											X					

Objaśnienia:

¹ Z uwagi na różnorodną numerację priorityetów obowiązującą w poszczególnych RPO zrezygnowano z jej stosowania w tym zestawieniu. Numery można odczytać w charakterystyka poszczególnych regionów.

² Wskaźnikami realizacji priorityetu są przedsiębiorstwa spółdzielcze.

Cel Tematyczny 1 – Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji

Cel Tematyczny 2 – Zwiększanie dostępności, stopni wykorzystania i jakości THK

Cel Tematyczny 3 – Wzmacnianie konkurencyjności MSP, sektora rolnego oraz sektora rybołówstwa i akwakultury

Cel Tematyczny 4 – Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach

Cel Tematyczny 5 – Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem

Cel Tematyczny 6 – Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami

Cel Tematyczny 7 – Promowanie zrównoważonego transportu i ustalenie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej

Cel Tematyczny 8 – Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcia mobilności pracowników

Cel Tematyczny 9 – Promowanie włączenia społeczne, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją

Cel Tematyczny 10 – Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i kształcenia się przez całe życie

Cel Tematyczny 11 – Wzmacnianie zdolności instytucjonalnych instytucji publicznych i zainteresowanych stron oraz sprawności administracji publicznej

8. Udział organizacji pozarządowych w opracowaniu RPO

W momencie opracowania niniejszej ekspertyzy dostępnych było 11 raportów z konsultacji społecznych projektów RPO Perspektywy 2014+ (ich wykaz zawiera Część 6 tego opracowania). W przypadku województw łódzkiego, mazowieckiego, podkarpackiego, warmińsko-mazurskiego konsultacje zakończyły się stosunkowo niedawno i ich wyniki nie zostały jeszcze opublikowane, natomiast w przypadku województwa kujawsko-pomorskiego nie udało się dotrzeć do raportu.

Najistotniejsze z punktu widzenia zakresu niniejszej ekspertyzy uwagi zgłaszane przez organizacje pozarządowe i nie tylko odnosiły się do:

- poszerzenia katalogu głównych grup docelowych o organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej i osoby zamierzające utworzenie podmiotu ekonomii społecznej różnych priorytetów (w tym priorytetów CT 9);
- ujęcia w Programie mechanizmu RLKS;
- doprecyzowania definicji terminów: ekonomia społeczna, infrastruktura sektora ekonomii społecznej;
- poszerzenia funkcji podmiotów ekonomii społecznej o świadczenie usług użyteczności publicznej i udział w rozwoju lokalnym;
- uzupełnienia Celu 9 o priorytet 9.3 *Dotacje inwestycyjne dla przedsiębiorstw społecznych*;
- zwiększenia alokacji, w szczególności na wspieranie ekonomii społecznej, w tym uruchomienie systemu typu voucher dla podmiotów ekonomii społecznej;
- uwzględnienia w Programie LGD;
- opracowanie systemu wsparcia dla trzeciego sektora (wzmacniania instytucjonalnego potencjału partnerów społeczno-gospodarczych), w tym finansowania przedsięwzięć wspierających, regranting środków dla małych organizacji, tworzenie i działalność centrów wspierania organizacji pozarządowych, uruchomienie systemu pożyczkowego dla organizacji pozarządowych;

Na podstawie przeprowadzonej analizy możemy stwierdzić, że zgłaszane postulaty były spełniane w różnym stopniu i co ciekawe – w układzie globalnym – dość niekonsekwentnie. To co uwzględniano w jednych RPO, odrzucano w innych (np. RLKS, poszerzenie katalogu beneficjentów).

Charakterystyki RPO Perspektywy 2014+ pod kątem Celu 9

1. Dolnośląskie

Analiza projektu *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020* (RPO WD) przyjętego przez Zarząd Województwa Dolnośląskiego 25 lutego 2014 r.

1.1. Zgodność Celu tematycznego 9 z unijnymi, krajowymi i regionalnymi celami strategicznymi

Realizacja CT 9 w ujęciu RPO WD jest zgodna z celami zapisanymi w następujących unijnych, krajowych i regionalnych strategiach, programach i planach:

- Strategii Europa 2020,
- zaleceniach Rady Unii Europejskiej dla Polski na lata 2013–2014,
- Agendzie Terytorialnej Unii Europejskiej 2020,
- Umowie Partnerstwa.
- Krajowym Programie Reform na rzecz realizacji Strategii Europa 2020 (aktualizacja na lata 2013/2014),
- Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala nowoczesności,
- Strategii Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo,
- Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010–2020: Regiony, Miasta, obszary wiejskie
- Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030,
- Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020,

- Projekcie Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego.

1.2. Mechanizmy i zasoby warunkujące udział podmiotów ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych w realizacji Celu 9

Cel 9 będzie realizowany za pośrednictwem 6 priorytetów inwestycyjnych¹⁹ w ramach 2 Osi priorytetowych:

- priorytety: 6.1 *Inwestycje w infrastrukturę społeczną*, 6.2 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną* i 6.3 *Rewitalizacja zdegradowanych obszarów* w ramach Osi 6 *Infrastruktura spójności społecznej*;
- priorytety: 9.1 *Aktywna integracja*, 9.2 *Dostęp do wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych*, 9.3 *Wspieranie gospodarki społecznej* w ramach Osi 9 *Włączenie społeczne*.

Wspieranie usług na rzecz sektora ekonomii społecznej zostało uwzględnione w diagnozie wyzwań, potrzeb i potencjałów obszarów/sektorów objętych Programem. Do wyzwań dolnośląskiego RPO w perspektywie 2014–2020 zaliczono „wzmocnienie ekonomii społecznej poprzez wypracowanie i wdrożenie zintegrowanego systemu wsparcia osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym przy udziale podmiotów ekonomii społecznej.” (s. 269).

Celem realizacji priorytetu 6.1 *Inwestycje w infrastrukturę społeczną* ma być „rozwój infrastruktury dla świadczenia wysokiej jakości usług opieki nad osobami zależnymi oraz osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym.”

Oczekuje się, że dzięki interwencji polegającej na wzmocnieniu infrastruktury (także poprzez adaptowanie istniejących obiektów do pełnienia nowych funkcji) możliwe będzie zapewnienie mieszkańcom regionu dostępu do wysokiej jakości usług adresowanych do powyższych kategorii, a także zapobiegnie wycofywaniu się z rynku pracy osób opiekujących się osobami zależnymi, w tym planującymi posiadanie dzieci. W efekcie zwiększą się szanse zatrudnienia oraz obniży zagrożenie ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

¹⁹ W projekcie RPO WD obowiązuje odmienna niż w pozostałych województwach numeracja przynajmniej części priorytetów inwestycyjnych.

Przewiduje się realizację przedsięwzięć polegających na budowie, remoncie, przebudowie (w tym dostosowaniu do potrzeb osób niepełnosprawnych), rozbudowie, wyposażeniu domów pomocy społecznej, dziennych domów pomocy, ośrodków wsparcia, hospicjów, ośrodków opieki paliatywnej oraz infrastruktury opieki nad dziećmi do lat 3.

Katalog beneficjentów priorytetu obejmuje m.in. organizacje pozarządowe.

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w trybie konkursowym.

Priorytet może zostać objęty zasadami pomocy publicznej.

Preferowane będą przedsięwzięcia realizowane w partnerstwie.

Nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

Celem realizacji priorytetu 6.2 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną* ma być „dostosowanie systemu ochrony zdrowia na Dolnym Śląsku do długofalowych trendów epidemiologiczno-demograficznych oraz zrównoważenie dostępności i podniesienie standardu udzielania świadczeń leczniczych.”

Oczekuje się, że dzięki interwencji – polegającej na rozwoju infrastruktury systemu ochrony zdrowia – poprawie ulegnie dostępność i jakość świadczonych usług medycznych, szczególnie w zakresie tych usług, w przypadku których zdiagnozowano deficyty. W konsekwencji poprawi się zdrowotność mieszkańców regionu, zwiększy jego spójność społeczna oraz wzrosną szanse na zatrudnienie osób, w szczególności osób mających problemy z korzystaniem z wysokiej jakości usług medycznych.

Przewiduje się realizację przedsięwzięć polegających na budowie, remoncie, przebudowie (w tym dostosowaniu do potrzeb osób niepełnosprawnych), rozbudowie, zakupie sprzętu i aparatury medycznej placówek ochrony zdrowia mających na celu poprawę jakości specjalistycznych usług medycznych oraz likwidację deficytów w obszarach kluczowych z punktu widzenia zdrowia i bezpieczeństwa mieszkańców regionu.

Katalog beneficjentów priorytetu obejmuje m.in. organizacje pozarządowe.

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w trybie pozakonkursowym, co wynika z faktu, że planuje się wsparcie jednostek świadczących specjalistyczne usługi medyczne w zakresie zdiagnozowanych problemów zdrowotnych dotyczących znaczną część mieszkańców regionu.

Priorytet może zostać objęty zasadami pomocy publicznej.

Preferowane będą przedsięwzięcia realizowane w partnerstwie.

Nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

Celem realizacji priorytetu *9.1 Aktywna integracja* ma być „aktywizacja społeczna i zawodowa osób i grup wykluczonych oraz narażonych na wykluczenie społeczne.”

Oczekuje się, że dzięki interwencji poprawie ulegnie sytuacji osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem oraz wzrośnie efektywność działań zorientowanych na realizację tego typu celów. Celem dodatkowym ma być rozwój lokalnych inicjatyw skierowanych do osób doświadczających wykluczenia społecznego na obszarach o niskim poziomie samoorganizacji społecznej w tym zakresie.

Przewiduje się podjęcie działań zorientowanych na integrację osób i grup wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wsparcie ma być realizowane także przy zaangażowaniu podmiotów ekonomii społecznej, w tym o charakterze reintegracyjnym (CIS, KIS, ZAZ, WTZ). Zakłada się podejmowanie działań rozwojowych wykorzystujących lokalny potencjał na obszarach wiejskich i miejskich w celu stymulacji aktywności społecznej i rozwoju lokalnego podnoszących szanse na zatrudnienie. Może także obejmować obszary zdegradowane (jako uzupełniające działania rewitalizacyjne) wraz z dodatkowymi inwestycjami w wyposażenie i adaptację pomieszczeń.

Katalog beneficjentów priorytetu ma charakter otwarty, to znaczy obejmuje wszystkie kategorie podmiotów, oprócz osób fizycznych (z wyjątkiem prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową).

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w trybach konkursowym i pozakonkursowym, ten drugi będzie miał zastosowania do przedsięwzięć polegających na „wspieraniu realizacji zadań publicznych” przez publiczne jednostki pomocy społecznej.

Priorytet może zostać objęty zasadami pomocy publicznej.

Preferowane będą przedsięwzięcia realizowane w partnerstwie instytucji rynku pracy, pomocy i integracji społecznej oraz LGD.

Nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

Celem realizacji priorytetu *9.2 Dostęp do wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych* ma być „poprawa dostępu oraz podniesienie jakości usług zdrowotnych i społecznych.”

Oczekuje się, że dzięki interwencji nastąpi wyrównanie dostępności i jakości usług w układzie regionalnym, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów wiejskich i peryferyjnych.

Przewiduje się realizację przedsięwzięć zorientowanych na zwiększenie dostępności oraz podniesienie jakości usług społecznych i zdrowotnych (pomocy społecznej, wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, opiekuńczych i zdrowotnych) dla osób zagrożonych lub dotkniętych wykluczeniem społecznym. Wsparcie może być komplementarne do inwestycji w infrastrukturę społeczną (priorytet 6.1), a także uzupełnione inwestycjami w wyposażenie i adaptację pomieszczeń.

Katalog beneficjentów priorytetu ma charakter otwarty, to znaczy obejmuje wszystkie kategorie podmiotów, w tym PES, oprócz osób fizycznych (z wyjątkiem prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową).

Priorytet może zostać objęty zasadami pomocy publicznej.

Preferowane będą przedsięwzięcia realizowane w partnerstwie instytucji rynku pracy, pomocy i integracji społecznej oraz LGD.

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w trybach konkursowym i pozakonkursowym, ten drugi będzie miał zastosowania do przedsięwzięć polegających na „wspieraniu realizacji zadań publicznych” przez publiczne jednostki pomocy społecznej.

Preferowane będą przedsięwzięcia realizowane przez organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej i przedsiębiorstwa społeczne, w tym w partnerstwie z podmiotami leczniczymi.

Nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

1.3. Planowane działania w zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej

Działania w zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej w regionie będą realizowane za pośrednictwem priorytetu 9.3 *Wspieranie gospodarki społecznej*, którego celem ma być „wsparcie przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej oraz zwiększenie ich roli w rozwoju społeczno-gospodarczym województwa.”

Oczekuje się, że dzięki interwencji nastąpi rozwój sektora ekonomii społecznej w województwie, co zwiększy się ich rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym województwa, zwiększy wolumen usług i miejsc pracy na szczeblu lokalnym, a także efektywność działań przeciwdziałających wykluczeniu społecznemu i ubóstwu.

Planuje się podjęcie działań służących: 1) tworzeniu nowych i wzmocnieniu istniejących podmiotów ekonomii społecznej; 2) tworzeniu miejsc pracy i wspomaganie zatrudnienia w nich; 3) rozwojowi wsparcia towarzyszącego; 4) tworzeniu regionalnych i lokalnych partnerstw na rzecz rozwoju ekonomii społecznej; 5) koordynacji, kooperacji, monitorowaniu, promocji i edukacji działań na rzecz rozwoju ekonomii społecznej w regionie.

Wskaźnikiem realizacji priorytetu 9.3 ma być liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych.

Katalog beneficjentów priorytetu ma charakter otwarty, to znaczy obejmuje wszystkie kategorie podmiotów, oprócz osób fizycznych (z wyjątkiem prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową). Natomiast katalog grup docelowych obejmuje m.in.: podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne, organizacje pozarządowe, instytucje wspierające ekonomię społeczną, instytucje rynku pracy, pomocy i integracji społecznej.

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w trybach konkursowym i pozakonkursowym, ten drugi będzie miał zastosowania do przedsięwzięć „z zakresu koordynowania działań na rzecz sektora ekonomii społecznej w regionie wynikających z kompetencji samorządu województwa” w tym zakresie.

Priorytet może zostać objęty zasadami pomocy publicznej.

Preferowane będą przedsięwzięcia realizowane m.in. w partnerstwie z LGD oraz na obszarach wiejskich.

Nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

1.4. Miejsce, rola i znaczenie organizacji pozarządowych w procesach zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej

Procesy zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej w RPO WD będą realizowane w ramach priorytetu 6.3 oraz przy zastosowaniu mechanizmu RLKS.

Celem realizacji priorytetu 6.3 *Rewitalizacja zdegradowanych obszarów* ma być „wzmocnienie zdolności do rozwoju zdegradowanych społecznie, gospodarczo i fizycznie obszarów miejskich i wiejskich.”

Oczekuje się, że interwencja – polegająca na inwestycjach w infrastrukturę poprawiającą jakość życia ubogich mieszkańców zdegradowanych obszarów miejskich i wiejskich regionu, a realizowana w oparciu o LPR – przyczyni się do zahamowania degradacji tych obszarów.

Przewiduje się wsparcie remontów, modernizacji i adaptacji istniejących obiektów do funkcji społecznych, kulturalnych i edukacyjnych, odnowie budynków mieszkalnych, zagospodarowania przestrzeni publicznych (w sferze bezpieczeństwa mieszkańców w formie monitoringu miejskiego), dostosowania jej do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Przedsięwzięcia w zakresie rewitalizacji infrastruktury technicznej muszą być powiązane z działaniami w zakresie realizacji celów społecznych (priorytet 9.1).

Katalog beneficjentów priorytetu obejmuje m.in. organizacje pozarządowe i LGD.

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w trybie konkursowym.

Priorytet może zostać objęty zasadami pomocy publicznej.

Preferowane będą przedsięwzięcia realizowane w partnerstwie.

Nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

Instrument RLKS będzie realizowany horyzontalnie, a nie w formie odrębnego priorytetu. Przewiduje się realizację działań zorientowanych na rozwój przedsiębiorczości, w zakresie ochrony środowiska i udostępniania walorów turystycznych. Istotną rolę przewidziano także dla działań mających na celu rozwój inicjatyw lokalnych służących: 1) aktywizacji społecznej i zawodowej oraz przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu, 2) zwiększeniu dostępu do specjalistycznych usług pomocy i integracji społecznej, 3) wzmocnieniu zasobów ludzkich i kapitału społecznego, 4) przeciwdziałaniu bezrobociu. Ponadto przewiduje się działania wspierające udział społeczeństwa w życiu publicznym oraz wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych. W założeniach tego komponentu nie przewidziano specjalnej roli dla podmiotów ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych.

1.5. Wartość alokacji na realizację CT 9 w RPO WD

Na realizację Celu 9 planuje się przeznaczyć 373,8 mln Euro, czyli 14,0 % środków RPO WD. Alokację na poszczególne Osie priorytetowe CT 9 zaprezentowano w tabeli nr 6.

Tab. 6. Alokacja na poszczególne Osie priorytetowe CT 9 RPO WD

Oś priorytetowa	Kwota wsparcia w mln Euro	Udział w łącznym wsparciu UE
11 Włączanie społeczne (EFS)	181,1	6,8%
13 Infrastruktura spójności społecznej (EFRR)	192,7	7,2%

1.6. Wzmacnianie instytucjonalnego potencjału partnerów społeczno-gospodarczych

Zasady wzmacniania zdolności instytucjonalnych partnerów społeczno-gospodarczych i na budowanie potencjału organizacji pozarządowych analizowanym projekcie RPO WD na lata 2014–2020 nie zostały opracowane.

1.7. Podmioty ekonomii społecznej i organizacje pozarządowe jako partnerzy wdrażania pozostałych RPO WD

Organizacje pozarządowe zaliczono do grona potencjalnych beneficjentów i grup docelowych priorytetów inwestycyjnych:

- 1.2 Innowacyjne przedsiębiorstwa, 1.3 Rozwój przedsiębiorczości i 1.5 Rozwój produktów i usług w MŚP Osi priorytetowej 1 Przedsiębiorstwa i innowacje;
- 2.1 E-usługi publiczne Osi 2 Technologie informacyjno-komunikacyjne;
- 3.1 Produkcja i dystrybucja energii ze źródeł odnawialnych, 3.4 Wdrażanie strategii niskoemisyjnych i 3.5 Wysokosprawna kogeneracja Osi 3 Gospodarka niskoemisyjna;
- 4.2 Gospodarka wodnościekowa, 4.3 Dziedzictwo kulturowe, 4.4 Ochrona i udostępnianie zasobów przyrodniczych Osi 4 Gospodarka i zasoby;
- 7.1 Inwestycje w edukację przedszkolną, podstawową i gimnazjalną i 7.2 Inwestycje w edukację ponadgimnazjalną, w tym zawodową Osi 7 Infrastruktura edukacyjna²⁰.

Natomiast w priorytetach: 10.2 Zapewnienie dostępu do wysokiej jakości kształcenia ponadgimnazjalnego i 10.4 Dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego do potrzeb rynku pracy Osi 10 Edukacja preferowane będą projekty partnerskie z udziałem m.in. organizacji pozarządowych.

Jednym ze wskaźników realizacji priorytetu 8.4 *Adaptacja pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian* będzie liczba m.in. przedsiębiorstw spółdzielczych i przedsiębiorstw społecznych objętych wsparciem.

1.8. Udział organizacji pozarządowych w opracowaniu RPO WD

W ramach prac nad projektem RPO WD Zarząd Województwa powołał Grupę roboczą, która utworzyła 4 zespoły robocze, m.in. 1) Ekonomia Społeczna oraz 2) Rozwój obszarów wiejskich i Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność.

²⁰ W przypadku obu tych priorytetów organizacje pozarządowe jako podmioty prowadzące szkoły i przedszkola.

W pracach nad Programem wzięło udział kilkanaście organizacji pozarządowych, w tym 7 sieci organizacji pozarządowych działających w województwie: Dolnośląska Federacja Organizacji Pozarządowych, Dolnośląska Federacja Sportu, Dolnośląska Rada ds. Młodzieży, Dolnośląska Sieć Partnerstw LGD, Regionalne Centrum Wspierania Inicjatyw Pozarządowych, Wojewódzki Sejmik Osób Niepełnosprawnych.

W ramach konsultacji odbyło się spotkanie m.in. z Radą Ekonomii Społecznej.

Organizacje pozarządowe zgłosiły ponad 20% ogólnej liczby uwag w trakcie konsultacji projektu RPO WD. 7% ogólnej liczby uwag odnosiło się do *Celu 9 Włączenie społeczne*²¹. Organizacje złożyły kilkadziesiąt uwag, z których tylko część odnosiła się do miejsca, roli i znaczenia podmiotów ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych w realizacji tego Celu. Uwzględniono uwagi postulujące poszerzenie katalogu głównych grup docelowych o organizacje pozarządowe i osoby zamierzające utworzyć podmioty ekonomii społecznej, natomiast nie uwzględniono postulatu poszerzenia katalogu partnerów realizacji priorytetu inwestycyjnego 9.3²² o organizacje pozarządowe²³.

1.9. Podsumowanie

Podmiotom ekonomii społecznej i organizacjom pozarządowym przypisano w Programie przede wszystkim funkcję społeczną - tak w zakresie integracji społeczno-zawodowej i przeciwdziałania wykluczeniu, jak i tworzenia miejsc pracy, o czym mowa w diagnozie wyzwań, problemów i potrzeb województwa. Natomiast w zdecydowanie mniejszym stopniu pozostałe funkcje, jak: 1) usługowa (o czym może świadczyć włączenie PES do katalogu beneficjentów priorytetów 3.1); 2) instrumentu rozwoju gospodarczego w wymiarze regionalnym (na co wskazuje m.in. cel szczegółowy priorytetu 9.3, gdzie mówi się o zwiększeniu roli przed-

²¹ Za: Raport z konsultacji społecznych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020, przyjęty uchwałą nr 5148/IV/13 Zarządu Województwa Dolnośląskiego 23 grudnia 2013 r.

²² Zgodnie z numeracją priorytetów stosowaną w innych RPO.

²³ Za: Zestawienie uwag dotyczących projektu RPO WD 2014–2020 zgłoszonych w ramach konsultacji społecznych.

siębiorstw społecznych „w rozwoju społeczno-gospodarczym województwa”, czy włączenie PES do katalogu beneficjentów priorytetów 1.5). Natomiast w minimalnym stopniu postrzega się je jako podmioty rozwoju lokalnego, o czym może świadczyć pominięcie ich w ramach instrumentu RLKS.

Program nie odwołuje się ani do zapisów KPRES, ani regionalnych dokumentów strategicznych w tym zakresie, jak regionalny plan działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej czy program współpracy samorządu województwa z organizacjami pozarządowymi.

Przewidziane w Programie wsparcie sektora ekonomii społecznej (priorytet inwestycyjny 9.3) odpowiada zdiagnozowanym problemom, uwzględnia działania wzmacniające PES, jak i infrastrukturę, jednak koordynację rozwoju sektora deleguje do jednostki samorządu województwa. Interwencja będzie realizowana w postaci wsparcia „miękkiego” z wyłączeniem „twardego”.

W połowie priorytetów (6.1, 6.2 i 6.3) katalog beneficjentów obejmuje organizacje pozarządowe, a w połowie (9.1, 9.2 i 9.3) jest otwarty.

W połowie priorytetów (9.1, 9.2 i 9.3) wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w dwu trybach konkursowym i poza konkursowych, w dwóch priorytetach (6.1 i 6.3), natomiast w 6.2 tylko w pozakonkursowym.

We wszystkich priorytetach preferowane będą projekty partnerskie, w tym z udziałem LGD (9.1 i 9.2), PES (9.3).

W żadnym z priorytetów nie przewiduje się stosowania zwrotnych instrumentów finansowania realizacji przedsięwzięć.

RLKS będzie realizowany horyzontalnie, a nie w formie odrębnego priorytetu inwestycyjnego. Nie przewidziano w nim specjalnej roli dla sektora ekonomii społecznej.

Organizacje pozarządowe uwzględniono także jako podmioty wdrażania i/lub grupy docelowe wielu innych Celów Programu.

Spośród zgłoszonych przez organizacje postulatów w trakcie konsultacji projektu RPO WD uwzględniono te odnoszące się do poszerzenia katalogu beneficjentów Programu o organizacje pozarządowe, natomiast

nie uwzględniono o ustanowienie priorytetu wspierającego rozwój infrastruktury materialnej sektora ekonomii społecznej.

2. Kujawsko-pomorskie

Analiza dokumentu pt. Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-pomorskiego na lata 2014–2020 [nr CCI 2014PL16 M20P002] Projekt 3.0 przyjętego przez Zarząd Województwa Kujawsko-pomorskiego uchwałą nr 7/221/14 z dnia 26 lutego 2014 r. (RPO WKP)

2.1. Zgodność Celu 9 z unijnymi, krajowymi i regionalnymi celami strategicznymi

Realizacja CT 9 w ujęciu RPO WKP jest zgodna z celami zapisanymi w następujących unijnych, krajowych i regionalnych strategiach, programach i planach:

- zaleceniach Rady Unii Europejskiej dla Polski na lata 2013–2014 (priorytet inwestycyjny 9.2 *Wspieranie rewitalizacji ubogich społeczności i obszarów*);
- Strategii Europa 2020 i jej projekt przewodni Europejski program walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym (priorytety: 9.1 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną*, 9.4 *Aktywne włączanie* i 9.8 *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej*);
- Strategii Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (priorytety: 9.1 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną*, 9.4 *Aktywne włączanie*, 9.7 *Ułatwianie dostępu do usług* i 9.8 *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej*);
- Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego (priorytety: 9.1 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną*, 9.2 *Wspieranie rewitalizacji ubogich społeczności i obszarów*, 9.4 *Aktywne włączanie* i 9.7 *Ułatwianie dostępu do usług*);
- Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 (priorytet 9.8 *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej*);

- Umowie Partnerstwa 2014–2020 (priorytety: 9.1 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną*, 9.2 *Wspieranie rewitalizacji ubogich społeczności i obszarów*, 9.4 *Aktywne włączanie*, 9.7 *Ułatwianie dostępu do usług*, 9.8 *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej*, 9.9 *Lokalne strategie rozwoju realizowane przez społeczność* i 9.10 *Przedsięwzięcia inwestycyjne w kontekście LSR*);
- Policy Paper dla ochrony zdrowia 2014–2020 (priorytet 9.1 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną*);
- Programie przeciw ubóstwu i wykluczeniu społecznemu 2020 (priorytety: 9.1 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną*, 9.2 *Wspieranie rewitalizacji ubogich społeczności i obszarów*, 9.4 *Aktywne włączanie* i 9.7 *Ułatwianie dostępu do usług*);
- Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej (priorytety: 9.1 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną*, 9.2 *Wspieranie rewitalizacji ubogich społeczności i obszarów*, 9.4 *Aktywne włączanie* i 9.8 *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej*);
- Krajowym Programie Reform 2020 na rzecz realizacji Strategii Europa 2020 (aktualizacja na lata 2013/2014) (priorytety: 9.1 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną*, 9.2 *Wspieranie rewitalizacji ubogich społeczności i obszarów* i 9.4 *Aktywne włączanie*);
- Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-pomorskiego do roku 2020 (priorytety inwestycyjne: 9.2 *Wspieranie rewitalizacji ubogich społeczności i obszarów*, 9.8 *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej*, 9.9 *Lokalne strategie rozwoju realizowane przez społeczność* i 9.10 *Przedsięwzięcia inwestycyjne w kontekście LSR*).

2.2. Mechanizmy i zasoby warunkujące udział podmiotów ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych w realizacji Celu 9

Cel 9 będzie realizowany za pośrednictwem 6 priorytetów inwestycyjnych w ramach 4 Osi priorytetowych:

- priorytety: 9.1 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną* i 9.2 *Wspieranie rewitalizacji ubogich społeczności i obszarów* w ramach Osi 6 *Solidarne społeczeństwo i konkurencyjne kadry*;

- priorytety: 9.4 *Aktywne włączanie*, 9.7 *Ułatwianie dostępu do usług* i 9.8 *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej* w ramach Osi 9 *Solidarne społeczeństwo*;
- priorytet 9.10 *Przedsięwzięcia inwestycyjne w kontekście LSR* w ramach Osi 7 *Rozwój lokalny kierowany przez społeczność*;
- priorytet 9.9 *Lokalne strategie rozwoju realizowane przez społeczność* w ramach Osi 11 *Rozwój lokalny kierowany przez społeczność*.

W diagnozie kondycji województwa w obszarze wykluczenia społecznego do wyzwań zaliczono wzrost potencjału podmiotów ekonomii społecznej (s. 24).

Celem realizacji priorytetu 9.1 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną* ma być „ograniczenie ryzyka wykluczenia społecznego spowodowanego dysproporcjami w dostępie do usług publicznych.”

Oczekuje się, że dzięki interwencji poprawi się dostęp mieszkańców regionu do usług społecznych i zdrowotnych. Rozwój usług zdrowotnych i mieszkaniowych zmniejszy nierówności w dostępie do nich, będzie także sprzyjał przeciwdziałaniu ubóstwu i wykluczeniu społecznemu.

Przewiduje się realizację 1) inwestycji podmiotów ochrony zdrowia świadczących usługi w obszarach deficytowych; 2) inwestycji polegających na tworzeniu mieszkań wspomaganych, chronionych i socjalnych jako elementu szerszych przedsięwzięć społecznych na rzecz osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym; 3) inwestycji infrastrukturalnych poprawiających dostęp do usług społecznych różnym kategoriom wiekowym mieszkańców regionu (np. tworzenie i rozwój dziennych ośrodków wsparcia, poradni wsparcia dla rodzin, placówek całodobowej opieki dla osób starszych, dziennych domów pomocy, klubów pracy z młodzieżą, ośrodków interwencji kryzysowej, ogrzewalni, noclegowni, opieki dla dzieci do lat 3.).

Katalog beneficjentów priorytetu obejmuje m.in. organizacje pozarządowe.

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w dwóch trybach konkursowym i pozakonkursowym.

Nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

Celem realizacji priorytetu 9.4 *Aktywna integracja w celu poprawy zatrudnialności* ma być „wzrost aktywności społecznej i zawodowej osób i grup wykluczonych społecznie i zagrożonych wykluczeniem społecznym.”

Przewiduje się podjęcie przedsięwzięć m.in.: 1) na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej osób i grup wykluczonych oraz zagrożonych wykluczeniem z zastosowaniem instrumentów aktywizacji społecznej, zawodowej, kulturalnej, zdrowotnej i edukacyjnej, w których realizację zostaną zaangażowane podmioty ekonomii społecznej, w tym o charakterze reintegracyjnym (CIS, KIS, ZAZ, WTZ); 2) wspierających działania z zakresu koordynacji i monitorowania programów aktywnej integracji w regionie (monitorowanie zjawisk społecznych, realizacji programów, promowanie dobrych praktyk).

Planuje się częściowe zastosowanie instrumentów terytorialnych ZIT oraz instrumentu podobnego do ZIT na poziomie powiatowym z włączeniem podmiotów ekonomii społecznej, w tym o charakterze reintegracyjnym (CIS, KIS, ZAZ, WTZ).

Katalog beneficjentów priorytetu ma charakter otwarty, to znaczy obejmuje wszystkie kategorie podmiotów, oprócz osób fizycznych (z wyjątkiem prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową).

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w dwóch trybach konkursowym i pozakonkursowym, ten drugi ma pozwolić na realizację założeń Kujawsko-pomorskiego Programu Polityki Społecznej na lata 2013–2020 i Programu działania na rzecz osób niepełnosprawnych do 2020 r. Równać szanse.

Nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

Celem realizacji priorytetu 9.7 *Ułatwienie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym* ma być „poprawa dostępności i jakości usług społecznych i zdrowotnych”.

Planuje się wsparcie działań na rzecz: 1) poprawy dostępu do usług opiekuńczych nad osobami starszymi, niepełnosprawnymi i zależnymi; 2) poprawy dostępu do usług zdrowotnych i rehabilitacji leczniczej służą-

cej przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu; 3) rozwoju i poprawy dostępu do usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej; 4) rozwoju usług społecznych o charakterze środowiskowym dla osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz 5) działań z zakresu koordynacji i monitorowania usług społecznych i zdrowotnych w regionie.

Katalog beneficjentów priorytetu ma charakter otwarty, to znaczy obejmuje wszystkie kategorie podmiotów, oprócz osób fizycznych (z wyjątkiem prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową).

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w dwóch trybach konkursowym i pozakonkursowym, ten drugi ma pozwolić na realizację założeń Kujawsko-pomorskiego Programu Polityki Społecznej na lata 2013–2020, Kujawsko-pomorskiego Programu Wspierania Rodzin.

Nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

2.3. Planowane działania w zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej

Działania w zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej w regionie będą realizowane za pośrednictwem priorytetu 9.8 *Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych*, którego celem ma być „rozwój i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej”.

Przewiduje się podjęcie dwojakiego rodzaju działań: wspierających rozwój lub funkcjonowanie podmiotów ekonomii społecznej oraz monitorowanie i koordynację rozwoju sektora ekonomii społecznej w regionie.

Oczekuje się, że interwencja przyczyni się zarówno do zwiększenia szans zatrudnienia grup defaworyzowanych i tworzenie dla nich miejsc pracy w sektorze ekonomii społecznej oraz dostępności specjalistycznych usług dla sektora ekonomii społecznej. Przewiduje się zatem udzielanie wsparcia podmiotom ekonomii społecznej w formie doradczo-szkoleniowej i z zakresu animacji i inkubacji, a także wspieranie regionalnych i lokalnych partnerstw i sieci współpracy na rzecz rozwoju podmiotów ekonomii społecznej.

Jednym ze wskaźników realizacji priorytetu 9.8 ma być liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem.

Katalog beneficjentów priorytetu ma charakter otwarty, to znaczy obejmuje wszystkie kategorie podmiotów, oprócz osób fizycznych (z wy-

jątkiem prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową). Natomiast katalog grup docelowych obejmuje m.in.: podmioty, o których mowa w art. 4 ust. 2 i 3 ustawy o spółdzielniach socjalnych, podmioty ekonomii społecznej, instytucje rynku pracy oraz pomocy i integracji społecznej.

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w dwóch trybach: konkursowym i pozakonkursowym, ten drugi ma pozwolić na realizację założeń Kujawsko-pomorskiego Programu Polityki Społecznej na lata 2013–2020, Kujawsko-pomorskiego Programu na rzecz Ekonomii Społecznej na lata 2013–2020 i Programu Współpracy Samorządu Województwa Kujawsko-pomorskiego z Organizacjami Pozarządowymi.

Nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

2.4. Miejsce, rola i znaczenie organizacji pozarządowych w procesach zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej

Procesy zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej w RPO WKP będą realizowane w ramach 3 priorytetów 9.2, 9.9 i 9.10.

Celem realizacji priorytetu 9.2 *Wspieranie rewitalizacji ubogich społeczności i obszarów* ma być „włączenie społeczności zamieszkujących obszary problemowe.”

Realizacja priorytetu będzie się odbywać na podstawie LPR i będzie służyć rozwiązaniu zidentyfikowanych problemów społecznych obszarów objętych interwencją. Zakłada się, że realizacja 9.2 będzie – obowiązkowo – mieć postać kompleksowej i zostanie powiązana z interwencjami obejmującymi wszystkie aspekty rewitalizacji danego obszaru.

Priorytet 9.2 będzie realizowany wyłącznie na obszarze ZIT Bydgoszcz-Toruń i miast o charakterze regionalnym i subregionalnym (Grudziądz, Inowrocław, Włocławek).

Katalog beneficjentów priorytetu obejmuje m.in. organizacje pozarządowe.

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w dwóch trybach konkursowym i pozakonkursowym, w tym drugim dla przedsięwzięć realizo-

wanych w ramach ZIT i instrumentu podobnego do ZIT na poziomie powiatowym.

Przewiduje się możliwość zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

Celem realizowanego w ramach osi tematycznej 11 *Rozwój lokalny kierowany przez społeczność lokalną* priorytetu 9.9 *Lokalne strategie rozwoju realizowane przez społeczność* ma być „wzrost aktywności społeczności lokalnych.”

Przewiduje się realizację działań mających na celu: 1) rozwój przedsiębiorczości poprzez tworzenie i rozwój partnerstw publiczno-społecznych i animowanie lokalnych inicjatyw; 2) udzielanie kompleksowego wsparcia przedsięwzięciom z zakresu solidarności pokoleniowej lokalnych społeczności oraz skierowanych do osób młodych, stymulującego do aktywności społecznej i przeciwdziałającej wykluczeniu społecznemu; 3) rozwój rodzinnych i środowiskowych form wsparcia dla rodzin oraz profesjonalizację usług na rzecz ubogich i wykluczonych społecznie.

Oczekuje się, że interwencja polegająca na animacji podmiotów ekonomii społecznej pozytywnie będzie oddziaływać na poziom aktywności społecznej, wzmocni podmioty działające na rzecz środowisk znajdujących się w najtrudniejszym położeniu oraz przyczyni się do aktywizacji społeczno-zawodowej członków społeczności lokalnych zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Potencjalnymi beneficjentami mogą być m.in. LGD i organizacje pozarządowe (te drugie mają odgrywać kluczową rolę w realizacji priorytetu), zaś grupą docelową mieszkańcy obszarów objętych LGD.

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w trybie konkursowym.

Przewiduje się możliwość zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

Celem realizowanego w ramach osi tematycznej 7 *Rozwój lokalny kierowany przez społeczność lokalną* priorytetu 9.10 *Przedsięwzięcia inwestycyjne w kontekście LSR* ma być „zmniejszenie poziomu ubóstwa i wykluczenia społecznego na obszarach wiejskich i miejskich.” Realizacja priorytetu jest zgodna z zaleceniami Komisji Europejskiej w sprawie wzmocnienia

roli społeczeństwa obywatelskiego, w tym aktywnego udziału społeczeństwa w programowaniu i realizacji Programu.

Oczekuje się, że realizacja priorytetu pozwoli zaktywizować lokalne społeczności i przyczyni się do wzmocnienia kapitału społecznego, postrzeganego jako istotny czynnik wzrostu konkurencyjności zmarginalizowanych obszarów, oraz wzrostu udziału zamieszkujących te obszary społeczności w życiu społeczno-gospodarczym, a dzięki wsparciu przedsiębiorczości umożliwieniu ich kompleksową rewitalizację i wzrost zatrudnienia.

Przewiduje się wsparcie kompleksowych i wynikających z krajowych, regionalnych i lokalnych planów przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz przedsięwzięć rozwojowych realizowanych przez małe i mikroprzedsiębiorstwa, reprezentujące w LSR branże charakterystyczne dla obszaru, a także tworzenie i rozwój małych inkubatorów przedsiębiorczości. Interwencja będzie realizowana na obszarach wiejskich i miejskich do 20 000 mieszkańców. Zastosowanie znajdzie instrument RLKS.

Katalog beneficjentów priorytetu obejmuje m.in. LGD i organizacje pozarządowe, zaś jedyną grupą docelową będą LGD.

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w trybie konkursowym.

Przewiduje się zastosowanie zwrotnych instrumentów finansowych.

2.5. Wartość alokacji na realizację CT 9 w RPO WKP

Na realizację Celu 9 planuje się przeznaczyć 494,0 mln Euro, czyli 22,1% środków RPO WKP. Alokację na poszczególne priorytety inwestycyjne zaprezentowano w tabeli nr 7.

Tab. 7. Alokacja na poszczególne priorytety CT 9 RPO WKP

Priorytet	Kwota wsparcia w mln Euro	Udział w łącznym wsparciu UE
<i>9.1 Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną</i>	148,1	7,8%
<i>9.2 Wspieranie rewitalizacji</i>	57,6	3,0%
<i>9.4 Aktywne włączanie</i>	45,6	2,4%
<i>9.7 Ułatwianie dostępu do usług</i>	58,3	3,1%
<i>9.8 Wspieranie przedsiębiorczości społecznej</i>	20,6	1,1%
<i>9.9 RLKS</i>	49,9	2,6%
<i>9.10 Przedsięwzięcia inwestycje w kontekście LSR</i>	39,8	2,1%

2.6. Wzmacnianie potencjału instytucjonalnego partnerów społeczno-gospodarczych

W ramach wdrażania RPO WKP nie wyklucza się zastosowania grantów globalnych dla partnerów społecznych i interesariuszy wdrażania Programu, w tym organizacji pozarządowych. W ramach poszczególnych priorytetów inwestycyjnych nie przewiduje się wyodrębnienia alokacji na wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych, jednak zaplanowano system preferencji dla projektów realizowanych przez partnerów społecznych, w tym organizacje pozarządowe (m.in. w ramach instrumentów ZIT i RLKS).

2.7. Podmioty ekonomii społecznej i organizacje pozarządowe jako partnerzy wdrażania pozostałych RPO WKP

Organizacje pozarządowe i przedsiębiorstwa ekonomii społecznej zaliczono do grona potencjalnych beneficjentów i/lub grup docelowych priorytetów inwestycyjnych:

- 2.3 Wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia Osi 2 Cyfrowy Region;
- 3.3 Wspieranie tworzenia i rozszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług Osi 1 Wzmocnienie innowacyjności i konkurencyjności gospodarki;
- 4.1 Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych Osi priorytetowej i 4.2 Promowanie efektywności energetycznej i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w przedsiębiorstwach Osi 4 Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna;
- 6.3 Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego Osi 4 Region Przyjazny Środowisku;
- 10.4 Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej Osi 6 Solidarne społeczeństwo i konkurencyjne kadry;
- 8.9 Adaptacja pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian Osi 8 Aktywni na rynku pracy.

W priorytecie 10.1 *Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i ponadpodstawowego* Osi priorytetowej 10 *Innowacyjna Edukacja* zakłada się, że powodzenie realizacji tego celu będzie zależać od współpracy i integracji działań instytucji edukacji, pomocy społecznej i organizacji pozarządowych.

Jednym ze wskaźników realizacji priorytetu 8.9 *Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian Osi 8. Aktywni na rynku pracy* ma być liczba przedsiębiorstw spółdzielczych objętych wsparciem.

2.8. Udział organizacji pozarządowych w opracowaniu RPO WKP

W ramach prac nad projektem RPO WKP Zarząd Województwa powołał Grupę roboczą, w której skład weszło m.in. 6 przedstawicieli organizacji pozarządowych. W ramach konsultacji przewidziano spotkanie z organizacjami pozarządowymi, ze środowiskiem akademickim i naukowo-badawczym, z przedstawicielami podmiotów realizujących ZIT, z przedstawicielami LGD. Nie dotarliśmy do raportu z konsultacji analizowanego projektu RPO.

2.9. Podsumowanie

Podmiotom ekonomii społecznej i organizacjom pozarządowym przypisano w Programie funkcje: 1) społeczną – tak w zakresie integracji społeczno-zawodowej i przeciwdziałania wykluczeniu, jak i tworzenia miejsc pracy; 2) podmiotu rozwoju gospodarczego.

Program odwołuje się zarówno do zapisów KPRES, jak i regionalnych dokumentów strategicznych w tym zakresie (regionalny plan działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej, program współpracy samorządu województwa z organizacjami pozarządowymi, strategii branżowych).

W zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej (priorytet inwestycyjny 9.8) przewiduje się konieczność wzmocnienia potencjału podmiotów ekonomii społecznej, przedsiębiorstw społecznych i organizacji pozarządowych, jednak planuje udzielania jedynie wsparcia „miękkiego”.

W 2 priorytetach (9.1 i 9.2) katalog beneficjentów obejmuje m.in. organizacje pozarządowe, w pozostałych ma postać otwartą.

We wszystkich priorytetach wybór przedsięwzięć będzie odbywał się w dwóch trybach konkursowym i pozakonkursowym, przy czym w priorytetach 9.4, 9.7 i 9.8, tryb pozakonkursowy zostanie zastosowany dla osiągnięcia celów regionalnych strategii i programów branżowych. Natomiast w priorytecie 9.9 (RLKS) będzie stosowany tryb konkursowy.

Jedynie w priorytecie 9.2 przewiduje się możliwość zastosowania instrumentów finansowych.

RLKS będzie realizowany w ramach priorytetów 9.9 i 9.10, a kluczową rolę w jego realizacji przypisano organizacjom pozarządowym.

Organizacje pozarządowe uwzględniono jako podmioty wdrażania i/lub grupy docelowe także kilku innych Celów Programu. Wzmocnienie potencjału partnerów społeczno-gospodarczych będzie realizowane w ramach wybranych priorytetów (8.9, 9.4, 9.7, 9.8, 9.9 i 10.1), głównie w formie partnerstw, jednak bez wyodrębnienia osobnej puli środków na ten cel. Podmioty ekonomii społecznej zostały uwzględnione jako wskaźniki realizacji kilku priorytetów inwestycyjnych. Nie dotarliśmy do raportu z konsultacji społecznych projektu RPO WKP, stąd też nie możemy ocenić udziału organizacji pozarządowych w tym procesie.

3. Lubelskie

Analiza dokumentu Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020. Projekt z lutego 2014 r. (RPO WLUBE).

3.1. Zgodność Celu 9 z unijnymi, krajowymi i regionalnymi celami strategicznymi

Realizacja CT 9 w ujęciu RPO WLUBE jest zgodna z celami zapisanymi w następujących unijnych, krajowych i regionalnych strategiach, programach i planach:

- Policy Paper dla ochrony zdrowia 2014–2020 (priorytety: 9.7 *Ułatwianie dostępu do usług* i 9.8 *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej*);

- Krajowym Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu (priorytety: *9.4 Aktywne włączanie* i *9.7 Ułatwianie dostępu do usług*);
- Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020;
- Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej (priorytet *9.8 Wspieranie przedsiębiorczości społecznej*);
- Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020 (z perspektywą do roku 2030);
- Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020 (priorytety: *9.7 Ułatwianie dostępu do usług* i *9.8 Wspieranie przedsiębiorczości społecznej*);
- Regionalnym Programie Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020 (priorytet *9.7 Ułatwianie dostępu do usług*);
- Wieloletnim regionalnym planie działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie lubelskim na lata 2013–2020 (priorytet *9.8 Wspieranie przedsiębiorczości społecznej*).

3.2. Mechanizmy i zasoby warunkujące udział podmiotów ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych w realizacji Celu 9

Cel 9 będzie realizowany za pośrednictwem 5 priorytetów inwestycyjnych w ramach 2 Osi priorytetowych:

- priorytety: *9.4 Aktywne włączanie*, *9.7 Ułatwianie dostępu do usług* i *9.8 Wspieranie przedsiębiorczości społecznej* w ramach Osi 11 *Włączenie społeczne*;
- priorytety: *9.1 Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną* i *9.2 Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich* w ramach Osi 13 *Inwestycje w infrastrukturę społeczną*.

W opisie Priorytetu 11 *Włączenie społeczne* wskazuje się, że jednym ze sposobów realizacji jego celów będzie rozwój i upowszechnianie ekonomii społecznej (s. 10).

Celem realizacji priorytetu 9.1 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczynią się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszenia nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejściu z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych* ma być „zapewnienie ogólnodostępnych i efektywnych usług medycznych i społecznych.”

Oczekuje się, że interwencja przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców i zwiększenia spójności terytorialnej regionu oraz pozytywnie wpłynie na aktywność zawodową osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym.

Przewiduje się realizację przedsięwzięć zorientowanych na wsparcie: 1) publicznych podmiotów leczniczych i 2) podmiotów świadczących usługi społeczne w postaci np. ośrodka wsparcia, placówki wsparcia dziennego, ośrodka interwencji kryzysowej, centrum aktywizacji lokalnej, ośrodka diagnostyczno-terapeutycznego.

Katalog beneficjentów priorytetu obejmuje m.in. organizacje pozarządowe.

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w dwóch trybach konkursowym i pozakonkursowym. W obszarze usług zdrowotnych podstawowym będzie pozakonkursowy, natomiast w obszarze usług społecznych konkursowy.

Nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

Celem realizacji priorytetu 9.4 *Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie* ma być „wzrost integracji społecznej oraz poprawa dostępu do rynku pracy osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym w regionie.”

Przewiduje się podjęcie m.in. przedsięwzięć na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej osób, rodzin, społeczności, grup i kategorii społecznych (np. młodzieży, w tym wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych i socjoterapeutycznych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich). Zakłada się także realizację programów aktywności lokalnej.

Ważną rolę w tym procesie mają pełnić podmioty o charakterze re-integracyjnym (CIS, KIS, ZAZ, WTZ).

Preferowane będą projekty o charakterze partnerskim, w tym w ramach partnerstwa publiczno-społecznego.

Zastosowanie znajdzie instrument terytorialny na obszarze miast sub-regionalnych zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego.

Katalog beneficjentów priorytetu obejmuje m.in. organizacje pozarządowe i centra aktywności lokalnej (CAL).

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w dwóch trybach: konkursowym (jako podstawowym) i pozakonkursowym, ten drugi będzie przeznaczony na realizację przedsięwzięć strategicznych z uwagi na rozwój społeczno-gospodarczy regionu przez beneficjentów dysponujących wysokim potencjałem finansowym i kadrowym.

Nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

Celem realizacji priorytetu 9.7 *Ułatwienie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym* ma być „wzrost dostępności wysokiej jakości usług społecznych użyteczności publicznej i usług zdrowotnych w regionie”. W szczególności adresowanych do osób starszych, niepełnosprawnych, niesamodzielnych oraz rodzinom zagrożonym dysfunkcją lub przeżywającym problemy.

W ramach interwencji zakłada się rozwój:

- adresowanych do osób starszych, niepełnosprawnych i niesamodzielnych usług: 1) społecznych, w tym środowiskowych form pomocy i samopomocy; 2) opiekuńczych i zdrowotnych, w tym rehabilitacji leczniczej, świadczeń pielęgnacyjnych i opiekuńczych, ambulatoryjnej opieki specjalistycznej;
- zintegrowanych usług wspierających i uzupełniających rolę rodziny;
- usług programów wczesnego wykrywania wad rozwojowych i rehabilitacji dzieci niepełnosprawnych;
- usług ochrony zdrowia psychicznego;
- rodzinnych form pieczy zastępczej i upowszechnianie działań koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej.

Katalog beneficjentów priorytetu obejmuje m.in. organizacje pozarządowe i centra aktywności lokalnej.

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w dwóch trybach: konkursowym (jako podstawowym) i pozakonkursowym, ten drugi będzie przeznaczony na realizację przedsięwzięć strategicznych z uwagi na rozwój społeczno-gospodarczy regionu przez beneficjentów dysponujących wysokim potencjałem finansowym i kadrowym, w szczególności na obszarze ZIT.

Zastosowanie znajdzie instrument ZIT w Lubelskim Obszarze Metropolitalnym.

Nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

3.3. Planowane działania w zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej

Działania w zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej w regionie będą realizowane za pośrednictwem priorytetu *9.8 Wspieranie gospodarki społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwiania dostępu do zatrudnienia*, którego celem ma być „rozwój i upowszechnienie ekonomii społecznej w regionie”.

Oczekuje się, że interwencja, dzięki wzmocnieniu ekonomii społecznej, będzie pozytywnie oddziaływać na wzrost zatrudnienia, spójności społecznej i kapitału społecznego regionu.

W ramach interwencji przewiduje się rozwój usług wsparcia ekonomii społecznej w regionie, w tym wsparcie dla utworzenia / funkcjonowania i wzmocnienia potencjału instytucji wspierających ekonomię społeczną, w tym 3 akredytowanych Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej, po 1 w każdym subregionie.

Finansowanie obejmie usługi wsparcia w zakresie: animacji lokalnej, tworzenia nowych podmiotów ekonomii społecznej oraz rozwoju i funkcjonowania działających przedsiębiorstw społecznych. Katalog usług obejmuje doradztwo, szkolenia, wsparcie finansowe (dotacje dla WTZ, ZAZ, CIS, KIS i spółdzielni socjalnych, działania powiązane z 9.4), wsparcie pomostowe, mentoring. Ponadto zakłada się podjęcie działań służących ekonomizacji i poprawy pozycji rynkowej, m.in. poprzez

zwiększenia dostępności i konkurencyjności usług i produktów podmiotów ekonomii społecznej. Kolejnym elementem ma być wspieranie regionalnych i lokalnych partnerstw i sieci współpracy na rzecz rozwoju podmiotów ekonomii społecznej oraz działań na rzecz integracji sektora.

Otwarty katalog beneficjentów obejmuje wszystkie podmioty ekonomii społecznej (zgodnie z definicją KPRES, w tym OWES, a także podmioty o charakterze reintegracyjnym (WTZ, ZAZ, CIS, KIS).

Działania w ramach priorytetu mają być zgodne z następującymi dokumentami strategicznymi: Krajowym Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej, Strategią Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020 (cel główny 7. Budowa efektywnej ekonomii społecznej w województwie lubelskim) i Wieloletnim regionalnym planem działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie lubelskim na lata 2013–2020.

Wskaźnikiem realizacji priorytetu 9.8 ma być liczba miejsc pracy utworzonych w podmiotach ekonomii społecznej.

Interwencja ma objąć teren całego województwa, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów o niskim poziomie rozwoju ekonomii społecznej. Przewiduje się częściowe zastosowanie instrumentów terytorialnych na obszarze miast subregionalnych.

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w dwóch trybach: konkursowym (jako podstawowym) i pozakonkursowym, ten drugi będzie przeznaczony na realizację przedsięwzięć strategicznych z uwagi na rozwój społeczno-gospodarczy regionu przez beneficjentów dysponujących wysokim potencjałem finansowym i kadrowym.

Nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

3.4. Miejsce, rola i znaczenie organizacji pozarządowych w procesach zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej

Procesy zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej w RPO WLUBE będą realizowane jedynie w ramach priorytetu 9.2.

Celem realizacji priorytetu 9.2 *Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich* ma być „rozwój infrastruktury obszarów rewitalizowanych przyczyniający się do rozwiązywania zdiagnozowanych problemów społecznych tych obszarów.”

Realizacja priorytetu będzie się odbywać na podstawie LPR. Oczekuje się, że interwencja przyczyni się do „ograniczenia koncentracji ubóstwa i wykluczenia społecznego mieszkańców obszarów rewitalizowanych.” Realizacja działań inwestycyjnych będzie powiązana z działaniami o charakterze społecznym.

Katalog beneficjentów priorytetu obejmuje m.in. organizacje pozarządowe.

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w dwóch trybach konkursowym i pozakonkursowym, ten drugi będzie przeznaczony na realizację przedsięwzięć strategicznych z uwagi na rozwój społeczno-gospodarczy regionu przez beneficjentów dysponujących wysokim potencjałem finansowym i kadrowym.

Zastosowanie znajdzie instrument ZIT w Lubelskim Obszarze Metropolitalnym.

Przewiduje się możliwość zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

W programie nie przewiduje się wykorzystania instrumentu RLKS. Natomiast wykorzystane zostaną instrumenty ZIT Lublin i Strategiczne Inwestycje Terytorialne. Ponadto katalog beneficjentów Programu obejmuje także LGD.

3.5. Wartość alokacji na realizację CT 9 w RPO WLUBE

Na realizację Celu 9 i częściowo 10 planuje się przeznaczyć 520,0 mln Euro, czyli 19,8% środków RPO WLUBE. Alokację wsparcia Unii Europejskiej na poszczególne priorytety inwestycyjne zaprezentowano w poniższej tabeli nr 8.

Tab. 8. Alokacja na poszczególne priorytety CT 9 RPO WLUBE

Priorytety	Kwota wsparcia w mln Euro	Udział w łącznym wsparciu UE
9.1 Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną,	103,5	4,7%
9.2 Wspieranie rewitalizacji	127,7	5,7%
9.4 Aktywne włączanie	124,6	5,6%
9.7 Ułatwianie dostępu do usług	37,3	1,7%
9.8 Wspieranie przedsiębiorczości społecznej	18,7	0,8%

3.6. Wzmacnianie potencjału instytucjonalnego partnerów społeczno-gospodarczych

W Programie nie przewidziano środków na wzmacnianie potencjału partnerów społeczno-gospodarczych.

3.7. Podmioty ekonomii społecznej i organizacje pozarządowe jako partnerzy wdrażania pozostałych RPO WLUBE

Wdrożenie RPO WLUBE zakłada, że koordynacja i komplementarność działań w Osiach: 3 *Konkurencyjność przedsiębiorstw* i 11 *Włączenie społeczne* uwzględni rozwój ekonomii społecznej, natomiast w ramach Osi 2 *Cyfrowe lubelskie* uwzględni także przedsiębiorstwa społeczne.

Organizacje pozarządowe zaliczono do grona potencjalnych beneficjentów i/lub grup docelowych priorytetów inwestycyjnych:

- 2.3 *Wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia Osi 2 Cyfrowe Lubelskie;*
- 4.3 *Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych, i w sektorze mieszkaniowym Osi 5 Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna;*
- 6.3 *Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego i 6.4 Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę Osi 7 Ochrona kulturowego i naturalnego;*
- 10.4 *Investowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej Osi 13 Infrastruktura społeczna.*

3.8. Udział organizacji pozarządowych w opracowaniu RPO WLUBE

W ramach prac nad projektem RPO WLUBE Zarząd Województwa powołał Grupę roboczą, w której skład weszła liczna reprezentacja organizacji pozarządowych, w tym sieciowych, jak: Związek Stowarzyszeń Lubelskie Forum Organizacji Pozarządowych, Porozumienia na rzecz rozwoju i współpracy lokalnych grup działania Województwa Lubelskiego, Federacji Funduszy Lokalnych, Lubelskiego Forum Organizacji Osób Niepełnosprawnych, Związku Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć. Organizacje pozarządowe były najbardziej aktywnymi uczestnikami konsultacji. Najwięcej uwag dotyczyło Osi priorytetowej 11 *Włączenie społeczne*.

Najważniejsza z uwag, zgłoszona przez konsorcjum różnych organizacji pozarządowych, dotyczyła dodania Osi priorytetowej RLKS, jednak ostatecznie nie została uwzględniona. Jak wynika z komentarza „z uwagi na brak rozstrzygnięć zakresu wsparcia CLLD w ramach PROW.”²⁴

3.9. Podsumowanie

Podmiotom ekonomii społecznej i organizacjom pozarządowym przypisano w Programie funkcję społeczną. Jednak – obok zaspokojenia potrzeb osób i środowisk wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem – uwzględnia także konieczność wzmocnienia potencjału podmiotów ekonomii społecznej, przedsiębiorstw społecznych i organizacji pozarządowych, także poprzez ich ekonomizację oraz poprawę konkurencyjności i pozycji rynkowej.

Program odwołuje się zarówno do zapisów KPRES, jak i regionalnych dokumentów strategicznych w tym zakresie, jak regionalny planie działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej czy program współpracy samorządu województwa z organizacjami pozarządowymi, a także regionalnych strategii i programów w zakresie polityki społecznej i ochrony zdrowia psychicznego.

²⁴ Uwagi do dokumentu Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020 – uwagi przesłane za pomocą elektronicznego kwestionariusza, załącznik do Sprawozdania z przebiegu i wyników konsultacji społecznych Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020, grudzień 2013 r.

W zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej (priorytet inwestycyjne 9.8) przewiduje się działania w zakresie wspierania tworzenia nowych i działania istniejących podmiotów ekonomii społecznej; 2) wzmocnienia infrastruktury wsparcia dla sektora; 3) tworzenia partnerstw na rzecz ekonomii społecznej; 4) ekonomizacji sektora.

Organizacje pozarządowe zaliczono do katalogu beneficjentów wszystkich priorytetów CT 9, natomiast w priorytetach 9.4 i 9.7 katalog obejmuje także CAL.

We wszystkich priorytetach wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w dwu trybach konkursowym i pozakonkursowym.

W większości priorytetów nie planuje się stosowania zwrotnych instrumentów finansowania realizacji przedsięwzięć. Jedynym wyjątkiem jest priorytet 9.2, gdzie przewiduje się zastosowanie pożyczek preferencyjnych.

Nie przewiduje się zastosowania instrumentu RLKS.

Organizacje pozarządowe uwzględniono jako podmioty wdrażania i/lub grupy docelowe także kilku innych Celów Programu. Jednak nie przewidziano wsparcia potencjału instytucjonalnego partnerów społeczno-gospodarczych w formie odrębnej alokacji środków.

W trakcie konsultacji projektu RPO LUBE zgłoszono postulat uwzględnienia w programie mechanizmu RLKS, jednak nie został on uwzględniony.

4. Lubuskie

Analiza dokumentu *Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020*. Wersja 3 marzec 2014 r. (RPO WLUBU).

4.1. Zgodność Celu 9 z unijnymi, krajowymi i regionalnymi celami strategicznymi

Realizacja CT 9 w ujęciu RPO WLUBU jest zgodna z celami zapisanymi w następujących unijnych, krajowych i regionalnych strategiach, programach i planach:

- Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego (priorytet inwestycyjny 9.7 *Ułatwianie dostępu do usług*);

- Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 (priorytety: 9.8 *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej* i 9.9 *Strategie rozwoju lokalnego kierowane przez społeczność*);
- Krajowym Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu (priorytety: 9.4 *Aktywne włączanie* i 9.7 *Ułatwienie dostępu do usług*);
- Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010–2020 (priorytet 9.2 *Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności*);
- Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej (priorytety: 8.2 *Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw* i 9.8 *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej*);
- Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020;
- Wieloletnim regionalnym planie działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie lubuskim na lata 2013–2020 (priorytet 9.8 *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej*);
- Lubuskiej Strategii Ochrony Zdrowia.

4.2. Mechanizmy i zasoby warunkujące udział podmiotów ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych w realizacji Celu 9

W ramach Celu 9 wyróżniono 6 priorytetów inwestycyjnych, które będą realizowane w ramach 2 Osi priorytetowych:

- priorytety: 9.4 *Upowszechnianie aktywizacji zawodowej, społecznej, zdrowotnej i edukacyjnej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym*, 9.7 *Zwiększanie dostępności usług społecznych i zdrowotnych* i 9.8 *Wzmocnienie sektora ekonomii społecznej w regionie* i 9.9 *Wzrost aktywności społeczności lokalnych w obszarze przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu* w ramach Osi 7 *Równowaga społeczna*;
- priorytety: 9.1 *Poprawa jakości infrastruktury zdrowotnej i społecznej uwzględniająca obszary deficytowe* i 9.2 *Rewitalizacja fizyczna, gospodarcza i społeczna obszarów marginalizowanych i zagrożonych marginalizacją* w ramach Osi 9 *Infrastruktura społeczna*.

Wspieranie usług na rzecz sektora ekonomii społecznej zostało uwzględnione w diagnozie wyzwań, potrzeb i potencjałów obszarów / sektorów objętych programem. Ekonomię społeczną postrzega się tu jako innowacyjny sposób rozwiązywania problemów indywidualnych i zbiorowych. Za warunki niezbędne do rozwoju ekonomii społecznej w regionie uznaje się „zapewnienie skutecznego systemu wsparcia oferującego kompleksową pomoc nowopowstającym i już istniejącym podmiotom ekonomii społecznej”, w szczególności poprzez „nawiązywanie trwałej współpracy” podmiotów ekonomii społecznej z potencjalnymi zleceniodawcami tak publicznymi, jak i prywatnymi oraz wpisywanie tej problematyki (np. w postaci klauzul społecznych) do polityk publicznych (s. 37).

Natomiast w analizie SWOT do silnych stron regionu zalicza się dużą aktywność organizacji pozarządowych i dynamiczny rozwój sektora ekonomii społecznej, natomiast do słabych stron brak systemowego wsparcia tego sektora w województwie (s. 258–259).

W opisie Osi priorytetowej 7 *Równowaga społeczna* wskazuje się, że jednym ze sposobów realizacji celów tej Osi będzie „promocja rozwiązań z dziedziny ekonomii społecznej”.

Celem realizacji priorytetu 9.1 *Poprawa jakości infrastruktury zdrowotnej i społecznej uwzględniająca obszary deficytowe* ma być ograniczenie ubóstwa, ułatwienie dostępu do usług opiekuńczych i zwiększenie mobilności przestrzennej mieszkańców regionu, co w efekcie pozwoli poprawić ich sytuację zdrowotną i socjalną, a także zmniejszyć obszary wykluczenia społecznego.

Przewiduje się realizację: 1) inwestycji w infrastrukturę zdrowotną „w powiązaniu ze zdiagnozowanymi na poziomie krajowym i regionalnym obszarami deficytów” oraz służącą opiece nad matką i dzieckiem”; 2) inwestycji w zakresie rozwoju regionalnego i lokalnego „poprzez eliminowanie barier przyczyniających się do wykluczenia” (w tym infrastrukturę sprzyjającą aktywizacji społeczno-zawodowej, świadczeniu usług opiekuńczych i wsparcia rodziny oraz pieczy zastępczej).

Zakłada się, że realizacja priorytetu będzie powiązana z realizacją Osi 7.

Katalog beneficjentów priorytetu obejmuje m.in. organizacje pozarządowe.

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w dwóch trybach konkursowym i pozakonkursowym, ten drugi będzie stosowany przy wyborze przedsięwzięć strategicznych z uwagi na rozwój społeczno-gospodarczy regionu przez beneficjentów dysponujących wysokim potencjałem finansowym i kadrowym. Możliwa będzie realizacja projektów w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego.

Nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

Celem realizacji priorytetu 9.4 *Upowszechnianie aktywizacji zawodowej, społecznej, zdrowotnej i edukacyjnej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym* ma być trwała integracja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym dzięki „wspieraniu rozwoju kompetencji społecznych i zawodowych oraz dążeń do usamodzielnienia ekonomicznego i większego zintegrowania ze społeczeństwem”.

Przewiduje się zastosowanie instrumentów aktywnej integracji, dzięki którym możliwe będzie przywrócenie na rynek pracy osób z kategorii społecznych zagrożonych wykluczeniem, jak długotrwale bezrobotni, osoby starsze, niepełnosprawne, młodzież z rodzin dysfunkcyjnych, opuszczających zakłady karne. Za niezbędną uznaje się współpracę różnych podmiotów, w tym organizacji pozarządowych.

Katalog beneficjentów priorytetu ma charakter otwarty, to znaczy obejmuje wszystkie kategorie podmiotów, oprócz osób fizycznych (z wyjątkiem prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową).

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w dwóch trybach: konkursowym i systemowym. Tryb konkursowy zostanie zastosowany do wyboru przedsięwzięć, w szczególności realizowanych przez podmioty o charakterze reintegracyjnym (WTZ, ZAZ, CIS, KIS). Natomiast tryb systemowy przedsięwzięcia realizowane przez ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie i regionalny ośrodek pomocy społecznej.

Nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

Celem realizacji priorytetu 9.7 *Zwiększanie dostępności usług społecznych i zdrowotnych* ma na celu „trwała integrację społeczną i zawodową osób objętych wykluczeniem społecznym”.

Przewiduje się realizację przedsięwzięć polegających na świadczeniu spersonalizowanych i zintegrowanych usług społecznych (pomocy społecznej, wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, opiekuńczych i zdrowotnych)”.

Katalog beneficjentów priorytetu ma charakter otwarty, to znaczy obejmuje wszystkie kategorie podmiotów, oprócz osób fizycznych (z wyjątkiem prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową). Możliwa będzie realizacja projektów w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego.

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w dwóch trybach: konkursowym (jako podstawowym) i pozakonkursowym, ten drugi będzie stosowany do wyboru przedsięwzięć strategicznych z uwagi na rozwój społeczno-gospodarczy regionu przez beneficjentów dysponujących wysokim potencjałem finansowym i kadrowym.

Nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

4.3. Planowane działania w zakresie wzmacniania ekonomii społecznej

Działania w zakresie wzmacniania ekonomii społecznej w regionie będą realizowane za pośrednictwem priorytetu 9.8 *Wzmocnienie sektora ekonomii społecznej w regionie*, którego celem ma być „wzmocnienie i poszerzenie sieci wsparcia ekonomii społecznej.”

Oczekuje się, że interwencja przyczyni się do trwałej integracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz poprawy jakości funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej dzięki wspieraniu „podmiotów ekonomii społecznej na każdym etapie rozwoju oraz finansowania działań promocyjnych.”

Przewiduje się wsparcie:

- podmiotów ekonomii społecznej w sposób systemowy przez OWES i ROPS – projekty wyłaniane w trybie pozakonkursowym;

- tworzenia nowych i wzmacniania istniejących podmiotów ekonomii społecznej – projekty wyłaniane w trybie konkursowym.

Przedsięwzięcia mają obejmować: 1) rozwój sieci wsparcia, 2) koordynację i monitoring sektora ekonomii społecznej w regionie, 3) tworzenie regionalnych i lokalnych partnerstw na rzecz rozwoju sektora ekonomii społecznej, 4) tworzenie miejsc pracy w sektorze przedsiębiorczości społecznej.

Katalog beneficjentów priorytetu ma charakter otwarty, to znaczy obejmuje wszystkie kategorie podmiotów, oprócz osób fizycznych (z wyjątkiem prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową).

Wskaźnikiem realizacji priorytetu 9.8 mają być liczby: utworzonych i utrzymanych miejsc pracy oraz podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem.

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w dwóch trybach: konkursowym i pozakonkursowym. Ten drugi będzie stosowany do wyboru przedsięwzięć mających na celu monitoring ekonomii społecznej oraz rozwój sieci wsparcia ekonomii społecznej w województwie lubuskim.

Przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych, także w połączeniu z instrumentami bezzwrotnymi.

4.4. Miejsce, rola i znaczenie organizacji pozarządowych w procesach zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej

Procesy zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej w RPO WLUBU będą realizowane w ramach priorytetu 9.2 oraz przy zastosowaniu mechanizmu RLKS.

Celem realizacji priorytetu 9.2 *Rewitalizacja fizyczna, gospodarcza i społeczna obszarach marginalizowanych i zagrożonych marginalizacją* ma być przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i ubóstwu oraz sprzyjanie włączeniu w rynek pracy. Oczekuje się, że interwencja – realizowana na podstawie LPR i polegająca na odnowie zdegradowanych terenów miejskich i wiejskich – przyczyni się do „osiągnięcia na tych obszarach akceptowalnych standardów cywilizacyjnych” oraz rewitalizacji zdegra-

dowanych obszarów „stanowiących jednocześnie strefę zagrożenia wykluczeniem społecznym.”

Przewiduje się realizację przedsięwzięć polegających m.in. na uzbrojeniu terenów pod inwestycję, tworzeniu i rozbudowie terenów inwestycyjnych, budowie infrastruktury komunalnej.

Katalog beneficjentów priorytetu obejmuje m.in. organizacje pozarządowe.

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w dwóch trybach konkursowym i pozakonkursowym, ten drugi będzie stosowany przy wyborze przedsięwzięć strategicznych z uwagi na rozwój społeczno-gospodarczy regionu przez beneficjentów dysponujących wysokim potencjałem finansowym i kadrowym. Możliwa będzie realizacja projektów w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego.

Nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

Instrument RLKS będzie realizowany w ramach priorytetu inwestycyjnego 9.9 *Wzrost aktywności społeczności lokalnych w obszarze przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu*. Zakłada się, że stymulowanie rozwoju lokalnego będzie możliwe dzięki „zachęcaniu lokalnych społeczności do poszukiwania rozwiązań oddolnych”. Ten cel będzie realizowany przede wszystkim „poprzez budowanie zdolności do działania i generowania przedsięwzięć innowacyjnych, przedsiębiorczości i umiejętności reagowania na zmiany”. Jednak nie mniej ważne jest „wspieranie podmiotowości lokalnej poprzez zwiększanie partycypacji społecznej i budowanie poczucia sprawstwa”.

Przewiduje się realizację działań mających na celu wspieranie rozwoju lokalnego, w szczególności skierowanych do społeczności marginalizowanych, na obszarach biedy, rewitalizowanych i wiejskich.

Katalog beneficjentów priorytetu ma charakter otwarty, to znaczy obejmuje wszystkie kategorie podmiotów, oprócz osób fizycznych (z wyjątkiem prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową), w szczególności społeczności i organizacje lokalne, w tym LGD.

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w trybie konkursowym.

Nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

4.5. Wartość alokacji na realizację CT 9 w RPO WLUBU

Na realizację Celu 9 planuje się przeznaczyć 149,4 mln Euro, czyli 14,1% środków RPO WLUBU. Alokację wsparcia Unii Europejskiej na poszczególne priorytety inwestycyjne zaprezentowano w tabeli nr 9.

Tab. 9. Alokacja na poszczególne priorytety CT 9 RPO WLUBU

Priorytet	Kwota wsparcia w mln Euro	Udział w łącznym wsparciu UE
9.1 Poprawa jakości infrastruktury	26,1	2,9%
9.2 Rewitalizacja	32,7	3,6%
9.4 Upowszechnianie aktywizacji	45,5	5,0%
9.7 Zwiększanie dostępności usług	5,1	0,6%
9.8 Wzmocnienie sektora ekonomii społecznej	15,2	1,7%
9.9 Wzrost aktywności społeczności lokalnych	2,5	0,3%

4.6. Wzmacnianie potencjału instytucjonalnego partnerów społeczno-gospodarczych

W ramach wdrażania RPO WLUBU przewiduje się udzielenie wsparcia partnerom społecznym i interesariuszom wdrażania Programu, w tym organizacjom pozarządowym. Będzie to miało miejsce w ramach wszystkich priorytetów Osi 6, 7 i 8, w szczególności poprzez różnorodnego rodzaju partnerstwa, jednak bez wyodrębniania osobnej puli środków.

4.7. Podmioty ekonomii społecznej i organizacje pozarządowe jako partnerzy wdrażania pozostałych RPO WLUBU

Zakłada się, że jednym z elementów wsparcia przedsiębiorczości w ramach priorytetu 3.3 *Rozwój Innowacyjnego sektora MŚP* będą działania skierowane do przedsiębiorstw społecznych.

Organizacje pozarządowe zaliczono do grona potencjalnych beneficjentów i/lub grup docelowych priorytetów inwestycyjnych:

- 3.2 *Promocja MŚP na rynkach krajowych i międzynarodowych* i 3.3 *Rozwój Innowacyjnego sektora MŚP* Osi priorytetowej 1 *Gospodarka i innowacje*;

- *6.3 Ochrona i zachowanie kultury i dziedzictwa naturalnego w regionie i 6.4 Ochrona i wykorzystanie kapitału przyrodniczego regionu Osi priorytetowej 4 Środowisko i kultura.*

4.8. Udział organizacji pozarządowych w opracowaniu RPO WLUBU

W ramach prac nad projektem RPO WLUBU Zarząd Województwa powołał Grupę roboczą, w której skład weszły organizacje pozarządowe z obszaru województwa lubuskiego, w tym działające na rzecz równości szans.

Najwięcej uwag zgłoszono do celu 9 *Włączenie społeczne*. Organizacje pozarządowe zgłosiły około 20% uwag. Spośród kilkudziesięciu uwag odnoszących się do ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych uwzględniono mniejszość (np. dotyczące inkubatorów przedsiębiorczości), natomiast nie uwzględniono m.in.: poszerzenia katalogu beneficjentów o organizacje pozarządowe, dodania typów projektu (np. aktywizacja zawodowa niepełnosprawnych, specjalistyczne szkolenia prozatrudnieniowe, partnerstwa na rzecz usług rynku pracy, Lokalne Centra Aktywności Społecznej, vouchery dla podmiotów ekonomii społecznej, regranting dla organizacji pozarządowych), a także wykreślenia tworzenia partnerstw wspierających ekonomię społeczną²⁵.

4.9. Podsumowanie

Podmiotom ekonomii społecznej i organizacjom pozarządowym przypisano w Programie przede wszystkim funkcję społeczną – tak w zakresie integracji społeczno-zawodowej i przeciwdziałania wykluczeniu, jak i tworzenia miejsc pracy

Program odwołuje się zarówno do zapisów KPRES, jak i regionalnego planu działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej.

W zakresie – postrzeganej jako niezbędna – budowy systemu wsparcia ekonomii społecznej Program silnie profiluje podmiotowo za-

²⁵ Tabela zgłoszonych uwag w ramach konsultacji RPO Lubuskie 2020, załącznik do dokumentu Konsultacje społeczne Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Lubuskiego 2020 (projekt Programu przyjętego przez ZWL 19 listopada 2013 r.).

kres interwencji – beneficjentami systemowymi mają być jedynie OWES i ROPS. Za symptomatyczny można uznać komentarz do jednej ze zgłoszonych przez Fundację na rzecz Collegium Polonicum uwag postulującej „wykreślenie typu projektów *Tworzenie regionalnych i lokalnych partnerstw na rzecz rozwoju ekonomii społecznej*”. W komentarzu do odrzucenia wniosku stwierdza się, że „Ekonomia nie będzie w stanie rozwijać się bez wsparcia innych podmiotów (m.in. samorządów, przedsiębiorstw). Tworzenie przyjaznego otoczenia jest szansą przetrwania PES.” Przytoczona argumentacja sugeruje, że ten komponent rzeczywistości społecznej raczej nie jest postrzegany w kategoriach ekonomicznych.

Podmioty ekonomii społecznej zostały uwzględnione jako wskaźniki realizacji jednego z priorytetów inwestycyjnych.

W 2 priorytetach (9.1 i 9.2) katalog beneficjentów obejmuje m.in. organizacje pozarządowe, w pozostałych ma postać otwartą.

We wszystkich priorytetach wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w dwóch trybach konkursowym i pozakonkursowym. W priorytecie 9.4 ten pierwszy zostanie zastosowany w przypadku projektów podmiotów integracji społecznej, a ten drugi jednostek pomocy społecznej, natomiast w priorytecie 9.8 tryb pozakonkursowy zostanie zastosowany dla przedsięwzięć w zakresie koordynacji, monitoringu wsparcia infrastruktury sektora ekonomii społecznej.

W większości priorytetów nie planuje się stosowania zwrotnych instrumentów finansowania realizacji przedsięwzięć. Jedynym wyjątkiem jest priorytet 9.8.

Instrument RLKS będzie realizowany w ramach odrębnego priorytetu inwestycyjnego (9.9).

Organizacje pozarządowe uwzględniono jako podmioty wdrażania i/lub grupy docelowe niewielu Celów Programu. Jednak wzmocnienie potencjału instytucjonalnego organizacji pozarządowych nie będzie realizowane w formie specjalnej alokacji środków, a jedynie w ramach partnerstw w różnych Osiach.

Wiele ze zgłoszonych przez organizacje pozarządowe w trakcie konsultacji Projektu RPO WLUBE postulatów odnośnie ekonomii społecznej nie zostało uwzględnionych.

5. Łódzkie

Analiza dokumentu *Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego 2014–2020*. Projekt – wersja 1.1 (RPO WŁ).

5.1. Zgodność Celu 9 z unijnymi, krajowymi i regionalnymi celami strategicznymi

Realizacja CT 9 w ujęciu RPO WŁ jest zgodna z celami zapisanymi w następujących unijnych, krajowych i regionalnych strategiach, programach i planach:

- Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego (priorytet 9.7 *Ułatwianie dostępu do usług*);
- Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 (priorytety: 9.8 *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej* i 9.9 *Strategie rozwoju lokalnego kierowane przez społeczność*);
- Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej (priorytety: 9.3 *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej* i 9.8 *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej*);
- Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020;
- Regionalnej Strategii Innowacji dla Województwa Łódzkiego – LORIS 2030;
- Planie przeciwdziałania depopulacji w województwie łódzkim. Rodzina – Dzieci – Praca;

5.2. Mechanizmy i zasoby warunkujące udział podmiotów ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych w realizacji Celu 9

Cel 9 będzie realizowany za pośrednictwem 6 priorytetów inwestycyjnych w ramach 2 Osi priorytetowych:

- priorytety: 9.4 *Aktywna integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności*, 9.7 *Ułatwienie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym* i 9.8 *Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych w ramach Osi V Zatrudnienie i włączenie społeczne*;

- priorytety: 9.1 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczynią się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszenia nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejściu z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych*, 9.2 *Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich* i 9.3 *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej w ramach Osi IV Rewitalizacja i usługi dla społeczna*.

Rozwój ekonomii społecznej postrzegany jest jako ważny instrument rozwiązywania problemów społecznych. Jednak istotną barierą w zakresie rozwoju tego sektora w regionie jest „brak kompetencji i wiedzy w zakresie prowadzenia przedsiębiorstw społecznych”. W związku z tym za niezbędne jest dostarczenie osobom zaangażowanym w tworzenie i prowadzenie PES umiejętności menedżerskich, marketingowych, prowadzenia księgowości i pozyskiwania zewnętrznych źródeł finansowania. Wsparcie powinno zostać ukierunkowane na tworzenie, rozwijanie i ekonomizację PES oraz wzrost zatrudnienia w nich, w szczególności w sferze świadczenia usług społecznych na rzecz starszych, niepełnosprawnych, dzieci i młodzieży. Tego typu interwencji powinny towarzyszyć działania animacyjne mające na celu włączenie w rozwój sektora wszystkich interesariuszy, w szczególności przedstawicieli władz lokalnych (s. 196).

W opisie Osi IV *Rewitalizacja i usługi dla społeczna* sygnalizuje się, że szansą rozwoju obszarów zdegradowanych jest rozwój przedsiębiorstw społecznych (s. 10). Natomiast w przypadku Osi V *Zatrudnienie i włączenie społeczne* zauważa się, że „specyfika podmiotów ekonomii społecznej wymaga wspierania usług doradczych i szkoleniowych, tworzenia i funkcjonowania podmiotów integracji społecznej, wsparcia finansowego i monitorowania ich działalności.” (s. 12). Zakłada się, że jednym z rezultatów interwencji w tym obszarze będzie rozwój przedsiębiorczości społecznej (s. 13).

W uzasadnieniu wyboru celów tematycznych i priorytetów inwestycyjnych RPO WŁ dla priorytetu 9.3 *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej* wskazuje się na niewielki poziom działania tego typu podmiotów.

Zauważa się, że tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi sektora ekonomii społecznej może mieć znaczenie pozytywne oddziaływania na stopień aktywizacji społeczno-zawodowej osób mających problem z wejściem lub utrzymaniem się na rynku pracy. Tę rolę mogą pełnić podmioty ekonomii społecznej poprzez świadczenie usług społecznych. Funkcjonowanie tego typu podmiotów w życiu publicznym postrzegane jest jako jeden z czynników wzmacniających kapitał społeczny i podnoszących konkurencyjność gospodarczą regionu. I wreszcie stwierdza się, że mogą stanowić czynnik rozwoju społeczności lokalnych. Natomiast odnośnie priorytetu 9.8 *Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych* wskazuje się, że rozwój ekonomii społecznej jest jednym z ważniejszych instrumentów rozwiązywania problemów społecznych województwa łódzkiego. Za silną stronę tego instrumentu postrzega się osiągnięcie celów społecznych metodami gospodarczymi (s. 19–20).

Celem realizacji priorytetu 9.1 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczynią się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszenia nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejściu z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych* ma być zwiększenie jakości i dostępności usług zdrowotnych i społecznych.

Oczekuje się, że interwencja przyczyni się do rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, upowszechnienia dostępu do świadczeń z zakresu ochrony zdrowia i pomocy społecznej, zwiększenia aktywności zawodowej oraz przywracania na rynek pracy osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem.

Przewiduje się realizację przedsięwzięć polegających na budowie, przebudowie, modernizacji i adaptacji obiektów ochrony zdrowia i pomocy społecznej, zakup sprzętu medycznego, tworzenie mieszkań wspomaganych, chronionych i socjalnych.

Katalog beneficjentów priorytetu obejmuje m.in. organizacje pozarządowe i podmioty ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstwa społeczne, ale tylko w zakresie usług społecznych.

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w dwóch trybach: konkursowym (jako najbardziej konkurencyjny) i pozakonkursowym (w przy-

padku przedsięwzięć strategicznych z uwagi na rozwój społeczno-gospodarczy regionu).

Nie przewiduje się stosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

Celem realizacji priorytetu *9.4 Aktywna integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności* ma być wprowadzenie na rynek osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez działania zmierzające do re-integracji społecznej i zawodowej oraz różnorodne formy aktywizacji społeczno-zawodowej.

Katalog beneficjentów obejmuje m.in. podmioty pomocy i integracji społecznej oraz podmioty ekonomii społecznej.

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w dwóch trybach: konkursowym i pozakonkursowym. W ramach trybu konkursowego zostaną zastosowane następujące preferencje dla: 1) powiatów, w których nie zostaną zawiązane partnerstwa lokalne (OPS/CPR i PUP); 2) przedsięwzięć w zakresie usług reintegracji rehabilitacji społeczno-zawodowej za pośrednictwem WTZ, ZAZ, CIS, KIS; 3) projektów rewitalizacji w ramach priorytetu 9.2, zgodnie z Lokalnymi Programami Rewitalizacji. Natomiast w trybie pozakonkursowym dla przedsięwzięć realizowanych w ramach partnerstw lokalnych (OPS/CPR i PUP).

Nie planuje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

Celem priorytetu *9.7 Ułatwienie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym* ma być poprawa dostępu do usług społecznych kluczowych dla integracji społecznej i zawodowej. Planuje się inwestycje w kapitał społeczny. Realizacji celu ma służyć zwiększenie zatrudnienia w podmiotach świadczących usługi społeczne, szczególnie deficytowe.

Katalog beneficjentów obejmuje m.in. organizacje pozarządowe (statutowo świadczące usługi na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym).

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się wyłącznie w trybie konkursowym.

Nie planuje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

5.3. Planowane działania w zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej

System działań w zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej tworzą 2 priorytety: 9.3 *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej* i 9.8 *Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych*.

Celem realizacji priorytetu 9.3 *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej* ma być wzrost udziału ekonomii społecznej w dostarczaniu usług społecznych. Do kluczowych czynników umożliwiających realizację celu zalicza się „odpowiednio rozwiniętą infrastrukturę” tego sektora. Zakłada się, że planowane w ramach priorytetu działania będą sprzyjać tworzeniu „nowych miejsc pracy w ramach ekonomii społecznej, np. poprzez uruchamianie nowych usług.” Przewiduje się realizację przedsięwzięć inwestycyjnych jak przebudowa, rozbudowa, modernizacja lub adaptacja obiektów wykorzystywanych przez podmioty ekonomii społecznej wraz zakupem wyposażenia.

Katalog beneficjentów został ograniczony wyłącznie do podmiotów ekonomii społecznej, np. przedsiębiorstw społecznych.

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się wyłącznie w trybie konkursowym (jako najbardziej konkurencyjnym).

Nie planuje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych. Wsparcie będzie mieć charakter dotacji inwestycyjnych.

Celem priorytetu 9.8 ma być wzmocnienie roli ekonomii społecznej poprzez „aktywizację istniejących oraz tworzenie nowych podmiotów ekonomii społecznej”, zarówno tych „angażujących w działalność gospodarczą grupy defaworyzowane na lokalnych rynkach pracy”, jak i tych, które zajmują się integracją „osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez wspieranie tworzenia i rozwoju przedsiębiorstw społecznych, w tym spółdzielni socjalnych oraz podmiotów integracji społecznej” (np. CIS i KIS).

Przewiduje się wsparcie m.in:

- świadczenia usług w zakresie „animacji powstawania i budowania trwałości podmiotów ekonomii społecznej”;

- świadczenia usług doradczych i szkoleniowych dla podmiotów ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych w zakresie ekonomizacji, działalności odpłatnej, usług menedżerskich;
- dotacje bezzwrotne i wsparcie pomostowe na: 1) tworzenie podmiotów ekonomii społecznej, 2) zatrudnianie w podmiotach ekonomii społecznej, w tym spółdzielniach socjalnych tworzonych przez osoby prawne;
- usług doradczych w zakresie korzystania z zewnętrznych źródeł finansowania;
- wsparcie tworzenia i funkcjonowania podmiotów integracji społecznej (CIS, KIS).

Wskaźnikami realizacji priorytetu 9.8 *Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych* ma być liczba utworzonych i utrzymanych miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych i pozostałych podmiotach ekonomii społecznej, natomiast realizacji priorytetu 9.3 *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej* niesprecyzowany wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.

Katalog beneficjentów obejmuje m.in.: instytucje wspierające podmioty ekonomii społecznej (OWES, podmioty specjalizujące się w doradztwie biznesowym) i podmioty ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstwa społeczne, organizacje pozarządowe.

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się wyłącznie w trybie konkursowym. Preferowane będą projekty partnerskie.

Nie planuje się wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych.

5.4. Miejsce, rola i znaczenie organizacji pozarządowych w procesach zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej

Procesy zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej w RPO WŁ będą realizowane w ramach priorytetu 9.2 oraz przy zastosowaniu mechanizmu RLKS.

Celem realizacji priorytetu 9.2 *Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich* ma być ożywienie społeczno-gospodarcze na terenach rewitalizowanych.

Oczekuje się, że interwencja realizowana w oparciu o LPR przyczyni się do wzmocnienia potencjału rozwojowego oraz poprawy spójności społecznej regionu łódzkiego.

Przewiduje się realizację przedsięwzięć polegających na: 1) renowacji i modernizacji budynków w celu zachowania dotychczasowych lub nadania nowych funkcji „przyczyniających się do neutralizacji niekorzystnych zjawisk społecznych i gospodarczych.; 2) zagospodarowanie przestrzeni publicznych; 3) inwestycje w instalacje komunalne; 4) uzbrojenie terenów inwestycyjnych; 5) budowa systemów monitoringu; 6) odnowa substancji mieszkaniowej.

Katalog beneficjentów obejmuje m.in. organizacje pozarządowe i LGD.

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w dwóch trybach: konkursowym (jako najbardziej konkurencyjny) i pozakonkursowym (w przypadku przedsięwzięć strategicznych z uwagi na rozwój społeczno-gospodarczy regionu).

Planuje się zastosowanie zwrotnych instrumentów finansowych w postaci pożyczek preferencyjnych.

Instrument RLKS będzie realizowany „w sposób horyzontalny w ramach wybranych priorytetów inwestycyjnych.” Wspierane będą własne i partnerskie działania LGD w obszarach: 1) rewitalizacji (priorytet 9.2), 2) poprawy dostępu do usług (priorytet 9.7), 3) rynku pracy i aktywizacji społeczno-zawodowej (m.in. priorytet 9.1) i 4) wykorzystania walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego. Zakłada się, że dzięki temu podejściu możliwy będzie zrównoważony rozwój społeczności lokalnych, efektywnie wykorzystujący potencjał regionu.

5.5. Wartość alokacji na realizację CT 9 w RPO WŁ

Na realizację Celu 9 planuje się przeznaczyć 435,2 mln Euro, czyli 16,4% środków RPO WŁ, w tym na priorytety 9.1, 9.2 i 9.3 kwotę 286,9 mln Euro, czyli 10,8% środków, a na priorytety 9.4, 9.7 i 9.8 kwotę 148,3 mln Euro, czyli 5,6%.

5.6. Wzmacnianie potencjału instytucjonalnego partnerów społeczno-gospodarczych

Wzmacnianie potencjału partnerów społeczno-gospodarczych, w tym organizacji pozarządowych będzie realizowane w ramach Osi 5 (priorytety 9.4, 9.7 i 9.8) i 6 (priorytety 8.8 *Równouprawnienie płci i godzenie życia zawodowego i prywatnego*, 8.10 *Aktywne i zdrowe starzenie się*, 10.1 *Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej* i 10.3 *Poprawa dostępności i wspieranie uczenia się przez całe życie*). Jednak bez wyodrębnienia osobnej puli środków.

5.7. Podmioty ekonomii społecznej i organizacje pozarządowe jako partnerzy wdrażania pozostałych RPO WŁ

Zakłada się, że wzmocnienie ekonomii społecznej w ramach priorytetu 9.8 będzie mieć znaczenie dla osiągnięcia celu 3.1 *Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystania nowych pomysłów oraz wspieranie tworzenia nowych firm*, „gdyż rozwój gospodarki społecznej może przyczynić się do zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej regionu”, zarówno dzięki powstawaniu nowych, jak i wzmocnieniu potencjału już istniejących podmiotów ekonomii społecznej.

Organizacje pozarządowe zaliczono do grona potencjalnych beneficjentów i/lub grup docelowych priorytetów inwestycyjnych:

- 3.2 *Promocja działalności gospodarczej Osi 1 Innowacyjność i konkurencyjność*;
- 4.1 *Promocja produkcji i dystrybucji odnawialnych źródeł energii*, 4.3 *Wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych i w sektorze mieszkaniowym*, 4.5 *Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, w tym wspieranie zrównoważonego transportu miejskiego oraz podejmowanie odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygujących*, 5.2 *Promowanie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje ryzyk, zapewniających odporność na klęski żywiołowe oraz stworzenie systemów zarządzania klęskami*

- mi żywiłowymi i 6.4 Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” oraz zielonej infrastruktury Osi 3 Gospodarka niskoemisyjna i ochrona środowiska;
- 6.3 Ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego, 6.5 Działania mające na celu poprawę stanu środowiska miejskiego, w tym rekultywację terenów przemysłowych i redukcję zanieczyszczeń powietrza, 8.2 Wspieranie rozwoju przyjaznego dla zatrudnienia poprzez rozwój potencjałów endogenicznych jako element strategii terytorialnej dla obszarów ze specyficznymi potrzebami, łącznie z przekształcaniem upadających regionów przemysłowych oraz działaniami na rzecz zwiększania dostępności i rozwoju zasobów naturalnych i kulturowych²⁶ i 10.4 Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej Osi 4 Rewitalizacja i usługi dla społeczeństwa.

5.8. Udział organizacji pozarządowych w opracowaniu RPO WŁ

W ramach prac nad projektem RPO WŁ Zarząd Województwa powołał Grupę roboczą, w której skład weszły organizacje pozarządowe.

Konsultacje Projektu Programu zakończyły się 19 lutego br.²⁷ i do momentu sporządzenia ekspertyzy nie zostały upublicznione jej wyniki, a tym samym nie jest znany udział w nich organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej.

5.9. Podsumowanie

Podmiotom ekonomii społecznej i organizacjom pozarządowym przypisano w Programie funkcje: 1) społeczną – tak w zakresie integracji społeczno-zawodowej i przeciwdziałania wykluczeniu, jak i tworzenia miejsc pracy; 2) ekonomiczną – wyodrębniono kategorię przedsiębiorstw społecznych, zakłada się proces ekonomizacji organizacji pozarządowych

²⁶ Tylko organizacje pozarządowe nie działające dla zysku, prowadzące statutową działalność w sferze kultury lub turystyki.

²⁷ http://www.rpo.lodzkie.pl/wps/wcm/connect/28f16e804291891fa19ab139b33eba35/ogloszenie_konsultacje_spoleczne_dot_RPO_15012013.pdf?MOD=AJPERES (dostęp 13 marca 2014 r.).

i rozwój nowych usług, choć nie mówi się o sprzedaży towarów i usług na otwartym rynku i wreszcie wskazuje, że rozwój ekonomii społecznej podnosi atrakcyjność inwestycyjną regionu; 3) instrumentu rozwoju gospodarczego w wymiarze regionalnym (podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej) i rozwoju społeczności lokalnych.

Program odwołuje się jedynie do zapisów KPRES, natomiast nie odnosi się do zapisów regionalnych dokumentów strategicznych w tym zakresie, jak regionalny plan działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej czy program współpracy samorządu województwa z organizacjami pozarządowymi.

W zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej (priorytety inwestycyjne 9.3 i 9.8) przewiduje się: 1) udzielanie dotacji inwestycyjnych na infrastrukturę techniczną wykorzystywaną przez przedsiębiorstwa społeczne, tworzenie nowych podmiotów ekonomii społecznej i zatrudnianie w nich; 2) świadczenie usług w zakresie animowania podmiotów ekonomii społecznej, szkoleniowych i doradczych w zakresie finansowania ich działalności; 3) wsparcie powstawania i działania podmiotów integracji społecznej w postaci dotacji i wsparcia pomostowego.

Organizacje pozarządowe i podmioty ekonomii społecznej zaliczono do katalogu beneficjentów wszystkich priorytetów CT 9.

W ramach 3 z 6 priorytetów (9.3, 9.7 i 9.8) wybór przedsięwzięć będzie odbywać się wyłącznie w trybie konkursowym, w pozostałych w trybach konkursowym i pozakonkursowym. W dwu priorytetach przewiduje się stosowanie preferencji: w 9.7 w trybie konkursowym dla reintegracji rehabilitacji społeczno-zawodowej za pośrednictwem WTZ, ZAZ, CIS, KIS; natomiast w 9.8 dla partnerstw.

W większości priorytetów nie planuje się stosowania zwrotnych instrumentów finansowania realizacji przedsięwzięć. Jedynym wyjątkiem jest priorytet 9.2, gdzie przewiduje się zastosowanie pożyczek preferencyjnych.

RLKS będzie realizowany horyzontalnie w ramach wybranych priorytetów inwestycyjnych (dla Celu 9 są to 9.1, 9.2 i 9.7), zatem miejsce, rola, znaczenie i faktyczny udział podmiotów ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych w tych procesach będą wynikać z zapisów odpowiednich priorytetów.

Organizacje pozarządowe uwzględniono jako podmioty wdrażania i/lub grupy docelowe także innych Celów Programu. Wzmacnianie potencjału partnerów społeczno-gospodarczych, w tym organizacji pozarządowych będzie realizowane w ramach 6 priorytetów dwóch Osi 5 i 6.

Wyniki konsultacji projektu RPO WŁ, które zakończyły się stosunkowo niedawno, nie zostały jeszcze opublikowane.

6. Małopolskie

Analiza dokumentu pt. *Wstępny projekt Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014–2020*. Wersja 3.0 (MRPO).

6.1. Zgodność Celu 9 z unijnymi, krajowymi i regionalnymi celami strategicznymi

Realizacja CT 9 w ujęciu MRPO jest zgodna z celami zapisanymi w następujących unijnych, krajowych i regionalnych strategiach, programach i planach:

- Europejskiej Strategii w Sprawie Niepełnosprawności 2010–2020 (priorytety: 9.4 *Aktywne włączanie*, 9.7 *Ułatwianie dostępu do usług* i 9.8 *Wspieranie gospodarki społecznej*);
- Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego (priorytety: 9.4 *Aktywne włączanie*, 9.7 *Ułatwianie dostępu do usług* i 9.8 *Wspieranie gospodarki społecznej*);
- Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 (priorytety: 9.7 *Ułatwianie dostępu do usług* i 9.8 *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej*);
- Krajowym Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu (priorytety: 9.4 *Aktywne włączanie* i 9.7 *Ułatwianie dostępu do usług*);
- Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej (priorytet 9.8 *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej*);
- Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego 2011–2020.

6.2. Mechanizmy i zasoby warunkujące udział podmiotów ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych w realizacji Celu 9

Cel 9 będzie realizowany za pośrednictwem 5 priorytetów inwestycyjnych w ramach 3 Osi priorytetowych:

- priorytety: 9.4 *Aktywne włączanie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie*, 9.7 *Ułatwienie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym* i 9.8 *Wspieranie gospodarki społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwiania dostępu do zatrudnienia w ramach Osi 9 Region spójny społecznie*;
- priorytet 9.1 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczynią się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszenia nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz przejściu z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych w ramach Osi 12 Infrastruktura ochrony zdrowia*;
- priorytet 9.2 *Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich w ramach Osi 11 Rewitalizacja przestrzeni regionalnej*.

W diagnozie sytuacji społeczno-gospodarczej i analizie wyzwań i potencjałów Małopolski za ważny dla przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu uznaje się „rozwój sektora ekonomii społecznej, który stwarza szansę na aktywizację osób w trudnej sytuacji społeczno-zawodowej oraz może dostarczać usługi użyteczności publicznej lub usługi deficytowe w społecznościach lokalnych.” Natomiast w ocenie kondycji tego sektora, choć sygnalizuje się jego dynamiczny rozwój i funkcjonowanie infrastruktury wspierającej, to jednak podkreśla się poważne bariery rozwojowe, w szczególności „uzależnienie od zewnętrznych źródeł finansowania”, „luki kompetencyjne ich kadr”, „niewystarczający poziom wsparcia podmiotów ekonomii społecznej z otoczeniem”. W tej sytuacji niezbędne uznaje się „zapewnienie kompleksowej oferty wsparcia dla tego sektora” (s. 14). Zakłada się, że istotnym elementem realizacji Celu 9

będzie m.in. „wykorzystanie potencjału ekonomii społecznej oraz przedsiębiorczości społecznej jako skutecznych instrumentów aktywizacji oraz integracji społecznej i zawodowej osób wykluczonych.” (s. 22).

W analizie SWOT dynamiczny rozwój ekonomii społecznej zaliczono do mocnych stron Małopolski w obszarze rynku pracy, edukacji i włączenia społecznego (s. 337).

Celem realizacji priorytetu *9.1 Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczynią się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszenia nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz przejściu z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych* ma być „zwiększenie jakości i dostępności usług zdrowotnych poprzez inwestycje w infrastrukturę zdrowotną.”

Przewiduje się realizację inwestycji w obiekty ochrony zdrowia.

Katalog beneficjentów priorytetu obejmuje jedynie podmioty lecznicze działające w publicznym systemie ochrony zdrowia.

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w dwóch trybach: konkursowym i pozakonkursowym.

Finansowanie realizacji przedsięwzięć będzie odbywać się w formie bezzwrotnych dotacji i nie planuje się wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych.

Celem realizacji priorytetu *9.4 Aktywne włączanie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie* ma być „wzrost aktywności społecznej i zawodowej osób będących w szczególnie trudnej sytuacji społeczno-zawodowej.”

Oczekuje się, że dzięki interwencji osoby wykluczone i zagrożone wykluczeniem społecznym zostaną objęte działaniami aktywizującymi i integrującymi sprzyjającymi ich włączeniu w życie społeczne oraz zwiększających ich szanse na zatrudnienie.

Przewiduje się realizację m.in. partnerskich przedsięwzięć, także z udziałem organizacji pozarządowych, na rzecz włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa.

Katalog beneficjentów priorytetu ma charakter otwarty, to znaczy obejmuje wszystkie kategorie podmiotów, oprócz osób fizycznych (z wyjątkiem prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową).

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w dwóch trybach: konkursowym i pozakonkursowym.

Finansowanie przedsięwzięć będzie realizowane wyłącznie w formie bezzwrotnych dotacji i nie planuje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

Celem priorytetu 9.7 *Ułatwienie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym* ma być „zwiększenie dostępności i jakości usług społecznych i zdrowotnych w regionie”, zmniejszenie „nierówności w zakresie dostępu” i podwyższenie standardu tych usług w regionie. Planuje się realizację inwestycji w kapitał społeczny. Realizacji celu ma służyć zwiększenie zatrudnienia w podmiotach świadczących usługi społeczne, szczególnie deficytowe.

Katalog beneficjentów priorytetu ma charakter otwarty, to znaczy obejmuje wszystkie kategorie podmiotów, oprócz osób fizycznych (z wyjątkiem prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową).

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w dwóch trybach: konkursowym i pozakonkursowym. Ten drugi, w formie „specjalnego mechanizmu opartego na ścieżce subregionalnej” łączącego mechanizm konkursowy i ZIT, będzie stosowany w przypadku przedsięwzięć służących rozwojowi „kompleksowej oferty wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych”.

Finansowanie przedsięwzięć będzie realizowane wyłącznie w formie bezzwrotnych dotacji i nie planuje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

6.3. Planowane działania w zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej

Działania w zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej w regionie będą realizowane za pośrednictwem priorytetu 9.8 *Wspieranie gospodarki społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwiania dostępu do zatrudnienia*, którego celem ma być „zwiększenie aktywności społeczności lokalnych w oparciu o inicjatywę ekonomii społecznej”.

Oczekuje się, że interwencja pozwoli stworzyć warunki „do sprawnego i efektywnego funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej” oraz tworzenia nowych miejsc pracy w tym sektorze.

Przewiduje się realizację inicjatyw na rzecz rozwoju ekonomii społecznej w regionie poprzez:

- działania wspierające o charakterze: 1) usług animacji lokalnej w zakresie tworzenia i wzmacniania podmiotów obywatelskich i powstawania partnerstw na rzecz rozwoju ekonomii społecznej i partycypacji społecznej; 2) usługi rozwoju ekonomii społecznej w formie szkoleń i doradztwa; 3) usługi wsparcia ekonomii społecznej w formie doradztwa prawnego, biznesowego, finansowego i oferowanych usług dla działających podmiotów; 4) kompleksowe wsparcie dla zakładania przedsiębiorstw społecznych w formie usług szkoleniowo-doradczych, dotacji i wsparcia pomostowego dla osób zainteresowanych przystąpieniem i tworzeniem miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych;
- działania w zakresie koordynacji, monitorowaniu i promocji działań ekonomii społecznej oraz animacji współpracy międzysektorowej na poziomie regionu.

Katalog beneficjentów priorytetu obejmuje m.in.: podmioty ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstwa społeczne i podmioty o charakterze reintegracyjnym.

Wskaźnikiem realizacji priorytetu 9.8 ma być liczba utworzonych podmiotów ekonomii społecznej i miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych.

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w dwóch trybach: konkursowym i pozakonkursowym. Ten drugi, w formie „specjalnego mechanizmu opartego na ścieżce subregionalnej” łączącego mechanizm konkursowy i ZIT, będzie stosowany w przypadku przedsięwzięć „wspierających rozwój ekonomii społecznej w regionie”.

Finansowanie przedsięwzięć będzie realizowane wyłącznie w formie bezzwrotnych dotacji i nie planuje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

6.4. Miejsce, rola i znaczenie organizacji pozarządowych w procesach zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej

Procesy zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej w RPO MRPO będą realizowane w ramach priorytetu 9.2 oraz przy zastosowaniu mechanizmu RLKS.

Celem realizacji priorytetu 9.2 *Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich* ma być „wzrost aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców miast i obszarów wiejskich poprzez rewitalizację miast oraz odnowę obszarów wiejskich.”

Przewiduje się rewitalizację fizyczną obszarów miejskich i wiejskich w zakresie przestrzeni publicznej, obiektów użyteczności publicznej, zasobów mieszkaniowych, lokalnej infrastruktury społecznej.

Katalog beneficjentów obejmuje m.in. partnerów społecznych i gospodarczych (w tym organizacje pozarządowe).

Wybór przedsięwzięć będzie odbywać się przede wszystkim w trybie konkursowym.

Planuje się wykorzystywanie bezzwrotnych dotacji i zwrotnych instrumentów finansowych, tych drugich lub mieszanych, w szczególności odnośnie przedsięwzięć w zakresie rewitalizacji miast.

Rozwój obszarów wiejskich będzie realizowany w ramach różnych Osi i priorytetów, w tym 9.2, 9.4 i 9.7, bez zastosowania instrumentu RLKS²⁸ (s. 201). Głównym mechanizmem, który znajdzie zastosowanie będzie Subregionalny Program Rozwoju²⁹.

6.5. Wartość alokacji na realizację CT 9 w MRPO

Na realizację Celu 9 planuje się przeznaczyć 638,8 mln Euro, czyli 18,9% środków MRPO. Alokację wsparcia Unii Europejskiej na poszczególne priorytety inwestycyjne zaprezentowano w tabeli nr 10.

²⁸ RLKS był przedmiotem dużego zainteresowania uczestników konsultacji społecznych projektu MRPO (s. 225).

²⁹ Zob. uwaga nr 97 w: Uwagi do wstępnego projektu Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014–2020 (wersja 2.0) zgłoszone podczas konsultacji społecznych w ramach strategicznej oceny oddziaływania na środowisko 22.11–26.12.2013, s. 56.

Tab. 10. Alokacja na poszczególne priorytety CT 9 MRPO

Priorytet	Kwota wsparcia w mln Euro	Udział w łącznym wsparciu UE
9.1 Poprawa jakości infrastruktury	111	3,9%
9.2 Rewitalizacja	200	7,0%
9.4 Upowszechnianie aktywizacji	100	3,5%
9.7 Zwiększanie dostępności usług	115	4,0%
9.8 Wzmocnienie sektora ekonomii społecznej	17	0,6%

6.6. Wzmacnianie instytucjonalnego potencjału partnerów społeczno-gospodarczych

Wzmacnianie potencjału instytucjonalnego partnerów społeczno-gospodarczych, w tym organizacji pozarządowych będzie realizowane w MRPO w ramach priorytetów 8.5 *Dostęp do zatrudnienia osobom poszukującym pracy* (alokacja 2 mln Euro), 9.4 (alokacja 2 mln Euro), 9.8 (alokacja 5 mln Euro), 10.1 *Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej* i 10.3 *Poprawa dostępności wspieranie uczenia się przez całe życie* (alokacja 5 mln Euro).

6.7. Podmioty ekonomii społecznej i organizacje pozarządowe jako partnerzy wdrażania pozostałych MRPO

Organizacje pozarządowe zaliczono do grona potencjalnych beneficjentów i/lub grup docelowych priorytetów inwestycyjnych:

- 1.2 *Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, rozwijanie powiązań i synergii między przedsiębiorstwami, ośrodkami badawczo-rozwojowymi i sektorem szkolnictwa wyższego, w szczególności promowanie inwestycji w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu technologii, innowacji społecznych, ekoinnowacji, zastosowań w dziedzinie usług publicznych, tworzenia sieci, pobudzania pobytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację, oraz wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów, zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji, w szczególności w dziedzinie kluczowych technologii wspomagających, oraz rozpowszechnianie technolo-*

- gii o ogólnym przeznaczeniu, Osi 1 Warunki dla rozwoju gospodarki opartej na wiedzy;
- 2.3 Wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia Osi 2 Cyfrowa Małopolska;
 - 3.1 Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwienia gospodarczego wykorzystania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości i 3.3 Wspieranie tworzenia i poszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju przedsiębiorczości i usług Osi 3 Aktywna gospodarczo Małopolska;
 - 4.1 Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej z odnawialnych źródeł energii, 4.3 Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych i w sektorze mieszkaniowym i 4.5 Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu Osi 4 Regionalna polityka energetyczna przyjazna środowisku;
 - 5.2 Promowanie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje ryzyk, zapewniających odporność na klęski żywiołowe oraz stworzenie systemów zarządzania klęskami żywiołowymi, 6.1 Inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii dotyczącym środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie, 6.2 Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie, 6.3 Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego, 6.4 Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” oraz zielonej infrastruktury i 8.2 Wspie-

ranie wzrostu gospodarczego sprzyjającego zatrudnieniu poprzez rozwój potencjału endogenicznego jako elementu strategii terytorialnej dla określonych obszarów, w tym poprzez przekształcanie upadających regionów przemysłowych i zwiększenie dostępu do określonych zasobów naturalnych i kulturalnych oraz ich rozwój Osi 5 Ochrona Środowiska naturalnego;

- 7.3 Rozwój i usprawnianie przyjaznych środowisku (w tym o obniżonej emisji hałasu) i niskoemisyjnych systemów transportu, w tym śródlądowych dróg wodnych i transportu morskiego, portów, połączeń multimodalnych oraz infrastruktury portów lotniczych, w celu promowania zrównoważonej mobilności regionalnej i lokalnej Osi 7 Nowoczesna infrastruktura transportowa dla rozwoju społeczno-gospodarczego.

Wskaźnikami realizacji priorytetu inwestycyjnego 8.9 Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian będzie liczba m.in. przedsiębiorstw spółdzielczych i społecznych objętych wsparciem.

6.8. Udział organizacji pozarządowych w opracowaniu MRPO

W ramach prac nad projektem MRPO Zarząd Województwa powołał Grupę roboczą, w której skład weszła tylko jedna organizacja pozarządowa Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć oraz Małopolska Rada Pożytku Publicznego, co zresztą było przedmiotem uwagi zgłoszonej do Projektu Programu na etapie konsultacji³⁰.

W trakcie konsultacji Projektu Programu wiele wniosków dotyczyło mechanizmu RLKS, jednak wszystkie zostały odrzucone, ponieważ Program nie przewiduje uruchomienia tego mechanizmu³¹. Podobnie – wbrew udzielonym odpowiedziom – potraktowano postulaty uwzględnienia w katalogu beneficjentów LGD³² (w analizowanej wersji Programu niezidentyfikowano LGD).

³⁰ Zob. Uwagi nr 357 i 358, w: Uwagi..., s. 369.

³¹ Uwagi....

³² Uwagi 97, 365 i 366, gdzie w komentarzu zapisano, że „W systemie nie przewiduje się powierzenie zadań na poziomie LGD w formie RLKS, natomiast w kolejnej wersji programu w zakresie odnowy obszarów wiejskich przewiduje się umożliwienie wsparcia dla projektów grantowych realizowanych w szczególności przez Lokalne Grupy Działania.”, s. 376.

6.9. Podsumowanie

Podmiotom ekonomii społecznej i organizacjom pozarządowym przypisano w Programie – sądząc po tytule priorytetu inwestycyjnego 9.8 – przede wszystkim funkcje: społeczną – tak w zakresie integracji społeczno-zawodowej i przeciwdziałania wykluczeniu, jak i tworzenia miejsc pracy oraz usługową, w mniejszym stopniu ekonomiczną, natomiast po- mijają się rolę instrumentu rozwoju gospodarczego i lokalnego.

Program odwołuje się jedynie do zapisów KPRES, natomiast nie odnosi się do zapisów regionalnych dokumentów strategicznych w tym zakresie, jak regionalny plan działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej³³ czy program współpracy samorządu województwa z organizacjami pozarządowymi.

W zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej (priorytet inwestycyjny 9.8) przewiduje się działania wspierające o charakterze szkoleniowo-doradczym oraz koordynująco-monitorującym, w formie dotacji i wsparcia pomostowego adresowanego do osób zainteresowanych utworzeniem lub przystąpieniem do przedsiębiorstwa społecznego oraz promocji ekonomii społecznej w regionie.

Jedynie w priorytecie 9.2 katalog beneficjentów obejmuje m.in. organizacje pozarządowe, w 9.4 i 9.7 ma postać otwartą, natomiast w 9.1 obejmuje wyłącznie podmioty publiczne.

W ramach 4 z 5 priorytetów wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w dwu trybach konkursowym i pozakonkursowym. W dwu priorytetach 9.7 tryb pozakonkursowy będzie stosowany w formie „ścieżki subregionalnej” dla wyboru przedsięwzięć mających na celu udzielanie kompleksowego „wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych; natomiast w 9.8 dla przedsięwzięć „wspierających rozwój ekonomii społecznej w regionie”.

W większości priorytetów finansowanie realizacji przedsięwzięć będzie się odbywać w formie bezzwrotnych dotacji bez wykorzystania instrumentów finansowych. Jedynym wyjątkiem jest priorytet 9.2, gdzie

³³ Małopolski Pakt na rzecz ES został przywołany został jedynie w analizie kondycji sektora ekonomii społecznej jako jeden z mechanizmów wspierających rozwój PES (s. 317).

instrumenty finansowe mogą znaleźć zastosowanie w przypadku przedsięwzięć w zakresie rewitalizacji miast.

MRPO nie przewiduje uruchomienia mechanizmu RLKS. Rozwój obszarów wiejskich będzie realizowany w ramach kilku osi, zatem miejsce, rola, znaczenie i faktyczny udział podmiotów ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych w tych procesach będą wynikać z zapisów odpowiednich priorytetów.

Organizacje pozarządowe uwzględniono także jako podmioty wdrażania i/lub grupy docelowe także wielu innych Celów Programu. Wzmacnianie potencjału instytucjonalnego organizacji pozarządowych będzie realizowane w ramach wybranych priorytetów, łączna wysokość alokacji na wynosi 14 mln Euro.

W trakcie konsultacji projektu MRPO odrzucono wnioski postulujące wdrożenie mechanizmu RLKS.

7. Mazowieckie

Analiza dokumentu *Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014–2020* (Projekt, wersja 1.2 z 28 stycznia 2014 r. – RPO WM).

7.1. Zgodność Celu 9 z unijnymi, krajowymi i regionalnymi celami strategicznymi

Realizacja CT 9 w ujęciu RPO WM jest zgodna z celami zapisanymi w następujących unijnych, krajowych i regionalnych strategiach, programach i planach:

- Krajowym Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu (priorytety: *9.4 Aktywne włączanie* i *9.7 Ułatwianie dostępu do usług*);
- Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej (priorytet *9.8 Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych*);
- Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030. Innowacyjne Mazowsze.

7.2. Mechanizmy i zasoby warunkujące udział podmiotów ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych w realizacji Celu 9

Cel 9 będzie realizowany za pośrednictwem 5 priorytetów inwestycyjnych w ramach 2 Osi priorytetowych:

- priorytety: 9.4 *Aktywna integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności, 9.7 Ułatwienie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym i 9.8 Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych w ramach Osi VIII Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem;*
- priorytety: 9.1 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczynią się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszenia nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych i 9.2 Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich w ramach Osi IV Gospodarka przyjazna środowisku i społeczeństwu.*

W diagnozie sytuacji społeczno-gospodarczej i analizie wyzwań i potencjałów województwa mazowieckiego w obszarze wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem wskazuje się na niewykorzystanie na Mazowszu „potencjału podmiotów ekonomii społecznej w zakresie integracji społecznej i wsparcia rodziny. Podkreśla się konieczność wsparcia podmiotów o charakterze reintegracyjnym (spółdzielni socjalnych, CIS, WTZ, ZAZ) „w celu wzrostu zatrudnienia w tym sektorze.” (s. 15).

W analizie SWOT dużą, w skali kraju, liczbę organizacji pozarządowych zaliczono do mocnych stron, zaś tworzenie miejsc pracy w sektorze usług społecznych i podmiotach ekonomii społecznej zaliczono do szans Mazowsza (s. 248, 250).

Celem realizacji priorytetu 9.1 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczynią się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszenia nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych* ma być „zwiększenie dostępności i zmniejszenie dysproporcji terytorialnych w dostępie do

specjalistycznych świadczeń zdrowotnych” poprzez inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną.

Katalog beneficjentów priorytetu nie obejmuje ani podmiotów ekonomii społecznej, ani organizacji pozarządowych.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w dwóch trybach: konkursowym i pozakonkursowym.

Finansowanie realizacji przedsięwzięć będzie odbywać się w formie bezzwrotnych dotacji i nie planuje się wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych.

Celem realizacji priorytetu *9.4 Aktywna integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności* ma być „zapobieganie wykluczeniu społecznemu i ubóstwu” oraz zwiększanie szans na zatrudnienie poprzez „aktywizowanie osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym”. Oczekuje się, że dzięki interwencji: 1) zwiększy się poziom zatrudnienia, wzrosną kompetencje w zakresie zdobywania zatrudnienia i poruszania się po rynku pracy osób wykluczonych i zagrożone wykluczeniem społecznym; 2) wzrośnie skuteczność przeciwdziałania ubóstwu za sprawą monitorowania problemów społecznych i funkcjonowania systemu pomocy społecznej.

Przewiduje się realizację przedsięwzięć mających na celu: 1) integrację rodzin i osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez aktywizację społeczno-zawodową; 2) wsparcie rodzin wielodzietnych, ubogich, z osobami zależnymi; 3) działania profilaktyczne i informacyjne adresowane do rodzin i osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym; 4) monitorowanie problemów społecznych, programów i działań z zakresu pomocy społecznej i aktywnej integracji oraz upowszechnianie dobrych praktyk.

Katalog beneficjentów priorytetu ma charakter otwarty, to znaczy obejmuje wszystkie kategorie podmiotów, oprócz osób fizycznych (z wyjątkiem prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową).

Preferowane będą m.in. projekty partnerskie.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w dwóch trybach: konkursowym (podstawowym) i pozakonkursowym dla zadań publicznych wynikających z ustaw o pomocy społecznej, promocji zatrudnienia i rynku pracy, rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób

niepełnosprawnych, wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, realizowanych przez jednostki samorządu województwa, wynikających ze strategii ZIT.

Finansowanie przedsięwzięć będzie realizowane wyłącznie w formie bezzwrotnych dotacji i nie planuje się wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych.

Celem priorytetu 9.7 *Ułatwienie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym* ma być zwiększenie dostępności usług zdrowotnych i społecznych i zmniejszenie deficytów w tym zakresie w wybranych grupach społecznych (dzieci rozpoczynające naukę i z wadami wrodzonymi) oraz na obszarach z utrudnioną dostępnością. Oczekuje się, że dzięki interwencji wzrośnie zatrudnienie w podmiotach świadczących usługi i wśród osób opiekujących się osobami zależnymi. Tym samym przyczyni się ona do zmniejszenia, zaś w przypadku dzieci do zapobiegania wykluczeniu społecznemu.

Planuje się podjęcie m.in. działań mających na celu deinstytucjonalizację oraz rozwój środowiskowych form wsparcia, które powinny zwiększyć i wyrównać dostęp do usług, zwiększyć samodzielność osób zależnych oraz wykreować nowe miejsca pracy na lokalnych rynkach.

Katalog beneficjentów priorytetu ma charakter otwarty, to znaczy obejmuje wszystkie kategorie podmiotów, oprócz osób fizycznych (z wyjątkiem prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową).

Preferowane będą m.in. projekty partnerskie będące efektem „trwałej współpracy oraz akceptacji społecznej, w tym w formule LGD”.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w dwóch trybach: konkursowym (jako podstawowym) i pozakonkursowym. Ten drugi w przypadku projektów realizowanych przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej (MCPS); wynikających z Programu przeciwdziałania wybranym problemom zdrowotnym w województwie mazowieckim na lata 2012–2022 oraz Mazowieckiego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego 2011–2015; wynikających ze strategii ZIT.

Finansowanie przedsięwzięć będzie realizowane wyłącznie w formie bezzwrotnych dotacji i nie planuje się wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych.

7.3. Planowane działania w zakresie wzmacniania ekonomii społecznej

Działania w zakresie wzmacniania ekonomii społecznej w regionie będą realizowane za pośrednictwem priorytetu 9.8 *Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych*, którego celem ma być „poprawa jakości i zwiększenie zakresu zadań realizowanych przez podmioty ekonomii społecznej w obszarze integracji społecznej i zawodowej”. Oczekuje się, że interwencja „przyczyni się do zwiększenia liczby podmiotów ekonomii społecznej”, rozwoju istniejących, a w efekcie zwiększenia zatrudnienia osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym. Dodatkowym spodziewanym rezultatem jest zwiększenie roli tych podmiotów w realizacji zadań o charakterze integracji społecznej i zawodowej, co przyczyni się do wzrostu zakresu i stopnia ich realizacji.

Przewiduje się realizację: 1) inicjatyw na rzecz tworzenia miejsc pracy w sektorze ekonomii społecznej dla osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem; 2) usług wsparcia ekonomii społecznej (doradczych, szkoleniowych i informacyjnych); 3) działań w zakresie koordynacji i monitorowania rozwoju ekonomii społecznej.

Katalog beneficjentów priorytetu ma charakter otwarty, to znaczy obejmuje wszystkie kategorie podmiotów, oprócz osób fizycznych (z wyjątkiem prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową).

Wskaźnikiem realizacji priorytetu 9.8 ma być liczba utworzonych i utrzymanych miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych oraz liczba podmiotów objętych wsparciem.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w dwóch trybach: konkursowym (jako podstawowym) i pozakonkursowym. Ten drugi w przypadku projektów realizowanych przez MCPS (ewentualnie w partnerstwie z innymi podmiotami realizującymi zadania z zakresu pomocy i integracji społecznej) w zakresie monitorowania i koordynacji rozwoju ekonomii społecznej w regionie i/lub wynikających ze strategii ZIT.

Preferowane będą m.in. projekty partnerskie będące efektem „trwałej współpracy oraz akceptacji społecznej, w tym w formule LGD”, realizowane na obszarach o najniższym poziomie rozwoju ekonomii społecznej.

Finansowanie przedsięwzięć będzie realizowane wyłącznie w formie bezzwrotnych dotacji i nie planuje się wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych.

7.4. Miejsce, rola i znaczenie organizacji pozarządowych w procesach zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej

Procesy zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej w RPO WM będą realizowane w ramach priorytetu 9.2.

Celem realizacji priorytetu 9.2 *Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich* ma być „rewitalizacja przestrzeni miejskiej i wiejskiej ukierunkowana na rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów społecznych”. Oczekuje się, że dzięki interwencji wzrosną szanse „na wszechstronny rozwój lokalny, przekładający się na wzrost komfortu życia mieszkańców Mazowsza” oraz ograniczenie koncentracji ubóstwa i wykluczenia społecznego na rewitalizowanych terenach.

Przewiduje się realizację przedsięwzięć służących rozwojowi infrastruktury aktywizacji społecznej i gospodarczej ubogich społeczności lokalnych na obszarach poddanych rewitalizacji.

Katalog beneficjentów obejmuje organizacje pozarządowe oraz instytucje pomocy i integracji społecznej.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany przede wszystkim w trybie konkursowym, natomiast w przypadku przedsięwzięć istotnych z punktu widzenia Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego może zostać zastosowany tryb pozakonkursowy.

Planuje się wykorzystywanie bezzwrotnych dotacji i zwrotnych instrumentów finansowych (finansowanie dłużne, instrumenty mieszane).

W Programie nie znajdzie zastosowania instrument RLKS, ponieważ za bardziej efektywny na Mazowszu, zaliczanym przez Unię Europejską w nowej perspektywie finansowej do regionów bardziej rozwiniętych, uznano mechanizm Projektów Partnerskich, „włączający elastycznie społeczności lokalne, wnoszący wkład w rozwiązanie zidentyfikowanych problemów”. Celem tego mechanizmu będzie lokalny rozwój społeczno-

-gospodarczy. Szczególnie istotne ma być wspieranie inicjatyw lokalnych, w tym z udziałem LGD i organizacji pozarządowych. Międzysektorowe Partnerstwa będą sprzyjać partycypacji społecznej, efektywnemu wykorzystaniu zasobów lokalnych oraz wzmocnieniu roli i odpowiedzialności obywateli za procesy rozwojowe. Formuła partnerstwa adresowana jest do organizacji pozarządowych i jednostek samorządu terytorialnego, i choć ich udział w nich nie jest obligatoryjny, to „uzgodnienie projektu z samorządem lokalnym pozwoli na wypracowanie ścieżki porozumienia wśród podmiotów funkcjonujących na danym obszarze i zapewni mu zgodność z kierunkami rozwoju inicjowanego przez władze lokalne. Projekty partnerskie będą premiowane na etapie wyboru przedsięwzięć do finansowania na etapie oceny lub poprzez ogłaszanie specjalnych konkursów.

7.5. Wartość alokacji na realizację CT 9 w RPO WM

Na realizację Celu 9 planuje się przeznaczyć 238,7 mln Euro, czyli 9,1% środków RPO WM, w tym na priorytety 9.1 i 9.2 kwotę 144,8 mln Euro, czyli 5,5% środków, a na priorytety 9.4, 9.7 i 9.8 kwotę 115,8 mln Euro, czyli 4,4%.

7.6. Wzmacnianie instytucjonalnego potencjału partnerów społeczno-gospodarczych

Wzmacnianie potencjału instytucjonalnego partnerów społeczno-gospodarczych, w tym organizacji pozarządowych będzie realizowane w ramach priorytetów 8.5 *Zapewnienie dostępu do zatrudnienia osobom poszukującym pracy*, 9.4, 9.7, 9.8, 10.1 *Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej* i 10.3 *Poprawa dostępności wspieranie uczenia się przez całe życie*. Jednak jako region bardziej rozwinięty w Programie nie przewiduje się uruchomienia odrębnej alokacji na ten cel.

7.7. Podmioty ekonomii społecznej i organizacje pozarządowe jako partnerzy wdrażania pozostałych RPO WM

W opisie priorytetu 8.7 *Zwiększenie roli MŚP w kreowaniu nowych miejsc pracy na regionalnym rynku pracy do katalogu obszarów „oferujących nowe źródła wzrostu”*, w których wspieranie tworzenia

miejsc pracy do czynników sprzyjających realizacji priorytetu zaliczono podmioty ekonomii społecznej.

Organizacje pozarządowe zaliczono do grona potencjalnych beneficjentów i/lub grup docelowych priorytetów inwestycyjnych:

- *3.1 Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwienia gospodarczego wykorzystania nowych pomysłów oraz wspieranie tworzenia nowych firm, z uwzględnieniem inkubatorów przedsiębiorczości, 3.2 Opracowanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu internacjonalizacji i 3.4 Wspieranie zdolności MŚP do udziału w procesach wzrostu i innowacji Osi 1 Innowacyjność i przedsiębiorczość;*
- *4.1 Promowanie produkcji i dystrybucji odnawialnych źródeł energii, 4.3 Wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w sektorze publicznym i mieszkaniowym i 4.5 Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, wspieranie zrównoważonego transportu miejskiego oraz podejmowanie odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygacyjnych Osi III Przejście na gospodarkę niskoemisyjną;*
- *6.3 Ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego Osi IV Gospodarka przyjazna środowisku.*

7.8. Udział organizacji pozarządowych w opracowaniu RPO WM

W ramach prac nad projektem RPO WM Zarząd Województwa powołał Zespół redakcyjno-programowy Programu, w którego skład weszła tylko Mazowiecka Rada Działalności Pożytku Publicznego.

Konsultacje Projektu Programu zakończyły się 5 marca br.³⁴ i do momentu sporządzenia ekspertyzy nie zostały upublicznione jej wyniki, a tym samym udział w nich organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej.

³⁴ <http://rpo.mazovia.pl/content/konsultacje-spo-eczne-rpo-wm-2014-2020-29-stycznia-5-marca-br-0> (dostęp 15 marca 2014 r.).

7.9. Podsumowanie

Podmiotom ekonomii społecznej i organizacjom pozarządowym przypisano w Programie – sądząc po opisie priorytetu inwestycyjnego 9.8 – wyłącznie funkcję społeczną – tak w zakresie integracji społeczno-zawodowej i przeciwdziałania wykluczeniu, jak i tworzenia miejsc pracy, natomiast pominięto funkcje ekonomiczną i rolę instrumentu rozwoju gospodarczego i lokalnego.

Program odwołuje się do zapisów KPRES, natomiast regionalny plan działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej przywołany został jedynie jako źródło danych o kondycji sektora ekonomii społecznej w regionie. Natomiast nie odnosi się do programu współpracy samorządu województwa z organizacjami pozarządowymi.

W zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej (priorytet inwestycyjny 9.8) przewiduje się działania wspierające głównie o charakterze szkoleniowo-doradczym oraz koordynująco-monitorującym. Co istotne, ten drugi typ działań planuje się objąć wsparciem systemowym, z uprzywilejowaną rolą MCPS.

Jedynie w priorytecie 9.2 katalog beneficjentów obejmuje m.in. organizacje pozarządowe, w 9.4 i 9.7 ma postać otwartą, natomiast w 9.1 obejmuje wyłącznie podmioty publiczne.

W ramach wszystkich priorytetów wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w dwu trybach konkursowym i pozakonkursowym. W tym drugim trybie przewiduje się stosowanie preferencji przedmiotowych (9.2 zgodność z priorytetami strategii rozwoju regionu), formalnych (partnerstwa, w przypadku 9.7 i 9.8 spełniające dodatkowo warunek „trwałej współpracy oraz akceptacji społecznej”), podmiotowych (9.8 MCPS, o czym mowa powyżej).

We wszystkich priorytetach finansowanie realizacji przedsięwzięć będzie się odbywać w formie bezzwrotnych dotacji i nie planuje się wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych.

RPO WM nie przewiduje uruchomienia mechanizmu RLKS, za efektywniejsze w sytuacji regionu uznano zastosowanie mechanizmu Projektów Partnerskich.

Organizacje pozarządowe uwzględniono także jako podmioty wdrażania i/lub grupy docelowe także niektórych innych Celów Progra-

mu. Wzmacnianie potencjału instytucjonalnego organizacji pozarządowych będzie realizowane w ramach wybranych priorytetów, jednak bez wyodrębniania specjalnej alokacji.

Wyniki konsultacji projektu RPO WM, które zakończyły się stosunkowo niedawno i nie zostały jeszcze opublikowane.

8. Opolskie

Analiza dokumentu *projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego 2014–2020* (wersja nr 3 uwzględniająca wnioski z konsultacji społecznych i oceny ex-ante) przyjętego przez Zarząd Województwa Opolskiego Uchwałą nr 4690/2014 z dnia 24 lutego 2014 r. (RPO WO).

8.1. Zgodność Celu 9 z unijnymi, krajowymi i regionalnymi celami strategicznymi

Realizacja CT 9 w ujęciu RPO WO jest zgodna z celami zapisanymi w następujących unijnych, krajowych i regionalnych strategiach, programach i planach:

- Policy Paper dla ochrony zdrowia 2014–2020 – Krajowe Strategiczne Ramy (priorytety: *9.1 Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną* i *9.7 Ułatwianie dostępu do usług*);
- Europejskiej Strategii w Sprawie Niepełnosprawności 2010–2020: Odnowione zobowiązania do budowy Europy bez barier (priorytet *9.4 Aktywne włączanie*);
- Krajowym Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu (priorytety: *9.1 Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną* i *9.4 Aktywne włączanie*);
- Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej (priorytet *9.8 Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych*);
- Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020. Województwo opolskie przyjazne mieszkańcom i przedsiębiorcom;

- Strategii Ochrony Zdrowia Województwa Opolskiego 2014–2020 (priorytety: 9.1 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną* i 9.7 *Ułatwianie dostępu do usług*);
- Wieloletnim Programie Pomocy i Integracji Społecznej na lata 2010–2015 (priorytet 9.4 *Aktywne włączanie*);
- Wieloletnim Regionalnym Planie Działań Województwa Opolskiego na rzecz promocji i upowszechnienia ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w regionie na lata 2013–2020 (priorytet 9.8 *Wspieranie gospodarki społecznej*).

8.2. Mechanizmy i zasoby warunkujące udział podmiotów ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych w realizacji Celu 9

Cel 9 będzie realizowany za pośrednictwem 5 priorytetów inwestycyjnych w ramach 2 Osi priorytetowych:

- priorytety: 9.4 *Aktywne włączanie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie*, 9.7 *Ułatwienie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym* i 9.8 *Wspieranie gospodarki społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia w ramach Osi IX Integracja społeczna*;
- priorytet 9.1 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszenia nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych* i 9.2 *Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich* w ramach Osi XI *Inwestycje w infrastrukturę społeczną*.

W diagnozie wyzwań i potencjałów województwa opolskiego w obszarze kapitału społecznego i potencjału demograficznego wskazuje się na średni poziom aktywności organizacji pozarządowych i wysoką pozycję województwa w skali kraju w zakresie współpracy administracji publicz-

nej i organizacji pozarządowych. Przewiduje się podjęcie działań w zakresie wspierania rozwoju kapitału społecznego, dzięki czemu możliwa będzie poprawa sytuacji społecznej i konkurencyjność regionu (s. 10–11). Natomiast za najważniejsze bariery ograniczające rozwój ekonomii społecznej uznaje się m.in.: ograniczony zakres wewnątrz i międzysektorowej współpracy, brak zaufania ze strony administracji publicznej i społeczności lokalnych, negatywne stereotypy. Przewiduje się realizację działań sprzyjających tworzeniu korzystnych dla rozwoju tego sektora warunków i zwiększenie wsparcia finansowego (s. 19–20).

Celem realizacji priorytetu 9.1 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszenia nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych* ma być „dostosowanie infrastruktury społecznej i zdrowotnej do wyzwań demograficznych regionu.” Zakłada się, że realizacja celu nastąpi poprzez wzmocnienie infrastruktury zdrowotnej dla matek i dzieci, w tym niepełnosprawnych oraz zwiększenie dostępności i różnorodności form opieki nad osobami starszymi. Oczekuje się, że w wyniku interwencji wzrośnie liczba świadczonych w regionie usług zdrowotnych.

Katalog beneficjentów priorytetu nie obejmuje ani podmiotów ekonomii społecznej, ani organizacji pozarządowych.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w dwóch trybach: konkursowym i pozakonkursowym.

Finansowanie realizacji przedsięwzięć będzie odbywać się w formie bezzwrotnych dotacji i nie planuje się wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych.

Celem realizacji priorytetu 9.4 *Aktywne włączanie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie* ma być „podniesienie zdolności do zatrudnienia osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem”, którego realizacja będzie odbywać się głównie w formie indywidualnych programów „aktywizacji społeczno-zawodowej”, w tym skierowanych do młodych osób wymagających resocjalizacji. Oczekuje się, że dzięki interwencji wzrośnie poziom zatrudnienia „osób uczestniczących we wsparciu”.

Przewiduje się realizację: 1) działań z zakresu aktywnej integracji, w tym aktywizacji zawodowej, integracji edukacyjnej, zdrowotnej i społecznej zmierzające do likwidacji barier, na które napotykażą osoby wykluczone i zagrożone wykluczeniem; 2) inicjatyw pozwalających zdobyć nowe kwalifikacje, w tym przekwalifikowanie lub uzupełnienie wykształcenia, staże, subsydiowane zatrudnienie, zajęcia reintegracji zawodowej u pracodawcy; 3) dostęp do usług bezpłatnego poradnictwa prawnego i obywatelskiego dla osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem; 4) działania promocyjne na rzecz zatrudnienia tych osób, w szczególności osób niepełnosprawnych, w wieku 50+ i kobiet). Do realizacji tych zadań zostaną zaangażowane podmioty integracji społecznej, jak CIS, KIS, WTZ i ZAZ.

Katalog beneficjentów obejmuje instytucje działające na rzecz włączania społecznego.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w dwóch trybach: konkursowym (podstawowym) i pozakonkursowym.

Finansowanie przedsięwzięć będzie realizowane wyłącznie w formie bezzwrotnych dotacji i nie planuje się wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych.

Celem priorytetu 9.7 *Ułatwienie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym* ma być „zwiększenie dostępu do usług społecznych i zdrowotnych” jako jeden z elementów procesu skutecznie ograniczającego ubóstwo i wykluczenie społeczne. Oczekuje się, że tego typu interwencja przyczyni się do wyrównania deficytów w tym zakresie u „osób znajdujących się w trudnym położeniu” oraz działań profilaktycznych o charakterze społecznym i zdrowotnych, dzięki czemu poprawie ulegną warunki życia mieszkańców województwa.

Planuje się podjęcie działań skierowanych do rodzin borykających się z problemami, jak i dzieci oraz młodzieży umieszczonych w pieczy zastępczej, w formie usług aktywizujących i wspierających (np. asystent rodziny), specjalistycznego poradnictwa (w tym prawnego i obywatelskiego), przedsięwzięć podnoszących kompetencje społeczne i edukacyjne dzieci (np. zajęcia w placówkach wsparcia dziennego i/lub opiekuńczo-rehabilitacyjne w przypadku niepełnosprawnych), indywidualnych

programów usamodzielnienia w mieszkaniach chronionych (dla opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze), usługi opiekuńcze dla osób zależnych (starszych i/lub niepełnosprawnych).

Katalog beneficjentów obejmuje podmioty działające na rzecz pomocy i integracji społecznej, realizujące zadania związane z opieką nad osobami zależnymi, działające na rzecz poprawy stanu zdrowia.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w dwóch trybach: konkursowym (podstawowym) i pozakonkursowym.

Finansowanie przedsięwzięć będzie realizowane wyłącznie w formie bezzwrotnych dotacji i nie planuje się wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych.

8.3. Planowane działania w zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej

Działania w zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej w regionie będą realizowane za pośrednictwem priorytetu 9.8 *Wspieranie gospodarki społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia*, którego celem ma być „rozwój regionalnego sektora gospodarki społecznej.” Oczekuje się, że interwencja będzie przyczyniać się „do zmniejszenia liczby osób zagrożonych i/lub wykluczonych społecznie” poprzez zwiększenie ich szans na zatrudnienie i integrację ze środowiskiem. Dodatkowym spodziewanym rezultatem jest zwiększenie roli tych podmiotów w zakresie świadczenia „usług użyteczności publicznej na poziomie lokalnym”.

Przewiduje się realizację: 1) inicjatyw na rzecz tworzenia i/lub funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej, w tym m.in. finansowanie założenia/przystąpienia/zatrudnienia w spółdzielni socjalnej; 2) tworzenie miejsc pracy w sektorze ekonomii społecznej; 3) wsparcie osób wykluczonych/zagrożonych wykluczeniem za pośrednictwem podmiotów ekonomii społecznej.

Jedną z głównych grup docelowych mają być podmioty ekonomii społecznej, natomiast Katalog beneficjentów obejmuje OWES i podmioty działające na rzecz włączenia społecznego.

Wskaźnikiem realizacji priorytetu 9.8 ma być liczba utworzonych miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w dwóch trybach: konkursowym (podstawowym) i pozakonkursowym.

Finansowanie przedsięwzięć będzie realizowane wyłącznie w formie bezzwrotnych dotacji i nie planuje się wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych.

8.4. Miejsce, rola i znaczenie organizacji pozarządowych w procesach zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej

Procesy zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej w RPO WO będą realizowane w ramach priorytetu 9.2.

Celem realizacji priorytetu 9.2 *Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich* ma być „poprawa spójności społecznej i terytorialnej na obszarach miejskich” na płaszczyźnie społecznej, gospodarczej i fizycznej. Realizacja projektu będzie zatem łączyć interwencję ekonomiczną ze społeczną, ponieważ „działania infrastrukturalne podporządkowane zostaną celom społecznym, ukierunkowanym na redukcję ubóstwa i wykluczenia społecznego”. Będą obowiązkowo uzupełniać przedsięwzięcia Osi priorytetowej *IX Integracja społeczna* i fakultatywnie Osi priorytetowych *VIII Konkurencyjny rynek pracy* i *X Wysoka jakość edukacji*. Oczekuje się, że dzięki interwencji nastąpi „wzrost zatrudnienia na terenach objętych wsparciem”, co w konsekwencji przyczyni się do zmniejszenia ubóstwa.

Przewiduje się realizację przedsięwzięć wynikających z LPR. Działania w sferze społecznej będą „obejmować inicjatywy na rzecz aktywizacji środowisk ubogich i zagrożonych wykluczeniem oraz zwiększać dostęp do usług”, w sferze ekonomicznej „inicjatywy wspierające przedsiębiorczość i samozatrudnienie, służące ekonomii społecznej lub wzmacniające działania na rzecz zatrudnienia”. Natomiast inwestycje w infrastrukturę – jako uzupełnienie działań w sferze społecznej i odpowiedź na zidentyfikowane problemy społeczne – będą mogły być realizowane w formie adaptacji lub przebudowy zdegradowanych obiektów w celu nadania im nowych funkcji (społecznych, kulturalnych i gospodarczych). Infrastruktura może służyć m.in.: aktywizacji zawodowej

osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem, usamodzielnianiu osób opuszczających ośrodki opiekuńczo-wychowawcze, rozwoju usług opiekuńczych nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi, tworzeniu nowych mieszkań chronionych.

Katalog beneficjentów obejmuje instytucje pomocy i integracji społecznej.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany wyłącznie w trybie konkursowym, z wyodrębnieniem alokacji dla Opola i 4 ośrodków subregionalnych.

Planuje się wykorzystywanie bezzwrotnych dotacji i zwrotnych instrumentów finansowych (finansowanie dłużne, instrumenty mieszane).

W Programie nie przewiduje się zastosowania instrumentu RLKS. Wsparcie dla obszarów wiejskich będzie realizowane „w ramach podejścia terytorialnego odnośnie Aglomeracji Opolskiej oraz miast subregionalnych i ich obszarów funkcjonalnych”, a także poszczególnych Osi priorytetowych, np. *VIII Konkurencyjny rynek pracy*.

8.5. Wartość alokacji na realizację CT 9 w RPO WO

Na realizację Celu 9 planuje się przeznaczyć 184,8 mln Euro, czyli 16,6% środków RPO WO. Alokację wsparcia Unii Europejskiej na poszczególne priorytety inwestycyjne zaprezentowano w tabeli nr 11.

Tab. 11. Alokacja na poszczególne priorytety CT 9 RPO WO

Priorytet	Kwota wsparcia w mln Euro	Udział w łącznym wsparciu UE
<i>9.1 Poprawa jakości infrastruktury</i>	44,0	4,7%
<i>9.2 Rewitalizacja</i>	43,1	4,6%
<i>9.4 Upowszechnianie aktywizacji</i>	13,7	1,5%
<i>9.7 Zwiększanie dostępności usług</i>	50,0	5,3%
<i>9.8 Wzmocnienie sektora ekonomii społecznej</i>	6,3	0,7%

8.6. Wzmacnianie instytucjonalnego potencjału partnerów społeczno-gospodarczych

Wzmacnianie potencjału instytucjonalnego partnerów społeczno-gospodarczych, w tym organizacji pozarządowych będzie realizowane w ramach następujących priorytetów: 8.8 *Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach*, 9.4, 9.7 i 9.8, jednak bez wyodrębniania specjalnej puli środków.

8.7. Podmioty ekonomii społecznej i organizacje pozarządowe jako partnerzy wdrażania pozostałych RPO WO

W uzasadnieniu wyboru priorytetu inwestycyjnego 3.3 *Wspieranie tworzenia i poszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług Osi III Konkurencyjna gospodarka* wskazuje się na niewystarczający potencjał ekonomii społecznej. W opisie priorytetu podkreśla się rolę jaką ten sektor pełni w sferze spójności i rozwoju regionu. Za niezbędne uznaje się wsparcie, w tym inwestycyjne, rozwoju podmiotów ekonomii społecznej umożliwiające uruchamianie nowych usług. W katalogu potencjalnych beneficjentów priorytetu ujęto przedsiębiorstwa społeczne, a jednym ze wskaźników realizacji celu ma być „liczba odbiorców bezpośrednich korzystających z usług podmiotów ekonomii społecznej”.

Jednym ze wskaźników realizacji priorytetu inwestycyjnego 8.9 *Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian* będzie m.in. liczba przedsiębiorstw spółdzielczych objętych wsparciem.

Organizacje pozarządowe zaliczono do grona potencjalnych beneficjentów i/lub grup docelowych priorytetów inwestycyjnych:

- 2.3 *Wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia Osi II e-Opolskie;*
- 4.3 *Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych, i w sektorze mieszkaniowym Osi IV Gospodarka niskoemisyjna;*
- 6.4 *Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez*

program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę i 6.5 Podejmowanie przedsięwzięć mających na celu poprawę stanu jakości środowiska miejskiego, rewitalizację miast, rekultywację i dekontaminację terenów przemysłowych (w tym powojaskowych), zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza i propagowaniu działań służących zmniejszeniu hałasu Osi IV Ochrona środowiska, dziedzictwa kulturowego i naturalnego.

8.8. Udział organizacji pozarządowych w opracowaniu RPO

W ramach prac nad projektem RPO WO Zarząd Województwa powołał Grupę roboczą wspierającą prace nad Programem, w której skład weszło kilka organizacji pozarządowych (m.in. Opolskie Centrum Demokracji Lokalnej), jednak żadna z działających w województwie sieci organizacji.

W trakcie konsultacji zgłoszono tylko 2 uwagi odnoszące się do zakresu tematycznego niniejszej ekspertyzy:

- zgłoszony przez osobę prywatną postulat zwiększenia alokacji na wspieranie podmiotów ekonomii społecznej jako podstawowej formy walki z ubóstwem – uwaga nie została uwzględniona z powodu ograniczeń wysokości dostępnej alokacji dla Programu;
- wprowadzenia dodatkowej Osi priorytetowej RLKS zgłoszony przez Opolską Sieć LGD – uwaga nie została uwzględniona, ponieważ wsparcie obszarów wiejskich zostało zapisane w RPO WO w różnych Osiach, a tym samym nie ma konieczności tworzenia dodatkowej Osi³⁵.

8.9. Podsumowanie

Podmiotom ekonomii społecznej i organizacjom pozarządowym przypisano w Programie wyłącznie funkcję społeczną – tak w zakresie integracji społeczno-zawodowej i przeciwdziałania wykluczeniu, jak i tworzenia miejsc pracy oraz usługowej, natomiast pominięto funk-

³⁵ Raport z konsultacji społecznych Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego województwa Opolskiego 2014–2020 [wersja 2.0].

cje ekonomiczną i rolę instrumentu rozwoju gospodarczego i lokalnego.

Program odwołuje się do zapisów KPRES i regionalnego planu działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej. Natomiast nie odnosi się do programu współpracy samorządu województwa z organizacjami pozarządowymi.

W zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej (priorytet inwestycyjny 9.8) przewiduje się działania wspierające zorientowane raczej na wspieranie beneficjentów działań podmiotów ekonomii społecznej (osoby zakładające przedsiębiorstwa społeczne) niż same te podmioty. Co istotne, beneficjentami wsparcia w ramach tego priorytetu mają być OWES i podmioty integracji społecznej, natomiast ten katalog nie wymienia ani podmiotów ekonomii społecznej, ani przedsiębiorstw społecznych.

W priorytetach 9.2, 9.4 i 9.7 katalog beneficjentów obejmuje m.in. instytucje pomocy i integracji społecznej, natomiast w 9.1 obejmuje wyłącznie podmioty publiczne.

We wszystkich priorytetach – oprócz 9.2 – wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w dwu trybach konkursowym i pozakonkursowym. Natomiast w priorytecie 9.2 przewiduje się zastosowanie wyłącznie trybu konkursowego i preferencji terytorialnych.

We wszystkich priorytetach finansowanie realizacji przedsięwzięć będzie się odbywać w formie bezzwrotnych dotacji i nie planuje się wykorzystania instrumentów finansowych.

RPO WO nie przewiduje uruchomienia mechanizmu RLKS, ponieważ wsparcie obszarów wiejskich zostało ujęte w wielu innych Osi priorytetowych.

Organizacje pozarządowe uwzględniono także jako podmioty wdrażania i/lub grupy docelowe nielicznych innych Celów Programu. Wzmocnienie potencjału instytucjonalnego organizacji pozarządowych będzie realizowane w ramach wybranych priorytetów, jednak bez odrębnej alokacji.

W konsultacje projektu RPO WO nie zaangażowały się działające w województwie opolskim organizacje sieciowe.

9. Podkarpackie

Analiza dokumentu *Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014–2020* (projekt z dnia 27 stycznia 2014 r.), załącznik nr 1 do uchwały Zarządu Województwa Podkarpackiego nr 315/7523/14 z dnia 27 stycznia 2014 r. (RPO WPODK).

9.1. Zgodność Celu 9 z unijnymi, krajowymi i regionalnymi celami strategicznymi

Realizacja CT 9 w ujęciu RPO WPODK jest zgodna z celami zapisanymi w następujących unijnych, krajowych i regionalnych strategiach, programach i planach:

- Krajowym Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu (priorytety: 9.4 *Aktywne włączanie* i 9.7 *Ułatwianie dostępu do usług*);
- Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej (priorytety: 9.3 *Udzielanie wsparcia na rzecz przedsiębiorstw społecznych* i 9.8 *Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych*);
- Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020.

9.2. Mechanizmy i zasoby warunkujące udział podmiotów ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych w realizacji Celu 9

Cel 9 będzie realizowany za pośrednictwem 6 priorytetów inwestycyjnych w ramach Osi priorytetowej *VII Integracja społeczna*:

- priorytety: 9.1 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszenia nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych*, 9.2 *Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich*, 9.3 *Udzielanie wsparcia na rzecz przedsiębiorstw społecznych*, 9.4 *Aktywne włączanie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na*

zatrudnienie, 9.7 Ułatwienie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym i 9.8 Wspieranie gospodarki społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia.

W diagnozie wyzwań i potencjałów województwa podkarpackiego w obszarze integracji społecznej stwierdza się, że „ważną rolę w prowadzeniu polityki integracji społecznej odgrywa sektor przedsiębiorczości społecznej”, który zapewnia „grupom zagrożonym ubóstwem i wykluczeniem zasoby i możliwości niezbędne do pełnego uczestnictwa życia ekonomicznym i społecznym”. Jednak zauważa się, że sektor ekonomii społecznej w województwie boryka się z takimi problemami, jak: słaby potencjał kadrowy i finansowy, brak stałych źródeł przychodów (komercyjnych), niedostatek infrastruktury materialnej, niski poziom kwalifikacji biznesowych, słabo rozwinięta współpraca pomiędzy podmiotami tego sektora. Do wyzwań rozwojowych zaliczono niedorozwój infrastruktury i słabą rolę podmiotów ekonomii społecznej. Oczekuje się, że dzięki interwencji wzrośnie ich rola w przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu i zwiększy się zatrudnienie w nich (s. 36–38).

Celem realizacji priorytetu *9.1 Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszenia nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych* ma być poprawa infrastruktury ochrony zdrowia i społecznej w województwie. W ramach priorytetu wyróżniono 2 cele szczegółowe służące poprawie infrastruktury zdrowotnej i dla społecznej. Zakłada się, że wzmocnienie infrastruktury i upowszechnienie dostępu do świadczeń będzie pozytywnie wpływać na aktywizację zawodową mieszkańców, procesy przywracania na rynek pracy osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem i w efekcie przyczyni się do rozwoju społeczno-gospodarczego regionu.

Przewiduje się przedsięwzięcia w zakresie: wsparcia na rzecz dziecka i rodziny, osób starszych, niepełnosprawnych, rodzinnych domów

pomocy społecznej, placówek opiekuńczo-wychowawczych, świetlic środowiskowych, ośrodków wsparcia, mieszkalnictwa wspomaganego i chronionego dla osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Katalog beneficjentów priorytetu nie obejmuje ani podmiotów ekonomii społecznej, ani organizacji pozarządowych.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w dwóch trybach: konkursowym i pozakonkursowym (projekty strategiczne).

Przewiduje się możliwość zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

Celem realizacji priorytetu 9.4 *Aktywne włączanie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie* ma być „wzrost aktywności społecznej i zawodowej oraz samodzielności osób będących w szczególnie niekorzystnej sytuacji społecznej i zawodowej”. Jego realizacja będzie nastawiona na „zwiększanie szans na zatrudnienie poprzez korygowanie deficytów wynikających z szeregu barier”, z którymi borykają się te osoby. Eliminacja tych barier pozwoli zmniejszyć zależność mieszkańców regionu od instytucji pomocy społecznej i usamodzielnić się. Podejmowanie pracy przez te osoby przyczyni się do obniżenia poziomu zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem społecznym, a tym samym poprawi spójność społeczną i terytorialną województwa.

Realizacja priorytetów będzie odbywać się głównie w formie indywidualnych programów aktywizacji społeczno-zawodowej oraz integracji społecznej, edukacyjnej i zawodowej skierowanych do osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, w szczególności ubogich, niepełnosprawnych, długotrwale bezrobotnych i bezdomnych. Zakłada się, że podejmowane przedsięwzięcia będą wzmacniać współpracę „instytucji zorientowanych na rozwiązywanie problemów społecznych (instytucji pomocy społecznej, publicznych służb zatrudnienia oraz organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej).

Katalog beneficjentów obejmuje m.in. podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie statutowo działające w obszarze pomocy i integracji społecznej.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w dwóch trybach: konkursowym i pozakonkursowym, ten drugi zostanie zastosowany do

wyboru przedsięwzięć systemowych o charakterze strategicznym lub wynikających z realizacji zadań publicznych.

Nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

Celem priorytetu 9.7 *Ułatwienie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym* ma być zwiększenie liczby osób korzystających z wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych. Usunięcie barier w dostępie do tych usług – wynikających z procesów demograficznych (starzenia się) i niepełnosprawności – postrzegane jest jako jeden z warunków rozwoju społecznego regionu. Oczekuje się, że tego typu interwencja – skierowana w szczególności do rodzin wielodzietnych oraz dzieci i młodzieży – przyczyni się do poprawy warunków życia osób zależnych, wydłużenia aktywności na rynku pracy ich opiekunów czy ograniczenia skali zjawiska „dziedziczenia biedy”.

W ramach priorytetu wyróżniono 2 cele szczegółowe, jedno zorientowane na wzrost liczby osób korzystających z wysokiej jakości usług zdrowotnych, a drugi społecznych.

Planuje się podjęcie m.in. następujących działań: 1) profilaktycznych w zakresie prawidłowego funkcjonowania rodziny i odpowiedzialnego rodzicielstwa, w tym upowszechnianie usług asystenta rodziny; 2) rozwój placówek wsparcia dziennego; 3) usługi rodzin wspierających, usługi opiekuńcze rodzin z osobami zależnymi; 3) programy podnoszące świadomość zdrowotną kobiet w ciąży; 4) wsparcie instytucjonalnych form opieki nad osobami starszymi i niesamodzielnymi; 5) finansowanie usług dla osób chorych psychicznie i z zaburzeniami psychicznymi.

Katalog beneficjentów obejmuje m.in. podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie statutowo działające w obszarze pomocy i integracji społecznej.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w dwu trybach: konkursowym i pozakonkursowym, ten drugi zostanie zastosowany do wyboru przedsięwzięć strategicznych, realizowanych w ramach Regionalnych Inwestycji Terytorialnych.

Nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

9.3. Planowane działania w zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej

System działań w zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej tworzą 2 priorytety: 9.3 *Udzielanie wsparcia na rzecz przedsiębiorstw społecznych* i 9.8 *Wspieranie gospodarki społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia*.

Celem realizacji priorytetu 9.3 *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej* ma być „wzrost skali usług użyteczności publicznej świadczonych przez przedsiębiorstwa społeczne.” Realizacji tego celu ma służyć rozwój infrastruktury sektora ekonomii społecznej. W opisie priorytetu wskazuje się, że rola przedsiębiorstw społecznych nie ogranicza się wyłącznie do zaspokojenia potrzeby zatrudnienia osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji społecznej i zawodowej. Mogą także dostarczać towary i usługi, szczególnie, te których nie dostarczają sektory publiczny i rynkowy, jak i rozwiązywać różnorodne problemy społeczne. Jednak pełnienie tych ról wymaga podjęcia działań służących rozwojowi infrastruktury tego sektora, co powinno przyczynić się do rozwoju przedsiębiorczości społecznej i w efekcie umożliwić realizację celów społecznych, w tym poprzez wzrost zatrudnienia w nich. Przewiduje się udzielanie wsparcia w postaci bezzwrotnych dotacji inwestycyjnych dla przedsiębiorstw społecznych lub ich zrzeszeń (np. klastry). Dotacje będą mogły zostać przeznaczone na pokrycie kosztów inwestycji w nieruchomości lub unowocześnienie wyposażenia. Jednak równocześnie uzyskanie wsparcia musi wiązać się ze wzrostem zatrudnienia lub skali świadczonych usług użyteczności publicznej. Natomiast w ramach tego priorytetu nie będzie wspierane tworzenie przedsiębiorstw społecznych.

Katalog beneficjentów ograniczono do przedsiębiorstw społecznych i ich zrzeszeń.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w trybie konkursowym.

Nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych. Wsparcie będzie mieć charakter dotacji inwestycyjnych. Realizowane projekty mogą podlegać zasadom pomocy publicznej.

Celem priorytetu 9.8 ma być „wzmocnienie roli podmiotów ekonomii społecznej w aktywizacji osób w niekorzystnej sytuacji oraz dostarczaniu usług użyteczności publicznej w regionie”. Z uwagi na rolę jaką sektor ekonomii społecznej pełni w przeciwdziałaniu ubóstwu i wykluczeniu społecznemu konieczne są działania wzmacniające ten sektor poprzez stworzenie warunków gwarantujących ich rozwój ekonomiczny, np. wyposażając w kapitał finansowy, podnosząc potencjał intelektualny, wzmacniając ich rozpoznawalność w społecznościach lokalnych. Oczekuje się, że „silne i stabilne podmioty ekonomii społecznej będą w stanie tworzyć nowe miejsca pracy oraz dostarczać usługi społeczne (w tym również zdrowotne) niezbędne mieszkańcom regionu.

Przewiduje się następujące działania: 1) świadczenia komplementarnych usług wspierających (animacja, inkubacja, wsparcie) podmioty ekonomii społecznej świadczone przez akredytowane instytucje wsparcia ekonomii społecznej; 2) realizacja bezzwrotnych instrumentów finansowych udzielanych m.in. na tworzenie przedsiębiorstw społecznych i miejsc pracy w nich oraz na działalność integracyjną; 3) wspieranie lokalnych partnerstw na rzecz rozwoju ekonomii społecznej (samoorganizacja, federalizacja, spotkania, platformy współpracy); 4) współfinansowanie koordynacji działań w zakresie ekonomii społecznej; 5) regionalne i lokalne kampanie społeczne informujące o ekonomii społecznej; 6) regionalne i lokalne programy edukacyjne o i dla ekonomii społecznej.

Katalog potencjalnych beneficjentów priorytetu obejmuje m.in. organizacje pozarządowe działające w obszarze pomocy i integracji społecznej oraz obszarze ekonomii społecznej i OWES. Natomiast jedną z grup docelowym mają być podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne i ich zrzeszenia.

Wskaźnikiem realizacji priorytetu 9.3 ma być liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem, a 9.8 być liczba utworzonych i utrzymanych miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w trybie konkursowym.

Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

9.4. Miejsce, rola i znaczenie organizacji pozarządowych w procesach zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej

Procesy zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej w RPO WPODK będą realizowane w ramach priorytetu 9.2.

Celem realizacji priorytetu 9.2 *Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich* ma być „ograniczenie problemów społecznych na terenach zdegradowanych” technicznie, gospodarczo, społecznie i środowiskowo. Planowana rewitalizacja będzie realizowana na podstawie kompleksowych i zintegrowanych LPR, obejmujących wymiary społeczny, gospodarczy i infrastrukturalny, a jej celem będzie poprawa spójności społecznej na obszarach zdegradowanych.

Podejmowane przedsięwzięcia będą musiały włączać członków grup docelowych (lokalnych społeczności) w ich realizację. Preferowane będą takie inicjatywy, których jednym z rezultatów będzie stworzenie miejsc pracy dla mieszkańców rewitalizowanego obszaru (np. poprzez udział w nich podmiotów ekonomii społecznej). Działania w ramach priorytetu powinny obowiązkowo służyć Celowi tematycznemu 9, a dodatkowo powiązane ze wsparciem w ramach Celów: 8 *Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników* i 10 *Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz dobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie*.

Katalog beneficjentów obejmuje partnerów społeczno-gospodarczych, w tym organizacje pozarządowe.

Priorytet będzie realizowany na obszarze całego województwa, w szczególności w ośrodkach miejskich.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w dwóch trybach: konkursowym i pozakonkursowym, ten drugi zostanie zastosowany do wyboru przedsięwzięć strategicznych, realizowanych w ramach Regionalnych Inwestycji Terytorialnych.

Przewiduje się zastosowanie zwrotnych instrumentów finansowych.

W Programie nie przewiduje się zastosowania instrumentu RLKS.

9.5. Wartość alokacji na realizację CT 9 w RPO WPODK

Na realizację Celu 9 planuje się przeznaczyć 361,4 mln Euro, czyli 14,5% środków RPO WPODK. Alokację wsparcia Unii Europejskiej na poszczególne priorytety inwestycyjne zaprezentowano w tabeli nr 12.

Tab. 12. Alokacja na poszczególne priorytety CT 9 RPO WPODK

Priorytet	Kwota wsparcia w mln Euro	Udział w łącznym wsparciu UE
<i>9.1 Poprawa jakości infrastruktury</i>	75,7	3,6%
<i>9.2 Rewitalizacja</i>	56,0	2,6%
<i>9.3 Wspieranie przedsiębiorstw społecznych</i>	6,4	0,3%
<i>9.4 Upowszechnianie aktywizacji</i>	45,3	2,1%
<i>9.7 Zwiększanie dostępności usług</i>	78,4	3,7%
<i>9.8 Wzmocnienie sektora ekonomii społecznej</i>	45,4	2,2%

9.6. Wzmacnianie instytucjonalnego potencjału partnerów społeczno-gospodarczych

Wzmacnianie zdolności instytucjonalnych partnerów społeczno-gospodarczych oraz budowanie potencjału organizacji pozarządowych nie dotyczy RPO WPODK.

9.7. Podmioty ekonomii społecznej i organizacje pozarządowe jako partnerzy wdrażania pozostałych RPO WPODK

Organizacje pozarządowe zaliczono do grona potencjalnych beneficjentów i/lub grup docelowych priorytetów inwestycyjnych:

- 3.1 Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwienia gospodarczego wykorzystania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości i 3.2 Opracowanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodowienia Osi 1 Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka;
- 2.3 Wzmacnianie zastosowania technologii komunikacyjno-informacyjnych dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia Osi II Cyfrowe Podkarpackie;

- 4.1 Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej z odnawialnych źródeł energii i 4.7 Promowanie wykorzystywania wysoko sprawnej kogeneracji ciepła i energii elektrycznej w oparciu o zapotrzebowaniu na ciepło użytkowe Osi III Czysta energia;
- 6.3 Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego, 6.4 Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę i 6.5 Podejmowanie przedsięwzięć mających na celu poprawę stanu jakości środowiska miejskiego, rewitalizację miast, rekultywację i dekontaminację terenów przemysłowych (w tym powojaskowych), zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza i propagowaniu działań służących zmniejszeniu hałasu Osi IV Ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego;
- 10.4 Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej Osi VIII Jakość edukacji i kompetencji w regionie.

Jednym ze wskaźników realizacji priorytetu inwestycyjnego 8.9 *Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian* będzie m.in. liczba przedsiębiorstw spółdzielczych objętych wsparciem.

9.8. *Udział organizacji pozarządowych w opracowaniu RPO*

W ramach prac nad projektem RPO WPODK Zarząd Województwa powołał zespoły zadaniowe do prac związanych z przygotowaniem Programu, w których skład weszło kilka organizacji pozarządowych, w tym Podkarpacka Rada Organizacji Pozarządowych.

Konsultacje Projektu Programu zakończyły się 5 marca br.³⁶ i do momentu sporządzenia ekspertyzy nie zostały upublicznione jej wyniki, a tym samym udział w nich organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej.

³⁶ <http://www.rpo.podkarpackie.pl/perspektywa/index.php/rpo-wp-2014-2020/107-projekt-regionalnego-programu-operacyjnego-wojewodztwa-podkarpackiego-na-lata-2014-2020> (dostęp 17 marca 2014 r.).

9.9. Podsumowanie

W Programie wskazuje się, że podmioty ekonomii społecznej pełnią zarówno funkcje społeczne (w zakresie integracji społeczno-zawodowej i przeciwdziałania wykluczeniu, tworzenia miejsc pracy), jak usługodawcy usług użyteczności publicznej, a także – choć w mniejszym stopniu – instrumentu rozwoju gospodarczego i lokalnego.

Program odwołuje się tylko do zapisów KPRES, natomiast pomija zapisy regionalnego planu działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz programu współpracy samorządu województwa z organizacjami pozarządowymi.

W Programie przewidziano realizację dwóch priorytetów inwestycyjnych zorientowanych na wzmacnianie ekonomii społecznej (9.3 i 9.8). W ramach tego pierwszego planuje się udzielać wsparcia na rozwój infrastruktury materialnej, zaś w ramach tego drugiego wsparcia merytorycznego (w tym promocja i edukacja), finansowego, procesów integracji i współpracy. Beneficjentami wsparcia w ramach tego priorytetu mają być podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne i ich zrzeszenia oraz OWES. Zakres wsparcia jest adekwatny do zdiagnozowanych problemów i potrzeb sektora.

W priorytecie 9.2 katalog podmiotów obejmuje organizacje pozarządowe, w priorytetach 9.4 i 9.7 katalog beneficjentów obejmuje m.in. podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie statutowo działające w obszarze pomocy i integracji społecznej, natomiast w 9.1 obejmuje wyłącznie podmioty publiczne.

W ramach większości priorytetów wybór przedsięwzięć będzie odbywać się w dwu trybach konkursowym i pozakonkursowym. Natomiast w ramach priorytetów 9.3 i 9.8 tylko w trybie konkursowym.

W większości priorytetów finansowanie realizacji przedsięwzięć będzie się odbywać w formie bezzwrotnych dotacji, natomiast w 9.1 i 9.2 przewiduje się wykorzystanie instrumentów finansowych.

RPO WPODK nie przewiduje uruchomienia mechanizmu RLKS.

Organizacje pozarządowe uwzględniono jako podmioty wdrażania i/lub grupy docelowe wielu innych Celów Programu. Nie przewiduje się wykorzystania instrumentów wzmacniania zdolności instytucjonalnych

partnerów społeczno-gospodarczych oraz budowania potencjału organizacji pozarządowych.

Wyniki konsultacji projektu RPO WPODK, które zakończyły się stosunkowo niedawno i nie zostały jeszcze opublikowane.

10. Podlaskie

Analiza dokumentu *Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014–2020* (projekt), przyjętego uchwałą 196/2816/2013 Zarządu Województwa Podlaskiego z dnia 8 listopada 2013 r. (RPO WPODL).

10.1. Zgodność Celu 9 z unijnymi, krajowymi i regionalnymi celami strategicznymi

W analizowanym dokumencie RPO WPODL nie wskazano konkretnych delegacji do dokumentów unijnych, krajowych czy regionalnych służących realizacji CT 9.

10.2. Mechanizmy i zasoby warunkujące udział podmiotów ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych w realizacji Celu 9

Cel 9 będzie realizowany za pośrednictwem 6 priorytetów inwestycyjnych w ramach 2 Osi priorytetowych *VII Integracja społeczna* i *VIII Infrastruktura dla usług użyteczności publicznej*:

- priorytety: 9.1 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszenia nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych* i 9.2 *Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności obszarów miejskich i wiejskich w ramach Osi VIII Infrastruktura dla usług użyteczności publicznej*;
- priorytety: 9.4 *Aktywna integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności*, 9.7 *Ułatwienie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych*

świadczonych w interesie ogólnym, 9.8 Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych i 9.9 Lokalne strategie rozwoju rozwijane przez społeczność w ramach Osi VII Poprawa spójności społecznej.

W diagnozie wyzwań i potencjałów województwa podlaskiego dla Celu 9 stwierdza się, że „ekonomia społeczna odgrywa istotną rolę w przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu”. Podmioty ekonomii społecznej zarówno tworzą nowe miejsca pracy, jak i prowadzą działania aktywizujące. Obie te formy ich aktywności wpływają na „wzrost spójności społecznej i włączenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w życie społeczno-zawodowe” (s. 36). Rozwijanie tego sektora postrzega się jako jeden z czynników generujących nowe miejsca pracy w społecznościach lokalnych (s. 10). Dostrzega się związki społecznej odpowiedzialności biznesu i ekonomii społecznej, stwierdza się, że biznes coraz częściej podejmuje działania na rzecz spójności społecznej np. poprzez realizację innowacyjnych przedsięwzięć społecznych lub tworzenie nowych organizacji partnerskich. Natomiast podmioty ekonomii społecznej „poszukują ekonomicznie uzasadnionych i efektywnych finansowo sposobów zaspokajania różnych potrzeb społecznych”. Ta zbieżność celów tworzy przestrzeń instytucjonalną łączącą oba wymiary: społeczny i ekonomiczny. Zauważa się, że specyfiką podmiotów ekonomii społecznej jest tworzenie miejsc pracy o wysokiej jakości, działanie na rzecz poprawy jakości życia, stwarzanie warunków dla rozwoju nowych form przedsiębiorczości, odgrywanie istotnej roli w rozwoju lokalnym, zapewnianie bazy materialnej dla działania inicjatyw obywatelskich i wreszcie wzmacnianie kapitału społecznego i postaw obywatelskich. Za kluczowe, w świetle powyższych wyzwań, uznaje się „wspieranie przedsiębiorczości społecznej i podmiotów działających na rzecz jej rozwoju, m.in. poprzez doradztwo, szkolenia i usługi finansowo-legislacyjne (s. 37).

Celami realizacji priorytetu *9.1 Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszenia nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych*³⁷ mają być:

³⁷ Realizowany jako Działanie 8.4 Infrastruktura ochrony zdrowia.

1) poprawa efektywności systemu opieki zdrowotnej w województwie,
2) kształtowanie prozdrowotnego stylu życia. Zakłada się, że interwencja, której istotą będzie stworzenie odpowiedniej infrastruktury ochrony zdrowia w połączeniu z działaniami zorientowanymi na „kształtowanie prozdrowotnego stylu życia” spowoduje zmniejszenie zachorowalności i śmiertelności wywołanej chorobami cywilizacyjnymi, a w konsekwencji obniży współczynnik przerywalności lub rezygnacji zawodowej mieszkańców regionu.

Przewiduje się realizację – w połączeniu z priorytetem 8.10 *Aktywne i zdrowe starzenie się* – inwestycji w infrastrukturę zdrowotną w zakresie leczenia m.in. chorób układu krążenia, nowotworowych, układu oddechowego. Inwestycje, których celem będzie poprawa dostępu do specjalistycznych usług medycznych i przeniesienie ich świadczenia z poziomu regionu na poziom lokalny będą obejmować m.in.: wyposażenie w sprzęt medyczny, poprawę dostępności opieki paliatywnej, psychiatrycznej, rehabilitacji i innych. Natomiast w zakresie infrastruktury usług społecznych wsparcie będzie obejmować inwestycje „bezpośrednio adresowane do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i powiązane z procesem aktywizacji społeczno zawodowej i deinstytucjonalizacji usług”.

Katalog beneficjentów priorytetu obejmuje m.in. instytucje pomocy i integracji społecznej oraz organizacje pozarządowe działające w sferze pomocy i integracji społecznej oraz opieki zdrowotnej.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w dwóch trybach: konkursowym i pozakonkursowym (projekty strategiczne).

Celami realizacji priorytetu 9.4 *Aktywna integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności*³⁸ są: 1) „rozwój instrumentów aktywnej integracji i umożliwienie dostępu do nich osobom wykluczonym i zagrożonym wykluczeniem społecznym” i 2) podniesienie skuteczności działania instytucji pomocy społecznej w regionie. Nagromadzenie problemów społecznych w województwie podlaskim wymaga podjęcia interwencji, dzięki której nastąpi „rozwój form i narzędzi aktywnej integracji” w każdym z wymiarów: zawodowym, społecznym, edukacyjnym i zdrowotnym. Oczekuje się, że działania skierowane do osób wykluczonych

³⁸ Realizowany jako Działanie 7.1 Rozwój działań aktywnej integracji.

i zagrożonych wykluczeniem oraz ich rodzin zwiększą ich dostęp do tych instrumentów, zaś docelowo przygotowują te osoby do: podnoszenia kwalifikacji, wejścia i utrzymania się na rynku pracy oraz integracji ze społeczeństwem.

Realizacja priorytetów będzie odbywać się głównie w formie kompleksowych, zindywidualizowanych programów aktywizacji społeczno-zawodowej oraz integracji społecznej, edukacyjnej i zawodowej skierowanych do osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem, w szczególności ubogich, niepełnosprawnych, długotrwale bezrobotnych, gorzej wykształconych, mieszkańców wsi, uzależnionych od alkoholu i narkotyków, wchodzących w konflikt z prawem, osób w wieku powyżej 50 lat.

Jednym ze wskaźników realizacji priorytetu ma być liczba projektów zrealizowanych (w całości lub części) przez partnerów społeczno-gospodarczych, w tym organizacje pozarządowe.

Katalog beneficjentów obejmuje m.in. podmioty pomocy i integracji społecznej, w tym organizacje pozarządowe działające w obszarze pomocy i integracji społecznej.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w trybie konkursowym.

Celami priorytetu 9.7 *Ułatwienie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym*³⁹ mają być: 1) ułatwienie mieszkańcom województwa dostępu do usług społecznych i zdrowotnych i 2) wsparcie rodzin w pełnieniu ich funkcji.

Nagromadzenie problemów społecznych w województwie podlaskim wymaga podjęcia interwencji, dzięki której w przypadku celu szczegółowego 1) zwiększy się dostęp do usług zdrowotnych osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym, w szczególności rodzinom z dziećmi (przede wszystkim z dziećmi niepełnosprawnymi), zaś w przypadku celu szczegółowego 2) poprawi skuteczność działania instytucji wsparcia rodziny, przede wszystkim pieczy zastępczej. Oczekuje się, że podjęte działania przyczynią się do zwiększenia integracji społecznej i zawodowej, a także podniosą szanse na zatrudnienie i obniżą wskaźnik wykluczenia i zagrożenia wykluczeniem społecznym w regionie.

³⁹ Realizowany jako Działanie 7.2 Rozwój usług społecznych.

Planuje się podjęcie m.in. następujących działań: 1) profilaktycznych adresowanych do rodzin zagrożonych dysfunkcją, marginalizacją (rodziny wielodzietne); 2) poszerzanie pakietu dostępnych niedrogich i dobrej jakości usług zdrowotnych i społecznych świadczonych w interesie publicznym; 3) rozwój usług skierowanych do osób opuszczających jednostki instytucjonalne i rodzinnych pieczy zastępczej, ośrodki socjoterapii i wychowawcze, zakłady karne; 4) usługi dla osób starszych.

Jednym ze wskaźników realizacji priorytetu ma być liczba projektów zrealizowanych (w całości lub części) przez partnerów społeczno-gospodarczych, w tym organizacje pozarządowe.

Katalog beneficjentów priorytetu ma charakter otwarty, to znaczy obejmuje wszystkie kategorie podmiotów, oprócz osób fizycznych (z wyjątkiem prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową), w tym instytucje podmioty pomocy i integracji społecznej.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w trybie konkursowym.

10.3. Planowane działania w zakresie wzmacniania ekonomii społecznej

Działania w zakresie wzmacniania ekonomii społecznej w regionie będą realizowane za pośrednictwem priorytetu 9.8 *Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych*⁴⁰, którego celem ma być „rozwijanie sektora ekonomii społecznej”.

W opisie celów szczegółowych priorytetu wskazuje się na ważne role jakie pełni przedsiębiorczość społeczna w życiu społeczno-gospodarczym. Są to: tworzenie miejsc pracy dla osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym, tworzenie warunków dla rozwoju nowych form przedsiębiorczości i pracy, aktywny udział w rozwoju lokalnym, wzmacnianie spójności społecznej i kapitału społecznego, stymulowanie postaw obywatelskich. Jednak stwierdza się, że w województwie podlaskim sektor ekonomii społecznej jest słabo rozwinięty, zaś składające się nań podmioty borykają się z brakiem dogodnych warunków dla funkcjonowania i rozwoju, m.in. wiedzy i kompetencji, niskim poziomem zaufania społecznego, słabą pozycją na lokalnym rynku, brakiem repre-

⁴⁰ Realizowany jako Działanie 7.3 Wzmocnienie roli ekonomii społecznej w rozwoju społeczno-gospodarczym województwa podlaskiego.

zencji i infrastruktury wsparcia. Z uwagi na powyższe uwarunkowania za ważne uznano „tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi sektora ekonomii społecznej”. Oczekuje się, że dzięki interwencji wzrośnie liczba działających w regionie podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych oraz miejsc pracy w nich. Co w efekcie przyczyni się do zwiększenia spójności społecznej i poprawy sytuacji na rynku pracy.

Przewiduje się realizację następujących działań wspierających: 1) tworzenie nowych PES (przedsiębiorstw i podmiotów integracji społecznej); 2) działalność istniejących PES (przedsiębiorstw „i wykorzystanie ich potencjału w walce z wykluczeniem”); 3) lokalnych i regionalnych partnerstw na rzecz rozwoju ekonomii społecznej; 4) profesjonalizację infrastruktury tego sektora; 5) promocję ekonomii społecznej wśród mieszkańców regionu; 6) włączanie problematyki ekonomii społecznej do regionalnych polityk.

Katalog beneficjentów priorytetu ma charakter otwarty, to znaczy obejmuje wszystkie kategorie podmiotów, oprócz osób fizycznych (z wyjątkiem prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową), w tym m.in.: PES i instytucje je wspierające, instytucje rynku pracy i integracji społecznej w obszarze promocji ekonomii społecznej i zatrudnienia w sektorze ekonomii społecznej oraz rozwoju partnerstwa.

Wskaźnikami realizacji priorytetu 9.8 mają być: liczba utworzonych PES, liczba utworzonych miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych i PES nie będących przedsiębiorstwami społecznymi oraz liczba i utrzymanych miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w trybie konkursowym.

10.4. Miejsce, rola i znaczenie organizacji pozarządowych w procesach zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej

Procesy zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej w RPO WPODL będą realizowane w ramach priorytetu 9.2 oraz przy zastosowaniu mechanizmu RLKS.

Celem realizacji priorytetu 9.2 *Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności obszarów miejskich i wiejskich*⁴¹ ma być „rozwój i wzmocnienie spójności lokalnej”.

⁴¹ Realizowany jako Działanie 8.5 Rewitalizacja.

Planowana interwencja będzie realizowana na podstawie kompleksowych i zintegrowanych LPR, obejmujących wymiary społeczny, gospodarczy i infrastrukturalny w powiązaniu z Celami 8, 9 i 10. Jej celem będzie poprawa jakości życia, ożywienie gospodarcze i społeczne obszarów zdegradowanych.

Podejmowane przedsięwzięcia będą polegać na uporządkowaniu i zagospodarowaniu przestrzeni publicznej, rewitalizacji obiektów użyteczności publicznej do pełnienia nowych funkcji (kulturalnych, gospodarczych, edukacyjnych, społecznych), tworzeniu stref bezpieczeństwa w miastach, zagospodarowaniu zdegradowanych przestrzeni w tkance urbanistycznej (zielona infrastruktura).

Katalog beneficjentów obejmuje m.in.: LGD, organizacje pozarządowe.

Priorytet będzie realizowany na obszarze miasta Białystok z obszarem funkcjonalnym, w miastach subregionalnych i powiatowych, na obszarach wiejskich.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w dwóch trybach: konkursowym i pozakonkursowym (strategiczne).

W Programie przewiduje się zastosowanie instrumentu RLKS w ramach priorytetu inwestycyjnego 9.9 *Lokalne strategie rozwoju rozwijane przez społeczność*⁴² Osi VII *Poprawa spójności społecznej*. Celem priorytetu jest „wzmacnianie kapitału społecznego poprzez wspierania zaangażowania społeczności lokalnych w rozwój lokalny”.

W opisie priorytetu zauważa się, że problemy społeczne przyczyniające się do wykluczenia społecznego w województwie podlaskim mają „wrażny wymiar przestrzenny”, to znaczy koncentrują się w wybranych powiatach i gminach. W tej sytuacji za niezbędne uznaje się umożliwienie realizacji różnorodnych przedsięwzięć przez inicjatywy lokalne, co sprzyja pełniejszej mobilizacji lokalnych zasobów, wzmocni i ułatwi rozwój kierowany przez społeczność lokalną z uwzględnieniem lokalnych potrzeb, będzie nośnikiem innowacji w lokalnych wspólnotach i wreszcie zakłada partnerstwo i sieciowanie.

Przewiduje się m.in. podejmowanie działań aktywizujących, w szczególności społeczności marginalizowane, wykluczone, tworzenie warunków

⁴² Realizowany jako Działanie 7.3 Rewitalizacja społeczna i kształtowanie kapitału społecznego.

ków sprzyjających stosowaniu instrumentu RLKS, sprzyjanie projektom partnerskim łączącym instytucje kultury, oświaty, organizacje pozarządowe i przedsiębiorstw prywatne, wspieranie dialogu międzykulturowego i międzypokoleniowego.

Jednym ze wskaźników realizacji priorytetu ma być liczba projektów zrealizowanych (w całości lub części) przez partnerów społeczno-gospodarczych, w tym organizacje pozarządowe.

Katalog beneficjentów priorytetu ma charakter otwarty, to znaczy obejmuje wszystkie kategorie podmiotów, oprócz osób fizycznych (z wyjątkiem prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową). Natomiast katalog grup docelowych obejmuje społeczności lokalne, w tym m.in. podmioty działające na obszarach wiejskich na rzecz przeciwdziałania marginalizacji i zapewnienia ich odpowiedniego rozwoju.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w trybie konkursowym.

Zakłada się, że RLKS będzie realizowany horyzontalnie w ramach innych priorytetów (6.2, 6.3, 9.2, 9.4 i 9,8) na obszarach wiejskich, miejsko-wiejskich, miejskich oraz zależnych od rybactwa o liczbie mieszkańców mieszczącej się pomiędzy 30 a 150 tysięcy. W postaci partnerstw z udziałem podmiotów publicznych, prywatnych i społecznych.

10.5. Wartość alokacji na realizację CT 9 w RPO WPODL

Na realizację Celu 9 planuje się przeznaczyć 115,0 mln Euro, czyli 10,6% wsparcia UE na RPO WPODL. Alokację wsparcia Unii Europejskiej na poszczególne priorytety inwestycyjne zaprezentowano w tabeli nr 13.

Tab. 13. Alokacja na poszczególne priorytety CT 9 RPO WPODL

Priorytet	Kwota wsparcia w mln Euro	Udział w łącznym wsparciu UE
<i>9.1 Poprawa jakości infrastruktury</i>	25,0	3,2%
<i>9.2 Rewitalizacja</i>	15,0	1,9%
<i>9.3 Wspieranie przedsiębiorstw społecznych</i>	6,4	0,3%
<i>9.4 Upowszechnianie aktywizacji</i>	40,0	12,7%
<i>9.7 Zwiększanie dostępności usług</i>	11,0	3,5%
<i>9.8 Wzmocnienie sektora ekonomii społecznej</i>	8,0	2,5%
<i>9.9 Lokalne strategie rozwoju</i>	16,0	5,1%

10.6. Wzmacnianie instytucjonalnego potencjału partnerów społeczno-gospodarczych

Instrumenty wzmacniania zdolności instytucjonalnych partnerów społeczno-gospodarczych oraz budowania potencjału organizacji pozarządowych w RPO WPODL do uzupełnienia na dalszym etapie prac nad Programem.

10.7. Podmioty ekonomii społecznej i organizacje pozarządowe jako partnerzy wdrażania pozostałych Celów RPO WPODL

Organizacje pozarządowe zaliczono do grona potencjalnych beneficjentów i/lub grup docelowych następujących priorytetów inwestycyjnych⁴³:

- 8.5 Zapewnienie dostępu do zatrudnienia osobom poszukującym pracy i nieaktywnym zawodowo, w tym podejmowanie lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników i 8.10 Aktywne i zdrowe starzenie się Osi II Przedsiębiorczość i aktywność zawodowa;
- 4.1 Promowanie produkcji i dystrybucji odnawialnych źródeł energii Osi V Gospodarka niskoemisyjna;
- 6.1 Zaspokajanie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki odpadami, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego i 6.4 Ochrona i przywrócenie bioróżnorodności, ochrona i rekultywacja gleby oraz promowanie ochrony ekosystemowych, w tym programu „Natura 2000” oraz zielonej infrastruktury Osi VI Ochrona środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami;
- 2.3 Wzmacnianie zastosowania technologii komunikacyjno-informacyjnych dla e-administracji, e-learningu, e-integracji, e-kultury i e-zdrowia, 6.3 Ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego i 10.4 Inwestycje w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej Osi VIII Infrastruktura dla usług użyteczności publicznej.

⁴³ Lista nie obejmuje niektórych propozycji uwzględnionych w trakcie konsultacji społecznych projektu. Patrz pkt 5 poniżej.

10.8. Udział organizacji pozarządowych w opracowaniu RPO WPODL

W ramach konsultacji Projektu Programu odbyło się w kilka spotkań z przedstawicielami różnych środowisk, w tym jedno z przedstawicielami organizacji pozarządowych. W trakcie spotkania uczestnicy sygnalizowali zbyt mały wolumen środków przeznaczonych na ekonomię społeczną. Niemożliwość spełnienia tego postulatu tłumaczono ograniczeniami alokacji wynikającymi z ustaleń zawartych w linii demarkacyjnej określającej podział środków na poziom krajowy i regionalny⁴⁴. Skarżyli się także na zbyt surową ocenę wniosków w ramach perspektywy finansowej 2006–2013. Spore zainteresowanie budził mechanizm RLKS – uczestnicy z zadowoleniem przyjęli decyzję o jego realizacji na obszarach miejskich i wiejskich, a także „zapewnienie”, że jego realizacja będzie wymagać międzysektorowego partnerstwa⁴⁵.

Wśród uwag zgłoszonych przez organizacje pozarządowe i nie tylko (np. ROPS) w trakcie konsultacji projektu znalazło się kilka dotyczących ekonomii i przedsiębiorczości społecznej.

Uwzględniono postulaty:

- poszerzenia funkcji podmiotów ekonomii społecznej o świadczenie usług społecznych użyteczności publicznej i rozwój lokalny⁴⁶;
- doprecyzowania definicji terminu ekonomia społeczna używanego w Programie;
- skorygowania liczby spółdzielni socjalnych;
- uzupełnienia katalogu beneficjentów wszystkich lub wybranych priorytetów (np.: 4.3 *Wspieranie efektywności energetycznej*, 4.5 *Promowanie strategii niskoemisyjnych*) o organizacje pozarządowe;
- poszerzenie katalogu beneficjentów priorytetu 9.8 o PES, przedsiębiorstwa społeczne, organizacje pozarządowe działające w ob-

⁴⁴ Zob. także uwagi 107, 119, 124, 198, 199, 434. Sprawozdanie z konsultacji społecznych projektu *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego 2014–2020*. Zał. do uchwały 214/3028/2014 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 30 stycznia 2014 r., ss. 57, 62–63, 64–65, 90, 91, 167.

⁴⁵ Sprawozdanie..., s. 9.

⁴⁶ Uwagi 106, 118. Sprawozdanie..., ss. 57, 62.

szarze ekonomii społecznej i infrastrukturę sektora ekonomii społecznej⁴⁷;

- opracowanie w dalszym toku pracy nad RPO WPODL takiego systemu wsparcia dla trzeciego sektora (wzmacniania instytucjonalnego potencjału partnerów społeczno-gospodarczych), który będzie reagował potrzeby organizacji pozarządowych i dopasowywał ofertę wsparcia do specyfiki działania organizacji oraz warunków społeczno-gospodarczych.

Do rozpatrzenia na dalszym etapie prac nad RPO WPODL przyjęto postulaty:

- doprecyzowania definicji infrastruktury sektora ekonomii społecznej⁴⁸;
- zmniejszenia alokacji na priorytet 9.8 na rzecz priorytetu 9.9 (RLKS)⁴⁹;
- wzmocnienia partnerstwa przy realizacji projektów, w tym Strategii ZIT, w szczególności wykorzystania eksperckiego potencjału partnerów społeczno-gospodarczych⁵⁰.

Natomiast nie uwzględniono postulatów dotyczących:

- uzupełnienia Celu 9 o priorytet 9.3 *Dotacje inwestycyjne dla przedsiębiorstw społecznych*. W uzasadnieniu decyzji o odrzuceniu postulatu stwierdzono, że przedsiębiorstwa społeczne będą beneficjentami priorytetu 8.2 *Wspieranie rozwoju przyjaznego dla zatrudnienia poprzez rozwój potencjałów endogenicznych jako elementu strategii terytorialnej dla obszarów ze specyficznymi potrzebami, łącznie z przekształcaniem upadających regionów przemysłowych oraz działaniami na rzecz zwiększenia dostępności i rozwoju zasobów naturalnych i kulturowych*⁵¹, ponadto PES będą mogły być wspierane w ramach RLKS⁵²;

⁴⁷ Uwag 202. Sprawozdanie..., s. 92.

⁴⁸ Uwaga 114. Sprawozdanie..., s. 60.

⁴⁹ Wnioskodawca Urząd Miejski Suwałki uzasadnia uwagę niskim poziomem kapitału i zaufania społecznego oraz konieczności rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. Uwaga 164. Sprawozdanie..., s. 77.

⁵⁰ Uwagi 406 i 407. Sprawozdanie 158–159.

⁵¹ W analizowanym dokumencie beneficjentami tego priorytetu są mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa.

⁵² Uwagi 105, 116, 123, 196, 335, 432. Sprawozdanie..., ss. 56, 61, 64, 89, 139, 166.

- uzupełnienia katalogu beneficjentów priorytetu 9.4 o podmioty ekonomii społecznej/przedsiębiorstwa społeczne – argumentacja – katalog obejmuje te podmioty⁵³;
- uzupełnienie katalogu beneficjentów priorytetów 8.9 *Adaptacja pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian*, 9.7 *Ułatwienie dostępu do usług* i 10.3 *Poprawa dostępności i wspieranie uczenia się przez całe życie o organizacje pozarządowe*;
- uzupełnienia katalogu beneficjentów priorytetu 8.5 o związki i organizacje zrzeszające podmioty spółdzielcze⁵⁴;
- dopuszczenia możliwości wyboru projektów w priorytecie 9.8 w zakresie koordynacji wsparcia rozwoju sektora ekonomii społecznej także w trybie konkursowym – argumentacja: jak stanowi linia demarkacyjna „koordynacja działań na rzecz wspierania ekonomii społecznej ma być wspierania z poziomu krajowego”⁵⁵;
- uzupełnienia opisu priorytetu 9.4 o instytucje integracji społecznej (CIS i KIS) – argumentacja: katalog obejmuje te podmioty⁵⁶;
- wydzielenia minimum 20% środków w ramach ZIT na działania o charakterze społecznym – argumentacja: brak możliwości zmian alokacji środków⁵⁷.

10.9. Podsumowanie

W Programie co prawda wskazuje się, że podmioty ekonomii społecznej pełnią wiele funkcji: społeczną (w zakresie integracji społeczno-zawodowej i przeciwdziałania wykluczeniu, tworzenia miejsc pracy, wzmocnienia kapitału społecznego), instrumentu rozwoju gospodarczego i lokalnego, to jednak dominuje postrzeganie ich głównie jako instytucji integracji społecznej.

⁵³ Uwaga 120. Sprawozdanie..., s. 63.

⁵⁴ Uwaga 161. Sprawozdanie..., s. 76.

⁵⁵ Uwaga 203. Sprawozdanie..., s. 92.

⁵⁶ Uwaga 401. Sprawozdanie..., s. 157.

⁵⁷ Uwaga 409. Sprawozdanie..., s. 159.

Program nie odwołuje się do żadnego z dokumentów regulujących funkcjonowanie ekonomii społecznej, ani szczebla krajowego (KPRES⁵⁸), ani wojewódzkiego (regionalny plan działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej⁵⁹, program współpracy samorządu województwa z organizacjami pozarządowymi).

Zapisane w Programie propozycje interwencji zorientowanych na wzmocnienie ekonomii społecznej (priorytet 9.8) obejmują wsparcie dla tworzenia i działania PES, infrastruktury wsparcia sektora, promocji sektora oraz włączenia problematyki ekonomii społecznej do polityk regionalnym. Tym nie mniej trzeba je uznać za dość ogólne. Co prawda planowana interwencja wydaje się adekwatna do zdiagnozowanych potrzeb i problemów sektora, jednak w kontekście odrzucenia postulatu uzupełnienia listy priorytetów o stricte inwestycyjny priorytet 9.3 w regionie budzi spore wątpliwości. Beneficjentami wsparcia w ramach tego priorytetu mają być podmioty ekonomii społecznej, instytucje wsparcia oraz instytucje rynku pracy i integracji społecznej.

W priorytetach 9.1, 9.2 i 9.4 katalog podmiotów obejmuje m.in. organizacje pozarządowe, (a w 9.2 także LGD), natomiast w 9.7 katalog beneficjentów jest otwarty.

W wybór przedsięwzięć będzie odbywać się bądź w dwu trybach (priorytety 9.1 i 9.2), bądź wyłącznie w trybie konkursowym (priorytety 9.4, 9.7 i 9.8).

W dokumencie nie określono zasad finansowania realizacji priorytetów Celu 9.

RPO WPODL przewiduje uruchomienie mechanizmu RLKS w ramach priorytetu 9.9 oraz częściowo innych, w formie międzysektorowych partnerstw lokalnych.

Organizacje pozarządowe uwzględniono jako podmioty wdrażania i/lub grupy docelowe kilku innych Celów Programu. Wzmocnienie po-

⁵⁸ W komentarzu do uwagi 104 odwołującej się do tego dokumentu stwierdza się, że „KPRES nadal ma status projektu, dodatkowo trwają prace nad ustawą w tym zakresie, więc trudno przesądzić w tym momencie o szczegółowym zakresie wsparcia w tym obszarze.” Zob. Sprawozdanie..., s. 56.

⁵⁹ Wieloletni Program Rozwoju Ekonomii Społecznej w województwie podlaskim na lata 2013 został przywołany jedynie jako źródło danych o kondycji sektora ekonomii społecznej w regionie (s. 37).

tencjału instytucjonalnego partnerów społeczno-gospodarczych zostanie opracowane na późniejszym etapie prac na Programem.

W trakcie konsultacji organizacje pozarządowe zgłosiły wiele uwag odnoszących się do problematyki ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych oraz ich udziału w realizacji Celów Programu, w tym szczególnie Celu 9. Wiele, w tym kilka ważnych uwzględniono, jednak zdecydowanie więcej, w tym naprawdę istotnych z punktu widzenia rozwoju sektora ekonomii społecznej, nie uwzględniono (np. odnośnie ustanowienia priorytetu 9.3).

11. Pomorskie

Analiza dokumentu *Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Pomorskiego na lata 2014–2020* (projekt uwzględniający wnioski z konsultacji społecznych i oceny ex-ante) z dnia 7 lutego 2014 r. (RPO WPOM).

11.1. Zgodność Celu 9 z unijnymi, krajowymi i regionalnymi celami strategicznymi

Realizacja CT 9 w ujęciu RPO WPOM jest zgodna z celami zapisanymi w następujących unijnych, krajowych i regionalnych strategiach, programach i planach:

- Strategię Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020;
- Regionalne Programy Strategiczne: Aktywni Pomorzanie i Zdrowie dla Pomorzan.

11.2. Mechanizmy i zasoby warunkujące udział podmiotów ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych w realizacji Celu 9

Cel 9 będzie realizowany za pośrednictwem 5 priorytetów inwestycyjnych w ramach 3 Osi priorytetowych:

- priorytet 9.1 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszenia nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączania społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych*

i rekreacyjnych oraz przejście z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych w ramach Osi 7 Zdrowie;

- priorytet 9.2 *Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich w ramach Osi 8 Konwersja;*
- priorytety: 9.4 *Aktywna integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności, 9.7 Ułatwienie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym i 9.8 Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych w ramach Osi 6 Integracja.*

W diagnozie wyzwań i potencjałów województwa pomorskiego dla Celu 9 w zakresie aktywności zawodowej i społecznej stwierdza się, że województwo charakteryzuje się małą liczbą, słabych, niesamodzielnych i nierównomiernie rozlokowanych na obszarze województwa podmiotów ekonomii społecznej. Projektowana interwencja w ramach Osi 6 *Integracja* będzie zorientowana na: 1) aktywizację społeczno-zawodową osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem, 2) usługi społeczne i 3) podmioty ekonomii społecznej. Spodziewane efekty realizacji tego priorytetu, to m.in.: wzrost zatrudnienia, głównie osób defaworyzowanych, zmniejszenie liczby osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem, udrożnienie dostępu i jakości usług zdrowotnych oraz wzrost zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej. W zakresie obszarów o nie w pełni uruchomionych potencjałach za wyzwanie uznaje się aktywizację obszarów depresji społeczno-gospodarczej oraz optymalizację wykorzystania ich potencjałów (społecznego, gospodarczego, kulturowego i krajobrazowego). Interwencja w ramach Osi 8 *Konwersja* będzie koncentrować się na: 1) kompleksowej rewitalizacji obszarów miejskich, 2) wzmocnieniu obszarów specyficznych i 3) dziedzictwie kulturowym (s. 10–11).

Celem realizacji priorytetu 9.1 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszenia nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączania społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejście z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych* ma być ograniczenie zachorowań na choroby cywilizacyjne. Inter-

wencja będzie wspierać działania: 1) polegające na uporządkowaniu, rozwoju i dostosowaniu do istniejących standardów regionalnej bazy szpitalnej, a dodatkowo także tworzeniu poradni w zakresie chorób cywilizacyjnych; 2) w zakresie rozwoju ośrodków terapii i opieki długoterminowej. Wybrane do realizacji projekty muszą wpisywać się w „całościowy program poprawy jakości i dostępności świadczeń zdrowotnych” podmiotu aplikującego o wsparcie.

Preferowane będą m.in. projekty przyczyniające się do rozwoju wolontariatu.

Priorytet będzie realizowany w powiązaniu z Osią 5 *Zatrudnienie* w zakresie profilaktyki.

Katalog beneficjentów priorytetu obejmuje m.in. organizacje pozarządowe.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w trybie konkurencyjnym (główny), uzupełniająco w trybie konkurencyjno-negocjacyjnym.

Jedyną formą wsparcia będą dotacje.

W części opisu Osi priorytetowej 6 *Integracja* poświęconej ekonomii społecznej zauważono, że niekorzystną sytuację tego sektora w regionie pogarsza „brak kompleksowego i skoordynowanego wsparcie PES”, co skutkuje „udzielaniem pomocy o instytucjonalnie rozproszonym charakterze”. Za poważną barierę rozwoju ekonomii społecznej w województwie uznano brak powiązań z sektorem biznesu, niski poziom wiedzy i świadomości funkcjonowania podmiotów gospodarczych. W konsekwencji Poziom zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej jest niezadowolający.

Celem realizacji priorytetu 9.4 *Aktywna integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności* ma być wzrost zatrudnienia osób biernych zawodowo, wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Realizacja priorytetu odbywać się głównie w formie kompleksowych, zindywidualizowanych programów aktywizacji społeczno-zawodowej osób biernych zawodowo, wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem z wykorzystaniem instrumentów aktywizacji zawodowej, społecznej, zdrowotnej i edukacyjnej. Uzupełnieniem tych działań będzie wsparcie towarzyszące, które obejmie rodziny wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem. Realizacja priorytetu będzie powiązana z realizacją priorytetu

8.5 Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników i Osi 8. Konwersja.

Preferowane będą m.in. projekty: 1) realizowane w partnerstwie także z organizacjami pozarządowymi i podmiotami ekonomii społecznej; 2) prowadzące do zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej, przedsiębiorstwach społecznych.

Katalog beneficjentów obejmuje m.in. instytucje pomocy i integracji społecznej, podmioty prowadzące centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, warsztaty terapii zajęciowej, zakłady aktywności zawodowej, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne, kluby sportowe, LGD.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w trybie konkurencyjnym (główny), uzupełniająco w trybie konkurencyjno-negocjacyjnym.

Jedyną formą wsparcia będą dotacje.

Celem priorytetu *9.7 Ułatwienie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym* ma być poprawa dostępu do wysokiej jakości usług społecznych.

Planuje się podjęcie działań mających na celu rozwój zdeinstytucjonalizowanych, spersonalizowanych i zintegrowanych usług, których odbiorcami będą przede wszystkim rodziny zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym w zakresie: 1) tworzenia i rozwoju placówek dziennego wsparcia dla dzieci i młodzieży, osób niepełnosprawnych i seniorów; 2) wspierania rodziny w zakresie jej poprawnego funkcjonowania; 3) opieki nad dziećmi i młodzieżą w systemie opieki zastępczej; 4) poradnictwa prawnego i obywatelskiego. Ponadto wspierane będą przedsięwzięcia w zakresie wsparcia i aktywizacji społecznej osób niesamodzielných.

Realizacja priorytetu będzie powiązana z realizacją Osi 8 *Konwersja*.

Preferowane będą m.in. projekty: 1) realizowane przez organizacje pozarządowe w partnerstwie z podmiotami ekonomii społecznej, przedsiębiorstwami społecznymi i/lub podmiotami integracji społecznej; 2) wykorzystujące animację środowiskową i wolontariat.

Jednym ze wskaźników realizacji priorytetu ma być liczba projektów zrealizowanych (w całości lub części) przez partnerów społeczno-gospodarczych, w tym organizacje pozarządowe.

Katalog beneficjentów obejmuje m.in. instytucje pomocy i integracji społecznej, podmioty prowadzące centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, warsztaty terapii zajęciowej, zakłady aktywności zawodowej, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne, kluby sportowe, LGD.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w trybie konkurencyjnym (główny), uzupełniająco w trybie konkurencyjno-negocjacyjnym.

Jedyną formą wsparcia będą dotacje.

11.3. Planowane działania w zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej

Działania w zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej w regionie będą realizowane za pośrednictwem priorytetu 9.8 *Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych*, którego celem ma być „wzrost zatrudnienia w sektorze ekonomii społecznej”.

Interwencja będzie polegać na podejmowaniu działań wspierających podmioty ekonomii społecznej przy wykorzystaniu potencjału ośrodków wspierających ekonomię społeczną.

Przewiduje się następujące działania realizowane przez te ośrodki służące stymulowaniu tworzenia nowych i wspieraniu istniejących podmiotów ekonomii społecznej w formie: 1) pomocy przy tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy, 2) świadczenia usług prawnych, księgowych, biznesowych, marketingowych, organizacyjnych; 3) szkoleniowych z zakresu zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej; 4) wsparcia inwestycyjnego; 5) rozwijania partnerstwa na rzecz ekonomii społecznej; 6) promowania ekonomii społecznej i zatrudnienia w tym sektorze.

Preferowane będą m.in. projekty: 1) realizowane w partnerstwie m.in. z instytucjami otoczenia biznesu; 2) prowadzące do wzrostu zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem.

Wskaźnikami realizacji priorytetu 9.8 mają być: liczba podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych objętych wsparciem

oraz liczba miejsc pracy utworzonych i utrzymanych w podmiotach ekonomii społecznej i przedsiębiorstwach społecznych.

Katalog beneficjentów obejmuje m.in.: instytucje pomocy i integracji społecznej, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne, LGD. Do grupy docelowej zaliczono m.in. podmioty, o których mowa w art. 4 ust. 2 pkt 2 i 3 ustawy o spółdzielniach socjalnych.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w trybie konkurencyjnym (główny).

Jedyną formą wsparcia będą dotacje.

11.4. Miejsce, rola i znaczenie organizacji pozarządowych w procesach zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej

Procesy zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej w RPO WPOM będą realizowane w ramach priorytetu 9.2.

Celem realizacji priorytetu 9.2 *Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich* ma być „aktywizacja społeczna i gospodarcza zdegradowanych obszarów miejskich”.

Interwencja będzie zorientowana na „nadawanie i przywracanie funkcji społecznych zdegradowanym obszarom miejskim”, w szczególności poprzez podejmowanie przedsięwzięć w zakresie: 1) wspierania integracji społeczno-zawodowej mieszkańców zdegradowanych obszarów, 2) rewaloryzację, modernizację i adaptację istniejącej zabudowy, 3) zagospodarowanie przestrzeni publicznych, 4) ochrony zabytków, 5) dostosowanie budynków do funkcji społecznych, kulturalnych, gospodarczych, rekreacyjnych i edukacyjnych.

Zakłada się, że 1) realizowane przedsięwzięcia będą służyć kształtowaniu postaw obywatelskich i włączaniu lokalnych społeczności w rewitalizację terenów, które zamieszkują; 2) wszystkie będą realizowane w partnerstwach z udziałem m.in. organizacji pozarządowych.

Katalog beneficjentów obejmuje m.in.: organizacje pozarządowe, instytucje pomocy i integracji społecznej i kluby sportowe.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w trybie konkurencyjnym (główny), uzupełniająco w trybie konkurencyjno-negocjacyjnym.

Główną formą wsparcia będą dotacje. Planuje się wykorzystanie także zwrotnych instrumentów finansowych.

Nie przewiduje się wydzielenia specjalnej Osi dla mechanizmu RLKS ani zastosowania jego elementów w realizacji Celów Programu (s. 119). W uzasadnieniu decyzji o odrzuceniu postulatu wdrożenia w ramach Programu tego mechanizmu argumentuje się, że zastosowanie tej preferencji jest niezasadne, ponieważ o granicach obszaru nie decydują wskaźniki obiektywne, ale subiektywna wola „samych zainteresowanych”, co w konsekwencji sprawia, że preferencja może objąć cały obszar województwa, a tym samym jest „nieselektywna”⁶⁰.

11.5. Wartość alokacji na realizację CT 9 w RPO WPOM

Na realizację Celu 9 planuje się przeznaczyć 292,9 mln Euro, czyli 13,4% wsparcia UE na RPO WPOM. Alokację wsparcia Unii Europejskiej na poszczególne priorytety inwestycyjne zaprezentowano w tabeli nr 14.

Tab. 14. Alokacja na poszczególne priorytety CT 9 RPO WPOM

Priorytet	Kwota wsparcia w mln Euro	Udział w łącznym wsparciu UE
9.1 Poprawa jakości infrastruktury	64,5	3,5%
9.2 Rewitalizacja	80,6	4,4%
9.4 Upowszechnianie aktywizacji	67,5	3,6%
9.7 Zwiększanie dostępności usług	20,8	1,1%
9.8 Wzmocnienie sektora ekonomii społecznej	15,6	0,9%

11.6. Wzmacnianie instytucjonalnego potencjału partnerów społeczno-gospodarczych

W ramach wsparcia budowy potencjału organizacji pozarządowych przewiduje się zastosowanie następujących mechanizmów:

⁶⁰ Zob. Uwagi 292, w: Raport z konsultacji społecznych projektu Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2014–2020, ss. 98–104.

- ujęcie organizacji pozarządowych w indykatywnym katalogu beneficjentów w priorytetach: 8.5 (w zakresie aktywności zawodowej), 8.8 (w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3.), 8.10 (w zakresie realizacji programów zdrowotnych oraz przekwalifikowania pracowników), 9.2, 9.4, 9.7, 9.8 i 10.1 (w zakresie kompleksowego wspomagania rozwoju szkół i przedszkoli oraz doradztwa edukacyjno-zawodowego);
- preferencji dla projektów realizowanych oddolnie w oparciu o kompleksowe strategie partnerskie w ramach priorytetów (8.2 *Wspieranie wzrostu gospodarczego sprzyjającego zatrudnieniu poprzez rozwój potencjału endogenicznego jako elementu strategii terytorialnej dla określonych obszarów, w tym poprzez przekształcanie upadających regionów przemysłowych i zwiększenie dostępu do określonych zasobów naturalnych i kulturalnych oraz ich rozwój*, 8.5, 8.7, 8.8, 8.9, 9.4, 9.7 i 10.1);
- uspołecznienie wypracowanych koncepcji i szczegółowych rozwiązań oraz włączenie społeczności lokalnych w realizację priorytetów 9.2 (w zakresie kompleksowej rewitalizacji) oraz 6.3 (w zakresie estetyzacji i podkreślenia walorów kulturowych przestrzeni publicznych).

11.7. Podmioty ekonomii społecznej i organizacje pozarządowe jako partnerzy wdrażania pozostałych Celów RPO WPOM

Organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej i przedsiębiorstwa społeczne zaliczono do grona potencjalnych beneficjentów i grup docelowych następujących priorytetów inwestycyjnych lub partnerów w preferowanych przedsięwzięciach:

- 1.2 *Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, rozwijanie powiązań i synergii między przedsiębiorstwami, ośrodkami badawczo-rozwojowymi i sektorem szkolnictwa wyższego, w szczególności promowanie inwestycji w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu technologii, innowacji społecznych, ekoinnowacji, zastosowania w dziedzinie usług publicznych, tworzenia sieci, pobudzania popytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację, oraz wspiera-*

- nie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów, zaawansowanych zdolności i pierwszej produkcji, w szczególności w dziedzinie kluczowych technologii wspomagających, oraz rozpowszechnianie technologii o ogólnym przeznaczeniu Osi 1 Komerjalizacja wiedzy;
- 3.2 Opracowanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodowienia Osi 2 Przedsiębiorstwa;
 - 10.1 Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i ponadpodstawowego, 10.2 Poprawa jakości, skuteczności i dostępności szkolnictwa wyższego oraz kształcenia na poziomie równoważnym w celu zwiększenia udziału i poziomu osiągnięć, 10.3bis Zwiększenie dopasowania systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy i 10.4 Inwestycje w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej Osi 3 Edukacja;
 - 8.5 Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez podejmowanie lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników, 8.7 Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw, 8.8 Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę, 8.9 Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian i 8.10 Aktywne i zdrowe starzenie się Osi 5 Zatrudnienie;
 - 4.1 Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, 4.3 Wspieranie efektywności energetycznej i inteligentnego zarządzania energią i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym i 4.5 Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działalności adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu Osi 10 Energia;

- 5.2 Wspieranie instytucji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększaniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami i 6.1 Inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań zawartych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie, Osi 11. Środowisko;
- 6.3 Ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego Osi 8 Konwersja.

Jednym ze wskaźników realizacji priorytetu inwestycyjnego 8.9 *Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian* będzie liczba m.in. przedsiębiorstw spółdzielczych objętych wsparciem.

11.8. Udział organizacji pozarządowych w opracowaniu RPO

W ramach prac nad projektem RPO WPOM Zarząd Województwa powołał Zespół koordynacyjny do spraw Programu, w którego skład weszły m.in. Pomorska Rada Działalności Pożytku Publicznego (PRDPP) i Pomorska Rada Organizacji Pozarządowych.

W trakcie konsultacji projekt został poddany dyskusji na forum PRDPP i Zespołu Zadaniowego ds. Opracowania Wojewódzkiego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej na lata 2014–2020.

Zgłoszone w trakcie konsultacji uwagi dotyczyły m.in. mechanizmu RLKS, uzupełnienia katalogu beneficjentów o podmioty ekonomii społecznej (np. w Osiach 3 *Edukacja* i 5 *Zatrudnienie*, w tym poszerzenia partnerstw w priorytecie 6 *Integracja*), uwzględnienia dedykowanego wsparcia dla organizacji pozarządowych⁶¹, dywersyfikacji źródeł regrantingu poprzez przekazanie części środków organizacjom parasolowym, klastrom i innym tego typu podmiotom⁶², katalogu działań centrów wsparcia ekonomii społecznej⁶³.

⁶¹ Zob. Załącznik do uchwały nr 1410/311/13 Zarządu województwa Pomorskiego z dnia 19 grudnia 2013 roku w sprawie przyjęcia Raportu z konsultacji społecznych projektu Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2014–2020, s. 9–16.

⁶² Uwaga 534. Raport..., s. 196.

⁶³ Uwaga 545. Raport..., s. 203.

11.9. Podsumowanie

Podmiotom ekonomii społecznej i organizacjom pozarządowym przypisano w Programie przede wszystkim funkcje: społeczną (w zakresie integracji społeczno-zawodowej i przeciwdziałania wykluczeniu, tworzenia miejsc pracy, wzmocnienia kapitału społecznego), świadczeniodawcy usług społecznych, zaś w mniejszym stopniu instrumentu rozwoju lokalnego, a tylko w ograniczonym gospodarczą.

Program nie odwołuje się do żadnego z dokumentów regulujących funkcjonowanie ekonomii społecznej, ani szczebla krajowego (KPRES), ani wojewódzkiego (regionalny plan działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej, program współpracy samorządu województwa z organizacjami pozarządowymi).

Przewidziana w Programie interwencja zorientowana na wzmocnienie ekonomii społecznej (priorytet 9.8) obejmuje zarówno wsparcie „miękkie” (animacyjne, doradcze, szkoleniowe, promocyjne), jak i „twarde” (inwestycyjne), pomimo tego, że w Programie nie ujęto priorytetu 9.3, to zakres wsparcia jest adekwatny do zdiagnozowanych problemów i potrzeb sektora. Beneficjentami wsparcia w ramach tego priorytetu mają być podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne, LGD oraz instytucje rynku pracy i integracji społecznej.

W priorytecie 9.1 akcent położono na opiekę zdrowotną. Poszerzenie zakresu interwencji o usługi społeczne postulowano w trakcie konsultacji społecznych Programu⁶⁴.

We wszystkich priorytetach katalog beneficjentów jest szeroki i obejmuje m.in.: organizacje pozarządowe, kluby sportowe, Instytucje pomocy i integracji społecznej, podmioty prowadzące centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, warsztaty terapii zajęciowej, zakłady aktywności zawodowej, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne, kluby sportowe, LGD.

Wybór przedsięwzięć we wszystkich priorytetach będzie dokonywany w trybie konkurencyjnym (główny), uzupełniająco w trybie konkurencyjno-negocjacyjnym.

⁶⁴ Uwaga 97. Raport..., s. 33.

Jedyną formą wsparcia będą dotacje, a jedynie w 9.2 przewidziano wykorzystanie także instrumentów finansowych.

RPO WPOM nie przewiduje uruchomienia mechanizmu RLKS.

Organizacje pozarządowe uwzględniono jako podmioty wdrażania i/lub grupy docelowe wielu innych Celów Programu. W ramach wzmocnienia instytucjonalnego potencjału partnerów społeczno-gospodarczych przewiduje się zastosowanie preferencji: 1) przy wyborze projektów w 8 priorytetach inwestycyjnych z różnych Osi priorytetowych dla partnerstw z udziałem organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej, przedsiębiorstw społecznych; 2) dla projektów realizowanych z wykorzystaniem podejścia oddolnego i międzysektorowej współpracy; 3) zakładających uspołecznienie projektowania i realizacji niektórych interwencji w priorytetach 6.3 i 9.2. Natomiast nie przewiduje się wydzielenia osobnej puli środków.

W trakcie konsultacji organizacje pozarządowe zgłosiły wiele uwag odnoszących się do problematyki ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych oraz ich udziału w realizacji Celów Programu. Za najważniejszą nieuwzględnioną uwagę należy uznać postulat wdrożenia mechanizmu RLKS.

12. Śląskie

Analiza dokumentu *Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego 2014–2020* (wersja 4), załącznik nr 1 do Uchwały nr 237/311/IV/2014 Zarządu Województwa Śląskiego z dnia 11 lutego 2014 r. (RPO WSL).

12.1. Zgodność Celu 9 z unijnymi, krajowymi i regionalnymi celami strategicznymi

Realizacja CT 9 w ujęciu RPO WSL jest zgodna z celami zapisanymi w następujących unijnych, krajowych i regionalnych strategiach, programach i planach:

- Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej;
- Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”;

- Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Śląskiego 2013–2020;
- Strategię Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego Województwa Śląskiego do roku 2015;
- Strategii Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego do 2030 roku;
- Strategii Rozwoju Kultury w Województwie Śląskim na lata 2006–2020;
- Programie Rozwoju Technologii Województwa Śląskiego na lata 2012–2020;
- Programie Ochrony Środowiska Województwa Śląskiego do roku 2013 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2018;
- Planie gospodarki odpadami Województwa Śląskiego 2014.

12.2. Mechanizmy i zasoby warunkujące udział podmiotów ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych w realizacji Celu 9

Cel 9 będzie realizowany za pośrednictwem 6 priorytetów inwestycyjnych w ramach 2 Osi priorytetowe IX Włączanie społeczne i X Rewitalizacja oraz infrastruktura społeczna i zdrowotna:

- priorytety: 9.1 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszenia nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych* i 9.2 *Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich w ramach Osi X Rewitalizacja oraz infrastruktura społeczna i zdrowotna;*
- priorytety: 9.4 *Aktywne włączanie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie,* 9.7 *Ułatwienie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym* i 9.8 *Wspieranie gospodarki społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia w ramach Osi IX Włączanie społeczne.*

W diagnozie wyzwań i potencjałów województwa podkarpackiego w obszarze aktywności zawodowej i adaptacyjności przedsiębiorstw wskazuje się, że „walka z negatywnymi skutkami bezrobocia wymaga również wsparcia podmiotów ekonomii społecznej, których działania przyczyniają się do przeciwdziałania społecznemu i zawodowemu wykluczeniu grup dyskryminowanych na rynku pracy (s. 22). Natomiast w części poświęconej podmiotom ekonomii społecznej w województwie śląskim, poza opisującymi stan ilościowy danymi z baz danym Klon/Jawor, stwierdza się, że „dynamika przyrostu liczby podmiotów ekonomii społecznej o charakterze integracyjnym pokazuje, iż istotny wpływ na powstawanie tego typu podmiotów miało wsparcie udzielone w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.” Poza tym nie identyfikuje się żadnych barier ich powstawania, funkcjonowania i rozwoju (s. 28).

W opisie Osi priorytetowej IX *Włączanie społeczne* wskazuje się, że rozwijanie sektora ekonomii społecznej w RPO w nowej perspektywie finansowej wynika z celów wyznaczonych w Umowie Partnerstwa oraz koresponduje z celami Strategii Europa 2020.

Celem realizacji priorytetu 9.1 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszenia nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych* ma być „zwiększenie spójności poprzez eliminowanie barier przyczyniających się do wykluczenia”. W ramach priorytetu wyróżniono dwa cele: 1) poprawa jakości specjalistycznych usług medycznych w ośrodkach regionalnych, 2) zwiększenie spójności oraz eliminowanie barier w dostępie do usług na rzecz osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym. Zakłada się, że realizacja pierwszego z tych celów szczegółowych zostanie osiągnięta, dzięki kompleksowemu wsparciu działań na rzecz poprawy jakości specjalistycznych usług medycznych, co w efekcie przełoży się na poprawę stanu zdrowia mieszkańców regionu. Natomiast realizacja drugiego z nich pozwoli poprawić dostęp osób zagrożonych wykluczeniem do usług społecznych. Czemu będą służyć: 1) inwestycje w infrastrukturę związaną ze świadczeniem usług społecznych (mieszkania socjalne, wspomagane i chronione), powiązane

z aktywizacją zawodową służącą usamodzielnieniu ekonomicznemu beneficjentów; 2) dostosowanie budynków na potrzeby centrów usług społecznościowych (obejmujących m.in. usługi opieki społecznej, mieszkalnictwa socjalnego, domy pomocy i opieki społecznej, placówki opieki długoterminowej, wsparcia rodziny i pieczy zastępczej).

Katalog beneficjentów realizacji celu szczegółowego 2 obejmuje organizacje pozarządowe.

Przewiduje się dokonywanie wyboru projektów w trybie pozakonkursowym, w przypadku celu 2 w trybie negocjacyjnym.

Nie przewiduje się wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych.

W opisie Osi IX *Włączanie społeczne* za ważne uznaje się budowanie i wzmacnianie partnerstw działających na rzecz wzmacniania ekonomii społecznej, wzmacnianie potencjału podmiotów ekonomii społecznej i akredytowane instytucje wspierające te podmioty.

Celem realizacji priorytetu 9.4 *Aktywne włączanie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie* ma być „wzrost aktywności społecznej i zawodowej osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym i wykluczonych”.

Wskazuje się na rolę jaką może pełnić ekonomia społeczna zarówno w sferze działań na rzecz życiowego usamodzielniania się oraz usługodawcy świadczącego usługi społeczne w lokalnych społecznościach. Za istotne uznaje się zatem wzmacnianie potencjału tego sektora, wspieranie partnerstw działających na jego rzecz i podnoszenie kompetencji akredytowanych instytucji wsparcia sektora.

Przewiduje się wykorzystanie usług i instrumentów o charakterze zatrudnieniowym, edukacyjnym, zdrowotnym i społecznym, które powinny podnieść zdolność do zatrudnienia i integracji społecznej osób i grup doświadczających wykluczenia.

Realizacja priorytetów odbywać się zarówno w formie indywidualnych programów aktywizacji społeczno-zawodowej oraz integracji społecznej, edukacyjnej i zawodowej skierowanych do osób, rodzin, grup wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem, jak i poprzez wzmacnianie potencjału społeczności lokalnych, w tym lokalnych inicjatyw samopomocowych i wolontarystycznych oraz partnerstw instytucji pu-

blicznych i podmiotów zajmujących się zatrudnieniem i integracją społeczną.

Katalog beneficjentów obejmuje m.in. organizacje pozarządowe zajmujące się aktywizacją społeczno-zawodową osób, rodzin i grup wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym. Natomiast wśród grup docelowych znaleźli się m.in. pracownicy podmiotów z sektora pozarządowego w zakresie realizacji wspólnych z pracownikami służb publicznych działań na rzecz wsparcia osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Podstawowym trybem wyboru projektów będzie tryb pozakonkursowy, co jest podyktowane z zakresu zadań wskazanych w ustawie o pomocy społecznej.

Nie przewiduje się wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych.

Celem priorytetu 9.7 *Ułatwienie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym* ma być „wzrost dostępności usług zapobiegających ubóstwu”. Świadczenie wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych oraz swobodnych do nich dostęp postrzegane jest jako jeden z warunków „skutecznej i efektywnej realizacji polityki integracji społecznej i ekonomicznej” oraz zapobieganiu wykluczeniu i ubóstwu.

Planuje się podjęcie m.in. następujących działań: 1) usługi wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, profilaktyczne i prewencyjne skierowane do dzieci i młodzieży ; 2) rozwój kompleksowej opieki zdrowotnej, w tym opieki nad matką i dzieckiem, diagnostyka i leczenie chorób u dzieci, rehabilitacja osób niepełnosprawnych); 3) programy mieszkaniowe; 4) usługi kierowane do osób zależnych; 5) usługi towarzyszące procesowi usamodzielniania się osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem.

Katalog beneficjentów obejmuje m.in. podmioty i instytucje, w tym pozarządowe działające w obszarze pomocy i integracji społecznej, podmioty ekonomii społecznej prowadzące działalność statutowa lub gospodarczą w obszarze pomocy i integracji społecznej.

Przewidywane jest dokonywanie wyboru projektów w dwu trybach: konkursowym i pozakonkursowym – negocjacyjnym (strategiczne,

realizowane w ramach ZIT/RIT). Preferowane będą partnerstwa sektora publicznego, podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych.

Nie przewiduje się wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych.

12.3. Planowane działania w zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej

Działania w zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej w regionie będą realizowane za pośrednictwem priorytetu 9.8 *Wspieranie gospodarki społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia*, którego celem ma być „wzrost stabilności sektora ekonomii społecznej w regionie”. Wskazuje się, że sektor ekonomii społecznej może pełnić ważną rolę w zapewnianiu spójności społecznej i terytorialnej regionu, w przeciwdziałaniu ubóstwu oraz świadczeniu usług społecznych, w tym dostępnych społecznościom problemowym.

Zakłada się stworzenie „przestrzeni sprzyjającej” rozwojowi i funkcjonowaniu podmiotów ekonomii społecznej, zwłaszcza „w obliczu zmian społeczno-demograficznych” dokonujących się w lokalnych społecznościach. Za pożądane postrzega się zastosowanie narzędzi wspierających rozwój podmiotów ekonomii społecznej realizujących usługi i zadania publiczne, wspieranie lokalnych kooperatyw na rzecz rozwoju tego sektora i wzmocnienie partycypacji społecznej.

Efektywne działanie podmiotów tego sektora wymaga odpowiednich kadr oraz dostępu do kompleksowego doradztwa (w tym biznesowego), animacji, szkoleń. Zaspokojenie tych potrzeb PES możliwe będzie pod warunkiem świadczenia wsparcia przez „instytucje, które spełniają określone kryteria, dające gwarancję jakości świadczonych usług z uwzględnieniem indywidualnych potrzeb.”

Przewiduje się następujące działania: 1) świadczenie profilowanych usług doradczych i wspierających; 2) świadczenie usług animacyjnych i inkubacyjnych; 3) wspieranie działań zmierzających do pozyskania długoterminowego finansowania; 4) koordynacja i monitorowanie rozwoju ekonomii społecznej na poziomie regionalnym.

Katalog potencjalnych beneficjentów priorytetu obejmuje m.in. organizacje pozarządowe działające w obszarze ekonomii społecznej i akredytowane podmioty świadczące usługi na rzecz podmiotów ekonomii społecznej. Natomiast jedną z grup docelowym mają być podmioty ekonomii społecznej i ich pracownicy.

Wskaźnikami realizacji priorytetu 9.8 mają być liczba osób pracujących po wyjściu z programu (w tym także pracujący na własny rachunek) oraz liczba utworzonych i utrzymanych miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych.

Planuje się dokonywanie wyboru projektów w dwu trybach konkursowym (podstawowy) i pozakonkursowym, ten drugi dla wyboru przedsięwzięć w zakresie koordynacji i monitoringu.

Nie przewiduje się wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych.

12.4. Miejsce, rola i znaczenie organizacji pozarządowych w procesach zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej

Procesy zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej w RPO WSL będą realizowane w ramach priorytetu 9.2.

Celem realizacji priorytetu 9.2 *Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich* ma być „rozwój i wzmocnienie spójności lokalnej”. Planowana będzie realizowana na podstawie kompleksowych i zintegrowanych LPR, w których opracowanie zaangażowane zostaną wszystkie środowiska lokalne (w tym organizacje obywatelskie i mieszkańcy). Podejmowane działania będą mieć na celu wspieranie zamieszkujących obszary zdegradowane społeczności lokalnych poprzez aktywizację społeczno-zawodową, a także zdrowotną i kulturalną. Wspierane będą przedsięwzięcia w zakresie przebudowy obiektów przemysłowych, powojkowych, popegeerowskich, pokolejowych, zagospodarowania przestrzeni miejskich przyczyniających się do likwidacji zdiagnozowanych problemów społecznych.

Katalog beneficjentów obejmuje m.in. organizacje pozarządowe.

Przewidywane jest dokonywanie wyboru projektów w pozakonkursowym trybie negocjacyjnym z szerokim wykorzystaniem instrumen-

tów ZIT/RIT. Z uwagi na kumulację negatywnych zjawisk wyodrębniono specjalne alokacje dla Bytomia i Radzionkowa.

Przewiduje się wykorzystanie zwrotnych instrumentów finansowych dla realizacji działań polegających na rewitalizacji przestrzeni miejskich.

W Programie nie przewiduje się zastosowania instrumentu RLKS z uwagi „na szerokie zastosowanie w instrumentów terytorialnych ZIT i RIT”, które zakładają realizację celów z udziałem „lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych”. Wsparcie przedsięwzięć lokalnych, w szczególności na terenach wiejskich będzie realizowane horyzontalnie w ramach poszczególnych Osi priorytetowych, z „uwzględnieniem działań w zakresie rewitalizacji społecznej, ekonomicznej i fizycznej, integracji społecznej i świadczenia szeroko rozumianych usług społecznych, zwiększenia aktywności społeczno-zawodowej, zachowania dziedzictwa kulturowego i naturalnego.

12.5. Wartość alokacji na realizację CT 9 w RPO WSL

Na realizację Celu 9 planuje się przeznaczyć 597,9 mln Euro, czyli 14,6% środków RPO WSL. Alokację wsparcia Unii Europejskiej na poszczególne priorytety inwestycyjne zaprezentowano w tabeli nr 15.

Tab. 15. Alokacja na poszczególne priorytety CT 9 RPO WSL

Priorytet	Kwota wsparcia w mln Euro	Udział w łącznym wsparciu UE
<i>9.1 Poprawa jakości infrastruktury</i>	106,5	3,1%
<i>9.2 Rewitalizacja</i>	168,7	4,9%
<i>9.4 Upowszechnianie aktywizacji</i>	129,7	3,7%
<i>9.7 Zwiększanie dostępności usług</i>	72,8	2,1%
<i>9.8 Wzmocnienie sektora ekonomii społecznej</i>	30,5	0,8%

12.6. Wzmacnianie instytucjonalnego potencjału partnerów społeczno-gospodarczych

Zasady wzmacniania zdolności instytucjonalnych partnerów społeczno-gospodarczych i na budowanie potencjału organizacji pozarządowych analizowanym projekcie RPO SLK na lata 2014–2020 nie zostały opracowane.

12.7. Podmioty ekonomii społecznej i organizacje pozarządowe jako partnerzy wdrażania pozostałych Celów RPO WSL

Organizacje pozarządowe zaliczono do grona potencjalnych beneficjentów i/lub grup docelowych priorytetów inwestycyjnych:

- 4.1 Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej z odnawialnych źródeł energii, 4.3 Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych i w sektorze mieszkaniowym i 4.7 Promowanie wykorzystywania wysoko sprawnej kogeneracji ciepła i energii elektrycznej w oparciu o zapotrzebowaniu na ciepło użytkowe Osi IV Efektywność energetyczna, odnawialne źródła energii i gospodarka niskoemisyjna;
- 6.3 Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego i 6.4 Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” oraz zielonej infrastruktury Osi V Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów;
- 8.8 Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę, 8.9 Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian i 8.10 Aktywne i zdrowe starzenie się Osi VIII Regionalne kadry gospodarki opartej na wiedzy.
- 10.4 Inwestycje w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej Osi XII Infrastruktura edukacyjna.

Do wskaźników realizacji priorytetu inwestycyjnego 8.9 Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian Osi VIII Regionalne kadry gospodarki opartej na wiedzy zaliczono przedsiębiorstwa spółdzielcze i przedsiębiorstwa ekonomii społecznej.

12.8. Udział organizacji pozarządowych w opracowaniu RPO

W ramach prac nad projektem RPO WSL Zarząd Województwa powołał Zespół do spraw opracowania Programu, w którego skład pierwotnie nie weszła żadna organizacja pozarządowa, jednak po włączeniu

do Zespołu członków Regionalnego Forum Terytorialnego znalazło się tam kilkanaście organizacji, w tym 1 regionalna organizacja sieciowa – Śląskie Forum Organizacji Pozarządowych KaFOS.

W trakcie konsultacji Projektu Programu właściwie nie zgłoszono uwag odnoszących się do problematyki ekonomii społecznej, a tylko kilka odnoszących się do organizacji pozarządowych. Jedyłą częściowo uwzględnioną był postulat poszerzenia katalogu beneficjentów Osi VIII *Regionalne kadry gospodarki opartej na wiedzy*⁶⁵.

12.9. Podsumowanie

Podmiotom ekonomii społecznej i organizacjom pozarządowym przypisano w Programie przede wszystkim funkcję społeczną – tak w zakresie integracji społeczno-zawodowej i przeciwdziałania wykluczeniu, jak i tworzenia miejsc pracy oraz świadczeniodawcy usług użyteczności publicznej. Natomiast właściwie nie są postrzegane jako podmioty rozwoju gospodarczego i lokalnego.

Program odwołuje się jedynie do zapisów KPRES, natomiast pomija zapisy regionalnego planu działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz programu współpracy samorządu województwa z organizacjami pozarządowymi.

W zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej (priorytet inwestycyjny 9.8) przewiduje się działania wspierające głównie o charakterze szkoleniowo-doradczym oraz koordynująco-monitorującym. Beneficjentami wsparcia mają być m.in. organizacje pozarządowe działające w tej sferze oraz akredytowane instytucje wsparcia – obok instytucji publicznych (JST), zaś wśród grup docelowych PES i ich pracownicy.

Ekonomię społeczną (przedsiębiorstwa społeczne i spółdzielcze, liczba miejsc pracy w nich) zaliczono do wskaźników realizacji dwóch

⁶⁵ Zał. Nr 1 Zestawienie uwag do drugiej wersji projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014–2020 do Sprawozdania z przebiegu i wyników konsultacji społecznych drugiej wersji projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014–2020 oraz Prognozy oddziaływania na środowisko.

Celów 9 i 8 *Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników.*

We wszystkich priorytetach katalog beneficjentów obejmuje organizacje pozarządowe, w 9.4 zajmujące się aktywizacją społeczno-zawodową osób, rodzin i grup wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, natomiast w 9.7 działające w obszarze pomocy i integracji społecznej.

Wybór przedsięwzięć do realizacji będzie odbywać się przede wszystkim w trybie pozakonkursowym (9.1, 9.2 – z zastosowaniem preferencji miejscowej i 9.4), natomiast tylko w priorytetach 9.7 i 9.8 dwa tryby konkursowy i pozakonkursowy, ten drugi w przypadku 9.8 zostanie zastosowany do wyboru zadań w zakresie koordynacji i monitorowania rozwoju ekonomii społecznej w regionie.

W większości priorytetów finansowanie realizacji przedsięwzięć będzie się odbywać w formie bezzwrotnych dotacji, jedynie w 9.2 przewiduje się wykorzystanie instrumentów finansowych dla realizacji działań polegających na rewitalizacji przestrzeni miejskich.

Nie przewiduje się uruchomienia mechanizmu RLKS.

Organizacje pozarządowe uwzględniono jako podmioty wdrażania i/lub grupy docelowe wielu innych Celów Programu. W Programie nie opracowano zasad wzmocnienia zdolności instytucjonalnych partnerów społeczno-gospodarczych.

W trakcie konsultacji społecznych zgłoszono stosunkowo niewielką liczbę uwag⁶⁶ i żadna z nich nie odnosiła się do problematyki ekonomii społecznej, a jedynie nieliczne do organizacji pozarządowych. Z tych ostatnich częściowo uwzględniono jedną.

⁶⁶ Ta liczba na tle innych województw nie jest imponująca. Trzeba zauważyć, że zgłaszanie uwag nie było jedyną możliwością wypowiedzania stanowiska odnośnie projektu RPO WSL. W okresie konsultacji (od 5 sierpnia do 9 września 2013 r.) zorganizowano m.in.: spotkanie Zespołu ds. opracowania, 2 ogólnodostępne konferencje, 4 warsztaty eksperckie. Sprawozdanie..., op. cit.

13. Świętokrzyskie

Analiza dokumentu *Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014–2020* (wersja 3.0, 7 lutego 2014 r., RPO WSW).

13.1. Zgodność Celu 9 z unijnymi, krajowymi i regionalnymi celami strategicznymi

Realizacja CT 9 w ujęciu RPO WSW jest zgodna z celami zapisanymi w następujących unijnych, krajowych i regionalnych strategiach, programach i planach:

- Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej (priorytet 9.8 *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej*);
- Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020;
- Strategii Polityki Społecznej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2012–2020 (priorytet 9.4 *Aktywne włączanie*);
- Świętokrzyskim Programie Pomocy Społecznej na lata 2012–2017 (priorytet 9.4 *Aktywne włączanie*);
- Wojewódzkim Programie Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu na lata 2012–2017 (priorytet 9.4 *Aktywne włączanie*);
- Wieloletnim regionalnym planie działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie świętokrzyskim do roku 2020 (priorytety 9.4 *Aktywne włączanie*, 9.7 *Ułatwienie dostępu do usług* i 9.8 *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej*);
- Programie Współpracy Samorządu Województwa Świętokrzyskiego z Organizacjami Pozarządowymi na rok 2013.

13.2. Mechanizmy i zasoby warunkujące udział podmiotów ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych w realizacji Celu 9

Cel 9 będzie realizowany za pośrednictwem 5 priorytetów inwestycyjnych w ramach 3 Osi priorytetowych:

- priorytet 9.1 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejsz-*

szania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączania społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych w ramach Osi 7 Sprawne usługi społeczne;

- priorytet 9.2 Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich w ramach Osi 6 Rozwój miast;
- priorytety: 9.4 Aktywne włączanie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie, 9.7 Ułatwienie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym i 9.8 Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia w ramach Osi 9 Włączanie społeczne i walka z ubóstwem.

W diagnozie wyzwań i potencjałów województwa świętokrzyskiego dla Celu 9 w obszarze infrastruktura usług publicznych zakłada się, że wsparcie organizacji pozarządowych wzmocni postawy obywatelskie, poczucie współdecydowania i odpowiedzialności mieszkańców województwa. Ponadto za istotne – w kontekście przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu – uznaje się kompleksowe działania na rzecz rozwoju ekonomii społecznej i wzmocnienia potencjału podmiotów świadczących usługi społeczne, będących integralną częścią rynku pracy. Do głównych barier rozwoju sektora ekonomii społecznej zaliczono m.in. bariery komunikacyjne, wysoki wskaźnik bezrobocia, niską świadomość społeczną w zakresie ekonomii społecznej, niewielką liczbę PES i brak jednostki koordynującej działanie sektora (s. 28–29).

W obszarze włączenia społecznego i walki z ubóstwem wskazuje się, że ekonomia społeczna pełni ważną rolę w procesach włączania społecznego i przeciwdziałania ubóstwu. Łącząc realizację celów społecznych i ekonomicznych przyczynia się do budowy kapitału ludzkiego, wzmocnienia integracji społecznej, tworzenia miejsc pracy czy wreszcie stymulowania rozwoju lokalnego. Jednak równocześnie diagnozuje się słaby poziom rozwoju tego sektora w województwie świętokrzyskim, w któ-

rym działa tylko 1 przedsiębiorstwo społeczne, zaś dynamika przyrostu organizacji pozarządowych jest najniższa w Polsce. Do głównych przyczyn słabej kondycji sektora ekonomii społecznej w województwie zalicza się zarówno problemy z pozyskaniem kapitału finansowego, jak i niewystarczający system usług wsparcia – brak centrum wsparcia organizacji pozarządowych o zasięgu regionalnym, natomiast 3 OWES działają w ramach PO KL poprzedniej perspektywy finansowej. Regionalna Strategia Polityki Społecznej uwzględnia wzmocnienie kapitału społecznego, potencjału organizacji pozarządowych i partnerstw oraz rozwój sektora ekonomii społecznej w regionie (s. 79–83).

Ważnym aspektem rozwoju przedsiębiorczości – w kontekście realizacji Celu 9 – jest rozwój przedsiębiorczości społecznej, postrzeganej nie tylko jako mechanizm walki z wykluczeniem społecznym, ale także proces ekonomizacji organizacji pozarządowych (s. 50).

Wśród uzasadnień wyboru realizacji priorytetu *3.1 Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości Osi 2 Konkurencyjna gospodarka (Cel 3 Wzmacnianie konkurencyjności MŚP)* znalazł się punkt potwierdzający zgodność wzmocnienia ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych ze Strategią Europa 2020, Position Paper i KPRES, a także punkt wskazujący, że PES „powinny stać się ważnym elementem aktywizacji osób w trudnej sytuacji oraz dostarczycielem usług użyteczności publicznej w lokalnej społeczności” (s. 85).

W obszarze rynku pracy przewiduje się interwencję mającą na celu zakładanie przedsiębiorstw społecznych (s. 63).

Celem realizacji priorytetu *9.1 Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączania społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych* ma być „poprawa dostępności infrastruktury ochrony zdrowia oraz pomocy i integracji społecznej”. Interwencja będzie wspierać działania w zakresie inwestycji w infrastrukturę: 1) podmiotów leczniczych; 2) służącą profilaktyce zdrowia osób w wieku produkcyjnym; 3) ochrony

zdrowia matki i dziecka. Uzupełnieniem tych działań będą inwestycje w infrastrukturę usług społecznych w zakresie: 1) usług społecznych dla rodzin, 2) pieczy zastępczej, 3) dzieci do 3 roku życia, 4) osób zależnych (niepełnosprawnych i starszych), 5) mieszkań chronionych, wspomaganych i socjalnych, 6) opieki paliatywnej.

Katalog beneficjentów priorytetu obejmuje m.in. stowarzyszenia i fundacje oraz instytucje działające na rzecz świadczenia usług społecznych.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w dwu trybach konkursowym i pozakonkursowym (projekty strategiczne).

Nie planuje się wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych.

W części opisu Osi priorytetowej 9 *Włączanie społeczne i walka z ubóstwem* stwierdza się, że szczególny nacisk zostanie położony na: 1) zwiększenie szans zatrudnienia osób z grup defaworyzowanych i marginalizowanych, 2) wsparcie procesów usamodzielnienia, 3) ułatwienie dostępu do niektórych usług społecznych i opieki zdrowotnych, 4) deinstytucjonalizacji usług oraz rozwój rodzinnych i środowiskowych form wsparcia, 5) wsparcie podmiotów ekonomii społecznej i ich otoczenia. Zakłada się, że interwencja przyczyni się do stworzenia warunków aktywnej integracji osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem, ułatwi dostęp do niedrogich i wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych oraz wpłynie na rozwój sektora ekonomii społecznej.

Celem realizacji priorytetu 9.4 *Aktywne włączanie*, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie ma być „wspieranie aktywizacji społecznej zawodowej osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym”.

Realizacja priorytetu odbywać się będzie głównie w formie kompleksowych, zindywidualizowanych działań w zakresie aktywizacji zawodowej, społecznej, zdrowotnej i edukacyjnej służących poprawie aktywności zawodowej osób i rodzin wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem realizowanych przez instytucje i podmioty pomocy społecznej. Oczekuje się, że rozwój alternatywnych form zatrudnienia stworzy szanse na podjęcie pracy przez osoby niepełnosprawne i długotrwale bezrobotne. Ponadto spodziewane efekty to minimalizacja ubóstwa, ogranicze-

nie wykluczenia społecznego, przywracanie do zatrudnienia, ograniczenie migracji osób młodych oraz przeciwdziałanie zjawisku długotrwałego bezrobocia.

Wsparcie dla osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem będzie realizowana przez podmioty ekonomii społecznej o charakterze reintegracyjnym (CIS, KIS, WTZ, ZAZ) i przedsiębiorstwa społeczne.

Katalog beneficjentów priorytetu ma charakter otwarty, to znaczy obejmuje wszystkie kategorie podmiotów, oprócz osób fizycznych (z wyjątkiem prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową).

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w dwu trybach konkursowym i pozakonkursowym (projekty strategiczne).

Nie planuje się wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych.

Celem priorytetu 9.7 *Ułatwienie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym* ma być poprawa dostępu do wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych.

Planuje się podjęcie działań mających na celu poprawę dostępu do usług o charakterze profilaktycznym (m.in. świetlic, klubów, placówek opiekuńczych), opiekuńczym (w formie instytucjonalnej i poza instytucjonalnej), wsparcia rodziny i pieczy zastępczej (także usług interwencji kryzysowej) oraz zdrowotnych (dla wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem, dla matki, dziecka i kobiet w ciąży, opieki paliatywnej i hospicyjnej), które odgrywają istotną rolę w rozwoju kapitału społecznego i spójności społecznej.

Oczekuje się, że interwencja będzie sprzyjać wzrostowi aktywności zawodowej i społecznej mieszkańców oraz ograniczeniu ryzyka ubóstwa.

Katalog beneficjentów priorytetu ma charakter otwarty, to znaczy obejmuje wszystkie kategorie podmiotów, oprócz osób fizycznych (z wyjątkiem prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową).

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w dwu trybach konkursowym i pozakonkursowym (projekty strategiczne).

Nie planuje się wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych.

13.3. Planowane działania w zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej

Działania w zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej w regionie będą realizowane za pośrednictwem priorytetu 9.8 *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia*, którego celem ma być „wzmocnienie sektora ekonomii społecznej”.

Interwencja będzie polegać na podejmowaniu działań wspierających rozwój ekonomii społecznej i jej podmiotów w perspektywie sprzyjania integracji i usamodzielnieniu osób ze środowisk marginalizowanych.

Zakres planowanej interwencji jest zgodny z diagnozą kondycji sektora w regionie, z której wynika, że w regionie szczególnie odczuwany jest brak „trwałych i stabilnych instytucji oferujących wsparcie dla sektora ekonomii społecznej”. Zakłada się, że wsparcie będzie realizowane przez ośrodki akredytowane w zakresie świadczenia usług animacyjnych, inkubacyjnych oraz wsparcia dla istniejących podmiotów.

Oczekuje się, że wspieranie sektora ekonomii społecznej – zarówno tworzenia nowych podmiotów, jak i wspierania już istniejących – będzie generować nowe miejsca pracy, szczególnie istotne dla zaspokajania potrzeb osób zagrożonych i wykluczonych społecznie. Zaś dzięki tworzeniu miejsc pracy, przedłużaniu aktywności zawodowej, aktywizacji społecznej oraz przeciwdziałaniu niezaradności życiowej i uzależnieniu od pomocy społecznej przyczyni się do rozwiązania problemów społecznych oraz rozwoju społeczno-gospodarczego regionu.

Planuje się wspieranie przedsięwzięć polegających na: 1) świadczeniu kompleksowych usług na rzecz rozwoju sektora ekonomii społecznej; 2) wspieraniu zatrudnienia w sektorze poprzez tworzenie nowych i wsparcie istniejących PES; 3) tworzeniu regionalnych i lokalnych partnerstw na rzecz ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych, w tym klastrów; 4) koordynacja i monitoring działań w zakresie ekonomii społecznej.

Wskaźnikami realizacji priorytetu 9.8 mają być: liczba podmiotów społecznych i przedsiębiorstw społecznych objętych wsparciem oraz licz-

ba miejsc pracy utworzonych i utrzymanych w podmiotach ekonomii społecznej i przedsiębiorstwach społecznych.

Katalog beneficjentów priorytetu ma charakter otwarty, to znaczy obejmuje wszystkie kategorie podmiotów, oprócz osób fizycznych (z wyjątkiem prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową), w tym LGD. Natomiast katalog grup docelowych obejmuje podmioty ekonomii społecznej i podmioty wspierające sektor.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w dwu trybach konkursowym i pozakonkursowym (projekty strategiczne).

Nie planuje się wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych.

13.4. Miejsce, rola i znaczenie organizacji pozarządowych w procesach zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej

Procesy zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej w RPO WSW będą realizowane w ramach priorytetu 9.2.

Celem realizacji priorytetu 9.2 *Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich* ma być „poprawa warunków do rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów miejskich, w tym poprzemysłowych”.

Interwencja będzie zorientowana na realizację przedsięwzięć mających na celu „kompleksowe rozwiązywanie problemów społecznych na terenach zdegradowanych poprzez nadawanie i przywracanie funkcji gospodarczych, edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych, społecznych i kulturalnych”, w tym także rekultywację tych terenów.

Projekty będą realizowane w ramach LPR, zaś inwestycje infrastrukturalne będą miały służyć rozwiązywaniu zdiagnozowanych problemów społecznych, a ich efektem powinna być: 1) poprawa estetyki funkcjonalnej przestrzeni publicznej, 2) podniesienie atrakcyjności dla turystyki, 3) zmniejszenie ubóstwa i wykluczenia społecznego.

Zakłada się, że realizowane przedsięwzięcia będą służyć kształtowaniu postaw obywatelskich.

Katalog beneficjentów obejmuje m.in.: partnerów społeczno-gospodarczych.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w dwu trybach konkursowym i pozakonkursowym (projekty strategiczne).

Nie planuje się wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych. Program nie odnosi się do mechanizmu RLKS.

13.5. Wartość alokacji na realizację CT 9 w RPO WSW

Na realizację Celu 9 planuje się przeznaczyć 23,3% wsparcia UE na RPO WSW. Alokację wsparcia Unii Europejskiej na poszczególne priorytety inwestycyjne zaprezentowano w tabeli nr 16.

Tab. 16. Alokacja na poszczególne priorytety CT 9 RPO WSW

Priorytet	Kwota wsparcia w mln Euro	Udział w łącznym wsparciu UE
9.1 Poprawa jakości infrastruktury	45,0	3,3%
9.2 Rewitalizacja	54,5	4,0%
9.4 Upowszechnianie aktywizacji	27,3	2,0%
9.7 Zwiększanie dostępności usług	51,8	3,8%
9.8 Wzmocnienie sektora ekonomii społecznej	9,5	0,7%

13.6. Wzmacnianie instytucjonalnego potencjału partnerów społeczno-gospodarczych

Wzmacnianie zdolności instytucjonalnych partnerów społeczno-gospodarczych oraz budowanie potencjału organizacji pozarządowych nie dotyczy RPO WSW.

13.7. Podmioty ekonomii społecznej i organizacje pozarządowe jako partnerzy wdrażania pozostałych Celów RPO WSW

W ramach realizacji priorytetu 3.1 *Promowanie przedsiębiorczości* wsparciem zostaną objęte także przedsiębiorstwa społeczne. W tym przypadku zostanie zastosowany tryb konkursowy.

Interwencja w formie ZIT w zakresie aktywizacji zawodowej i wsparcia ekonomii społecznej będzie realizowana m.in. w ramach następujących Osi: 8 *Rozwój edukacji i aktywne społeczeństwo*, 9 *Włączenie społeczne i walka z ubóstwem* oraz 10 *Otwarty rynek pracy*.

Organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej i przedsiębiorstwa społeczne zaliczono do grona potencjalnych beneficjentów, grup docelowych następujących priorytetów inwestycyjnych lub partnerów w preferowanych przedsięwzięciach:

- 3.2 *Opracowanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodowienia Osi 2 Konkurencyjna gospodarka;*
- 10.4 *Inwestycje w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej Osi 6 Rozwój miast;*
- 4.5 *Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu Osi: 3 Efektywna i zielona energia i 6 Rozwój miast;*
- 6.3 *Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego i 6.4 Ochrona i przywrócenie bioróżnorodności, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę Osi 4 Dziedzictwo naturalne i kulturowe i Osi 6 Rozwój miast;*
- 2.3 *Wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia i 8.2 Wspieranie wzrostu gospodarczego sprzyjającego zatrudnieniu poprzez rozwój potencjału endogenicznego jako elementu strategii terytorialnej dla określonych obszarów, tym poprzez przekształcanie upadających regionów przemysłowych i zwiększenie dostępu do określonych zasobów naturalnych i kulturalnych oraz ich rozwój Osi 7 Sprawne usługi publiczne.*

Jednym ze wskaźników realizacji priorytetu inwestycyjnego 8.9 *Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian* będzie liczba m.in. przedsiębiorstw spółdzielczych objętych wsparciem.

13.8. *Udział organizacji pozarządowych w opracowaniu RPO WSW*

W ramach prac nad projektem RPO WSW Zarząd Województwa powołał Grupę Roboczą do spraw rekomendacji i Zespół Redakcyjno-Programowy do spraw opracowania Programu, jednak nie wiemy czy w jego skład wchodzi przedstawiciele organizacji pozarządowych.

Zgłoszone w trakcie konsultacji uwagi dotyczyły m.in. mechanizmu RLKS (odrzucona z zastrzeżeniem do wykorzystania w opisie szczegółowym osi priorytetowych⁶⁷) i uzupełnienia katalogu beneficjentów o podmioty ekonomii społecznej (np. w Osi 2 *Konkurencyjna gospodarka*)⁶⁸.

13.9. Podsumowanie

Podmiotom ekonomii społecznej i organizacjom pozarządowym przypisano w Programie zarówno funkcje: społeczną (w zakresie integracji społeczno-zawodowej i przeciwdziałania wykluczeniu, tworzenia miejsc pracy, wzmocnienia kapitału społecznego) i świadczeniodawcy usług społecznych, ale także instrumentu rozwoju lokalnego i gospodarczą (przedsiębiorczość, na co wskazują te fragmenty diagnozy kondycji regionu, w których mowa na przykład o ekonomizacji organizacji pozarządowych).

Program odwołuje się do dokumentów regulujących funkcjonowanie ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych – szczebla krajowego (KPRES) oraz wojewódzkiego (regionalny plan działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej, program współpracy samorządu województwa z organizacjami pozarządowymi).

Przedstawione w Programie propozycje działań na rzecz wzmocnienia ekonomii społecznej (priorytet 9.8) są adekwatne do zdiagnozowanych problemów i potrzeb sektora, w szczególności braku stabilnych instytucji wsparcia. Rozwiązaniu tego problemu ma służyć m.in. wspieranie tworzenia klastrów PES i PS. Beneficjentami wsparcia w ramach tego priorytetu mogą być wszystkie podmioty, w tym LGD, natomiast grupami docelowymi PES i jego infrastruktura.

Katalog beneficjentów priorytetu 9.1 obejmuje organizacje pozarządowe, 9.2 partnerów społeczno-gospodarczych, natomiast 9.4 i 9.7 jest otwarty.

⁶⁷ Uwaga 554. Tabela uwag zgłoszonych w ramach konsultacji społecznych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014–2020 wraz z uzasadnieniem ich pełnego, częściowego lub braku uwzględnienia, Załącznik nr 1 do Sprawozdania z przebiegu i wyników konsultacji społecznych projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014–2020, s. 125.

⁶⁸ Uwaga 25. Tabela..., s. 4.

Wybór przedsięwzięć we wszystkich priorytetach będzie dokonywany w dwu trybach konkursowym i pozakonkursowym (systemowe). W żadnym z priorytetów Celu 9 nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

RPO WSW nie przewiduje uruchomienia mechanizmu RLKS.

Organizacje pozarządowe uwzględniono jako podmioty wdrażania i/lub grupy docelowe kilku innych Celów Programu.

Uwagi zgłaszane przez organizacje pozarządowe w trakcie konsultacji zasadniczo odnosiły się do uruchomienia mechanizmu RLKS i uzupełnienia katalogu beneficjentów o przedsiębiorstwa. Ta pierwsza zostanie uwzględniona na etapie wdrożenia realizacji Programu.

14. Warmińsko-mazurskie

Analiza dokumentu *Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury na lata 2014–2020* (wersja do konsultacji, 24 stycznia 2014 r., RPO WiM).

14.1. Zgodność Celu 9 z unijnymi, krajowymi i regionalnymi celami strategicznymi

Realizacja CT 9 w ujęciu RPO WiM jest zgodna z celami zapisanymi w Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025.

14.2. Mechanizmy i zasoby warunkujące udział podmiotów ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych w realizacji Celu 9

Cel 9 będzie realizowany za pośrednictwem 5 priorytetów inwestycyjnych w ramach 3 Osi priorytetowych:

- priorytet 9.1 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączania społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych w ramach Osi 8 Dostęp do wysokiej jakości usług publicznych;*

- priorytet 9.2 *Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich w ramach Osi 7 Obszary wymagające rewitalizacji;*
- priorytety: 9.4 *Aktywne włączanie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie,* 9.7 *Ułatwienie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym i* 9.8 *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia w ramach Osi 10 Włączenie społeczne.*

Celem realizacji priorytetu 9.1 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączania społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych*⁶⁹ ma być „podniesienie jakości i skuteczności usług zdrowotnych i socjalnych”.

Zakłada się tworzenie nowoczesnej opieki zdrowotnej uwzględniającej zmiany demograficzne, sytuację epidemiologiczną oraz zapotrzebowanie na usługi zdrowotne i socjalne. Interwencja będzie wspierać działania polegające na podwyższaniu standardów obiektów ochrony zdrowia i wyposażenia medycznego, w tym ośrodków specjalistycznych.

Oczekuje się, że wzmocnienie istniejącej infrastruktury zdrowotnej stworzy warunki do przejścia z usług instytucjonalnych na usługi świadczone lokalnie, wyeliminuje bariery społeczne i przestrzenne oraz ułatwi wejście na rynek i pozwoli osiągnąć samodzielność przez osoby defaworyzowane i wykluczone.

Planuje się wsparcie przedsięwzięć w zakresie usług zdrowotnych polegających na: 1) tworzeniu poradni specjalistycznych i ułatwianiu dostępu do bazy szpitalnej; 2) zakupie nowoczesnej aparatury leczniczej i diagnostycznej; 3) poprawie dostępności do różnych form środowiskowej psychiatrycznej opieki zdrowotnej. Natomiast w zakresie usług

⁶⁹ Realizowany jako działanie 8.1 Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i socjalną.

społecznych wspierane będą przedsięwzięcia inwestycyjne w infrastrukturę: 1) na rzecz integracji społecznej (CIS, KIS, WTZ, ZAZ); 2) usług z zakresu aktywizacji dzieci i młodzieży ze środowisk najuboższych zagrożonych dziedziczeniem ubóstwa (centra aktywności lokalnej, świetlice środowiskowe, młodzieżowe kluby integracji społecznej); 3) socjalną świadcząca usługi opiekuńcze i rehabilitacyjne osobom zależnym (starszym, niepełnosprawnym) i stwarzającą warunki wejścia na rynek osób nieaktywnych z powodu konieczności opieki nad tymi osobami.

Katalog beneficjentów priorytetu obejmuje m.in. instytucje pomocy i integracji społecznej, jednostki zatrudnienia socjalnego (realizujące zadania ustawy o zatrudnieniu socjalnym) oraz organizacje pozarządowe i inne podmioty statutowo działające w sferze pomocy i integracji społecznej.

Planuje się zastosowanie preferencji terytorialnych dla obszarów: o słabym dostępie do usług zdrowotnych i społecznych oraz peryferyzacji społeczno-gospodarczej.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w trybie konkursowym.

Nie planuje się wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych.

Celem realizacji priorytetu *9.4 Aktywne włączanie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie*⁷⁰ ma być „rozwój form aktywnej integracji prowadzących do wejścia na rynek pracy”.

Za szczególnie istotne uznano działania mające na celu wzmocnienie współpracy różnych instytucji działających w obszarze pomocy i integracji społecznej (ośrodki pomocy społecznej, centra pomocy rodzinie, organizacje pozarządowe). Współpraca powinna podnieść skuteczność interwencji na rzecz rozwiązywania problemów społecznych, poprawy jakości życia, zwiększyć stopień wykorzystania innowacyjnych rozwiązań w pomocy społecznej, przyczynić się do rozwoju ekonomii społecznej, wzmocnić liderów społecznych i organizacje pozarządowe oraz upowszechnić wiedzę o dobrych praktykach w tym obszarze.

⁷⁰ Realizowany jako działanie 10.1 Integracja zawodowa.

Planuje się udzielenie wsparcia przedsięwzięciom mającym na celu: 1) aktywizację zawodową, społeczną, edukacyjną i zdrowotną osób i rodzin wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym; 2) tworzenie i działalność podmiotów integracji społecznej (CIS, KIS, ZAZ); 3) rozwój usług społecznych przewyżczających indywidualne bariery w wejściu i powrocie na rynek pracy; 4) promocję i wsparcie wolontariatu wśród osób zagrożonych wykluczeniem społecznym jako formy wejścia na rynek pracy; 4) kompleksowe wsparcie w nabywaniu, podnoszeniu lub zmianie kwalifikacji i umiejętności zawodowych, naukę zawodu, nabycie doświadczenia zawodowego, rozwoju umiejętności społecznych niezbędnych na rynku pracy wśród osób z kategorii 50+ zagrożonych wykluczeniem społecznym; 5) badania i analizy w tym zakresie; 6) doradztwo i szkolenia.

Katalog beneficjentów obejmuje m.in. instytucje pomocy i integracji społecznej, jednostki zatrudnienia socjalnego (realizujące zadania ustawy o zatrudnieniu socjalnym), organizacje pozarządowe i inne podmioty statutowo działające w sferze pomocy i integracji społecznej, instytucje rynku pracy.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w trybie konkursowym. Możliwy także będzie tryb pozakonkursowy.

Nie planuje się wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych.

Celami priorytetu 9.7 *Ułatwienie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym*⁷¹ ma być poprawa dostępu do usług zdrowotnych i społecznych.

Planuje się podjęcie następujących działań: 1) profilaktycznych w zakresie wczesnego wykrywania wad rozwojowych noworodków; 2) przyczyniających się do rozwoju i zwiększenia dostępności usług społecznych w zakresie opieki na osobami zależnymi, w tym opieki środowiskowej; 3) wsparcie podmiotów świadczących wysokiej jakości procedury jednodniowe; 4) zwiększenie dostępności świadczeń zakładów opieki długoterminowej (paliatywnej, hospicyjnej, opiekuńczej); 5) zwiększenie

⁷¹ Realizowany jako działanie 10.2 Dostęp do usług społecznych.

dostępności usług umożliwiających aktywizację zawodową i społeczną osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem.

Katalog beneficjentów obejmuje m.in. podmioty „mające doświadczenie w pracy z grupami wykluczonymi, bądź zagrożonymi wykluczeniem społecznym” (w tym organizacje pozarządowe).

Planuje się zastosowanie preferencji terytorialnych dla obszarów: o słabym dostępie do usług zdrowotnych i społecznych oraz peryferyzacji społeczno-gospodarczej.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w trybie konkursowym.

Nie planuje się wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych.

14.3. Planowane działania w zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej

Działania w zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej w regionie będą realizowane za pośrednictwem priorytetu *9.8 Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia*⁷², którego celem ma być „rozwój gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych”.

W uzasadnieniu wyboru priorytetu i planowanym zakresie interwencji wskazuje się na istotne role gospodarcze, społeczne i środowiskowe jakie może pełnić ekonomia społeczna oferując „szeroki wachlarz możliwości aktywizacji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym”.

Za niezbędne do efektywnego funkcjonowania sektora ekonomii społecznej uznaje się rozwój sieci instytucji wspierających oraz partnerstw międzysektorowych. Ten drugi cel postrzega się jako ważny także dla rozwoju społeczno-gospodarczego regionu. Współpraca podmiotów reprezentujących różne sektory pozwala efektywniej rozwiązywać problemy społeczne, ułatwia dostęp do sieci, rynków i grup docelowych, zwiększa możliwości skutecznego oddziaływania na kształt polityk publicznych.

⁷² Realizowany jako działanie 10.3 Rozwój gospodarki społecznej.

Dla zwiększenia skuteczności polityki zatrudnieniowej konieczne jest tworzenie warunków umożliwiających wzrost zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej jako środowisku skutecznie aktywizującym osoby mające problemy z wejściem i utrzymaniem się na rynku pracy. Rozwój przedsiębiorczości postrzegany jest także jako jeden z czynników pozytywnie oddziałujący na kapitał ludzki, który także wpływa na rozwój gospodarczy. Kształcenie postaw proprzedsiębiorczych wraz ze wsparciem powstających i istniejących PES pozwoli skuteczniej walczyć ze zjawiskiem marginalizacji społecznej w regionie.

Za niezbędny element działań na rzecz ekonomii społecznej uważa się rozwój instytucji wsparcia tego sektora, w tym poprzez zakup sprzętu i dostosowanie lokali do potrzeb inkubatorów.

Zakłada się, że koordynacją działań na rzecz rozwoju ekonomii społecznej będzie kierował ROPS.

Planuje się wspieranie przedsięwzięć polegających na: 1) wsparciu tworzenia i rozwoju instytucji wzmacniających ekonomię społeczną, inkubatorów przedsiębiorczości społecznej, operatorów dotacji; 2) tworzenie paktów na rzecz rozwoju współpracy podmiotów lokalnych działających w obszarze ekonomii społecznej; 3) wsparcie i tworzenie sieci współpracy, partnerstw na rzecz ekonomii społecznej, a także klastrów przedsiębiorców z udziałem PES; 4) współpraca z samorządami lokalnymi oraz animacja środowisk lokalnym w celu zawiązania partnerstw instytucji lokalnych; 5) wspieranie rozwoju przedsiębiorczości społecznej wśród osób zagrożonych wykluczeniem, w tym w wieku 50+.

Wskaźnikiem realizacji priorytetu 9.8 ma być liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych.

Katalog beneficjentów obejmuje m.in.: organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej i instytucje rynku pracy. Natomiast katalog grup docelowych obejmuje m.in.: spółdzielnie pracy, inwalidów i niewidomych, socjalne, organizacje pozarządowe, CIS, KIS, WTZ i ZAZ.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w trybie konkursowym.

Przewiduje się wsparcie bezzwrotne, a po analizie ex-ante również wykorzystanie zwrotnych instrumentów finansowych.

14.4. Miejsce, rola i znaczenie organizacji pozarządowych w procesach zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej

Procesy zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej w RPO WiM będą realizowane w ramach priorytetu 9.2.

Celem realizacji priorytetu 9.2 *Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich* ma być „poprawa jakości obszarów problemowych dla włączania społeczności je zamieszkujących”.

Interwencja będzie zorientowana na realizację przedsięwzięć mających na celu „aktywizację społeczno-gospodarczą oraz podniesienie jakości życia lokalnych społeczności”. Zadania o charakterze infrastrukturalnym będą podporządkowane zadaniom realizowanym w ramach tych Osi Programu, które zakładają: 1) rozbudzenie zaangażowania i aktywizację społeczności lokalnych do działań na własną rzecz, 2) rozwój przedsiębiorczości społecznej, 3) wsparcie edukacyjne i 4) poprawę dostępu do usług społecznych.

Planuje się udzielenie wsparcia przedsięwzięciom polegającym na: 1) nadawaniu i przywracaniu funkcji społecznym zdegradowanym obszarom miejski (np. powojskowym, przemysłowym, pokolejowym, mieszkaniowym i usługowym); 2) rewaloryzacji/modernizacji/adaptacji istniejącej zabudowy; 3) zagospodarowania przestrzeni publicznych oraz ochronie zabytków; 4) rozwoju przestrzeni publicznych poprzez podnoszenie atrakcyjności społecznej, nadawanie walorów funkcjonalnych i estetycznych.

Planuje się zastosowanie preferencji terytorialnych dla: aglomeracji Olsztyna, ośrodków subregionalnych i obszarów wymagających restrukturyzacji i rewitalizacji.

Katalog beneficjentów obejmuje m.in.: organizacje pozarządowe.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w dwu trybach konkursowym i pozakonkursowym. W obu możliwa jest realizacja projektów strategicznych.

Nie planuje się wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych.

Zasady wdrożenia mechanizmu RLKS do opracowania w toku dalszych prac nad dokumentem.

14.5. Wartość alokacji na realizację CT 9 w RPO WiM

Na realizację Celu 9 planuje się przeznaczyć 197,3 mln Euro, czyli 23,3% wsparcia UE na RPO WiM. Alokację wsparcia Unii Europejskiej na poszczególne priorytety inwestycyjne zaprezentowano w tabeli nr 17.

Tab. 17. Alokacja na poszczególne priorytety CT 9 RPO WiM

Priorytet	Kwota wsparcia w mln Euro	Udział w łącznym wsparciu UE
<i>9.1 Poprawa jakości infrastruktury</i>	20,0	1,2%
<i>9.2 Rewitalizacja</i>	110,8	6,4%
<i>9.4 Upowszechnianie aktywizacji</i>	76,3	4,4%
<i>9.7 Zwiększanie dostępności usług</i>	20,0	1,2%
<i>9.8 Wzmocnienie sektora ekonomii społecznej</i>	25,0	1,5%

14.6. Wzmacnianie instytucjonalnego potencjału partnerów społeczno-gospodarczych

Zasady wzmacniania zdolności instytucjonalnych partnerów społeczno-gospodarczych i na budowanie potencjału organizacji pozarządowych analizowanym projekcie RPO WiM na lata 2014–2020 nie zostały opracowane (s. 169).

14.7. Podmioty ekonomii społecznej i organizacje pozarządowe jako partnerzy wdrażania pozostałych Celów RPO WiM

W zakresie Zintegrowanego Podejścia Terytorialnego oczekuje się, że interwencja na obszarach wiejskich, w szczególności o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe, będzie sprzyjała m.in.: rozwojowi organizacji pozarządowych, wzrostowi aktywizacji społecznej i działań w zakresie ekonomii społecznej (s. 145).

Podjęcie działań w zakresie ekonomii społecznej będzie jednym z głównych w katalogu interwencji na rzecz rozwiązania problemu ubóstwa w województwie (s. 155).

Organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej i przedsiębiorstwa społeczne zaliczono do grona potencjalnych beneficjentów, grup docelowych następujących priorytetów inwestycyjnych lub partnerów w preferowanych przedsięwzięciach:

- 10.3 Wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej Osi 2 Kadry dla gospodarki;
- 2.3 Wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia Osi 3 Cyfrowy region;
- 4.3 Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym Osi 4 Efektywność energetyczna;
- 5.2 Wspieranie instytucji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększaniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami, 6.2 Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokajanie wykraczające poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie, 6.3 Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego i 6.4 Ochrona i przywrócenie bioróżnorodności, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę Osi 5 Środowisko przyrodnicze i racjonalne wykorzystanie zasobów.

14.8. Udział organizacji pozarządowych w opracowaniu RPO

W ramach prac nad projektem RPO WiM Zarząd Województwa powołał Grupę Roboczą do spraw Programu, w którego skład wszedł przedstawiciel Rady Organizacji Pozarządowych Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Konsultacje Projektu Programu zakończyły się 2 marca br.⁷³ i do momentu sporządzenia ekspertyzy nie zostały upublicznione jej wyniki, a tym samym nie jest znany udział w nich organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej.

14.9. Podsumowanie

Podmiotom ekonomii społecznej i organizacjom pozarządowym przypisano w Programie zarówno funkcję społeczną (w zakresie integracji społeczno-zawodowej i przeciwdziałania wykluczeniu, tworzenia miejsc pracy, wzmocnienia kapitału społecznego), jak i instrumentu rozwoju lokalnego oraz gospodarczą (na co wskazuje cel priorytetu 9.8, gdzie mowa o gospodarce i przedsiębiorstwach). Natomiast właściwie pomija się funkcję świadczeniodawcy usług społecznych.

Program nie odwołuje się do żadnego z dokumentów regulujących funkcjonowanie ekonomii społecznej, ani szczebla krajowego (KPRES), ani wojewódzkiego (regionalny plan działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej, program współpracy samorządu województwa z organizacjami pozarządowymi).

Przedstawione w Programie propozycje działań na rzecz wzmocnienia ekonomii społecznej (priorytet 9.8) są adekwatne do zdiagnozowanych problemów i potrzeb sektora. Zorientowane są zasadniczo na budowę i wzmocnienia infrastruktury wsparcia dla tego sektora, choć w Programie nie ujęto priorytetu 9.3. Natomiast koordynację działań w zakresie wsparcia deleguje się do ROPS. Beneficjentami wsparcia w ramach tego priorytetu mają być organizacje pozarządowe i PES, natomiast grupami docelowymi spółdzielnie różnego typu (w tym socjalne), organizacje pozarządowe oraz instytucje integracyjne.

Katalog beneficjentów wszystkich priorytetów obejmuje organizacje pozarządowe, jednak głównie działające w obszarze pomocy i integracji społecznej lub z osobami wykluczonymi i zagrożonymi wykluczeniem społecznym.

⁷³ http://tpo.warmia.mazury.pl/index.php?page=aktualnosc&aktualnosc_id=1240# (dostęp 21 marca 2014 r.).

Wybór przedsięwzięć we wszystkich priorytetach, oprócz 9.2, będzie dokonywany w dwu trybie konkursowym i pozakonkursowym. W żadnym z priorytetów nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych. Jedynie w 9.8 rozważa się taką możliwość po analizie ex-ante.

Zasady uruchomienia mechanizmu RLKS zostaną opracowane w toku dalszych prac nad dokumentem.

Organizacje pozarządowe uwzględniono jako podmioty wdrażania i/lub grupy docelowe kilku innych Celów Programu. W Programie nie opracowano zasad wzmocnienia zdolności instytucjonalnych partnerów społeczno-gospodarczych.

Wyniki konsultacji projektu RPO WiM, które zakończyły się stosunkowo niedawno, nie zostały jeszcze opublikowane.

15. Wielkopolskie

Analiza dokumentu *Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2014–2020* (wersja 7.0 z dnia 17 lutego 2014 r., WRPO).

15.1. Zgodność Celu 9 z unijnymi, krajowymi i regionalnymi dokumentami strategicznymi

Realizacja CT 9 w ujęciu WRPO jest zgodna z celami zapisanymi w następujących unijnych, krajowych i regionalnych strategiach, programach i planach:

- Europejskim programie walki z ubóstwem (priorytety: 9.4 *Aktywne włączanie*, 9.7 *Ułatwianie dostępu do usług* i 9.8 *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej*);
- Programie na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia (priorytety: 9.4 *Aktywne włączanie* i 9.8 *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej*);
- Europejskiej agendzie cyfrowej (priorytety: 9.4 *Aktywne włączanie* i 9.7 *Ułatwianie dostępu do usług*);
- Krajowym Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020 (priorytety: 9.1 *Inwestycje w infrastrukturę*

- zdrowotną i społeczną, 9.2 Wspieranie rewitalizacji, 9.4 Aktywne włączanie i 9.7 Ułatwianie dostępu do usług);
- Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej (priorytet 9.8 Wspieranie przedsiębiorczości społecznej).

15.2. Mechanizmy i zasoby warunkujące udział podmiotów ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych w realizacji Celu 9

Cel 9 będzie realizowany za pośrednictwem 5 priorytetów inwestycyjnych w ramach 2 Osi priorytetowych:

- priorytety: 9.1 Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączania społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych i 9.2 Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich w ramach Osi 9 Infrastruktura dla kapitału ludzkiego;
- priorytety: 9.4 Aktywne włączanie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie, 9.7 Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym i 9.8 Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia w ramach Osi 7 Włączenie społeczne.

W diagnozie wyzwań, potrzeb i potencjałów obszarów/sektorów objętych wsparciem w zakresie sytuacji społecznej i zdrowotnej mieszkańców Wielkopolski wskazuje się na dużą liczbę PES i organizacji je wspierających w województwie, ale równocześnie sygnalizuje niewielką zdolność rozwoju, w tym niską przeżywalność przedsiębiorstw społecznych. Do wyzwań zaliczono wzrost potencjału PES, a planowany zakres interwencji ma objąć wspieranie przedsiębiorstw i gospodarki społecznej (s. 21–22).

Celem realizacji priorytetu 9.1 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego,*

zmniejszenia nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączania społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych ma być „poprawa stanu infrastruktury zdrowotnej”.

Oczekuje się, że interwencja przyczyni się do poprawy świadczonych usług zdrowotnych i społecznych w obszarach deficytowych z punktu widzenia mieszkańców regionu, co w efekcie pozwoli na wzrost aktywności zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem z rynku pracy ze względu na chorobę, niepełnosprawność czy trudną sytuację życiową.

Przewiduje się wsparcie inwestycji w infrastrukturę ochrony zdrowia i profilaktyki zdrowotnej oraz usług społecznych powiązanych z projektami wsparcia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i marginalizacją.

Katalog beneficjentów priorytetu obejmuje m.in. organizacje pozarządowe.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w dwóch trybach konkursowym i pozakonkursowym.

Nie przewiduje się wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych.

Celem realizacji priorytetu *9.4 Aktywne włączanie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie* ma być „wzrost aktywności społecznej i zawodowej osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem”.

Oczekuje się, że interwencja przyczyni się do zmniejszenia skali ubóstwa w województwie. Wspieranie rozwoju kompetencji społecznych i zawodowych, a także dążeń do usamodzielnienia ekonomicznego i większej integracji ze społeczeństwem spowoduje nie tylko wzrost liczby aktywnie poszukujących pracy, ale także pracujących, co pozytywnie przełoży się na kondycję gospodarki regionu.

Przewiduje się udzielenie wsparcia przedsięwzięciom mającym na celu: 1) aktywizację zawodową i społeczną osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, w których przypadku niewystarczające mogą być instrumenty aktywizacji właściwe dla Celu tematycznego *8 Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników*; 2) koordynację działań w zakresie integracji społeczno-za-

wodowej realizowanych w regionie; 3) zindywidualizowane usługi aktywizacji społeczno-zawodowej dopasowane do potrzeb odbiorców, w szczególności nabywanie umiejętności życiowych, społecznych, doświadczenia zawodowego, kwalifikacji zawodowych.

Katalog beneficjentów priorytetu ma charakter otwarty, to znaczy obejmuje wszystkie kategorie podmiotów, oprócz osób fizycznych (z wyjątkiem prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową).

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w dwóch trybach konkursowym i pozakonkursowym.

Nie przewiduje się wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych.

Celem priorytetu 9.7 *Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym* ma być „zwiększenie dostępności do dobrej jakości usług społecznych i zdrowotnych”.

Oczekuje się, że dzięki interwencji ograniczony zostanie poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego w regionie. Za istotne uznaje się wyrównywanie deficytów w zakresie dostępu do podstawowych dóbr i usług, ponieważ wszelkiego rodzaju blokady w tym zakresie mogą wywoływać dysfunkcje społeczne, obniżać status na rynku pracy, ograniczać mobilność społeczną i zawodową. Zachodzące zmiany demograficzne wymagają podjęcie działań uwzględniających trend starzenia się społeczeństw, co także może wpływać na konkurencyjność gospodarki Wielkopolski.

Przewiduje się podjęcie następujących działań: 1) profilaktycznych w zakresie wczesnego wykrywania wad rozwojowych noworodków; 2) w zakresie poprawy dostępu do usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, w tym wsparcia dzieci i młodzieży w placówkach wsparcia dziennego i usług interwencji kryzysowej; 3) w zakresie poprawy dostępu do usług wsparcia osób starszych i niepełnosprawnych; 4) w zakresie poprawy dostępu do poradnictwa prawnego i obywatelskiego; 5) w zakresie poprawy dostępu do mieszkalnictwa chronionego, wspomaganego i treningowego; 6) koordynacja i monitoring usług społecznych w regionie.

Katalog beneficjentów priorytetu ma charakter otwarty, to znaczy obejmuje wszystkie kategorie podmiotów, oprócz osób fizycznych (z wyjątkiem prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową).

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w dwóch trybach konkursowym i pozakonkursowym.

Nie przewiduje się wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych.

15.3. Planowane działania w zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej

Działania w zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej w regionie będą realizowane za pośrednictwem priorytetu 9.8 *Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia*, którego celem ma być „wzrost zatrudnienia w PES oraz zwiększenie dostępności do dobrej jakości usług dla PES”.

Oczekuje się, że interwencja pozwoli obniżyć ryzyko wykluczenia społecznego i ubóstwa w regionie, ponieważ PES odgrywają istotną rolę w przeciwdziałaniu problemom związanym z zatrudnianiem na rynku pracy osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Na tle innych województw Wielkopolska pod względem kondycji sektora ekonomii społecznej lokuje się w gronie województw o najwyższym stopniu rozwoju, jednak stwierdza się, że liczba PES jest niewystarczająca, zaś istniejące borykają się z ograniczeniami w zakresie zarządzania, brakiem kompetencji branżowych ich pracowników czy też niewielkim stopniem współpracy PES z podmiotami z pozostałych sektorów. Zidentyfikowane problemy uzasadniają zatem podjęcie działań na rzecz wspierania sektora ekonomii społecznej w województwie.

Przewiduje się wspieranie przedsięwzięć w postaci: 1) wsparcia rozwojowego (doradczo-szkoleniowe, coaching biznesowy) powstających i działających PES; 2) wsparcia tworzenia miejsc pracy w podmiotach ekonomii społecznej; 3) wsparcia i tworzenia lokalnych i regionalnych sieci współpracy, partnerstw na rzecz ekonomii społecznej, a także klastrów przedsiębiorców z udziałem PES; 4) koordynacji rozwoju sektora ekonomii społecznej w regionie, w tym monitoring, ewaluacja, promocja, edukacja tworzenie regionalnych sieci kooperacji.

Koordynacja wsparcie ekonomii społecznej zostanie powierzona jednostce organizacyjnej samorządu województwa.

Wskaźnikiem realizacji priorytetu 9.8 ma być liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych.

Katalog beneficjentów priorytetu ma charakter otwarty, to znaczy obejmuje wszystkie kategorie podmiotów, oprócz osób fizycznych (z wyjątkiem prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową). Natomiast katalog grup docelowych obejmuje m.in.: PES, pracowników PES i otoczenie PES.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w dwóch trybach konkursowym i pozakonkursowym.

Nie przewiduje się wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych.

15.4. Miejsce, rola i znaczenie organizacji pozarządowych w procesach zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej

Procesy zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej w RPO WRPO będą realizowane w ramach priorytetu 9.2.

Celem realizacji priorytetu 9.2 *Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich* ma być „rewitalizacja i restrukturyzacja obszarów problemowych”.

Zakłada się, że interwencja będzie wzmacniać działania na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, ubóstwu i włączeniu w rynek pracy, odnowy zdegradowanych obszarów miejskich i wiejskich pozwalających osiągnąć akceptowalne standardy cywilizacyjne. Ponadto przyjmuje się, że rewitalizacja obszarów problemowych, która poprawi bezpieczeństwo, wypromuje integrację gospodarczą, społeczną i kulturową, zwalczy różnorodne formy dyskryminacji, poprawi podaż i dostępność do kluczowych usług oraz zwiększy liczbę miejsc pracy, wzmocni spójność społeczną Wielkopolski.

Realizacja priorytetu może być wspierana przez działania w ramach priorytetów: 3.1 *Promowanie przedsiębiorczości*, 4.3 *Modernizacja energetyczna budynków*, 4.5 *Promowanie strategii niskoemisyjnych*, 6.3 *Ochrona i promowanie dziedzictwa kulturowego*, 6.3 *Poprawa stanu środowiska miejskie*, 7.2 *Inwestycje w drogi lokalne*.

Przewiduje się udzielenie wsparcia przedsięwzięciom wynikających z regionalnych programów rewitalizacji.

Katalog beneficjentów obejmuje m.in.: organizacje pozarządowe, stowarzyszenia.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w trybie konkursowym.

Przewiduje się wykorzystanie zwrotnych instrumentów finansowych.

W ramach Programu nie przewiduje się wdrożenia mechanizmu RLKS, natomiast w wybranych priorytetach inwestycyjnych (obejmujących takie sfery jak integracja społeczna, rewitalizacja i odnowa, lokalna infrastruktura, gospodarka i usługi publiczne) zostaną zastosowane preferencje dla działań realizowanych przez LGD i Lokalne Grupy Rybackie.

15.5. Wartość alokacji na realizację CT 9 w WRPO

Na realizację Celu 9 przewiduje się przeznaczyć 459,5 mln Euro, czyli 16,0% budżetu WRPO. Alokację wsparcia Unii Europejskiej na poszczególne priorytety inwestycyjne zaprezentowano w tabeli nr 18.

Tab. 18. Alokacja na poszczególne priorytety CT 9 WRPO

Priorytet	Kwota wsparcia w mln Euro	Udział w łącznym wsparciu UE
<i>9.1 Poprawa jakości infrastruktury</i>	Bd	bd
<i>9.2 Rewitalizacja</i>	Bd	Bd
<i>9.4 Upowszechnianie aktywizacji</i>	73,1	3,0%
<i>9.7 Zwiększanie dostępności usług</i>	72,7	3,0%
<i>9.8 Wzmocnienie sektora ekonomii społecznej</i>	Bd	Bd

15.6. Wzmacnianie instytucjonalnego potencjału partnerów społeczno-gospodarczych

Wzmacnianie zdolności instytucjonalnych partnerów społeczno-gospodarczych, w tym organizacji pozarządowych oraz zasady partnerstwa będzie realizowane w ramach następujących priorytetów: *3.4 Wspieranie MŚP do wzrostu na rynkach regionalnych, krajowych i międzynarodowych oraz do angażowania się w procesy innowacji, 4.3 Wspieranie efektywności energe-*

tycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym, 4.5, 6.4, 6.5, 8.9, 9.4, 9.7, 9.8 i 10.1.

15.7. Podmioty ekonomii społecznej i organizacje pozarządowe jako partnerzy wdrażania pozostałych Celów WRPO

W uzasadnieniu wyboru realizacji priorytetu 3.3 *Wspieranie tworzenia i rozszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju i usług Osi 1 Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka* wskazuje się – w myśl zapisów regulacji europejskich i krajowych – ekonomię społeczną jako ważny obszar z uwagi na jej znaczenie w zwalczaniu ubóstwa i wykluczenia społecznego (s. 29). W ramach priorytetu przewiduje się wsparcie inwestycyjne dla PES, które znajdują się w katalogu beneficjentów (s. 66).

W ramach priorytetu 10.1 *Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego i ponadpodstawowego z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia Osi 8 Edukacja* przewiduje się wzmocnienie działań projakościowych w edukacji wspieranie inicjatyw integrujących różne typy instytucji funkcjonujących w otoczeniu szkół, w tym instytucje pomocy i integracji społecznej, organizacje pozarządowe i podmioty ekonomii społecznej.

Organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej i przedsiębiorstwa społeczne zaliczono do grona potencjalnych beneficjentów, grup docelowych następujących priorytetów inwestycyjnych lub partnerów w preferowanych przedsięwzięciach:

- 3.2 *Opracowanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodowienia Osi 1 Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka;*
- 2.3 *Wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia Osi 2 Społeczeństwo informacyjne;*
- 4.1 *Wspieranie tworzenia i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, 4.5 Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich*

rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu Osi 3 Energia;

- 5.2 Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje ryzyka zagrożeń przy jednoczesnym zwiększaniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami,
- 6.3 Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego i 6.4 Ochrona i przywrócenie bioróżnorodności, ochronę i rekultywację gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę Osi 5 Środowisko;
- 8.9 Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian Osi 6 Rynek pracy;
- 10.4 Inwestowanie w kształcenie, szkolenie, szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej Osi 9 Infrastruktura dla kapitału ludzkiego.

Jednym ze wskaźników realizacji priorytetu 8.9 Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian Osi 6 Rynek pracy ma być liczba przedsiębiorstw spółdzielczych objętych wsparciem.

15.8. Udział organizacji pozarządowych w opracowaniu RPO

W ramach prac nad projektem WRPO Zarząd Województwa powołał Zespół do spraw opracowania Programu (Zespół Wielkopolska 2014+), w którego skład nie wszedł żaden przedstawiciel sektora pozarządowego, natomiast w skład innego ciała – Grupy Konsultacyjnej Wielkopolska 2014+ – weszli przedstawiciele partnerów społeczno-gospodarczych.

W trakcie konsultacji organizacje pozarządowe zgłosiły uwagi odnoszące się m.in. do następujących kwestii:

⁷⁴ Pozycja 1, Uwaga 274, s. 52. Raport z konsultacji Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014–2020, grudzień 2013 r. Uwaga zgłoszona do priorytetu 9.3, co ciekawe analizowana wersja WRPO nie uwzględniła tego priorytetu.

- doprecyzowania definicji PES – uwaga nie została uwzględniona, ponieważ, jak uzasadniono, definicja zostanie przedstawiona w uszczegółowieniu, natomiast w konsultowanym dokumencie obowiązuje definicja z KPRES⁷⁴;
- doprecyzowania zakresu i formy wsparcia ekonomii społecznej w ramach priorytetu 9.8 – odrzucono jako zbyt szczegółowa lub nie wnosząca nic nowego⁷⁵;
- ograniczenia katalogu beneficjentów priorytetu 9.8 do „instytucji wsparcia ekonomii społecznej” – odrzucona jako niezasadnie zawężająca katalog⁷⁶;
- uruchomienia mechanizmu RLKS – częściowo uwzględniona, szczegóły mają zostać ustalone w dokumentach wdrożeniowych⁷⁷.

15.9. Podsumowanie

Podmiotom ekonomii społecznej i organizacjom pozarządowym przypisano w Programie głównie funkcję społeczną (w zakresie integracji społeczno-zawodowej i przeciwdziałania wykluczeniu, tworzenia miejsc pracy, wzmocnienia kapitału społecznego), natomiast mniejszą wagę przypisuje się pozostałym funkcjom: świadczeniodawcy usług społecznych, gospodarczą⁷⁸ czy podmiotu rozwoju lokalnego. Choć wskazuje się na pozytywny wpływ rozwoju sektora ekonomii społecznej na kondycję gospodarki Wielkopolski.

Program odwołuje się do KPRES, natomiast nie odwołuje się do wojewódzkich dokumentów określających ramy interwencji w sektor ekonomii społecznej (regionalny plan działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej, program współpracy samorządu województwa z organizacjami pozarządowymi).

⁷⁵ Pozycje 21 i 22, Uwaga 254. Raport..., s. 258–259.

⁷⁶ Pozycja 23 Uwaga 254. Raport..., s. 259.

⁷⁷ Pozycja 25, Uwagi 253 i 254, Raport..., s. 260. W analizowanej wersji dokumentu stwierdza się, że ten mechanizm nie zostanie uruchomiony. Ten postulat zgłaszany był przez wiele różnych podmiotów.

⁷⁸ Pomimo tego, że przedsiębiorstwa społeczne znalazły się w katalogu beneficjentów priorytetów 3.2 i 3.3 adresowanych do przedsiębiorstw.

Przedstawione w Programie propozycje działań na rzecz wzmocnienia ekonomii społecznej (priorytet 9.8) są adekwatne do problemów i potrzeb sektora. Zorientowane są zasadniczo na budowę i wzmocnienia infrastruktury wsparcia dla tego sektora, jednak koordynację działań w zakresie wsparcia deleguje się do jednostki organizacyjnej samorządu województwa.

Na uwagę zasługuje zaplanowanie udzielania wsparcia inwestycyjnego w ramach priorytetu adresowanego do przedsiębiorstw (3.3), a także brak w analizowanej wersji dokumentu priorytetu o charakterze inwestycyjnym (9.3), który był przedmiotem uwag zgłaszanych w trakcie konsultacji. Katalog beneficjentów wsparcia w ramach tego priorytetu jest szeroki i obejmuje wszystkie podmioty, natomiast katalog grup docelowych zasadniczo obejmuje same PES, jak i ich interesariuszy (pracownicy, otoczenie).

Katalog beneficjentów priorytetów 9.1 i 9.2 obejmuje m.in. organizacje pozarządowe, a priorytetów 9.4 i 9.7 ma charakter otwarty.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w dwu trybach: konkursowym i pozakonkursowym. Zasadniczo nie przewiduje się wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych. Jedynym wyjątkiem jest priorytet 9.2, w którym zastosowany zostanie wyłącznie tryb konkursowy i rozważane jest wykorzystanie zwrotnych instrumentów finansowych.

Program nie przewiduje uruchomienia mechanizmu RLKS, jednak interwencje w obszarze zgodnym z założeniami tego mechanizmu będą realizowane w ramach innych priorytetów oraz za pośrednictwem LGD i LGR.

Organizacje pozarządowe uwzględniono jako podmioty wdrażania i/lub grupy docelowe wielu innych Celów Programu. Wzmocnienie zdolności instytucjonalnych partnerów społeczno-gospodarczych, w tym organizacji pozarządowych będzie realizowane w ramach kilku priorytetów, jednak nie przewiduje się wyodrębnienia osobnej puli środków.

Najważniejsze uwagi zgłoszone w trakcie konsultacji projektu WRPO dotyczyły doprecyzowania zakresu wsparcia ekonomii społecznej w regionie i uruchomienia mechanizmu RLKS. Te pierwsze odrzucono, natomiast te drugie częściowo zostały uwzględnione.

16. Zachodniopomorskie

Analiza dokumentu *Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego 2014–2020* (projekt, 3 marca 2014 r., RPO WZ).

16.1. Zgodność Celu 9 z unijnymi, krajowymi i regionalnymi dokumentami strategicznymi

Realizacja CT 9 w ujęciu RPO WZ jest zgodna z celami zapisanymi w Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego 2020.

16.2. Mechanizmy i zasoby warunkujące udział podmiotów ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych w realizacji Celu 9

Cel 9 będzie realizowany za pośrednictwem 5 priorytetów inwestycyjnych w ramach 2 Osi priorytetowych:

- priorytety: 9.1 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączania społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych* i 9.2 *Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich w ramach Osi 9 Infrastruktura publiczna*;
- priorytety: 9.4 *Aktywna integracja w celu poprawy zatrudnialności*, 9.7 *Ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym* i 9.8 *Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych w ramach Osi 8 Rozwój społeczny*.

W diagnozie wyzwań, potrzeb i potencjałów obszarów/sektorów objętych wsparciem w zakresie włączenia społecznego stwierdza się słaby tak pod względem liczby podmiotów, jak i funkcjonowania rozwój przedsiębiorstw społecznych w regionie. Do najważniejszych barier ograniczających ich działanie zaliczono m.in.: brak kapitału, wyuczoną bezradność i postawy roszczeniowe kadr (osób zatrudnianych w przedsiębiorstwach), orientacja na grantodawcę a nie klienta, opory natury etycznej, w szcze-

gólności „lęk przed utratą poparcia społecznego i inne dylematy związane z zaangażowaniem się w działalność gospodarczą”, brak otwartości na zmiany, brak umiejętności biznesowych. W konkluzji stwierdza się, że konieczne jest podjęcie działań likwidujących te deficyty, ale także podniesienie profesjonalizacji i trwałości PES poprzez włączenie ich w świadczenie usług publicznych (s. 51).

Celem realizacji priorytetu 9.1 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączania społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych* ma być „podniesienie dostępności do wysokiej jakości infrastruktury zdrowotnej i społecznej”.

Zakłada się, że interwencja będzie odpowiadała na zmiany dokonujące się w regionie, m.in. takie jak proces starzenia się społeczeństwa. W zakresie ochrony zdrowia działania zostaną skoncentrowane na przeciwdziałaniu przedwczesnej umieralności spowodowanej zapadaniem na schorzenia będące główną przyczyną śmiertelności w województwie oraz zapadaniem na choroby nowotworowe i układu krążenia.

Oczekuje się, że efektem interwencji będzie poprawa dostępności placówek ochrony zdrowia prowadzących działalność leczniczą w zakresie tych schorzeń.

Przewiduje się wsparcie przedsięwzięć w zakresie usług zdrowotnych polegających na: 1) budowie, przebudowie i modernizacji obiektów ochrony zdrowia; 2) odbudowie, przebudowie, modernizacji i wyposażeniu infrastruktury społecznej obejmującej także mieszkalnictwo chronione oraz instytucje pomocy bezdomnym; 3) inwestycje w infrastrukturę ZAZ.

Katalog beneficjentów priorytetu obejmuje m.in. organizacje pozarządowe.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w trybach: konkursowym, pozakonkursowym, projektów strategicznych.

Nie przewiduje się wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych.

Celem realizacji priorytetu 9.4 *Aktywne włączanie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie* ma być „wzrost zatrudnialności poprzez realizację kompleksowych programów integracji wykorzystujących instrumenty aktywizacji społecznej, zawodowej, edukacyjnej i zdrowotnej”.

Zakłada się, że w ramach interwencji będą realizowane kompleksowe programy integracji społecznej zorientowane na „eliminowanie różnorodnego rodzaju barier (organizacyjnych, prawnych czy psychologicznych) na jakie napotykają osoby zagrożony wykluczeniem społecznym lub wykluczone społecznie, borykające się z problemem dyskryminacji na rynku pracy.” Oczekuje się, że efektem realizacji przedsięwzięć w ramach tego priorytetu będzie „wdrożenie i realizacja komplementarnych usług różnych służb publicznych (...) prowadzących do integracji tych grup”, wzrost kompetencji społecznych, zawodowych, samodzielności, samoorganizacji oraz zatrudnienia tych grup społecznych.

Przewiduje się realizację: 1) programów na rzecz integracji osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem i wykluczonych społecznie; 2) usług reintegracji i rehabilitacji społeczno-zawodowej.

Katalog beneficjentów priorytetu obejmuje m.in. organizacje pozarządowe zajmujące się aktywizacją społeczno-zawodową osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem i wykluczonych społecznie.

Preferowane będą międzysektorowe partnerstwa, w tym z udziałem organizacji pozarządowych, podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w trybach: konkursowym, pozakonkursowym, projektów strategicznych i ZIT.

Nie przewiduje się wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych.

Celem priorytetu 9.7 *Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym* ma być „zapewnienie mieszkańcom województwa zachodniopomorskiego dostępu do wysokiej jakości usług w zakresie integracji społecznej i zawodowej” oraz „rozwijanie instrumentów ukierunkowanych na wsparcie rodzin, w tym profilaktykę pomagającą przeciwdziałać dziedziczeniu biedy oraz zwiększenie dostępności i jakości usług opiekuńczych i opieki zdrowotnej”.

Oczekuje się, że dzięki interwencji ograniczone zostaną dysproporcje w dostępie do usług opiekuńczych, społecznych i zdrowotnych, a także podwyższenie ich standardu. Dzięki temu możliwe będzie przeciwdziałanie i złagodzenie skutków takich negatywnych zjawisk, jak ubóstwo, zwłaszcza dzieci i młodzieży z rodzin wielodzietnych, niepełnych, opiekujących się osobami zależnymi. Co niewątpliwie przyczyni się do zmniejszenia lub wyeliminowania wykluczenia społecznego, wyrównania dysproporcji oraz stworzenia warunków do podjęcia pracy. Efektem dodatkowym interwencji może być rozwój sektora ekonomii społecznej.

Przewiduje się podjęcie działań polegających na świadczeniu: 1) wysokiej jakości zindywidualizowanych usług społecznych (pomocy społecznej, wsparcia rodziny i pieczy zastępczej) i zdrowotnych w celu zwiększania ich dostępności; 2) świadczenia usług opieki nad osobami zależnymi oraz poprawa dostępu do usług opiekuńczych w wymiarze jakościowym i ilościowym.

Katalog beneficjentów priorytetu ma charakter otwarty, to znaczy obejmuje wszystkie kategorie podmiotów, oprócz osób fizycznych (z wyjątkiem prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową). Natomiast preferowane będą projekty, które będą realizowane przez PES.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w trybach: konkursowym, pozakonkursowym, projektów strategicznych i negocjacyjnym w ramach Kontraktu Samorządowego.

Nie przewiduje się wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych.

16.3. Planowane działania w zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej

Działania w zakresie wzmocnienia ekonomii społecznej w regionie będą realizowane za pośrednictwem priorytetu *9.8 Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia*, którego celem ma być „rozwijanie sektora ekonomii społecznej”.

Z uwagi na ważną rolę jaką podmioty ekonomii społecznej odgrywają we wspieraniu włączenia społecznego i walce z ubóstwem, a zarazem słabą kondycją tego sektora w województwie niezbędne jest podjęcie

działań wspierających zarówno świadczenie przez PES usług społecznych, jak i profesjonalizacji oraz komercjalizacji ich funkcjonowania, co powinno zwiększyć ich konkurencyjność.

Oczekuje się, że interwencja nie tylko przyczyni się do wzmocnienia konkurencyjności rynkowej PES, ale także wzrostu zatrudnienia w nich, co w efekcie pozwoli obniżyć ryzyko wykluczenia społecznego i ubóstwa w regionie.

Przewiduje się wspieranie: 1) przedsięwzięć mających na celu tworzenia lokalnych i regionalnych partnerstw na rzecz ekonomii społecznej, 2) osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym za pośrednictwem PES, w tym w zakresie tworzenia i działalności PES; 3) tworzenie miejsc pracy w sektorze przedsiębiorczości społecznej m.in. poprzez wsparcie tworzenia przedsiębiorstw społecznych i spółdzielni socjalnych w formie wsparcia doradczego, szkoleniowego, dotacyjnego i pomostowego dla osób zainteresowanych tworzeniem tych podmiotów; 4) koordynacja rozwoju sektora ekonomii społecznej w województwie, w tym poprzez działania animacyjne i promocyjne, upowszechnianie klauzul społecznych oraz doradztwo dla instytucji wspierających PES.

Wskaźnikiem realizacji priorytetu 9.8 ma być liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych.

Katalog beneficjentów priorytetu ma charakter otwarty, to znaczy obejmuje wszystkie kategorie podmiotów, oprócz osób fizycznych (z wyjątkiem prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową). Natomiast katalog grup docelowych obejmuje m.in.: PES, osoby i podmioty uprawnione do założenia spółdzielni socjalnych w zakresie doradztwa i szkolenia, instytucje rynku w zakresie promocji ekonomii społecznej, zatrudnienia i promocji partnerstwa.

Preferowane będą partnerstwa na rzecz rozwoju ekonomii społecznej, projekty integracyjne, wsparcie infrastruktury.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w trybach: konkursowym (działania 2, 3, 4), pozakonkursowym (działania 1, 4), negocjacyjnym w ramach Kontraktu Samorządowego.

Nie przewiduje się wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych.

16.4. Miejsce, rola i znaczenie organizacji pozarządowych w procesach zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej

Procesy zarządzania przez społeczność lokalną i rewitalizacji społecznej w RPO WZ będą realizowane w ramach priorytetu 9.2.

Celem realizacji priorytetu 9.2 *Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich* ma być „włączenie społeczności zamieszkujących obszary peryferyjne i zdegradowane”.

Zakłada się, że interwencja pozwoli na wyprowadzenie obszarów zdegradowanych i zamieszkujących je społeczności z sytuacji problemowych.

Przewiduje się realizację kompleksowych działań na podstawie LPR, których rezultatem będzie włączenie społeczne marginalizowanych grup z terenów zdegradowanych oraz niwelowanie problemów społecznych je dotykających.

Realizacja priorytetu będzie komplementarna z działaniami realizowanymi w ramach priorytetu 4.3 *Wspieranie efektywności energetycznej*.

Katalog beneficjentów priorytetu obejmuje m.in. organizacje pozarządowe.

Preferowane będą międzysektorowe partnerstwa.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w trybie konkursowym.

Możliwe będzie zastosowanie pomocy publicznej.

Przewiduje się możliwość wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych.

W ramach Programu nie przewiduje się wdrożenia mechanizmu RLKS. Oczekuje się, że wsparcie LGD będzie realizowane w sposób komplementarny do wsparcia PROW oraz, że LGD włączą się w „kształtowanie partycypacyjnego narzędzia wdrażania RPO WZ 2014–2020”, czyli Kontraktu Samorządowego (s. 293). Kontrakt Samorządowy będzie narzędziem „negocjacyjnym dla planowania i realizacji zintegrowanych przedsięwzięć istotnych dla rozwoju regionu tworzonych w oparciu o współpracę wszystkich partnerów procesów rozwojowych”, w tym m.in.: organizacje pozarządowe – LGD i LGR – działające na obszarze objętym danym Kontraktem.

16.5. Wartość alokacji na realizację CT 9 w RPO WZ

Na realizację Celu 9 przewiduje się przeznaczyć 264,7 mln Euro, czyli 14,1% budżetu RPO WZ. Na realizację priorytetów 9.4, 9.7 i 9.8 planuje się przeznaczyć 121,8 mln Euro wsparcia EU, natomiast na realizację Osi 9, na którą składają się priorytety 8.2 *Wspieranie wzrostu gospodarczego*, 9.1 i 9.2 przewiduje się przeznaczyć kwotę 103,8 mln Euro wsparcia UE.

16.6. Wzmacnianie instytucjonalnego potencjału partnerów społeczno-gospodarczych

Program nie przewiduje działań na rzecz wzmacniania zdolności instytucjonalnych partnerów społeczno-gospodarczych i budowania potencjału organizacji pozarządowych (s. 329–330).

16.7. Podmioty ekonomii społecznej i organizacje pozarządowe jako partnerzy wdrażania pozostałych Celów RPO WZ

Organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej i przedsiębiorstwa społeczne zaliczono do grona potencjalnych beneficjentów, grup docelowych następujących priorytetów inwestycyjnych lub partnerów w preferowanych przedsięwzięciach:

- 2.3 *Wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia* Osi 2 *Rozwój społeczeństwa informacyjnego*;
- 4.1 *Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych*, 4.3 *Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym*, 4.5 *Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu* i 4.7 *Promowanie wykorzystania wysokiej kogeneracji ciepła i energii elektrycznej w oparciu o zapotrzebowanie na ciepło użytkowe* Osi 3 *Wsparcie gospodarki niskoemisyjnej*;

- 5.2 Wspieranie instytucji ukierunkowanych na konkretne rodzaje ryzyka zagrożeń przy jednoczesnym zwiększaniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami Osi 4 Dostosowanie do zmian klimatu;
- 6.1 Inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań zawartych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie, 6.3 Zachowanie, ochronę, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego i 6.4 Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” oraz zieloną infrastrukturę Osi 5 Rozwój naturalnego środowiska człowieka;
- 7.2 Zwiększenie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi Osi 6 Zrównoważony transport;
- 8.2 Wspieranie wzrostu gospodarczego sprzyjającego zatrudnieniu poprzez rozwój potencjału endogenicznego jako elementu strategii terytorialnej dla określonych obszarów, w tym poprzez przekształcanie upadających regionów przemysłowych i zwiększenie dostępu do określonych zasobów naturalnych i kulturalnych oraz ich rozwój Osi 9 Infrastruktura publiczna;
- 10.1 Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i ponadpodstawowego Osi 10 Edukacja.

Jednym ze wskaźników realizacji priorytetu 8.9 Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian Osi 7 Rynek pracy ma być liczba przedsiębiorstw spółdzielczych objętych wsparciem (s. 201).

16.8. Udział organizacji pozarządowych w opracowaniu RPO

W ramach prac nad projektem RPO WZ Zarząd Województwa powołał Kolegium Redakcyjne do spraw opracowania Programu, , jednak nie wiemy czy w jego skład wchodzi przedstawiciele organizacji pozarządowych.

W ramach konsultacji 21 stycznia 2014 r. zorganizowano, przy współudziale Ogólnopolskiej Federacji Organizacji Pozarządowych, spotkanie z reprezentantami trzeciego sektora województwa (s. 325).

Aktywność organizacji pozarządowych w konsultacjach nie była wysoka (s. 325). Natomiast zgłoszone przez nie uwagi odnosiły się m.in. do następujących kwestii:

- stworzenia możliwości realizacji inicjatyw oddolnych (obywatelskich) – odrzucona z powodu braku definicji „oddolnej inicjatywy (obywatelskiej)”⁷⁹.
- dodanie przedsięwzięcia „wsparcie założenia lub funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej” – odrzucona z powodu objęcia wsparciem PES zajmujące się aktywizacją społeczno-zawodową w ramach priorytetu 9.8⁸⁰;
- dodania przedsięwzięcia „zwiększenie dostępności środków finansowych dla małych organizacji pozarządowych w formie regrantingu” – uwaga zostanie uwzględniona w trakcie dalszych prac nad Programem⁸¹;
- dodania przedsięwzięcia „tworzenie i działalność centrów wspierania organizacji pozarządowych” – odrzucona, ponieważ „Program nie pozwala na rozwiązanie wszystkich problemów stojących przed III sektorem ze względu na ich szeroki zakres”. Tego typu wsparcie będzie możliwe w ramach FIO na lata 2041–2020⁸²;
- wprowadzenie możliwości finansowania przedsięwzięć wspierających III sektor – odrzucona, ponieważ zgodnie z projektem Linii Demarkacyjnej z Programu zostanie usunięty priorytet 9.3. Działania z zakresu ekonomii społecznej będą możliwe w ramach priorytetów 9.8 i 3.3 *Wspieranie tworzenia i poszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług*⁸³;

⁷⁹ Uwaga 447. Raport z konsultacji społecznych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014–2020. Załącznik nr 1 Zestawienie uwag interesariuszy. 26 lutego 2014 r.

⁸⁰ Uwaga 451. Raport..., op. cit.

⁸¹ Uwaga 452. Raport..., op. cit.

⁸² Uwaga 453. Raport..., op. cit.

⁸³ Uwaga 435. Raport..., op. cit.

- wprowadzenie realnego systemu pożyczkowego dla organizacji pozarządowych lub systemu typu voucher dla podmiotów ekonomii społecznej – odrzucone jako zbyt szczegółowe⁸⁴;
- uruchomienia mechanizmu RLKS – uwaga zostanie uwzględniona w trakcie dalszych prac nad Programem⁸⁵, choć odrzucono postulat uruchomienia odrębnej Osi RLKS⁸⁶.

16.9. Podsumowanie

Podmiotom ekonomii społecznej i organizacjom pozarządowym przypisano w Programie przypisuje głównie funkcję społeczną (w zakresie integracji społeczno-zawodowej i przeciwdziałania wykluczeniu, tworzenia miejsc pracy, wzmocnienia kapitału społecznego), natomiast mniejsze znaczenie przypisuje pozostałym funkcjom: gospodarczej i usługodawcy i podmiotu rozwoju lokalnego, choć wspomina się o komercjalizacji PES.

Program nie odwołuje się do żadnego z dokumentów regulujących funkcjonowanie ekonomii społecznej, ani szczebla krajowego (KPRES), ani wojewódzkiego (regionalny plan działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej, program współpracy samorządu województwa z organizacjami pozarządowymi).

Przedstawione w Programie propozycje działań na rzecz wzmocnienia ekonomii społecznej (priorytet 9.8) i zorientowane są zasadniczo na budowę i wzmocnianie partnerstw na rzecz rozwoju sektora ekonomii społecznej oraz tworzenie przedsiębiorstw społecznych jako potencjalnych miejsc pracy dla osób wykluczonych. Pytaniem jest czy tego typu przedsięwzięcia zaspokoją zdiagnozowane potrzeby w zakresie infrastruktury wsparcia dla tego sektora. W ramach priorytetu 9.7 jako efekt dodatkowy zakłada się rozwój sektora ekonomii społecznej, czemu sprzyjać będzie preferowanie przedsięwzięć realizowanych przez PES. Katalog beneficjentów wsparcia w ramach tego priorytetu jest szeroki i obejmuje wszystkie podmioty, natomiast katalog grup docelowych zasadniczo obejmuje same PES, jak i ich interesariuszy (pracownicy, otoczenie).

⁸⁴ Uwagi 443 i 607. Raport..., op. cit.

⁸⁵ Uwaga 568. Raport..., op. cit.

⁸⁶ Uwaga 588. Raport..., op. cit.

Katalog beneficjentów większości priorytetów obejmuje organizacje pozarządowe, natomiast katalog priorytetu 9.7 ma charakter otwarty.

Wybór przedsięwzięć będzie dokonywany w trybach: konkursowym, pozakonkursowym, projektów strategicznych i negocjacyjnym w ramach Kontraktu Samorządowego i ZIT, bez wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych. Jedynie w priorytecie 9.2 przewiduje się zastosowanie wyłącznie trybu konkursowego oraz zwrotnych instrumentów finansowych.

Program nie przewiduje uruchomienia mechanizmu RLKS, jednak interwencje w obszarze zgodnym z założeniami tego mechanizmu będą realizowane w ramach innych priorytetów oraz za pośrednictwem LGD i LGR.

Organizacje pozarządowe uwzględniono jako podmioty wdrażania i/lub grupy docelowe wielu innych Celów Programu, jednak nie przewiduje się wzmocnienia zdolności instytucjonalnych partnerów społeczno-gospodarczych i budowania potencjału organizacji pozarządowych.

Najważniejsze uwagi zgłoszone przez organizacje pozarządowe w trakcie konsultacji projektu RPO WZ dotyczyły wspierania III sektora (w formie regrantingu, centrów wsparcia, systemu pożyczkowego) uruchomienia mechanizmu RLKS. Tę pierwszą w większości odrzucono, natomiast tę drugą częściowo uwzględniono.

Podsumowanie, wnioski i rekomendacje

Na podstawie analizy założeń projektów RPO Perspektywy 2014+ pod kątem identyfikacji celów, sposobów i zasobów służących realizacji Celu Tematycznego (CT) 9 Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją, ze szczególnym uwzględnieniem roli podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych w tych procesach możliwe jest formułowanie następujących wniosków i rekomendacji, które mogą pozwolić na zwiększenie szans i możliwości jakie daje pełniejsze wykorzystanie potencjałów podmiotów ekonomii społecznej, przedsiębiorstw społecznych i organizacji pozarządowych.

Lektura celów, opisów, katalogów przedsięwzięć oraz beneficjentów i grup docelowych analizowanych Programów pozwala stwierdzić, że nie wszystkie założenia CT 9 ujęte w UP mają szansę pełnej realizacji. W szczególności dotyczy to wykorzystania istotnych z punktu widzenia ekonomii społecznej i organizacji pozarządowych instrumentów umożliwiających temu sektorowi efektywne włączenie się w planowane w nowym okresie programowania procesy rozwoju społeczno-gospodarczego regionów. Najistotniejsze blokady w tym zakresie zidentyfikowane w projektach RPO, to: 1) słabe wewnętrzne i zewnętrzne powiązania RPO, 2) zawężenie funkcji ekonomii społecznej, 3) ograniczony zakres interwencji na rzecz wzmocnienia tego sektora, 4) pominięcie mechanizmów włączających społeczności lokalne i 5) niedorozwój wsparcia instytucjonalnego partnerów społeczno-gospodarczych.

Wzmocnienie wewnętrznych i zewnętrznych powiązań RPO

Planowane w RPO działania służące realizacji CT 9 adresowane lub angażujące podmioty ekonomii społecznej i organizacje pozarządowe okazują się stosunkowo słabo powiązane z zapisanymi w strategiach i do-

kumentach programowych odnoszących się do tej sfery priorytetach, celach, formach i zasobach.

Niezbędne wydaje się pełniejsze wykorzystanie w procesie programowania na poziomie regionalnym istniejących zapisów, tym bardziej, że jak wynika z ekspertyzy dotyczącej miejsca i roli organizacji pozarządowych i innych podmiotów ekonomii społecznej w strategiach i projektach strategii rozwoju województw 2014–2020 prawie we wszystkich województwach uchwalono stosowne dokumenty⁸⁷.

Przededefiniowanie funkcji ekonomii społecznej

Ekonomii społecznej przypisuje się głównie, a czasem nawet wyłącznie, funkcję społeczną (integracja społeczna i aktywizacja zawodowa), natomiast pozostałe (usługową, gospodarczą i rozwoju lokalnego) zauważa się zdecydowanie rzadziej lub sporadycznie. Nie wiele mówi się o świadczeniu przez ten sektor usług (nawet użyteczności publicznej) i produkcji towarów oraz jego ekonomizacji. Zawężenie w RPO roli ekonomii społecznej będzie skutkować wepchnięciem PES i PS do skansenu podmiotów realizujących publiczne zadania w zakresie aktywizacji społeczno-zawodowej i integracji społecznej, jedynie czasem świadczących usługi użyteczności publicznej. Wyłączenie przez realizatorów Programów podmiotów tego sektora z rynku dostawców różnorodnych towarów i usług o charakterze konsumpcyjnym i inwestycyjnym (co w przypadku spółdzielni, w tym socjalnych, wydaje się własnością konstytutywną) będzie prowadzić do pogłębienia uzależnienia ich od wsparcia publicznego i zredukuje ich rolę jako uczestnika procesów rozwoju lokalnego i regionalnego.

Na marginesie trzeba zauważyć, że analizowane RPO właściwie są „ślepe” na spółdzielczość (poza mieszkaniową), w tym – co budzi spore zdziwienie – na spółdzielczość socjalną.

Niezbędne wydaje się zatem przededefiniowanie funkcji przypisanych ekonomii społecznej, co w konsekwencji umożliwi korzystanie przedsiębiorstwom społecznym i ekonomizującym się organizacjom pozarządowym ze wsparcia adresowanego do przedsiębiorców, przedsiębiorstw (w szczególności sektora MŚP) i ich pracownikom.

⁸⁷ R. Skrzypiec, *Wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w regionach*, MPiPS, Warszawa 2013.

Poszerzenie zakresu interwencji na rzecz wzmocnienia ekonomii społecznej

Planowana w Perspektywie 2014+ interwencja na rzecz wzmocnienia ekonomii społecznej w dużej mierze jest właśnie taka jakiej się oczekuje. Właściwie została ograniczona do wsparcia „miękkiego”, często realizowanego przy zastosowaniu standardowego zestawu przedsięwzięć, niewykraczających poza katalog zaproponowany w „linii demarkacyjnej”, na który składają się m.in.: tworzenie i rozwój PES i PS, tworzenie partnerstw na rzecz ekonomii społecznej oraz koordynację i monitoring wsparcia sektora.

Projektowane rozwiązania charakteryzują się brakiem powiązania tak wewnętrznego (z innymi celami i priorytetami RPO), jak zewnętrznego, w szczególności z dokumentami odnoszącymi się do problematyki ekonomii społecznej, ale także innych polityk publicznych. Regionalne programy na rzecz promocji ekonomii społecznej – o ile w ogóle – są przywoływane raczej jako źródła danych do diagnoz kondycji niż dyrektyw wyznaczających kierunki interwencji. Zresztą nie wszystkie interwencje w tym zakresie bazują na diagnozach kondycji sektora ekonomii społecznej w regionie.

Wszystkie Programy zakładają realizację działań mających na celu tworzenie i wzmocnienie PES i PS, jednak raczej definiuje się dodatkowy (wzrost zakresu i jakości działań w obszarze integracji społeczno-zawodowej) niż podstawowy cel interwencji (wzmocnienie PES i PS). Wzmocnienie podmiotów tego sektora będzie realizowane praktycznie wyłącznie w formie wsparcia „miękkiego”, głównie w postaci szkoleń i doradztwa (wyjątkowo odnoszących się do kwestii związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej), ponieważ właściwie nie przewiduje się udzielania wsparcia inwestycyjnego (priorytet 9.3), w zakresie pozyskiwania kapitału rozwojowego, czy ułatwień wchodzenia na rynek (projektowane przedsięwzięcia promocyjne raczej wydają się zorientowane na promowanie ekonomii społecznej jako sektora odgrywającego ważną rolę w polityce społecznej niż dostarczającego dobra konsumpcyjne czy inwestycyjne). Taki zakres planowanej interwencji wydaje się znacząco osłabiać efektywność działania systemu.

Większość RPO przewiduje tworzenie i wzmocnianie partnerstw na rzecz ekonomii społecznej, niektóre także sieci i klastrów, jednak na

tym etapie założenia interwencji tak co do formy podmiotów, jak i przewidywanych do zastosowania działań nie zostały sprecyzowane. Jednak oczekiwanie, że wsparcie jakiegokolwiek sieci działającej w jakikolwiek sposób na rzecz ekonomii społecznej będzie remedium na bolączki tego sektora nie wydaje się uzasadnione.

Podobnie jak w poprzednim przypadku także większość Programów przewiduje działania w zakresie koordynacji i monitoringu wsparcia ekonomii społecznej. I również tu nie sprecyzowano celu, zakresu i formy realizacji tej interwencji. Jednak w kilu RPO realizację tych zadań przypisano jednostkom pomocy społecznej samorządu województwa.

Istotną różnicą jest

Programy w niewielkim stopniu przewidują zastosowanie różnorodnych preferencji (i to nie tylko w obszarze wzmacniania ekonomii społecznej). O jednej z dwóch najważniejszych była mowa powyżej, drugą są preferencje dla partnerstw operacyjnych.

Katalogi beneficjentów uprawnionych do realizacji przedsięwzięć w ramach priorytetu są zarówno otwarte, jak i ograniczone do PES, organizacji pozarządowych, OWES i LGD.

Niezbędne wydaje się rozszerzenie funkcji ekonomii społecznej, zdefiniowanie „rozwoju przedsiębiorczości społecznej”, doprecyzowanie celu, zakresu i formy wzmacniania partnerstw na rzecz ekonomii społecznej oraz koordynacji i monitoringu wsparcia sektora. A przede wszystkim poszerzenie zakresu interwencji także o wsparcie „twarde” w postaci inwestycji w infrastrukturę PS, a nie tylko dla PES. Natomiast w zakresie wsparcia „miękkiego” o zagadnienia dotyczące działalności gospodarczej (szczególnie w zakresie pozyskiwania kapitałów inwestycyjnych, operacyjnych, ułatwień wchodzenia na rynek), także przy zastosowaniu innowacyjnych mechanizmów. Co pozwoli zrealizować zapisane w UP założenie, że „kluczowe dla zapewnienia stabilności sektora uznaje się dostęp do kapitału rozwojowego”.

Włączenie społeczności lokalnych w rozwój lokalny

W zakresie włączenia społeczności w Programach właściwie pominięto instrument RLKS, na co niewątpliwie wpływ wywiera brak uregulowań ustawowych. Co prawda, niektóre samorządy wojewódzkie pró-

bują przeciwdziałać temu ograniczeniu stosując swoiste instrumenty włączania, na przykład w rodzaju kontraktów samorządowych. Wydaje się jednak, że przynajmniej w wielu przypadkach można mówić o oporze przed wdrożeniem na dużą skalę metod partycypacyjnych w rozwoju lokalnym.

Brak mechanizmu RLKS może osłabić efektywność planowanej interwencji w zakresie rewitalizacji ubogich społeczności i zdegradowanych obszarów, jednego z priorytetowych – sądząc m.in. po wielkości alokacji wsparcia przeznaczonych na priorytet 9.2 w analizowanych RPO, działań w ramach CT 9. W Programach właściwie nie wskazuje się powiązań pomiędzy priorytetami 9.2 i 9.9 (czy szerzej instrumentem RLKS), co może utrudnić włączenie organizacji pozarządowych, podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych w realizację tego celu. O ile bowiem w RLKS ten sektor odgrywa istotną rolę, to w działaniach z zakresu rewitalizacji katalog beneficjentów obejmuje jedynie organizacje pozarządowe zupełnie pomijając sektor ekonomii społecznej.

Jednak proponowane uregulowanie RLKS w ustawie dotyczącej wykorzystania funduszy na rozwój obszarów wiejskich w perspektywie finansowej 2014–2020⁸⁸ może oznaczać – jak pisze Filip Pazderski – „nic innego, jak możliwe ograniczenie zastosowania tego instrumentu tylko do obszarów wiejskich, a więc pozostanie przy tym, co oferowało podejście LEADER, bez wykorzystania nowych zaproponowanych przez Komisję Europejską możliwości.” Ta sytuacja może osłabiać działania wzmacniające partycypację obywateli w procesach rozwoju lokalnego. Jak dalej pisze w swoim komentarzu Pazderski „Wprowadzenie takiego narzędzia mogłoby świetnie współgrać ze stosowaniem ostatnio coraz częściej w polskich miastach budżetów partycypacyjnych (obywatelskich)”⁸⁹. A tym samym przyczyniać się do wzmacniania kapitału społecznego, co analizowane RPO uwzględniają w ograniczonym stopniu.

⁸⁸ Zob. odpowiedź na uwagę do Rozdziału 11 ustawy o zasadach realizacji programów operacyjnych polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020, zgłoszoną przez Stałą konferencję ds. konsultacji funduszy europejskich 2014–2020 przy OFOP, za: http://bip.mir.gov.pl/Prawo/Projekty_rozporzadzen/Documents/DKF_U_PO1420_tabela_konsspol_20022014.pdf, s. 61.

⁸⁹ Pazderski F., „Po...”, op cit.

Wzmocnienie potencjału instytucjonalnego partnerów społeczno-gospodarczych

W zakresie wzmocniania potencjału instytucjonalnego partnerów społeczno-gospodarczych, w tym organizacji pozarządowych trzeba uwzględnić dwie kwestie: 1) uczestnictwo tych podmiotów w realizacji CT RPO, w tym oczywiście CT 9, 2) wzmocnianie potencjału tych podmiotów, w tym w formie odrębnej alokacji.

Organizacja pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne i podmioty integracji społecznej zasadniczo zaliczono do katalogu beneficjentów CT 9 w większości priorytetów. W niektórych z nich przypisuje się im nawet istotne znaczenie w realizacji celów. Jednak z drugiej strony zidentyfikowaliśmy wiele przypadków wyłączeń (np. w 9.1 w kilku województwach, podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych w 9.1, 9.4 i 9.7, przypisanie zadań w zakresie koordynacji i monitoringu wsparcia rozwoju sektora ekonomii społecznej w 9.8 w kilku województwach).

RPO Perspektywy 2014+ uwzględniają organizacje pozarządowe i podmioty ekonomii społecznej jako partnerów wdrażania wielu, choć nie wszystkich, pozostałych CT. Skala tego zaangażowania jest zróżnicowana zarówno w wymiarze terytorialnym, jak i w ramach poszczególnych priorytetów. Dominują cele środowiskowe, pominięto cele w obszarach: rynek pracy, przedsiębiorczość i innowacyjność.

Tylko połowa RPO przewiduje realizację działań wzmocniających potencjał instytucjonalny partnerów społeczno-gospodarczych, ale tylko w jednym Programie wyodrębniono specjalną pulę środków na ten cel. Wiele ze zgłaszanych przez organizacje pozarządowe postulatów, które mogą przyczynić się do wzmocnienia organizacji pozarządowych (jak np. tworzenie i działalność centrów wspierania organizacji pozarządowych) zostało odrzuconych, ponieważ jak uzasadnia się te decyzje „Program nie pozwala na rozwiązanie wszystkich problemów stojących przed III sektorem ze względu na ich szeroki zakres”. Tego typu wsparcie będzie możliwe w ramach innych programów publicznych.

Niezbędne wydaje się: 1) poszerzenie katalogu beneficjentów wielu celów Programów o organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii spo-

łecznej, przedsiębiorstwa społeczne i podmioty integracji społecznej praktycznie każdego priorytetu, w szczególności: przedsiębiorczości, rynku pracy i edukacji (tym bardziej, że rozwiązania przyjęte w różnych RPO dowodzą, że jest to możliwe); 2) uwzględnienie w Programach interwencji na rzecz wzmocnienia potencjału instytucjonalnego partnerów społeczno-gospodarczych, także dlatego, że zgodnie z założeniami UP nowe zasady podziału wsparcia UE będą wymagać od samorządów województw podwyższenia zdolności do współpracy z partnerami.

Wykaz źródeł

Dokumenty

1. RPO

1. *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020* przyjęty przez Zarząd Województwa Dolnośląskiego 25 lutego 2014 r.
2. *Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-pomorskiego na lata 2014–2020* [nr CCI 2014PL16M20P002] Projekt 3.0, przyjęty przez Zarząd Województwa Kujawsko-pomorskiego uchwałą nr 7/221/14 z dnia 26 lutego 2014 r.
3. *Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020*. Projekt z lutego 2014 r.
4. *Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020*. Wersja 3 marzec 2014 r.
5. *Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego 2014–2020*. Projekt – wersja 1.1
6. *Wstępny projekt Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014–2020*. Wersja 3.0
7. *Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014–2020* (Projekt, wersja 1.2 z 28 stycznia 2014 r.)
8. *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego 2014–2020* (wersja nr 3 uwzględniająca wnioski z konsultacji społecznych i oceny ex-ante) przyjęty przez Zarząd Województwa Opolskiego Uchwałą nr 4690/2014 z dnia 24 lutego 2014 r.
9. *Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014–2020* (projekt z dnia 27 stycznia 2014 r.), załącznik nr 1 do uchwały Zarządu Województwa Podkarpackiego nr 315/7523/14 z dnia 27 stycznia 2014 r.
1.2 Raporty z konsultacji
10. *Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014–2020* (projekt), przyjęty uchwałą 196/2816/2013 Zarządu Województwa Podlaskiego z dnia 8 listopada 2013 r.
11. *Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Pomorskiego na lata 2014–2020* (projekt uwzględniający wnioski z konsultacji społecznych i oceny ex-ante) z dnia 7 lutego 2014 r.

12. *Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego 2014–2020* (wersja 4), załącznik nr 1 do Uchwały nr 237/311/IV/2014 Zarządu Województwa Śląskiego z dnia 11 lutego 2014 r.
13. *Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014–2020* (wersja 3.0, 7 lutego 2014 r.)
14. *Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury na lata 2014–2020* (wersja do konsultacji, 24 stycznia 2014 r.)
15. *Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2014–2020* (wersja 7.0 z dnia 17 lutego 2014 r.)
16. *Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego 2014–2020* (projekt, 3 marca 2014 r.)

2. Raporty z konsultacji

1. Raport z konsultacji społecznych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020
2. Sprawozdanie z przebiegu i wyników konsultacji społecznych Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020, grudzień 2013 r.
3. Konsultacje społeczne Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Lubuskiego 2020 (projekt Programu przyjętego przez ZWL 19 listopada 2013 r.)
4. Uwagi do wstępnego projektu Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014–2020 (wersja 2.0) zgłoszone podczas konsultacji społecznych w ramach strategicznej oceny oddziaływania na środowisko 22.11–26.12.2013 r.
5. Raport z konsultacji społecznych Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego województwa Opolskiego 2014–2020
6. Sprawozdanie z konsultacji społecznych projektu *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego 2014–2020*. Załącznik do uchwały 214/3028/2014 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 30 stycznia 2014 r.
7. Raport z konsultacji społecznych projektu Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego, przyjęty uchwałą nr 1410/311/13 Zarządu województwa Pomorskiego z dnia 19 grudnia 2013 r.
8. Sprawozdanie z przebiegu i wyników konsultacji społecznych drugiej wersji projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014–2020 oraz Prognozy oddziaływania na środowisko
9. Sprawozdanie z przebiegu i wyników konsultacji społecznych projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014–2020
10. Raport z konsultacji *Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014–2020*, grudzień 2013 r.
11. Raport z konsultacji społecznych *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014–2020*

3. Akty prawa

- Dokument Linia demarkacyjna z 13 lipca 2013 r.
Umowa Partnerstwa. Programowanie perspektywy finansowej 2014–2020 z 8 stycznia 2014 r.
Ustawa o zasadach realizacji programów operacyjnych polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020 (projekt z dnia 23 grudnia 2013 r.)

Strony internetowe

1. *samorządów wojewódzkich poświęcone regionalnym programom operacyjnym*
 1. <http://www.konsultacje.rpo.dolnyślask.pl/>
 2. <http://www.mojregion.eu/regionalny-program-operacyjny-województwa-kujawsko-pomorskiego/aktualnosci.html>
 3. <http://www.npf.rpo.lubelskie.pl/front/page/get/658/>
 4. <http://rpo2020.lubuskie.pl/>
 5. http://www.rpo.lodzkie.pl/wps/wcm/connect/rpo/rpo/strona_glowna/perspektywa-finansowa-2014-2020
 6. http://www.fundusze.malopolska.pl/2014_2020/Strony/regionalny_program_operacyjny.aspx
 7. <http://rpo.mazovia.pl/kategorie/perspektywa-2014-2020>
 8. <http://rpo.ocrg.opolskie.pl/>
 9. <http://www.rpo.podkarpackie.pl/perspektywa/index.php/rpo-wp-2014-2020>
 10. <http://www.rpowp.wrotapodlasia.pl/2014-2020.html>
 11. http://strategia2020.pomorskie.eu/pl/rpowp_2014-2020
 12. <http://rpo.slaskie.pl/>
 13. <http://www.rpo-swietokrzyskie.pl/>
 14. http://rpo.warmia.mazury.pl/index.php?page=aktualnosc&aktualnosc_id=1240
 15. <http://www.wrpo.wielkopolskie.pl/>
 16. http://www.perspektywa2020.wzp.pl/rpo/perspektywa_2020/perspektywa_2020.htm
2. *Ministerstwa Rozwoju Regionalnego poświęcona programowaniu Funduszy Europejskich w nowej perspektywie finansowej*
 1. https://www.mir.gov.pl/fundusze/fundusze_europejskie_2014_2020/programowanie_2014_2020/umowa_partnerstwa/strony/glowna.aspx

Literatura przedmiotu

1. *Przegląd projektów RPO 2014–2020 pod kątem włączenia partnerów społecznych*, <http://wiadomosci.ngo.pl/wiadomosci/971394.html?from=rss> (dostęp 9.04.2014 r.)
2. Pazderski F., „Po konsultacjach ustawy o zasadach realizacji programów operacyjnych polityki spójności”, w: *Biuletyn Kompas* z 27 marca 2014 r.

Skróty

- CAL – Centrum Aktywności Lokalnej
- CIS – Centrum Inicjatyw Społecznych
- CT – Cel Tematyczny
- EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
- EFS – Europejski Fundusz Społeczny
- ES – ekonomia społeczna
- KIS – Klub Integracji Społecznej
- KPRES – Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej
- LGD – Lokalna Grupa Działania
- LPR – Lokalny Program Rewitalizacji
- LSR – Lokalna Strategia Rozwoju
- NGO – organizacje pozarządowe
- PSG – partnerzy społeczno-gospodarczy
- RLKS – Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność
- OWES – Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej
- PES – podmiot ekonomii społecznej
- PS – przedsiębiorstwo społeczne
- RIT – Regionalne Inwestycje Terytorialne
- ROPS – Regionalny Ośrodek Pomocy Społecznej
- RPO – Regionalny Program Operacyjny
- RPW – roczny lub wieloletni program współpracy z organizacjami pozarządowymi
- UP – Umowa Partnerstwa. Programowanie perspektywy finansowej 2014–2020
- WPRES – wojewódzki program, plan promocji i rozwoju ekonomii społecznej
- WTZ – Warsztat Terapii Zajęciowej
- ZAZ – Zakład Aktywizacji Zawodowej
- ZIT – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

